

AANVULLINGEN
BOEK

3C

TSJETJENIË

Westen zal Tsjetsjenie niet helpen

Tsjetsjenie hoeft niet te verwachten dat het Westen zich actief zal mengen in het conflict met Moskou, meent Thomas H. von der Dunk. Een herhaling van 'Kosovo' is dan ook uitgesloten.

Een oplossing creëert haar eigen problemen. Nu de NAVO eenmaal onwille van de mensenrechten als pacificator in Kosovo is opgetreden, en ter legitimatie van de schending van de staatkundige soevereiniteit van Klein-Joegoslavië de doechthe van de 'humanitaire interventie' heeft gelanceerd, wordt door de Tsjetsjienen min of meer hetzelfde verwacht.

De gekozen weg in Kosovo heeft twee consequenties. Enerzijds dwingt zij het Westen - om niet met twee maten te meten - zich ook met tal van andere conflictharden te bemoeien. Anderzijds zal die weg echter door deze bemoeients ook onbedoeld soms tot opstand aanmoedigen, want er leven nog vele volkeren op aarde die met smart op hun bevrijding wachten.

Dit was ook in Kosovo zelf het geval: zolang de Kosovaren vrijdelijk demonstreerden en alleen maar ondergrondse scholen en ziekenhuizen dirigeerden, werd er niet naar hen omgezien. Pas toen zij hun toenemende onderdrukking beu, naar de wapenen grepen, kon het Westen er niet meer om heen. De les voor andere minderheden is daarmee duidelijk: de NAVO helpt hen die zichzelf behelpen. Wie slechts liddelijk verzet pleegt, wordt genegeerd, wie in opstand komt gestemd, omdat de taak waar men zich tegen keert vervolgen naar dermate bloedige middelen grijpt dat het Westen zich onder druk van de publieke opinie gedwongen voelt te interveren.

Wat een evenwichtige aanpak van dergelijke kwesties compliceert, is de tweeslachtige houding van de Europese bevolking. In samenhang met de toenemende rol van de media. Een halve eeuw geleden las men aan details over oorlogen in exotische uithoeken slechts een paar regels in de krant. De slachtoffers hadden geen naam, geen stem en geen gezicht. Nu wordt men dag in dag uit met bloedige televisiebeelden geconfronteerd. Enerzijds eist het publiek daardoor dat er wordt ingegrepen, en wel snel. Anderzijds mogen daarbij geen eigen soldaten sneuvelen, en dat vergt juist een zeer behoudzame aanpak, zoals de oorlog nu Kosovo illustreert: pas toen het laatste stuk Servisch luchtafweergeschut vanaf veilige hoogte was uitgeschakeld, ging men wat langer vliegen om de bendes te elimineren die voor de vluchtelingenstromen verantwoordelijk waren en in de tussentijd zodoende nog heel wat ellende hadden aangebreeld. Beide eisen van de Europese bevolking - krachtdadig ingrijpen, maar geen eigen slachtoffers - lijken moeilijk te combineren.

Het feit dat de gekozen humanitaire legitime zowel de verplichting tot hulp in vergelijkbare gevallen als een aanmoediging tot toekomstige gewapend verzet van mening andere onderdrukte bevolkingengroep met zich mee kan brengen, stelt het Westen voor een moreel dilemma. Nietingrijpen is gesturstedend voor moordlustige dictatoren. Welhingrijpen stimuleert anderen om zich tegen hun dictatoren te verzetten, waarmee vaak hun moordlust verder wordt opgewekt.

Dit dilemma is in hoge mate het gevolg van de ontwikkelingen die met de val van de Muur in gang zijn gezet en door het machtsverval van Rusland vooral in de Kaukasus tot een machtsvacuüm hebben geleid. Tot 1989 gold sterk het belang van soevereiniteit in eigen kring en dienovereenkomstig verdring de NAVO noch in 1956 vanwege Boedapest, noch in 1968 vanwege Praag ook maar één tank. Maar Tsjetstjenie toen onwaar-

TEKENING: WOLFGANG AMMER

schijnlijk zijn geweest: er zal geen kans hebben bestaan dat het Westen daadwerkelijk tussen beide zou dacht hebben zich al te scheiden en er zou dan dus ook geen Russisch leger al bombardeerend naar Grozny zijn opgetukt.

Het machtsvacuüm in de Kaukasus heeft nog een tweede consequentie: het verschaft allochotone ondernemingen toegang tot de oliebekkens rond de Kaspische Zee in een mate die vóór 1989 ondenkbaar was. Dit heeft ook politieke gevolgen: het Westen wordt steeds meer het bewuste machtsvacuüm ingezogen. Gezien wat er inmiddels economisch op het spel staat en dus voor het nodige stevig lobbywerk in Washington zorgt, kan het Westen niet onver schillig blijven voor de gevolgen van de Russische oorlogspolitiek en ziet het zich tot immenging gedwongen. Tegelijkertijd kent die immenging duidelijk grenzen, die door belangen en mogelijkheden worden bepaald. Juist op dat punt bestaan er aanmerkelijke verschillen tussen Kosovo en Tsjetsjenie, die van grote invloed zijn op de wenselijkheid en waarschijnlijkheid van een krachtig westers optreden. Jegen de gekhelde boosdoener - hier de Serven, daar de Russen. Dat begint met de ligging: Kosovo aan de rand van de Europese Unie, Tsjetsjenie aan de andere kant van Rusland. Daarmee is al een soort natuurlijke afbakening in invloedsferen gegeven. Zeker in het perspectief van Moskou speelt dat, waar het de slag om de Balkan feitelijk verloren heeft, een voornamelijk rol. Met die periferie ligging is ook het veel geringere belang voor het Westen gegeven, en dus de geringere bereidheid zware middelen in te zetten.

Van niet minder gewicht is dat het Westen al langdurig bij de Joegoslavische kwestie betrokken was en daarom een daad moest en wilde stellen. Daarbij kwam voorts dat hier de hoofdschuldige duidelijk was en met hem niet op redelijke basis te onderhandelen viel. De tegenstelling tussen Goed en Kwaad ligt in de Kaukasus daarentegen veel minder scherp; met Maschadov moge dan te praten zijn, diens gezag reikt niet veel verder dan zijn hoofdstad. Voor de rest is Tsjetsjenie een volslagen anarchie waarin rivaliserende clans elkaar bestrijden en bovendien een

'Heilige Oorlog' aan de Russen hebben verklaard. Had men in het geval van het democratieën te doen, bij de Tsjetsjense strijders zijn die gevolgen van veranachtering is de afgelopen maanden in het Westen derhalve, bij alle mededogen voor de zwaar getroffen burgerbevolking, niet ontstaan.

Dan is er het probleem van de politieke oplossing. Dat Kosovo een zelfstandige entiteit met een eigen regering zal worden is evident. De Kosovaren zullen zich niet opnieuw onder het gezag van Belgrado laten brengen, zeker zolang Milošević aan de macht is. Natuurlijk wordt, omdat dat nu eenmaal was afgesproken, nog steeds op bezwerende toon verklaard dat Kosovo een 'integraal onderdeel' blijft van Joegoslavië. Wat men zich daarbij moet voorstellen, weet echter niemand. Maar het een even integraal onderdeel van Joegoslavië

Rusland is een andere legenspeler dan Servië

zal blijken als de DDK vanaf 1949 van de Bondsrepubliek, weet iedereen. En Brussel heeft ongetwijfeld de conclusie getrokken dat een dergelijke fictie niet onbepertk multipliceerbaar is.

Deze door de NAVO ongewenste, maar door haar eigen interventie onvermijdelijke, verzelfstandiging van Kosovo leert daarmee dat er voor Tsjetsjenie op dit ogenblik eigenlijk maar twee opties zijn. Ofwel de Russen onderwerpen het gebied, ofwel Rusland wordt er uitgegwerkt. Dat laatste betekent een terugkeer naar de status quo ante: officieus staatkundige zelfstandigheid en feitelijk complete rechteloosheid. Mogen men het eerste vanwege de vele slachtoffers terecht alternatief is niet bepaald aantrekkelijk, op deze tweestrijd belemmert het Westen bij de conceptie van een heldere politieke koers. Anders dan bijvoorbeeld Georgië, dat als feitelijk functionerende soevereine staat de protectie van de internationale gemeenschap

verdient, hebben we met Tsjetsjenie niet bepaald te maken met een geordend land. En anders dan in het geval van Kosovo kan het Westen daar ook niet voor zorgen door band is als tegenspeler immers van een andere orde dan Servië. Binnen de internationale verhoudingen zijn Tsjetsjenie en Kosovo nauw aan elkaar gekoppeld.

Het Russische optreden in Tsjetsjenie is in tal van opzichten door dat van de NAVO in Kosovo geïnspireerd, en vormt er in zekere zin de tegenhanger van. Tsjetsjenie is het Russische Kosovo, waar het Westen in Russische ogen niets te zoeken heeft. In Kosovo, was het Westen er het eerst. Het was de Russen vóór, en daardoor hadden dezen het nakijken. In Tsjetsjenie heeft de Russen er het eerst, en heeft het Westen daardoor in de praktijk het nakijken, en kan het als laatkomer niet veel anders dan tegenspuiten. Dat komt omdat het Westen Rusland evenmin kan negeren, als Rusland het Westen. Rusland kan niet zonder het Westen, omdat het zijn economische hulp nodig heeft om niet in ver gaande staat van ontbinding te raken. En het Westen kan Rusland niet te hard aanpakken, omdat juist van die ontbinding voor het Westen een levensgevaarlijke dreiging uit kan gaan. Dat weet Moskou. En de NAVO weet dat Moskou het weet. Om die reden is het Westen sterk beperkt in zijn mogelijkheden om de verwoesting van Tsjetsjenie te verhinderen. Om die reden kan Moskou zich ook veroorloven niet veel van protesten aan te trekken, omdat het Westen hooguit blaft, maar zeker niet bijt. Zo ontstaat geleidelijk een nieuwe afbakening van invloedsferen, waarbij Rusland het noodgedwongen geaccepteerde, maar moeilijk verkropte 'verlies' van de Balkan met een des te hardnakziger vasthouden aan de Kaukasus compensert.

Tegelijkertijd kan het Westen echter niet hier ingrijpen en daar zwijgen. Het is, vanwege zijn eigen geloofwaardigheid, gedwongen het Russische optreden openlijk te veroordelen, en om diezelfde reden gedwongen om als dit niet helpt - en dat zal niet veel helpen, gezien de Russische perceptie - zo nodig tot maatregelen over te gaan. Die maatregelen kunnen slechts economische zijn, zoals op

de afgelopen EU-top in Helsinki gebleken. Want geen zinnig me zal suggereren om een NAVO-batjon de Zwarte Zee over te sturen. Men moet niet de illusie hebben dat economische sancties Poet van koers zullen doen veranderen. Zij mogen voor de Russische belang van Rusland op de lange termijn die van de huidige Russische regering op de korte lopen niet paraal Voor de laatste bezit het beh van de eigen macht een hogere oriteit dan die van de macht het hand als geheel. En voor het houd van die eigen macht woi economische schade als mindkwalijk ingeschat dan een vernederende militaire afocht. Daarmee zijn die economische maatregelen overigens niet volstrekt zinloos want waar het Kremlin er nu me het oog op gezichtsverlies niet sne voor zal buigen, kunnen ze wel helpen het af te houden van een nieuw avontuur.

Sancties functioneren meestal met het oog op de volgende keer. Zolang de Russen immers niet aan een volgende oorlog begonnen zijn, kunnen zij immers ook, de nadelige gevolgen van die sancties in-dachtig, zonder de suggestie op te wekken voor westerse druk te wijken gemakkelijker van zo'n volgende oorlog afzien. Maar zolang de huidige oorlogscampagne succesvol blijft, en daarmee de populairiteitscijfers van Poetin stijgen, zal deze met het oog op de komende verkiezingen worden voortgezet. En het Westen zal voor de vorm blijven protesteren, maar er tegelijk voor waken dit protest te zeer in daden om te zetten, omdat eer nederlaag van Moskou in Tsjetsjenie niet ook geen vooruitgang beteken vanwege de anarchistische gevoelgen ter plaatse en het dan geschor den zelfbewustzijn van de Russen. De stabiliteit die de Russen me hun bloedige verovering beogen en mogelijk ook deels zullen bereiken is namelijk eveneens een evident westers belang. Een concurrerend imperium dient hooguit langzaam te sinken en niet in chaos in elkaar te storten, want anders wordt de wereld ook voor de tegenspelers onbeheersbaar, wier streven dan ook meestal is gericht op conservering van de bestaande staatkundige verhoudingen.

Thomas H. von der Dunk is cultuurhistoricus.

17.5.99

Bescherm door
zwaarbewapende
konvooienvolgende
de filmploeg van
Jos de Putter de
Tsjetsjeense
mafiaakoning
Chozy-Achmed
Noechajev. De
documentaire gaat
in première op het
Nederlands Film
Festival.
oor Raymond
an den Boogaard

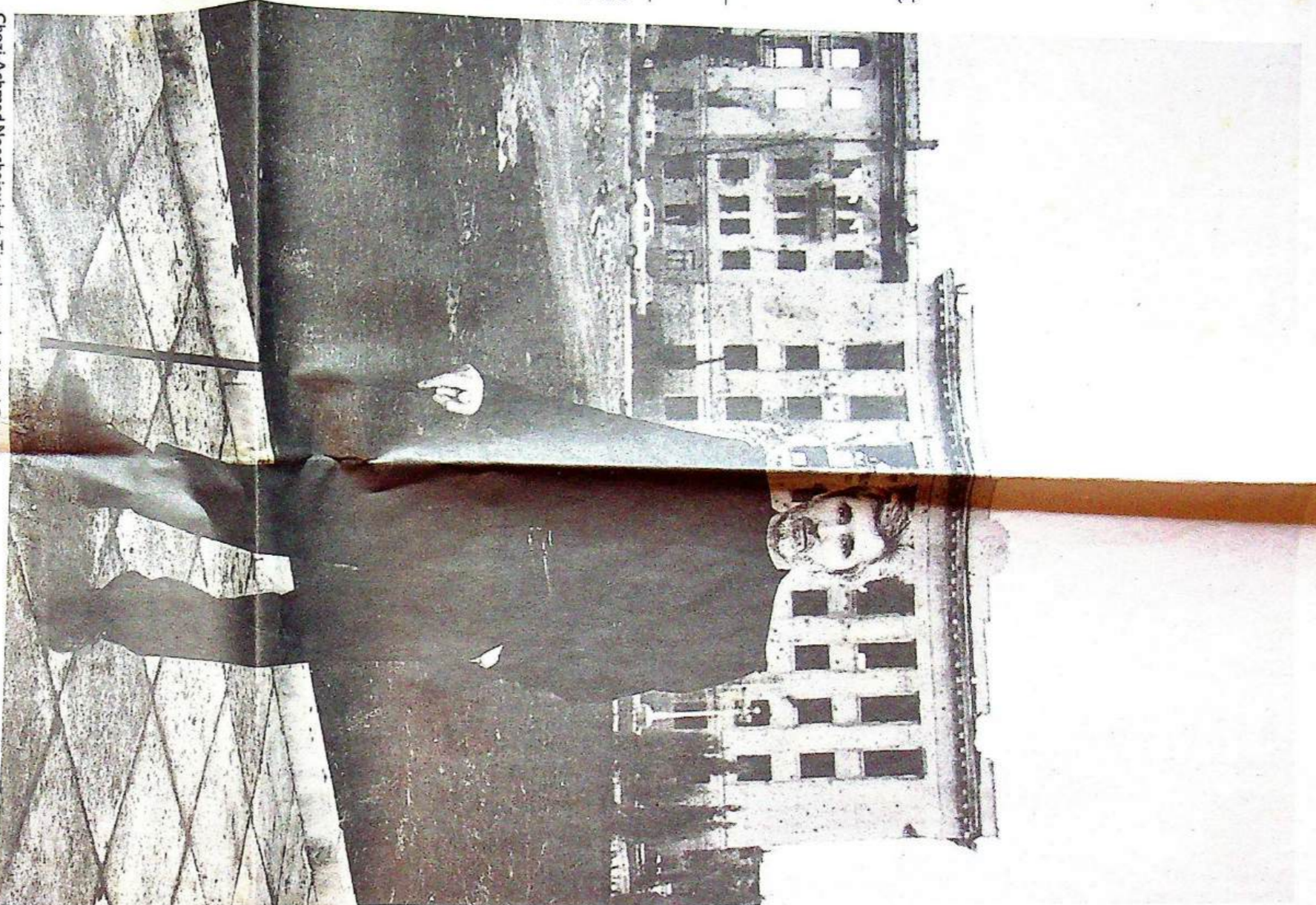
'oordat ik aan deze film begon, heb
slapeloze nachten gehad,' vertelt
documentairemaker Jos de Putter
) over *The making of a new empire*,
in portret van de Tsjetsjeense maf-
iaakoning Chozy-Achmed Noecha-
beleefte volgende week zijn Euro-
première op het Nederlands
Film Festival in Utrecht. „Was dit nu
een film voor mij, vroeg ik me af,
at ik bij toeval met Noechajev in
fact was gekomen. Ik ben nu een-
l geen journalist die kritische vra-
stelt, maar een filmer die een tijde-
ns bij is en daar dan een film uit
kt.”

et gevaar was niet denkbeeldig
eze werkwijze in het geval van
hajev een kritiekloze lofzang op
portretteerde zou opleveren, be-
De Putter woelend in bed.
slotte is Noechajev een man
van niet voor niets gezegd wordt
e hem slechts met knikkende
den tegemoet kant treden. Niet ie-
om tegen te spreken, als ik dat
zou willen. Ik tijd wel een beetje aan
it Leni Riefenstahl-syndroom: de
ees dat je door het onderwerp wordt
gepakt.”

De filmmaker heeft het tenslotte
sch aangedurfd – als een wedden-
hap met zichzelf, of liever gezegd
t zijn kwaliteiten als filmer. „Ik
b het eigenlijk vooral gezien als een
r of twee is het – na een tweejarige
idagheidsconcert in Istanboel
volgden uitvoerige besprekingen
t de immer rustig ogende en tot
sgerigte bespiegeling geneigde on-
wereldkoning. En het mocht.
Het draaien van *The making of a
empire* was in wel meer opzichten
risky onderneming. Sinds een
log in 1996 de facto van Rusland
afhankelijk geworden – Tsjetsjenië
n raadzam oord voor buitenland-
De Putter is een van de heel wei-
e die de hoofdstad Grozny nog
ngh bezocht, sinds een golf van
8 ontvoeringen in de eerste helft
1997 alle vreemdelingen op de
cht jaagde. Van vier anderen,
knemers van *British Telecom* die
gasten van de regering Grozny be-
ten ten tijde van De Putters twee-
zoek aan Tsjetsjenië, in novem-
vorig jaar, zijn slechts de hoofden
gevoonden.

at de Nederlandse filmmaker zijn
oek aan het Kaukasische repu-
kije heeft overleefd, is te danken
de door Noechajev geleverde be-
eming. Je ziet ze in de film regel-
in beeld: met machinegeweren
apende, voortdurend zenuwacht-
bewakers, die hun meester en De
er beschermen tegen ontvoer-
s, rivalen of anderen in een stad
r dag en nacht, om onduidelijke
en, geschoten worden.

De enige manier om Grozny te be-
en was voor de filmploeg het
bezwappende konvooi auto's
tussen de Azerbaïdzjaanse
stads Bakoe, waar hij zijn zaken

Chozy-Achmed Noechajev in de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny

Jos de Putter maakte een documentaire in de Kaukasus

Documentaire-maker Jos de Putter

Foto Maurice Boyer

doet, en de Tsjetsjeense hoofdstad.
„Eenmaal ben ik met Noechajev zelf
in zijn gepantserde Mercedes meege-
reden. Zo'n konvooi wordt een dag
van tevoren voorbereid en verkend,
zodat iedereen weet dat hij eraan
komt,” vertelt De Putter. „Omdat het
konvooi door het Russische Dage-
stan moet, heet Noechajev – als een
van Ruslands *most wanted* – voor de
zekerheid twee valse paspoorten bij
zich. Maar echt nodig leek dat niet,
want de Russische grenswachten wa-
ren duidelijk doodsbang voor het
konvooi. Eénmaal vroeg een grens-
wacht wie ik eigenlijk was. 'Hitler', zei
de chauffeur toen bits, en we mochten
meeten doortrijden.”

De Putter heeft voor al die bescher-
ming betaald – om tegenover de ge-
portretteerde een onafhankelijke po-
sitie te kunnen innemen. Desondanks
was de filmer behoorlijk zenuwachtig
toen hij, volgens afspraak, Noechajev
een paar maanden geleden het eindre-
sultaat liet zien, in een zaalje in Ba-
koe.

„Wat te doen als hij het af zou keu-

ren? Ik had geen idee,” bekent De
Putter, na de wereldpremière in To-
ronto net terug in zijn woonplaats
Amsterdam. „Maar alles ging van een
leien dakje. Noechajev leek ingeno-
men met de film en zei dat hij hem 'erg
serius' vond.”

Staatsmafia

Serius is de film zeker, en vrij van
vooroordelen. Noechajev (44) vertelt
voor de camera – begripvol gehan-
teerd door de Pool Andrzej Adam-
zak, want geen Nederlandse camera-
man was bereid tot de reis naar Groz-
ny – schijnbaar spontaan over zijn le-
ven en denkbeelden. Hoe hem als stu-
dent in Moskou de ogen opengingen:
de Russische staatsmafia in de Sov-
jet-Unie kon alleen door mafioze me-
thoden bestreken worden. Hoe hij,
Noechajev, in Moskou de leiders van
andere onderwereldgroeperingen één
voor één 'aflandelde', zoals hij zegt,
totdat zijn tegenoverlener een feit was.

En hoe dit streven, in zijn gedach-
tengang, nauw verbonden is met de
strijd voor het herstel van de onafhank-

Nederlands Film Festival

Volgende week woensdag, 22

september, begint in Utrecht
het Nederlands Film Festival. In
het Theater 't Hoog, Camerastudio en het Rem-
brand Theater worden tot 1 oktober in totaal
319 films getoond, waarvan 59 op het festival in
première zullen gaan. Reserveren kan vanaf van-
dag per telefoon (030-2381144/2381280) of
aan de Centrale Festivalbalie in het Koetshuis van
de Winkel van Sinkel, Yinkenburgerstraat 19,
Utrecht. Zie voor het programma: [www.filmfesti-
val.nl](http://www.filmfesti-
val.nl).

kelijkheid en waardigheid van het
Tsjetsjeense volk, dat in de Stalin-tijd
massaal naar Siberië was gedeport-
teerd en onderdrukt. Nationale strijd
en ondernemerschap zijn in zijn geest
ten nauwste met elkaar verbonden.
„Drie oorlogen zegt Noechajev te
hebben gevoerd”, vertelt De Putter:
„die in het Moskouse mafia-milieu;
die van 1994 tot 1996, toen Moskou
met troepen vergeefs probeerde de
Tsjetsjeense onafhankelijkheid de
kop in te drukken; en een derde nu,
om de olie.”

Want Noechajev moge dan, zegt
men, de strijd tegen de Russen heb-
ben gefinancierd – vrachtwagens vol
geld kwamen in Tsjetsjenië aan in die
tijd – hij heeft ook een visionaire blik
op de toekomst van de republiek, die
in een economische unie met de om-
ringende delen van de Kaukasus zou
moeten worden verenigd. Zonder
Russische inmenging, dat spreekt.
Daartoe heeft de ondernemer een fir-
ma in het leven geroepen, *Caucasus
Common Market Ltd*, gebeten, geover-
tigd in Bakoe en met een bijkantoor in

de Londense City.

Op welhaast vaderlijke toon wend
Noechajev zich voor de camera te
degenen die de oliepijplijnen, die n
van de rijke olievelden van Azer
baïdzjan naar West-Europa lopen
willen omleiden zodat ze niet langz
door het roerige en instabiele Tsjet-
jenitje gaan. „Het is heel goed mogelij
ze om Tsjetsjenië heen te leiden, ma
niet om de Tsjetsjensen,” waarschu
hij.

Maar Noechajev is ook een myst
cus, die op het Tsjetsjeense plattean
een stad wil laten bouwen ter verwa
ging van het twee jaar na de oorlc
met de Russen nog steeds in puin lig
gende Grozny. We zien de visiona
instructies geven voor het eerste, ce
trale gebouw van de nieuwe stad: ce
negenhoekige constructie van dri
elkaar deels overlappende piramid
achtige elementen. „Zo stelt hij zic
Tsjetsjenië voor,” constateert de Pu
ter. „Sommigen zijn meer dan an
ren. Zo zit een mafia ook in elkaa
als een piramide.”

Noechajev is volgens zijn filmbi-
graaf steeds meer een denker gewo
den. „Ik heb het in de twee jaar dat
contact met hem had zien gebeure
hij werd steeds mystischer. Person
in zijn entourage hebben wel verte
over woeste feesten van vroeger
maar de Noechajev van nu drin
niet, rookt niet en bidt drie keer E
dag. Hij is ook naar Mekka gewee-
en ziet nu overal de hand van God.”

Moeder

Kon De Putter alles filmen wat
wilde? „Ik had wel uitvoeriger will
spreken met de moeder van Noech
jev,” zegt de filmer na enig nadenk
„Maar het filmen van vrouwen w
moelijk. Ik mocht al blij zijn dat
met de camera de keuken in mochte
en Noechajev's zuster vertelde hoe i
le kinderen van het gezin tijdens de S
berische ballingschap waren geb
ren.” Verder heet De Putter ervar
dat Noechajev weliswaar onbetw
boven de bewapende partijen
groeperingen in Grozny lijkt te sta
– daardoor is de door hem aan
filmploeg geboden bescherming e
gelooftwaardig en effectief gebleke
maar dat dit niet betekende dat
zich met de camera overal kon ve
nen.

„Dat bleek toen ik een jonge
het spoor was gekomen, die een s
computerproject leidde. De tw
lijfwachten die voortdurend om
heen waren, gingen wel mee. Uit
reacties bleek, dat ze het een sle
idee vonden. Dat computerpro
bevond zich in de invloedsfeer v
krijgshoofd Sjamil Basajev, die nu z
prominente rol speelt bij de strijd
Dagestan. We hebben dat toen lat
vallen.”

In het licht van de strijd om Dag
stan, die zich in snel tempo lijkt te on
wickelen tot een repressie van de Tsjet-
jeense oorlog '94-'96, is het misschie
wel jammer dat *The making of a new
empire* geen breder overzicht geel
van het militair-politiek ondernemer
schap in Tsjetsjenië, denkt De Putter
„Maar aan de andere kant: dat zou
een heel andere film geworden zijn e
geen film voor mij. Veel journalistie-
ker.”

Dat De Putter de Nederlandse re-
acties op *The making of a new empire*
zijn vierde film, niettemin met zorgaf
wacht heeft een heel andere reden
„Eris hier een naar mijn mening zorg
wekkende tendens om van een docu-
mentaire te verwachten dat er niet al-
leen een probleem wordt opgewor-
pen, maar dat er ook een antwoord
wordt aangegeven. Dat leidt nogal
eens tot politiek correcte films, waar-
in wereldproblemen met een lach en
een traan worden behandeld, en mo-
gelijkheden tot identificatie van de
kijker met het onderwerp bijna een
gebod zijn.”

Wat dat betreft heeft zijn nieuwe
film weinig te bieden, denkt De Put-
ter. Identificatie met de zondevinge
van de Tsjetsjensen in de film is bijna
onmogelijk. „En ook het antwoord
op de voor de hand liggende vraag of
Noechajev nu een boef of een vrij-
heidsheld is, moet ik schuldig blijven.
Een beetje allebei, denk ik.”

The making of a new empire op het
Nederlands Film Festival in Utrecht: w
24-9 19.30 REI: zo 26-9 16.15 STU;
di 28-9 22.00 REI. Vanaf 30-9 draait
de film in de bioscoop. Volgend jaar te
zien bij de NPS-televisie.

Vandaag nieuwe aanval Luchtacties van Russen tegen Grozny

Door onze correspondent **FRANK WESTERMAN**

MOSKOU, 24 SEPT. Voor de derde keer binnen een etmaal hebben Russische gevechtsvliegtuigen vanmorgen luchtaanvallen uitgevoerd op de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny.

Het Kremlin riskeert een hervatting van de Russisch-Tsjetsjeense oorlog die tussen 1994 en 1996 aan naar schatting 80.000 mensen het leven heeft gekost. Ooggetuigen in de amper herbouwde ruïnestad Grozny zagen hoe vier SU-25 straaljagers om half elf plaatselijke tijd de Oktober-wijk onder vuur namen, waarbij volgens het persbureau AFP een dode en zeven gewonden zijn gevallen. Een dozijn huizen in de buurt van een politiekantoor en het omroepgebouw is verwoest. Bij een tweede aanval anderhalf uur later zouden nog twee doden zijn gevallen.

Bij een luchtbombardement gistermiddag zouden acht automobillisten zijn gedood en vijftien werknemers van een melksovchoze. Enkele uren daarvoor nam de Russische luchtmacht de nationale luchthaven onder vuur. Daarbij kwam een technicus om het leven die stond te sleutelen aan een sproevliegtuigje van het type Antonov-2, het enige luchtwaardige toestel van de afvallige Kaukasus-republiek.

De lucht oorlog volgt in grote lijnen het scenario van de NAVO-acties tegen Joegoslavië. De Russische commandanten worden bestocht. Ook de Russische troepenbouw is op de 150 kilometer lange grens met Tsjetsjenië als die rond Kosovo. Zware bommenwerpers van het type TU-22 die per minuut 24 ton explosieven kunnen afwerpen, zouden in gereedheid worden gebracht.

De krant Moskovski Komsomlets, die oppert om Tsjetsjenië

„met bacteriologische en chemische wapens te vernietigen”, constateert dat het vredesbestand van 1996 een intermezzo van drie jaar is gebleken. Segodnja herinnert eraan dat de eerste fase van de oorlog eind 1994 ook begon met luchtaanvallen op het vliegveld van Grozny.

Waarnemers zijn echter verdeeld over de vraag of Rusland opnieuw aanstuurt op een grondoorlog. Volgens defensiespecialist Aleksandr Goltz is die stap onvermijdelijk: „De vraag is alleen nog: wanneer?”

Maar premier Vladimir Poetin ontkende dat Rusland een groot-scheepse militaire operatie tegen Tsjetsjenië begonnen is. Met een verwijzing naar de recente golf van bomaanslagen op flatgebouwen in Rusland, waarbij bijna driehonderd mensen de dood vonden, legde Poetin uit dat het ging „om de bescherming van onze burgers tegen bandieten”. Volgens hem hebben „internationale terroristen” die Rusland de oorlog verklaard. „Als we niet nu de hoofden afrukken van deze agressors gaat het van kwaad tot erger”, zei hij op werkbezoek in Kazachstan.

Ook de Russische legertop houdt vol dat de luchtacties uitsluitend gericht zijn op de vernietiging van de moslimrebellie die de afgelopen weken tweemaal het naburige Dagestan zijn binnengevallen. Minister van Binnenlandse Zaken Vladimir Poetin verklaarde dat de islamitische krijgers Basajev en Chatsab een strategisch belangrijk stuk van het Russische grondgebied willen inrichten als een „criminele enclave” voor het lanceren van terreurdaden.

'Blokkade rond Tsjetsjenië'

MOSKOU - Tienduizenden Russische soldaten zijn dit weekeinde langs de 650 kilometer lange grens met Tsjetsjenië gestationeerd. Premier Poetin had afgelopen week al verkondigd dat de feitelijk onafhankelijke republiek van de rest van Rusland moet worden geïsoleerd. Aan de grens tussen Tsjetsjenië en de naburige deelrepubliek Dagestan zijn nu zo'n 30.000 Russische militairen gelegerd. De Tsjetsjeense regering beschreef de Russische mili-

taire acties als 'een volledige blokkade' van de republiek. Poetin riep de Russische bevolking op tot eenheid om het terrorisme te bestrijden. Een nieuwe explosie, gisteravond in een flatgebouw in Moskou, bleek het gevolg te zijn van een gaslek. Maar na de explosies de afgelopen drie weken die aan 300 mensen het leven kostten, schrikken de Russen bij elke knal. Volgens Rusland zitten Tsjetsjeense terroristen achter de aanslagen.

Premier Poetin trok gisteren opnieuw voor de televisie fel van leer. De moslimrebellie worden gesponsord door islamitische staten. Hun doel is niet alleen het creëren van een islamitische staat, maar ook willen deze, door Poetin niet nader genoemde landen een deel van de Russische grondstoffen inrijken. De Kaukasus is rijk aan olie en andere delfstoffen. De premier stelde tijdens zijn toespraak het akkoord ter discussie dat in 1996 tussen Tsjet-

senië en Rusland werd gesloten, nadat Moskou in feite de oorlog met de republiek, die zich onafhankelijk had verklaard, had verkoren. In dat akkoord werd afgesproken dat de gesprekken over de definitieve status van Tsjetsjenië pas in 2001 zullen worden gevoerd. Volgens Poetin heeft het akkoord geen juridische basis, en staat het hem vrij om de overeenkomst te herzien. De harde woorden van Poetin kunnen rekenen op instemming

van de bevolking en een belangrijk deel van de politici. Toch meldde de krant Segodnja dat het ontslag van Poetin, krap een maand premier, al op handen is. President Jeltsin zou overwegen om in zijn plaats generaal Lebed te benoemen. Lebed was in 1996 de architect van het akkoord met Tsjetsjenië. De generaal ziet het wel zitten. Voor de televisie verklaarde hij gisteravond dat hij zichzelf ziet als de man die de situatie kan verbeteren.

Rusland imiteert NAVO-oorlog

Rusland bombeardert Tsjetsjenië. En Moskou blijft goed naar de NAVO en haar oorlog tegen de Serviërs te hebben gekeken.

Door onze correspondent

FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 27 SEPT. Als er geen doden bij zouden vallen, zou je er zelfs om kunnen lachen: hoe weinig subtiel de Russen de NAVO imiteren. Vervang in gedachten Joegoslavië door Tsjetsjenië, Fi's door Soehois, de tv-toren van Grozny door die van België, en ziedaar, een déjà vu.

De Russische luchtmacht houdt nu ook persberichten naar het recept van het bondgenootschap, met satellietfoto's van het vliegveld van Grozny, voor en na een luchtaanval. De krant Vremja merkt vanmorgen op dat generaal Anatolj Koernikov, bevelhebber van de luchtmacht, met zijn naamvissotk, „ons op pijnlijke wijze doet denken aan [NAVO-com-mandant] Wesley Clark”.

Koernikov toont cockpitvideo's van voltreffers op een bibberig scherm, deelt A-fjes uit met de aantallen bombardementsvluchten per dag en bezigt de gebruikelijke rectorie. Vandaag is het dag vijf: vanmorgen zijn er voor de vijfde opeenvolgende dag luchtaanvallen uitgevoerd op Tsjetsjenië. Ook de beelden van brandende olietanks, geperforeerde parabolantennes, kraters in de weg, gebakkerde gebouwen en ingezakte bruggen vertonen overeenkomsten met die uit Servië.

Rusland voert oorlog tegen moslimrebellie die vanuit Tsjetsjenië de hele Kaukasus aan de islamitische wetgeving willen onderwerpen. Duzenden troepen trekken zich samen langs de grens, om te voorkomen dat zij nog doopen in Dagestan binnenvallen of aanslagengelegenen in Rusland.

Het Kremlin houdt de krijgsheren Basajev en Chatsab verantwoordelijk voor het opblazen van woonflats waarbij 300 mensen zijn verpletterd. De lucht oorlog is bedoeld om de druk op de Tsjetsje-nen en hun president Aslan Maschadov op te voeren. Moskou eist dat zij de gezochte veldcommandanten geen onderdak meer bie-

den; een onmogelijke eis omdat het gaat om losgeslagen figuren met privé-legeries die van Maschadov niets te duchten hebben.

Ook hier vertoont de tactiek overeenkomsten met die van de NAVO. Zoals het bondgenootschap de binnenlandse onvrede tegen Milosevic probeerde aan te wakkeren, door zijn propaganda-machine tot zwijgen te brengen en te spelen met de stroomvoorziening, zo heeft Moskou de gasstroom afgeknepen en de pensioenbetalingen stopgezet. „De gedachten moeten eerst een garantie zien los te krijgen van hun regering dat dit geld niet in handen van terroristen belandt”, aldus Valentina Matvienko, Russlands minister van Sociale Zaken.

Maschadov reageert gelaten: „We overleven het wel als straks bij ons de stroom uitvalt”, zegt hij vanmorgen tegen een Moskouse krant. „Onze voorvaders leefden ook zonder elektrisch licht.” Hij wil een gesprek met Boris Jeltsin om een herhaling van 1994-1996 te voorkomen, toen er in Tsjetsjenië 70.000 doden vielen, onder wie 13.000 Russische soldaten.

Niet als in 1994 dreigen de Russische bevelhebbers met een massaal grondoffensief. Maarschalk Igor Sergejev, de minister van Defensie, zei gisteren dat de plannen al klaarliggen. Maar premier Poetin benadrukte dat er hooguit elite-eenheden zullen infiltreren: „We gaan dit keer geen jongens onbekend met het vuur insturen. Nee, we zullen de voorraden van de moderne techniek uithalen en hun infrastructuur verwoesten.”

Ook in dat opzicht, zo constateert Vremja, hebben de Russen gekken naar de NAVO. Minimaalseer de eigen verliesen, demoraliseer de vijand, praat over een grondoorlog maar probeer die te vermijden. Zelfs de neveneffecten van deze aanpak geven een schock van herkenning: er is een uitrocht van vluchtelingen op gang gekomen, en de buurrepubliek Ingoes-jetië heeft de grenzen gesloten. En dus staat er een kilometerlange colonne van gestrande auto's voor een dichte gatsyorgang. Opmerkelijk detail bij dit alles: niemand in Rusland herinnert aan de felheid waarmee het Kremlin zich tegen de NAVO-bomocritici met Kosovo verzette.

Russen bombarderen opnieuw Grozni

GROZNI - De Russische luchtmacht heeft opnieuw de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni gebombardeerd.

De Tsjetsjeense regering meldde gisteren 23 doden. De meeste bommen vielen op wijken waar behalve woonhuizen ook olieopslagplaatsen en raffinaderijen staan. Het Russische persbureau Itar-Tass bericht dat in Grozni een

olie-opslagplaats met duizenden tonnen ruwe olie in brand staat. De Russische luchtmacht bestookte donderdag ook al de Kaukasische republiek. Daarbij kwamen elf mensen om.

Een woordvoerder van de Tsjetsjeense president Maschadov zei dat 298 Tsjetsjenen gedood zijn door bombardementen in de afgelopen twee weken, de meesten vrouwen en kinderen.

Maschadov riep Moskou op te onderhandelen met de deelrepubliek, om een catastrofe af te wenden. Hij noemde de bombardementen een verspilling van tijd, geld en kracht.

De gematigde president heeft echter praktisch geen macht in Tsjetsjenië. Enkele maanden geleden hebben rebellerende strijders een eigen 'islamitische tegenregering' gevormd.

Zelfmoordcommando's Tsjetsjenië in opleiding

GROZNI - Een nieuwe commando-eenheid van Tsjetsjeense strijders wordt opgeleid 'om te sterven voor de islam'. De Tsjetsjeense rebellenleider Basajev zei dat gisteren.

Volgens Basajev gaan drie- tot vierhonderd vrijwilligers deel uitmaken van de speciale eenheid die 'Sjahid' gaat heten: 'sterven voor het geloof'. Basajev wilde niet zeggen wat de speciale eenheden precies zullen gaan doen.

Moskou beschuldigt de rebellenleider van de bomaanslagen in Rusland die de afgelopen weken aan 292 mensen het leven kostten. De aanslagen zijn opgeëist door een onbekende die zei te spreken uit naam van het Dagestaanse bevrijdingsleger.

Basajev organiseerde vanuit Tsjetsjenië deze en vorige maand

twee opstanden van moslims in de Russische deelrepubliek Dagestan. Hij ontkent echter verantwoordelijk te zijn voor de aanslagen in Rusland.

Ondertussen gaan de Russische bombardementen op Tsjetsjenië en Dagestan gewoon door. Afgelopen weekeinde zijn zo'n 100 vluchten uitgevoerd. Vier kampen zouden met de grond gelijk gemaakt zijn en de rebellen zou zwaar verlies zijn toegebracht.

Volgens de rebellen kwamen in de nacht van zondag op maandag drie mensen om het leven. Premier Poetin van Rusland zei gisteren dat de 30.000 Russische militairen in het grensgebied met Tsjetsjenië opdracht hebben gekregen door te gaan met het bombarderen en het omsingelen en hermetisch afsluiten van de 650 kilometer lange grens.

Russische troepenmacht aan grens met Tsjetsjenië

MACHATSJKALA - Zo'n achtduizend Russische militairen hebben zich samengegroept bij de 540 kilometer lange Russisch-Tsjetsjeense grens.

Volgens Moskou is de maatregel bedoeld om een nieuwe inval van islamitische rebellen in Dagestan te voorkomen. In Tsjetsjenië zouden zich naar schatting 1500 rebellen klaar maken voor een nieuwe actie, meldde het ministerie van defensie, dat het luchtruim boven de afvallige deelrepubliek al eerder heeft afgesloten.

Na meer dan een maand vechten hebben de Russische strijdkrachten Dagestan gezuiverd van opstandelingen, die tot tweemaal toe binnenvielen uit het buurland Tsjetsjenië. In West-Dagestan keren de eerste dorpingen terug naar hun huizen, die zij tijdens de gevechten met de fundamentalistische rebellen waren ontvlucht.

Aan de grenzen blijft de situatie echter gespannen. De Russische luchtmacht heeft herhaaldelijk rebellensteunpunten in Tsjetsjenië aangevallen en meldde gisteren ook weer 30 vluchten te hebben uitgevoerd, waarbij „zware verliezen” werden toegebracht. Een brug over de rivier de Argoen werd getroffen, waardoor het voor de rebellen lastiger wordt om eenheden en voorraden aan te voeren.

De Russische troepen hebben zich aan de grens ingegraven, maar of de maatregelen in het media wordt daarom gespleerd dat de regering nog in eenheden zal aanvoeren Tsjetsjenië met grondtroepen a te vallen. Dat zou echter zal leiden tot een nieuwe oorlog met de Tsjetsjenen, die de Russen de onafhankelijkheidsoorlog van 1994-96 versloegen.

Half september zijn de Russische stafchef, generaal Anatolj Kvasjnin, en minister van binnenlandse zaken Vladimir Roesjajin naar de regio gekomen om te zien wat de mogelijkheden zijn voor een grote militaire actie. Een centrale rol zou daarbij zijn weggelegd voor het 58e leger, dat in de republiek Noord-Ossetië ligt. President Boris Jeltsin zei dat Tsjetsjenië van de buitenwereld afgesloten moet worden om het islamitische terrorisme te stoppen. Moskou houdt Tsjetsjeense terroristen verantwoordelijk voor recente bomaanslagen, waarbij 300 mensen de dood vonden.

'Tsjetsjienen zitten in mijn hersenspan'

Maffabaas

Martijn Roessingh

Twee keer wordt in de film van Jos de Putter de Zikr getoond, de rauwe krijgsdans van de Tsjetsjienen. De kijker ziet mannen, jong en oud, die de pulserende muziek zingen en in een wilde rondgang steeds meer in trance raken. Het is een intense uiting van concentratie en kracht. „Als de Russen dit hadden gezien, waren ze de oorlog waarschijnlijk niet begonnen”, zegt De Putter. „Dan hadden ze geweten dat ze niet konden winnen.”

De 40-jarige filmer en documentairemaker heeft zich gewaagd waar vrijwel geen westerling meer komt: in de vrijgevochten Kaukasus-republiek Tsjetsjenti. Hij noemt het een 'jongensboek' en schudt tijdens het gesprek af en toe zijn hoofd in verwondering over de dingen die hij zag. „Na verloop van tijd denk je: why not? waarom niet? Het is er krankzinnig, alles is daar mogelijk.” Het is er buiten de orde. Alleen al het berglandschap: als „uit een kinderbijbel”, zegt De Putter, „met bijbehorend licht.”

Zijn film 'The Making of a New Empire' kan niet op een beter moment komen. Tsjetsjenti staat volop in de belangstelling, na de strijd in Dagestan en de explosies in Russische flats die aan bijna 300 mensen het leven hebben gekost. Volgens Moskou zijn de aanslagen het werk van Tsjetsjienen, maar De Putter is niet overtuigd. „De Tsjetsjienen zullen nooit iets ontdekken wat ze hebben gedaan, en dit hebben ze ontkend.” Maar hij geeft toe dat in de anarchistische republiek niets valt uit te sluiten.

De Putter is in het najaar van '98 twee keer in de Kaukasus geweest. De film is een portret van Chozj-Achmed Noechajev, een maffabaas uit Moskou die de Tsjetsjense vrijheidsstrijd heeft gefinancierd. De man oogt ijdel en gesoigneerd, met keurige pakken en een wandelstok met een zilveren knop. Een man met visie, die het nieuwe Tsjetsjenti wil grondvesten op basis van drie ge-

tekende piramides: de religie (groen), de natie (rood, van het bloed), en het gezag (lelieblauk wit). De piramides, zo legt Noechajev uit, vormen over elkaar gelegd negen hoeken, oftewel islam: 'is' - het Tsjetsjense woord voor 'negen' - en 'lam' - Tsjetsjens voor 'bergen' of 'kracht'. Het is een voorbeeld van de mytiek die volgens De Putter in Noechajev steeds sterker naar voren komt. „Ook de Zikr maakt er deel van uit, voor hem is die heilig. Die dans is heel oud-Tsjetsjens en Noechajev's hele programma is erop gericht de klok terug te draaien.”

De film is Noechajev's verhaal geworden, er is - bewust - geen discussie. „Ik heb nog nooit een vraag gesteld in mijn documentaires, ik vertrouw op de camera.” Het is 'één perspectief op de geschiedenis', zoals De Putter het uitdrukt. Hij heeft de film ook niet gekleurd door een commentaarstem. Het is een verhaal dat zichzelf vertelt.

„Noechajev is in Tsjetsjenti een held, heel simpel. Dat zie je als je met hem door de straten rijdt. Het zet onze normen op zijn kop, maar dat vind ik interessant. De tweedeling bandit-held is niet op te lossen, hij is daar een legende en vanuit een ander perspectief een crimineel. Hij vertegenwoordigt een vorm van nationalisme waarvan we dachten dat we die achter ons hadden gelaten, met alle mystiek die erbij hoort en dat totaal andere idee over vooruitgang. Er horen ook zulke andere normen bij, dat ik het al heel wat vind om het een keer te kunnen laten zien. Ik hoef niet te oordelen wie deze man nu precies is.”

Waarom De Putter de film van Noechajev heeft mogen maken weet hij nog steeds niet, maar de directe aanleiding was een tip van een Britse journalist. „Ik had gehoord over de oorlog en over de Tsjetsjense maffa. En ik begreep dat ze de oliestroom uit de Kaspijsche Zee beheersen. Dat trok mijn aandacht. Als je je beroep serieus neemt en je loopt tegen zoiets op, dan moet je gaan.”

Halsoverkop vertrok De Putter naar Istanbul, waar Noechajev aanwezig was op een benefietgala voor Tsjetsjense weeskinderen.

Jos de Putter heeft een film opgenomen in de vrijgevochten Kaukasus-republiek Tsjetsjenti, waar vrijwel geen westerling meer komt.

Hij werd ontvangen door Kasjoggi, een internationale wapenhandelaar. „Hij verwelkomde me als een oude vriend en bracht me naar een duizend-en-eennacht paleis waar het gala werd gehouden. Het was allemaal heel bizar.” De film toont beelden van Julio Iglesias en Elizabeth Taylor, en van Noechajev aan wie een ontmoeting met de filmdiva wordt toegezegd.

Het woord 'bizar' omschrijft eigenlijk het beste wat er zou volgen. Enkele maanden later stapte De Putter in de Azerbeidzjaanse hoofdstad Bakoe in Noechajev's auto. „Alles is een andere realiteit”, legt De Putter uit. „Ik ben niet zo'n held, dus de adrenaline gaat pompen en daardoor ga je anders kijken naar het is ook gewoon anders. Het begint zodra je instapt. De Tsjetsjienen rijden zoals hun vrienden paard rijden: harder dan alle anderen, woester, dat zijn dik met 140 door Bakoe in 160 daarbuiten. Het vertaalt het tegemoet komt, móet de beren, ze zullen nooit remmen of in de kant gaan. Ze blijven rustig, altijd rustig. Het duurt een paar honderd kilometer voor je de baan gewend bent.

En dan alle wapens die ze bij zich hebben en die ze dwars door het Russische Dagestan meemenen, of de rijen bij de grens die ze gewoon negeren. Niemand houdt ze tegen. Na acht uur ben je dan in Tsjetsjenti, waar een revolutionair elan heerst: iedereen is blij en bewapend. Maar de hoofdstad Grozni is een grote ruïne.”

Vanwege de gevaren wilde geen Nederlandse cameraman met hem mee en werkte hij met

'Iedereen is blij en bewapend'

een Poolse crew. Hij heeft zich nooit onveilig gevoeld. „Ik heb altijd gedacht dat Noechajev niet zomaar garanties geeft. Hij is een man die je serieus neemt, je twijfelt niet aan zijn woorden. Ik ben helemaal geen desperado, maar ik vertrouwde hem.” In Tsjetsjenti, waar ontvoeringen veel geld in het laetje van de krijgsheren brengen, is één keer een bod op De Putter uitgebracht. „Door een man met een zonnebril in een Mercedes, heel stereotiep. Maar

de lijfwacht vertelde dat we gas van Noechajev waren en toen was het afgelopen.”

„Het naadloos in elkaar overgaan van mystiek en geschiedenis, dat fascineert me. Na Tsjetsjenti ben je niet meer dezelfde, geloof ik. Ik ben mensen tegengekomen die buitengewoon zijn. 'Buitengewoon' - dat is ook maar zo'n woord. De koningen van de wereld, of zo! Ik heb een beetje een romantische verhalenvertellersgeest en ben daar vatbaar voor, tot aan het gevaarlijke randje van identificatie met hoeven. Dus ik moet mezelf wel in de hand houden. Maar op het moment dat je in Bakoe landt, heb je het weer. Dan ben je weer deel van die wereld. Het is uitzonderlijk, verslavend.”

Teruggaan op korte termijn wil hij niet. „Het is nu twee jaar dat de Tsjetsjienen in mijn hersenspan zitten: dat is te lang. Het was toch spannend. Ik ben nu een van hen, zo beschouwen ze dat wel. Maar het moet ook een keer over zijn.”

'The Making of a New Empire' gaat vanavond in Europese première op het filmfestival in Utrecht. Vanaf volgende week in de bioscoop.

'Russen doden hier alleen burgers'

Het Russische leger legt een cordon sanitaire rond Tsjetsjenië en de Russische luchtmacht bestookt naar eigen zeggen bases van 'bandieten' in Tsjetsjenië. Maar de 153 doden die de afgelopen twee weken in en rond Vedeno vielen waren allen burgers; zo blijkt uit een rondreis door Tsjetsjenië.

Wesley

Door SOPHIE SHIBAB
NOJAI-JOERT, 22 SEPT. Waar eens de woning stond van het echtpaar Abdoelmajidov, Zara en Roeshan, is alleen nog een krater van vijftien meter doorsnee. Eromheen liggen verwoeste moestuintjes en wat lagere huizen waarvan de daken door de explosie zijn weggeblazen. De lhaman werden gevonden door Moeslim, de oudste zoon, onder de betonnen afdekking van de kelder waar het oude echtpaar zich veilig waande. Het tweehonderd meter verder gelegen schoolcomplex van Nojai-Joert is niet meer dan een karkas van zwartgeblakerde stenen. De schoolgebouwen hadden al tijdens de oorlog van 1994-1996 schade opgelopen en ze waren net weer hersteld. Het had de zeszuidend inwoners van dit regionaal bestuurscentrum veel werk gekost. Zondag werden tien bomkraters geteld. Eén ervan ligt vlakbij het ziekenhuis, dat zelf nog intact is. Maar zo'n honderd woningen zijn onbewoonbaar geworden en de bevolking is gevlucht. Het was de mensen al snel duidelijk dat dit niet de laatste Russische bombardementen zouden zijn.

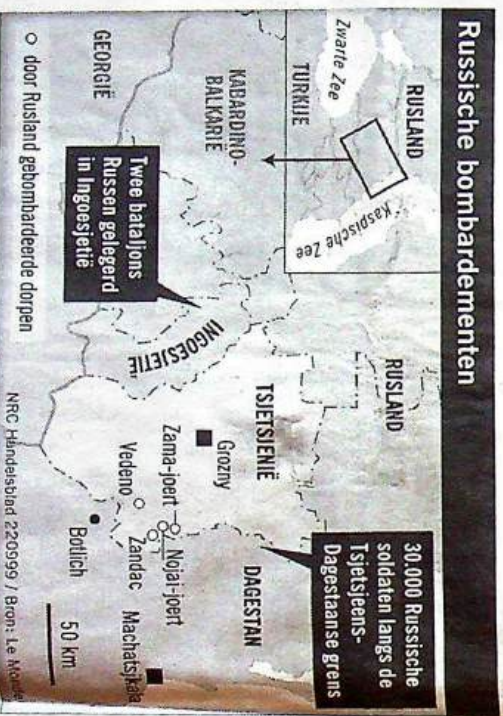
De eerste bom kwam onverwacht en veroorzaakte de meeste doden. Hij viel op het centrale plein van het naburige dorpje Zama-Joert. Dat was op 5 september om 9 uur 's avonds. „Ioen alle jongeren daar bijeen waren“, vertelt Hossein Jandoejev, de plaatselijke bestuurder die met een dertigtal mannen is achtergebleven om de gebouwen en het vee te bewaken. Er waren 22 doden en van de nabijgelegen woningen bleef slechts een hoop puin over. In de daaropvolgende dagen werden de bombardementen voortgezet, waarbij 70 procent van het buurdorp Galaity werd vernietigd. Het is nu verlaten en stil, en er hangt een geur van dood. Er is in deze strek een tentaal plaatsjes getroffen, waarbij 49 doden zijn gevallen en bijna 200 gewonden. Duizenden vluchtelingen zijn algeresid naar de steden in centraal-Tsjetsjenië.

De bombardementen worden uitgevoerd in het gebied aan de grens van Dagestan. Behalve in Nojai-Joert waren er aanvallen in het noordelijk gelegen Chelkovo-kaja, waar twee vrouwen en vier kinderen van een plaatselijke etnische minderheid, de Nogays, werden gedood. De belangrijkste begraafplaats, die buiten het dorp ligt, is getroffen door een bom die niet alleen de graven maar ook het kleine gebedshuis ernaast heeft vernietigd. „Zo zien nou onze rebbenbases eruit“, roept de oude mullah verontwaardigd. Hij zweert dat er nooit rebellenbases in deze dorpen zijn geweest.

Dat is precies wat alle inwoners in deze twee gebieden ons telkens weer vertellen. De enige gewapende mannen die we de afgelopen twee dagen langs de weg hier hebben aange troffen, waren enkele schaarse groepjes politiemensen in geweschriskende, net als onze begeleiders ressorterend onder de gekozen Tsjetsjeense president. Aslan Maschadov, die zich publiekelijk heeft geïdentificeerd van de twee aanvallen in Dagestan door

Russische soldaten laden in Kiziljoert, in Dagestan, vlakbij de grens met Tsjetsjenië, munitie in die wordt gebruikt voor de beschieting van 'bandiekenbases' in het buurland. (Foto Reuters)

Russische bombardementen

zijn radicale rivaal Sjamil Basajev. De gebieden die worden beheerst door Basajev en zijn Jordans-Tsjetsjeense kompaan Chattab, beiden verbonden met bepaalde rebellen die gijzelingsacties uitvoeren en die van Tsjetsjenië een voor vreedmalingen nagevoelbaar gebied hebben gemaakt, bevinden zich in de zuidelijker gelegen bergen, aan de Dagestaanse grens, in de buurt van

Vedeno en Charoi, waar ook bombardementen zijn uitgevoerd. „Maar van de 153 mensen die de afgelopen twee weken door bommen zijn gedood, droeg er niet één een uniform. Het waren allemaal burgers“, stelt Ilias Achmedov, de nieuwe Tsjetsjeense minister van Buitenlandse Zaken. En „de rijningskampen van Chattab die zijn gebombardeerd, waren al verlaten“, voegt hij eraan toe.

Het eerste Russische televisie-net meldde zondagavond echter onverstrooibaar dat „140 bojeviki (strijders) in de afgelopen vieren-twintig uur in Tsjetsjenië zijn gedood“. De twee dagen daarvoor, toen Moskou voor het eerst had erkend dat er „burgerdoden vernijdend“ in Tsjetsjenië werd gebombardeerd, was al gezegd dat „tweehonderd terroristen“ waren gedood en dat talloze opslagplaatsen voor munitie en brandstof waren vernietigd. Maar, afgezien van de woningen, zijn de enige vernietigingsdoelen waarvan in Tsjetsjenië melding is gemaakt, een gasterijding vanuit Dagestan en een kostbaar navigatiestation voor de burgerluchtvaart aan de grens, dat door Russen werd bemand.

Het is moeilijk vast te stellen wat de werkelijke gevoelens van de geteisterde bevolking zijn over de mannen van Basajev en Chattab, ook wel „de bandieten“ genoemd. Die waren volgens enkele inwoners van het gehucht inderdaad „zonder gezien te worden“ in de nacht van 4 op 5 september door Nojai-Joert en vervolgens door Zama-Joert getroffen om in Dagestan te komen. Toen de colonne rebellen op 11 september 's mor-

gens om halfronde terugkwam, hadden inwoners gesproken met de strijders, „die te drinken wilden hebben en om zeven uur door vrachtwagens werden opgehaald“. „Het waren voornamelijk Arabieren, negers met lange haren, mensen uit Tadzjikistan, die lopend of met de auto waren gekomen“, zeiden ze.

Maar hun verwijten gelden vooral de Russen door wie ze worden gebombardeerd. De Russen „waren helemaal niet van plan op de bandieten te schieten“, zeggen de inwoners. „Helikopters bleven boven de colonne vliegen, als om die te beschermen. Pas vier uur na dat de colonne weg was, zijn de vliegtuigen teruggekomen om onze huizen weer te bombarderen.“

„We maakten wat grappen en zeiden dat ze niet bij ons moesten blijven omdat ze anders misschien door de piloten voor burgers werden aangezien en beschoten zouden worden“, verteld iemand.

„We zeiden tegen elkaar ‘zolan die ‘bandieten’ hier zijn, lopen we geen gevaar“, valt een ander aan. Een derde merkt op dat de strijders rustig hebben kunnen filmen hoe ze uit Dagestan weggingen met schijnwerpers boven op de rotswand langs de weg, zoals molinsrijders gewoonlijk doen voor hun sponsoors als bewijs van hun operaties. Het verhaal over het sponsoors van ‘bandieten’ en Russen doet ook in Vedeno ronde. Vluchtelingen beweren dat in de nacht dat Basajev na zijn aanval terugkwam in zijn eigen dorp er daar geen bombardementen o werden uitgevoerd, terwijl dat i de nachten daarvoor en daarna gebeurde.

Erg gehaat zijn de Russische moliaten die ook in de door ‘de bandieten’ verlaten dorpen in Dagestan huishouden onder de vele inwoners van Tsjetsjeense afkomst. „Ze hebben twee van onze politieagenten gedood, en ze arresteerden alle jongeren die niet gevlucht zijn“, zegt Madina, een Tsjetsjeense vrouw uit Dagestan.

Ze durft niet terug te gaan naar haar kinderen in het dorp omdat de Russische granaten worden gegooid op de weg daar naartoe maar ze wil ook niet in Nojai-Joert blijven, waar bommen vallen. De Avaren (ethnische meerderheid in Dagestan) beschuldigen ons Tsjetsjenen ervan dat we bandieten zijn, maar de colonne (met strijders van Basajev) bestond voor 60 procent uit Avaren“, zeggen ze. „Al eeuwenlang proberen de Russen ons te overheersen door ons in etnische groepen te verdelen“, stelt ze. De plaatselijke Tsjetsjenen vallen haar bij en menen dat „de Russen willen dat we onze woede op Maschadov, onze eigen wettige gekozen president, richten en dat we onderling conflicten krijgen.“

De Tsjetsjenen lijken bereid om net als in 1994 te reageren, ongevoelbaar met succes, op elke nieuwe poging tot invasie over land. Maar ze zijn weerloos tegenover de luchtaanvallen, die de afgelopen dagen nog afgewisseld worden met artillerievuur vanaf de grens. En de steden, waar sinds vier jaar geleiden al niet veel meer van over was, kunnen niet lang huivering bidden aan de stroom vluchtelingen uit de grensgebieden.

Weliswaar is het grootste deel van de bevolking van goede wil, maar er komt veel druk te staan op Aslan Maschadov, die in twee jaar al twee aanslagen heeft overleefd die gepleegd waren door zijn eigen radicale mensen, gefinancierd vanuit het Midden-Oosten of Rusland, waardoor zowel in de regio zelf als in Rusland een kritieke situatie dreigt te ontstaan.

Vechten tegen Tsjetsjeense duivels

26-9-99

Strafexpeditie
Martijn Roessingh

AMSTERDAM – De Tsjetsjeense president Aslan Maschadov wil graag praten, maar de Russische regering wil dat „pas als dat nuttig is“. Dat moment is kennelijk nog niet aangebroken, want de Russische bombardementen op Tsjetsjenië gaan door. En er wordt zelfs gespeculeerd over een grondoorlog.

Het is een harde strafexpeditie die het Russische leger nu al vijf dagen uitvoert. Officieel is zij gericht tegen de rebellen van krijgshoofd Basajev, die de afgelopen weken Dagestan binnenvielen, en tegen Tsjetsjenen die bommen zouden hebben geleerd in Russische steden. Uit de eerste verhalen lijken vooral burgers het slachtoffer te worden.

De Russische bevolking vindt

het prima, want die denkt net als de Russische elite voor de Tsjetsjeense zaken Vladimir Roesjalo wist dit te melden dat „de internationale onderwereld op grote schaal subversieve activiteiten tegen Rusland wil ondernemen, en daarbij Tsjetsjenië als bruggehoofd gebruikt“.

Moskou voerde de demonisering van de Tsjetsjenen deze zomer al fors op, toen het ministerie van binnenlandse zaken vijfdebeelden toonde van gegijzelde Russen, gemarteld door Tsjetsjeense ontvoerders – en in een geval zelfs onthoofd. Na de explosies in Russische flats – met bijna driehonderd doden tot gevolg – is die beeldvorming alleen maar negatiever geworden.

Gisteren waren onder meer olieopslagplaatsen en een raffinaderij bij Grozni doelwit van de Russische luchtmacht, na eerdere doelen als het vliegveld, een telefooncentrale en een televisiezender. De 'precisiebombardementen', zoals de Russische pers ze prijzend noemt, doen sterk denken aan de Navo-aanval op Servië – inclusief de persvoorlichting met kaartjes, aantallen en videobeelden.

Enige ratio zit er ook wel achter. Via aanvallen op de infrastructuur moet de machtsbasis van de rebellen worden ondermijnd. Het lamleggen van het mobiele communicatienetwerk, bijvoorbeeld, hinderde de Tsjetsjeense strijdgroepen – een beet-

je – in hun organisatie, terwijl het onmogelijk maken van olie- en inkomsten afknijpt. En door uitsluitend luchtmacht in te zetten voorkomt de legerleiding verlies aan Russische mensenlevens. Maar daarmee houdt de ratio

Ratio achter Russisch optreden ver te zoeken

ook wel op. Er zal in de legertop geen generaal zijn die denkt dat de rebellen op deze manier echt zijn uit te schakelen. De Russische luchtmacht heeft keer op keer bewezen iedere vorm van precisie te ontberen, en net als tijdens de Tsjetsjeense oorlog van 1994 tot 1996 zal ook nu weer blijken dat de meeste slachtoffers van de bommen burgers waren. Gisteren troffen bommen bijvoorbeeld ook woonhuizen in het dorp Katajma, nabij Grozni. De Tsjetsjeense regering spreekt van driehonderd dode burgers over de afgelopen dagen, maar dat valt uiteraard niet te controleren. Wel is zeker dat tienduizenden Tsjetsjenen op de vlucht zijn geslagen. De prijs van voedsel en brandstof is in Grozni omhoog gevlogen, en water is op rantsoen.

Ook in politiek opzicht is de ratio ver te zoeken. De huidige aanvalsgolf op Grozni – de eerste sinds de Tsjetsjeense oorlog van 1994-'96 – raakt president Maschadov in het hart van zijn machtsbasis en juist hij geldt als gematigd. Maschadov heeft zich tegen Basajev's invallen in Dagestan gekeerd en ligt al twee jaar zwaar onder vuur van radicalere Tsjetsjenen wegens zijn vermeende 'compromisgedrag' ten opzichte van Moskou. Met iedere bom verdwijnt een stuk van zijn geloofwaardigheid onder de Tsjetsjenen.

Waarheen de luchtacties leiden is dus onduidelijk, maar een invasie met grondtroepen lijkt nog niet ophanen. Premier Poetin drukte gisteren speculaties daarover de kop in. Russische militair deskundigen achten een grondoorlog onhaalbaar. Vier jaar geleden bleek het leger met vele tienduizenden manschappen al niet bij machte van de Tsjetsjenen te winnen, nu staan er slechts 15 000 klaar.

Ook een langdurige omsingeling van Tsjetsjenië is in feite onhaalbaar. Financieel kan Moskou dat nauwelijks opbrengen, en in militair opzicht worden de Russische eenheden dan tot schiet-schijf gereduceerd.

Of het Russische optreden meer is dan een bloedige uiting van machteloze woede moet dus nog blijken. „Rusland is onvoorspelbaar“, zei Maschadov al ongerust tegen het Duitse blad Der Spiegel. Poetin zelf blijft doen alsof de lijn duidelijk is: „We gaan geduldig en methodisch door met het vernietigen van de militanten vanuit de lucht.“

Milieuramp Tsjetsjenie Vijftig doden bij Russische luchtacties

GROZNY/MOSKOU, 28 SEPT. - Bij nieuwe Russische bombardementen zijn gisteren in Tsjetsjenie zeker vijftig doden en tweehonderd gewonden gevallen. Ook vandaag werd Tsjetsjenie bestookt.

De aanhoudende bombardementen hebben een grote vluchtelingenstrom op gang gebracht en volgens de Tsjetsjenen tevens een milieuramp veroorzaakt.

De Tsjetsjeense president Aslan Maschadov zei gisteren dat sinds donderdag, toen de Russische luchtmacht met de bombardementen begon, alleen in Grozny al driehonderd doden zijn gevallen. De Russen concentreren hun bombardementen op de Tsjetsjeense economie – met name olieraffinaderijen en opslagplaatsen van olie en gas – en op andere infrastructuurole doelen als de televisie en de wegen. Er zijn echter volgens de Tsjetsjenen veel woonwijken van Grozny en andere steden en dorpen in de bergen getroffen.

Het aantal Tsjetsjenen dat op de vlucht is geslagen wordt inmiddels geschat op bijna honderdduizend. Enkele tienduizenden zijn erin geslaagd de naburige republiek Ingoesjetie te bereiken, waar men niet meer in staat is de vluchtelingen te huisvesten. De generaal van Ingoesjetie deed gisteren een dringend beroep op de VN-hulporganisatie UNHCR om bij te springen. Aan de inmiddels gesloten grens tussen Ingoesjetie en Tsjetsjenie zijn tienduizenden vluchtelingen gestrand.

In Tsjetsjenie dreigt een milieuramp van grote omvang. Als gevolg van de bombardementen zijn daar dagelijks elfduizend ton olie en anderhalf miljoen kubieke meter gas in vlammen op. In Grozny hangt een vette rook die mensen de ademen beneemt. Bovendien is bij een bombardement op een fabriek een container met zestig ton radioactief afval verwoest, waarbij volgens Grozny diverse mensen raakten.

De Russen zeggen een eind te willen maken aan de activiteit van Tsjetsjeense krijgshoofden die verwoestend optreden in het naburige Dagestan en voor vier grote aanvallen op flatgebouwen in Rusland, waarbij 294 doden vielen. Premier Poetin maakte gisteren duidelijk dat de luchtmacht voortgaat tot „de militanten metho- dig“ (Reuters, AFP, AP)

WOENSDAG 29 SEPTEMBER 1999

Ingoesjetie vraagt hulp 'Humanitaire ramp' dreigt in Tsjetsjenie

DOOR onze correspondent FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 29 SEPT. - Honderdduizend Tsjetsjenen zijn op de vlucht geslagen voor de aanhoudende Russische luchtaanvallen. Buurrepubliek Ingoesjetie waarschuwt voor een „humanitaire ramp“ en heeft de VN om hulp gevraagd.

Oewel de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR als het Internationaal Rode Kruis heeft bijstandtoezegd, en maakt zich op om ter plekke de behoefte te bestuderen. De Russische minister van Ramp- en Bescherming, Sergej Sjogoe, arrende gisteren al met hulpgeverende in het grensgebied met Ingoesjetie. Hij vindt het echter voor voorbarig om te spreken van een ramp. „We kunnen de situatie niet wel af“, zei hij.

Afgelopen nacht heeft de Russische luchtmacht voor het eerst ook machts toegeslagen. „Er zijn de bombardementsvluchten uitgezonden“, aldus het ministerie van Ramp- en Bescherming. Ook vanochtend waren nieuwe aanvallen, voor de zeventiende dag op rij. Doelwit waren nieuw gebouwen, olietanks en andere objecten die volgens Moskou gebruikt worden door de moslimvluchtelingen die een heilige oorlog willen ontketenen met gewapende in- en uit de buurrepubliek Dagestan. Het Kremlin houdt hen ook verantwoordelijk voor de reeks recentse bommaanslagen op woonwijken in Rusland.

De buurrepubliek Ingoesjetie, die volgens president Roestjan Sjoev sinds het begin van de oorlog 60.000 vluchtelingen en ontvangers heeft ontvangen. De meeste van hen worden onderdak gevonden bij familieleden. Acht honderd zijn ontvankelijk. Het Kremlin heeft een toezicht op de vluchtelingen. Het Kremlin heeft een toezicht op de vluchtelingen. Het Kremlin heeft een toezicht op de vluchtelingen.

buitenland

woensdag 29 september 1999

Honderdduizend Tsjetsjenen op drift Moskou voert luchtaanvallen op; 'daders aanslagen zijn bekend'

29-9-99

MACHATSKALA – Ingoesjetie kan de stroom vluchtelingen uit Tsjetsjenie niet meer aan. De president van de Russische republiek, Roestjan Aoesjev, waarschuwt gisteren dat er dringend hulp nodig is voor de opvang van de tienduizenden vluchtelingen. Ook de andere buren van Tsjetsjenie trokken aan de bel. Ze vrezen voor een humanitaire ramp in de regio, temeer nu de winter in aantocht is.

De Russische minister van noodbi-tnaties, Sergej Sjogoe, op inspectietoertocht in de noordelijke Kaukasus, toonde zich niet onder de indruk van de noodkreten. Hij zei

dat het nog te vroeg was om over een humanitaire ramp te spreken. „De regering zal geen catastrofe toestaan“, verzekerde hij.

Ingoesjetie sloot zondag zijn grenzen voor vluchtelingen nadat er 50 000 mensen de republiek binnen waren gekomen. Maandag zag het zich genooddacht om toch weer vluchtelingen toe te laten, omdat ook andere buurlanden van Tsjetsjenie hun grenzen hadden gesloten.

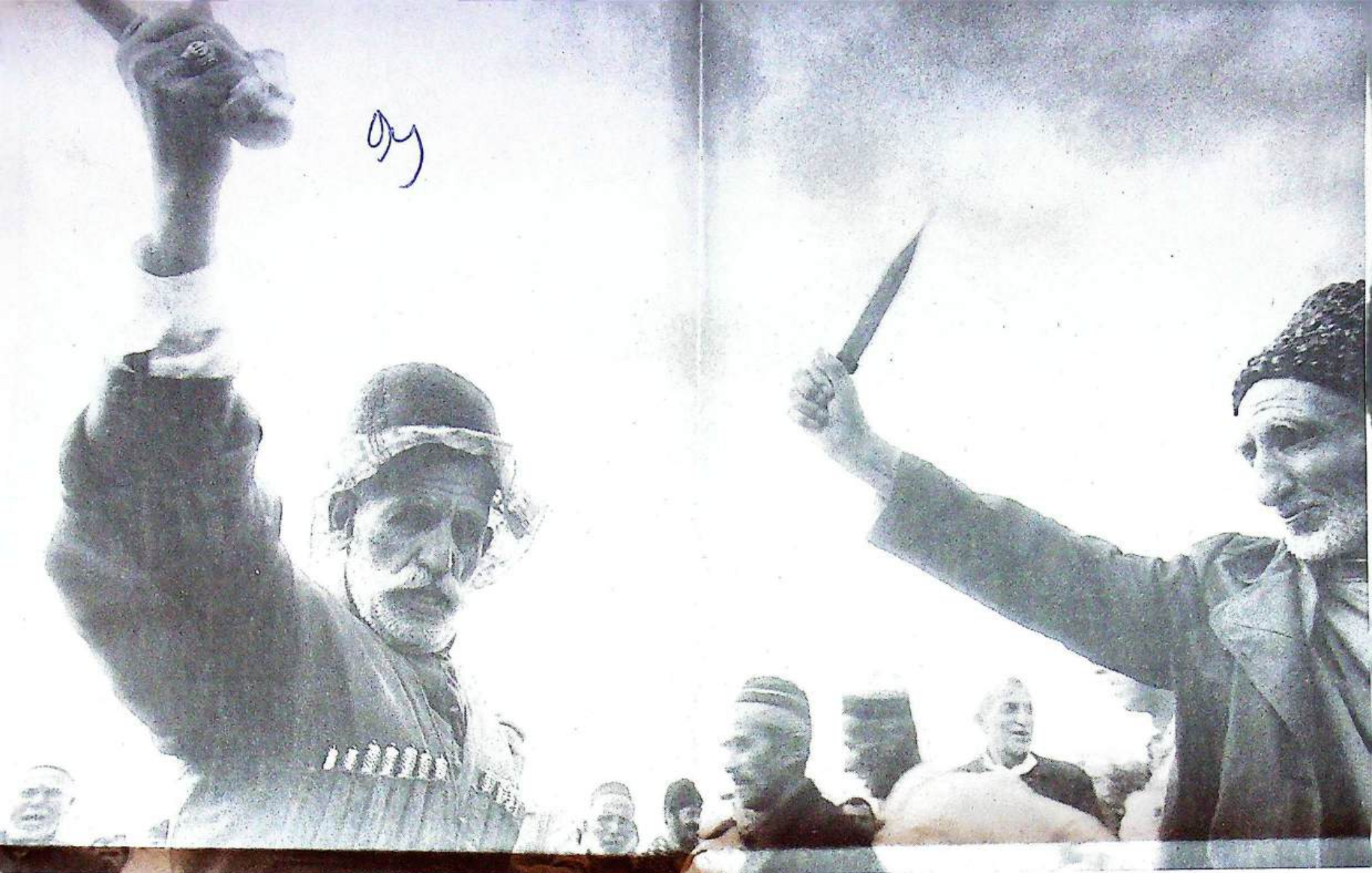
Naar schatting honderdduizend Tsjetsjenen zijn op de vlucht geslagen, terwijl Moskou zijn bombardementen op Tsjetsjenie slechts lijkt op te voeren. Voor de zesdaagse achterevolgende dag bestookten Russische gewichtsvliegers de regio.

In de gelopen weken tot twee maal toe het naburige Dagestan binnengevallen. Moskou houdt hen ook verantwoordelijk voor de aanslagen op flatgebouwen in verscheidene steden, waarbij driehonderd mensen omkwamen.

Rusland heeft tot nu toe beweerd dat de luchtaanvallen enkel en alleen tegen de rebellen zijn gericht en niet tegen de Tsjetsjeense regering. Toch klonk gisteren voor het eerst de beschuldiging dat de Tsjetsjeense regering islamitische rebellen helpt bij de voorbereiding van terroristische aanslagen. De Russische militaire inlichtingendienst zou dat hebben vastgesteld. Deze beschuldiging kan betekenen dat Rusland van plan is reageringsdoelen te bombarderen.

Rusland zegt inmiddels achter de identiteit te zijn van de verantwoordelijken voor de vier bombardementen op Russische flatgebouwen deze maand. Verscheidene verdachten zijn gearresteerd. Tegen zeven van de Tsjetsjeense krijsgenaren zijn arrestatiebevelen uitgevaardigd.

Ook maakte de minister van binnenlandse zaken, Vladimir Roestjalo, bekend dat door de strenge veiligheidsmaatregelen, operatie werkwijze genaamd, zestien aanslagen zijn voorkomen en 521 ton explosieven zijn ontdoet.

Twee bejaarde Tsjetsjenen laten in een dans zien wat ze nog goed kunnen: vechten. (Foto Oleg Klimov / Fotoloods)

Tsjetsjenen leggen hun ruzies bij

Met de bombardementen op Tsjetsjenië heeft Moskou alvast bereikt dat de ruziënde Tsjetsjenen weer op één lijn zitten.

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 30 SEPT. De niet erkende en niet beminde republiek Tsjekeria, beter bekend als Tsjetsjenië, wordt geregeerd door chaos. Er is geen centraal gezag, wat een dialoog met Moskou over het beëindigen van de oorlog in de weg staat.

Maar mocht het Kremlin zijn plannen voor een grondoffensief doorzetten, dan sluiten zich de rijen en is het op slag gedaan met de verdeeldheid onder de Tsjetsjeense veldcommandanten. Dat is de communis opinio, en de eerste tekenen dat dit scenario zich gaat ontwikkelen verschenen gisteren. Vanuit het grensgebied komen meldingen binnen dat Russische troepen al een heuvel in Tsjetsjenië hebben bezet. Tegelijk bericht Grozny dat de man die zich officieel president van Tsjetsjenië mag noemen, Aslan Maschadov, zijn minstens zo machtige rivaal Sjamil Basajev heeft benoemd tot „commandant van het oostelijke front”.

Dat laatste duidt erop dat zij hun onderlinge twisten opzij hebben gezet voor de strijd tegen hun gemeenschappelijke vijand: de Russen. Dinsdagavond nog waren zij het gloeiend met elkaar oneens. De oorlogslegende en computerfreak Sjamil Basajev gaf via zijn website (www.kavkaz.org) botweg bevelen aan 's lands president: de oorlogsraad, een schaduwregering van krijgsheren waarin Basajev domineert, verbood hem een ontmoeting te hebben met de leider van de buurrepubliek Dagestan, Magomedali Magomedov. Het geplande onderhoud op Dagestaans grondgebied, dat een opening had kunnen bieden uit de geweldsspiraal, ging uiteindelijk niet door. Maar dat kwam doordat boze Dagestani (al dan niet daartoe aangezet door Moskou) de grensovergang blokkeerden uit protest tegen de twee recente invasies van jihad-strijders onder bevel van Basajev, in augustus en september.

President Maschadov had Grozny echter nog niet verlaten, of een andere krijgshere verscheen ten tonele. Omringd door tot de tanden bewapende officieren uit zijn „Doedajev-leger” (vernoemd naar de eerste, door Rusland gedode president van Tsjetsjenië) hield Salman Radoejev een korte

betoging in de hoofdstad. De zwaar verminkte oorlogsheld (hij heeft ingrijpende plastische chirurgie ondergaan) had zich lang niet in Grozny vertoond omdat hij bij verstek tot vier jaar cel is veroordeeld wegens een poging tot staatsgreep.

Radoejev, geflankeerd door gesluierde vrouwen met kalasnikovs, toonde met zijn triomfante lijke rentree aan hoe onaantast-

Kremlin laat gematigde Maschadov vallen

baar hij is. Precies een jaar geleden eiste hij het aftreden van Maschadov, de meest gematigde politicus van Tsjetsjenië die kort na de afscheidingsoorlog in januari 1997 via de stembus aan de macht was gekomen. Ook Basajev, die een half jaar als premier had gediend, beschuldigde de president toen van „verraad aan het volk” door zijn toenaderingspogingen tot Moskou. Er ontstond een diepe scheuring, en Tsjetsjenië balan-

ceerde maanden lang op de rand van een burgeroorlog. Maschadov-getrouwen werden vermoord, en in maart van dit jaar overleefde hij zelf een aanslag.

De oorlogsraad pleitte voor de invoering van de sjari'a, de islamitische wetgeving. Daarin zou de post van president worden afgeschaft. De in het nauw gedreven Maschadov is deels tegemoet gekomen aan de eisen van de fundamentalisten: hij organiseerde onder meer islamitische modeshows waarin werd getoond wat zedige kleding voor vrouwen is. Ook hebben standrechtelijke executies op het centrale plein van Grozny een herintrede gemaakt. Overspelige vrouwen en drugsmokkelaars verschijnen in het openbaar voor het vuurpeloton.

Toch is in Tsjetsjenië geen „dictatuur van het sjariaat” van kracht (een in de Russische pers gangbare woordspeling op Marx' dictatuur van het proletariaat). Aslan Maschadov en zijn presidentiële garde houden de schijn van het wettelijke gezag op. Alleen: die reikt nauwelijks tot de buitenwijken van Grozny: in de zuidelijke Oktoberwijk die al dagen door Russische bommenwerpers onder vuur wordt genomen heersen Basajev en zijn rechterhand Chattab.

Begin deze week riep Maschadov

nog wanhopig op tot een gesprek met president Jeltsin, maar dat wordt hem niet gegund. Premier Vladimir Poetin stelt eenvoudig onvervulbare eisen vooraf (zoals de uitlevering van Basajev en Chattab). Volgens Russische kranten heeft Poetin de ontmoeting tussen Maschadov en de Dagestaanse leider gesaboteerd door de blokkade van boze Dagestan op touw te zetten.

Het Kremlin laat Maschadov spartelen en lijkt er niet om te maken dat hij als de enige aanspreekbare Tsjetsjeense leider in de armen van de krijgsheren wordt gedreven. Distantieerde de president zich de afgelopen weken nog van Basajev en zijn privé-leger, gisteren kwamen ze min of meer op een lijn. Volgens een in Grozny uitgegeven communiqué is de 34-jarige Basajev belast met de defensie van het oosten van het land. Vice-premier Chamzat Gelajev neemt het westen voor zijn rekening, terwijl Magomed Chambijev, hoofd van de nationale garde, het hartland verdedigt. Maschadov zou met instemming van de krijgsheren de rol van opperbevelhebber op zich hebben genomen. Daarmee lijkt het conflict terug bij af: net als in de oorlog van 1994 tot 1996 stuiten de Russen op ongekende weerstand van een verenigd volk.

Rusland staat klaar voor invasie van Tsjetsjenië

Er is nog ruimte voor dialoog, maar dan moet Tsjetsjenië het 'internationale terrorisme' veroordelen. Voorlopig zijn de voorbereidingen van een Russische invasie in volle gang.

Van onze correspondent
Bart Rijs

MOSKOU

Het Russische leger haalt de lus rond Tsjetsjenië steeds strakker aan. Terwijl de luchtaanvallen doorgaan, lekte uit dat het plan voor een invasie zo goed als klaar is. Maar de politiek laat de deur voor onderhandelingen op een kier.

Voor de zevende achtereenvolgende dag voerden straaljagers in heel Tsjetsjenië aanvallen uit op wegen, bruggen, munitiedepots, en de mini-olieraffinaderijtjes die de basis vormen van de Tsjetsjeense smokkeconomie. Hoewel de luchtmacht beklemtoont dat er laserbommen en andere precisiewapens worden gebruikt, hebben afzwaaiers volgens de autoriteiten in de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny al meer dan driehonderd slachtoffers onder de burgerbevolking gemaakt.

Een stroom vluchtelingen trekt westwaarts, naar de veilige buurrepubliek Ingoesjetie. In de afgelopen week zouden 70 duizend

Tsjetsjenen de grens zijn overgestoken. Het merendeel heeft onderdak gevonden bij familie; anderen zijn gestrand in slecht uitgeruste tentenkampen. De Ingoesjeten hebben niet genoeg eten, dekens en kleding voor de vluchtelingen en waarschuwen voor een humanitaire ramp.

Maar de Russische minister voor Noodsituaties, Sergej Sjoegoe, maakte zich tijdens een bezoek aan het grensgebied meer zorgen dat er 'bandieten' tussen de vluchtelingen kunnen zitten. Tsjetsjenen die zich bij de minister over de bombardementen beklagden, snauwde hij af. 'Als de bommen niet op de goede plaats vallen, is het jullie taak de plaats aan te wijzen waar ze wel moeten vallen!'

Premier Poetin wil een nieuwe invasie van Tsjetsjenië niet uitsluiten ('Ik begrijp niet waarom ik dat zou moeten garanderen'), maar wil de mogelijkheid van 'een opbouwende dialoog' openlaten. Alleen wil Moskou pas praten als de Tsjetsjeense president Maschadov het 'internationale terrorisme'

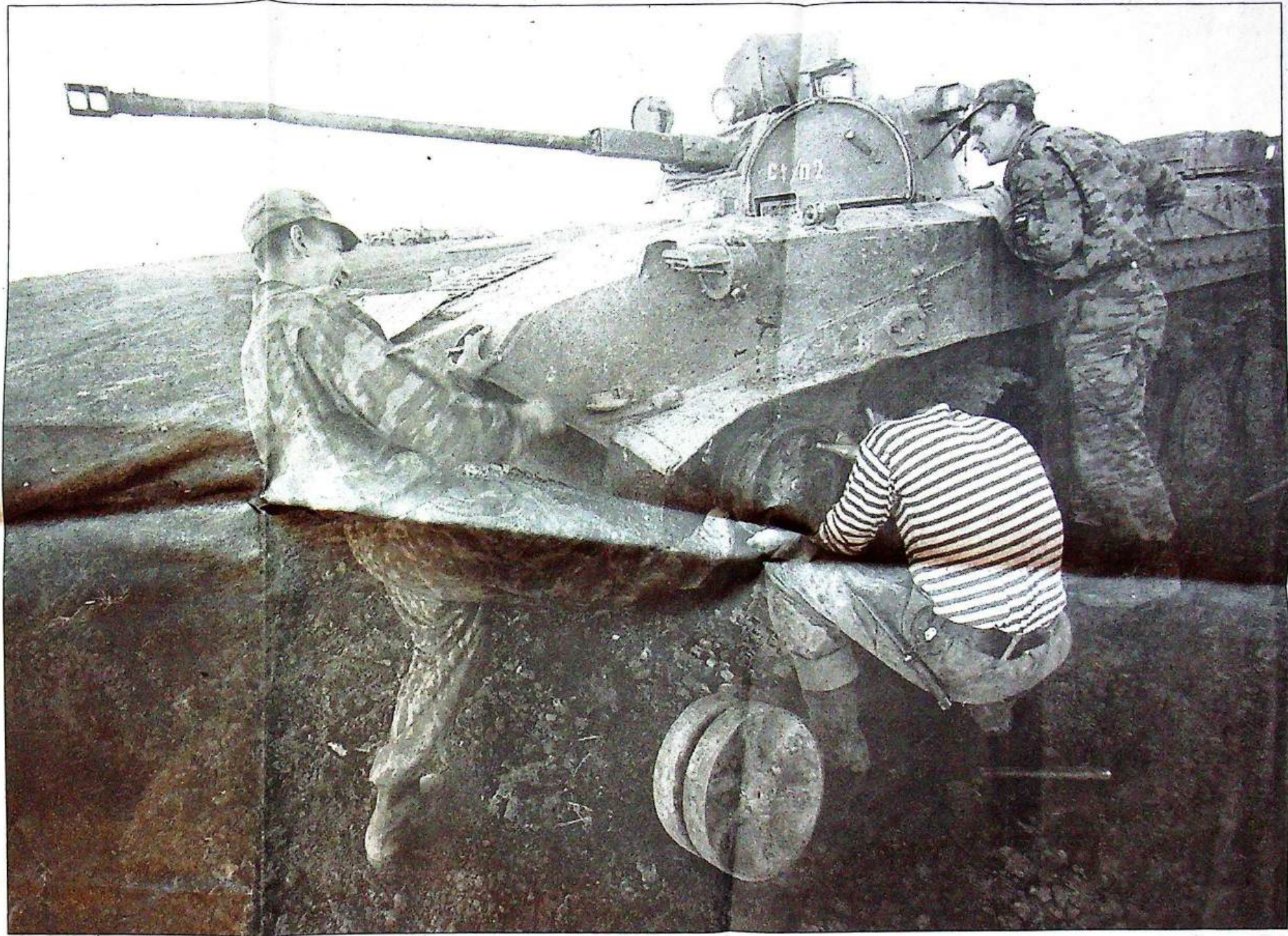
veroordeelt en de wapens opneemt tegen de moslimstrijders die hun bases hebben in de Tsjetsjeense bergen.

Maschadov reed woensdag voor niets naar de grens voor onderhandelingen met zijn Dagestaanse collega Magomedov. Het rendez-vous ging niet door omdat de weg naar de grens werd geblokkeerd door boze Dagestani's. Ze willen dat Maschadov wordt gestraft omdat hij niets heeft gedaan tegen de invallen in hun republiek. Premier Poetin leek niet met de mislukking te zitten. 'Ik heb de Dagestani's altijd al gerespecteerd,' verklaarde hij. 'Nu hou ik van ze.'

Het persbureau Interfax berichtte dat Russische troepen al enkele strategische heuveltoppen over de Tsjetsjeense grens hebben bezet. Maschadov lijkt zich erbij te hebben neergelegd dat een invasie vroeg of laat onvermijdelijk is. Hij heeft kriegsraad gehouden met zijn commandanten en de taken in het geval van een oorlog verdeeld. Sjamil Basajev, de militieider die na de bloedige bom-aanslagen in Rusland als staatsvijand nummer één wordt beschouwd, werd door hem benoemd tot bevelhebber van 'het oostelijke front'.

De Russische generaals hebben een nieuwe aanvalsstrategie ontworpen om de fouten van de vorige oorlog te voorkomen. Ze willen de schande van nieuwjaardag '94 uitwissen, toen in Grozny aan het begin van de invasie een complete pantsercolonne in de pan werd gehakt. De Russen zijn dit keer van plan langzaam, met steun vanuit de lucht, over een breed front op te trekken tot aan de voet van de bergen. Als de Russen het Tsjetsjeense laagland in handen hebben, moet er een marionettenregering worden geïnstalleerd. Een Dagestaanse bemiddelaar zou al bezig zijn met het recruter van ontevreden Tsjetsjeense commandanten als alternatief voor de moslimstrijders en hun krijgsheren. Pas als die regering er zit, en als de Tsjetsjeense strijders in de bergen zijn uitgeput door de kou van de winter en het gebrek aan voorraden, worden er commando's ingezet om een definitief einde te maken aan het verzet.

'Terug kunnen de Russische generaals niet meer', schrijft het dagblad *Kommersant*. 'Alles wat ze over Tsjetsjenië zeggen komt op hetzelfde neer: als we een eind aan de strijd willen maken, is het nu of nooit.'

Russische soldaten in Dagestan repareren een rupsband van hun pantservoertuig.

FOTO AP

Rusland voert druk op Tsjetsjenië op

- 1 Luchtaanvallen Rusland op Tsjetsjenië houden aan; Mobilisatie afgekondigd.
- 2 Zestigduizend vluchtelingen uit Tsjetsjenië aangekomen, opbouw tentenkampen aan grens Tsjetsjenië mislukt.
- 3 Twintigduizend soldaten samengetrokken aan de grens. Kampen ingericht voor opvang en ondervering Tsjetsjeense vluchtelingen.
- 4 Dertigduizend Russische soldaten samengetrokken aan grens met Tsjetsjenië.
- 5 Ontmoeting presidenten van beide republieken misgelopen door protesten Dagestan.
- 6 Controle op wapensmokkel verscherpt.
- 7 Controle op wapensmokkel verscherpt op Russisch verzoek.

300999 © de Volkskrant

Een geschiedenis van oorlog en onderdrukking

1877: Rusland onderwerpt de Kaukasus; de Tsjetsjenen bieden het langst weerstand.

1936: instelling van de Sovjet-republiek Tsjetsjeno-Ingoesjetie.

1944: Stalin laat een half miljoen Tsjetsjenen naar Centraal-Azië deporteren; honderdduizend komen er om.

1957: de ballingen keren terug naar de Kaukasus.

1991: generaal Doedajev verklaart Tsjetsjenië onafhankelijk.

1994-96: Russische troepen vallen Tsjetsjenië binnen. Tien-duizend Russen, duizenden Tsjetsjeense strijders en honderdduizend burgers komen om.

1996: de Tsjetsjeense commandant Maschadov en de Russische generaal Lebed ondertekenen een akkoord: het Russische leger trekt zich terug, een beslissing over de status van Tsjetsjenië wordt uitgesteld tot 2002, en een gezamenlijk commissie buigt zich over de wederopbouw.

1997: Tsjetsjenië kiest de gematigde Maschadov tot president.

1998: Tsjetsjenië roept zichzelf uit tot islamitische staat. In de praktijk is het land opgedeeld tussen verschillende krijgsheren.

1999: krijgsheer Basajev valt vanuit Tsjetsjenië...

den moslimstrijders tot twee keer toe Dagestan binnen, maar wordt na gevechten met Russische troepen verdreven. Bij bom-aanslagen in Russische steden komen 300 mensen om; de autoriteiten wijzen de strijders aan als daders. Rusland voert lucht-

Tsjetsjenen slaan massaal op de vlucht

MOSKOU – Zeker honderdduizend Tsjetsjenen zijn op de vlucht geslagen voor het Russische offensief tegen hun deelrepubliek. De meesten hebben hun heil gezocht in het naburige Ingoesjetie. In de vluchtelingenkampen is gebrek aan alles.

Volgens de Tsjetsjeense president Maschadov zijn de afgelopen twee weken al meer dan 400 mensen gestorven en rakten er meer dan duizend gewond. In de nacht van zaterdag op zondag voerde het Russische leger een luchtaanval uit op Oeroes-Martan, een van de grootste steden van Tsjetsjenie. Daarbij werden 28 mensen, onder wie veertien kinderen, gedood. Meer dan 100 mensen rakten gewond en tientallen huizen werden verwoest.

Volgens Moskou zijn de Russische bombardementen uitsluitend tegen moslimrebellengricht, maar inwoners van Oeroes-Martan zeggen dat er in het wilde weg woonwijken worden gebombardeerd.

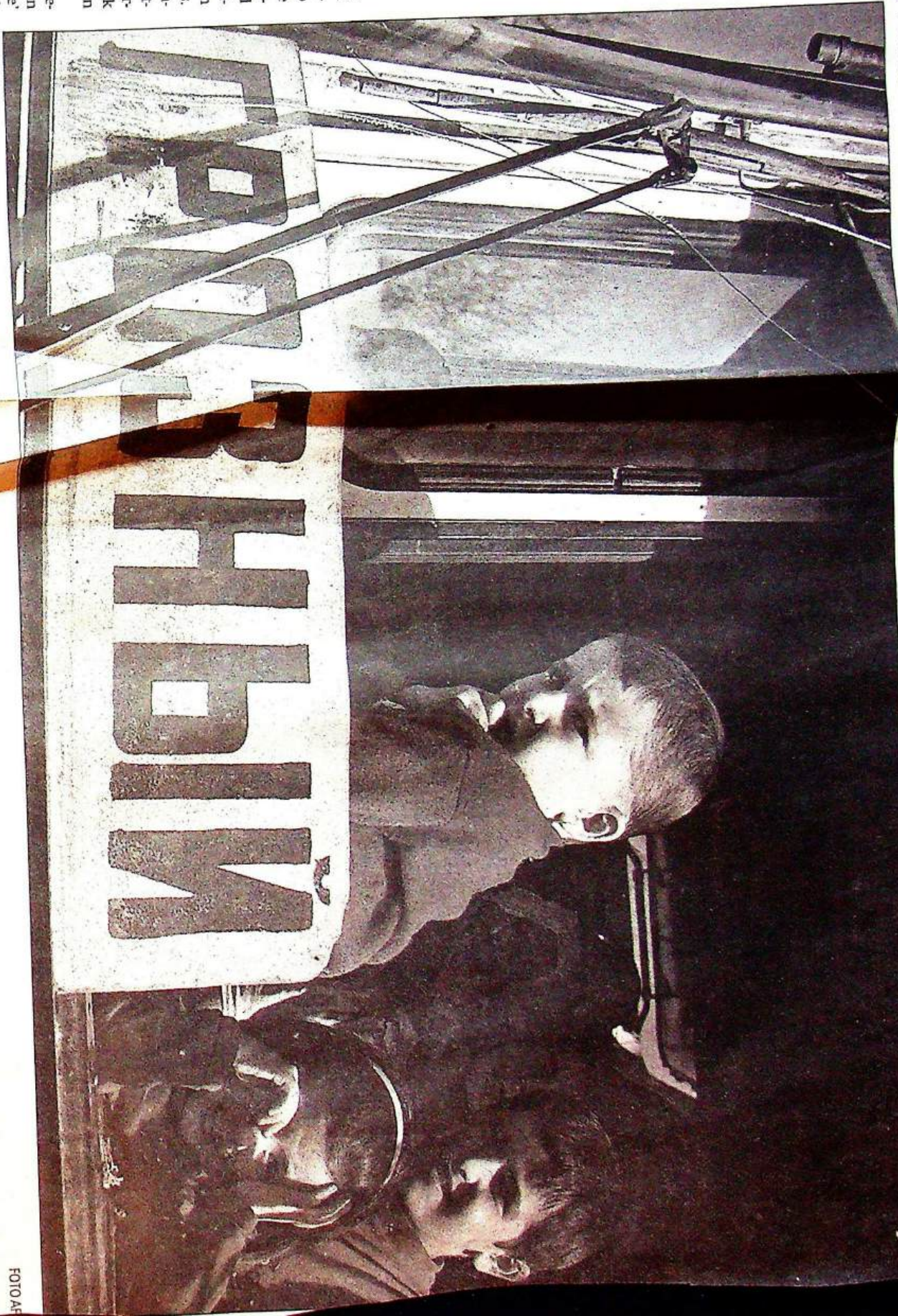
Volgens Maschadov heeft ook de economie van de republiek het zwart te verduren doordat zielekennissen, baksteenfabrieken, olieraffinaderijen en een olieleiding zijn geraakt. Maar zei hij:

„Tsjetsjenie zal niet één vierkant te meter grondgebied opgeven. Maschadov waarschuwt: „In een zaterdag gepubliceerde versie van een artikel van de Russische pers voor een lokale krant wordt de Russische plannen voor een militaire operatie in Tsjetsjenie voerend. Eventuele plannen voor een militaire operatie in Tsjetsjenie worden niet als een richting betiteld bij als

„zelfmoord“. De Tsjetsjeense leider hield gisteren een pleidooi voor een internationale vredesmacht. Hij riep het Westen op Moskou niet langer financieel te steunen. Overigens wil Maschadov, die niet langer door Rusland wordt erkend, nog steeds een dialoog voeren met president Jeltsin over de situatie in de Kaukasus. Moskou voelt daar niets voor, omdat het de Tsjetsjenen verantwoordelijk houdt voor een guerrilla-opstand in de buurrepubliek Dagestan en voor bomanslagen in Moskou.

Gisteren gingen Russische troepen verder met het instellen van een zogeheten veiligheidszone binnen Tsjetsjenie. Russische militairen van zowel het reguliere leger als van het ministerie van defensie nemen posities in tot vijf kilometer binnen de grenzen van de republiek. De zone is bedoeld om toezicht te houden op „alles wat Tsjetsjenie in of uit gaat“, zei de Russische kolonel-generaal Priganov.

De voormalige Russische premier Primakov sprak zich dit weekend uit tegen een grootscheeps offensief, inclusief grondtroepen, tegen Tsjetsjenie. De prijs zou veel te hoog zijn: vele doden aan Russische (militaire) en Tsjetsjeense kant (burgers), internationale prestigeverlies voor de Russische regering, een verslechtering van het leger, de economie van het land en de veiligheid van het land. Hij riep op tot een dialoog met de Tsjetsjenen en een ramp uitteclap voor Moskou.

Tsjetsjeense vluchtelingen bij de grens met Ingoesjetie.

Regering in Grozny niet meer erkend Rusland begint invasie Tsjetsjenie

MOSKOU, 2 OKT. Rusland is begonnen met het instellen van een 'veiligheidszone' in Tsjetsjenie. De Russische premier, Vladimir Poetin, maakte gisteren bekend dat hij de Tsjetsjeense regering niet langer erkent. Gistermiddag zouden enkele duizenden Russische manschappen met pantserswagens het noorden van Tsjetsjenie zijn binnengetrokken.

Anonieme Russische officieren bevestigden gisteren tegenover het Franse persbureau AFP een opmars van twintig kilometer in de districten Naoerskaja en Chelkovskaja. Gistermiddag zou zijn gevochten om vijf dorpen in Naoerskaja. De Tsjetsjenen zeggen tien Russen te hebben gedood. Volgens de Russische televisiezender zijn ook drie dorpen in het oosten van Tsjetsjenie ingenomen.

De Russische minister van Defensie, Igor Sergejev, wilde gisteren niet ingaan op de omvang van de toekomstige Russische veiligheidszone in Tsjetsjenie. „Dat stellen we vast voor elke sector.“

In de Russische pers is deze week gespeculeerd dat het leger het noordelijke moerasland tot de rivier de Terek wil bezetten. Vandaaruit kan de hoofdstad van Tsjetsjenie, Grozny, vijftien kilometer verderop, onder vuur worden genomen. Mogelijk wordt in een later stadium geprobeerd Grozny in te nemen en de Tsjetsjeense troepen voor de winter naar het hooggebergte terug te dringen. Eerder deze week bezetten Russische troepen al strategische hoogten in Tsjetsjenie.

De bombardementen op doelen in Tsjetsjenie gingen gisteren door. Rusland zegt deze week 350 luchtaanvallen te hebben uitgevoerd.

Daarbij zijn volgens de Tsjetsjeense autoriteiten 590 doden gevallen. Inmiddels hebben 88.000 vluchtelingen de wijk genomen naar buurlanden.

Premier Poetin noemde gisteren op de Russische tv-zender NTV de huidige Tsjetsjeense autoriteiten „illegaal“. „Dat is het minste wat we kunnen zeggen, want ze zijn buiten de Russische wet om gekozen.“ Poetin ging niet expliciet in op de positie van de Tsjetsjeense president Aslan Maschadov. Wel zei hij dat het pro-Russische parlement dat in 1996 in Tsjetsjenie werd geïnstalleerd het „enige legitieme orgaan is“. De voorzitter van dat parlement, Ali Alavidinov, liet daarop weten een regering in ballingschap op te richten. Met deze stap lijkt Poetin te voorzien in een hem welgezinde regering voor de Russische 'veiligheidszone'.

Het parlement van 1996 werd gekozen toen Russische troepen nog grote delen van Tsjetsjenie bezet hielden. Na het vertrek van de Russische troepen in 1997 is een nieuw parlement gekozen.

De Verenigde Staten hebben de Russen gisteren om „terughoudendheid en wijsheid“ gevraagd en waarschuwen voor een herhaling van de „rampzalige“ oorlog om Tsjetsjenie van 1994 tot 1996. (Reuters, AFP, AP)

Oorlog Tsjetsjenië: 'Russen op 20 kilometer van Grozny'

MOSKOU/GROZNY, 4 OKT. De Russische strijdkrachten hebben hun opmars in Tsjetsjenië en de bombardementen voortgezet. Ze staan volgens de Tsjetsjenen op twintig kilometer van Grozny. In Grozny is gezegd dat bijna honderd Russische en Tsjetsjeense militairen zijn gedood.

Volgens de Tsjetsjenen zijn bij de strijd om het dorp Sovjetskaja Rossija in het noordwesten van Tsjetsjenië 44 Russische militairen gedood; bij gevechten bij het dorp Sjelkovskaja in het noordoosten zouden twintig Russen en drie Tsjetsjenen zijn omgekomen. Vrijdag zouden al tien Russen zijn gedood. Van Russische zijde is de dood van twee soldaten toegegeven. Wel liet Moskou weten dat aan de grens tussen Tsjetsjenië en de oostelijke buurrepubliek Dagestan dertig Tsjetsjenen waren gesneuveld.

In Moskou wordt nog steeds ontkend dat Rusland een grondoffensief is begonnen. De Russische strijdkrachten zouden slechts een cordon sanitaire langs de grenzen van Tsjetsjenië vormen om Tsjetsjeense „bandieten” te verhinderen Rusland binnen te komen voor aanslagen op Russische doelen. Volgens minister van Defensie Sergejev wordt Tsjetsjenië „stukje voor stukje opgerold”. Een militaire woordvoerder zei gisteren dat de Russen nu tot tien kilometer op Tsjetsjeens grondgebied zijn doorgedrongen. Ze zouden geen pogingen doen dorpen te bezetten, maar „de bandieten” met artillerievuur bestoken.

Bij bombardementen van de Russische luchtmacht zijn opnieuw ziekenhuizen en scholen getroffen. In de stad Oeroes Martan werden 28 burgers, onder wie veel kinderen, bij een bombardement

gedood. Het aantal Tsjetsjenen dat in de richting van de westelijke buurrepubliek Ingoesjetië is gevlucht is inmiddels opgelopen tot 110.000.

Rusland heeft Tsjetsjenië afgesneden van de toevoer van olie, gas en water. De Russische regering erkent bovendien het bewind van de gematigde president Aslan Maschadov en de legitimiteit van het Tsjetsjeense parlement niet langer. In plaats daarvan wordt het tijdens de oorlog van 1994 tot 1996 ingestelde pro-Russische parlement erkend. Die maatregel is gisteren door de Russische media scherp veroordeeld. Het blad *Nezavisimaja Gazeta* sprak van „een pure absurditeit”, de *Segodnja* hekelde „de reanimatie van lijken” en de *Novye Izvestija* noemde het pro-Russische parlement van Tsjetsjenië „politieke nullen”.

De Tsjetsjeense president Maschadov zei gisteren in Grozny dat hij internationale waarnemers uit het Westen en Rusland wil laten controleren of er in Tsjetsjenië „terroristenbases” zijn, zoals Rusland ter rechtvaardiging van zijn aanvallen beweert. Als die worden gevonden, aldus de president, „zullen we ze zelf vernietigen”. Hij zei ook de komst van een internationale vredesmacht te verwelkomen. Maschadov riep het Westen op Rusland geen leningen meer te verschaffen, omdat Moskou daarmee de oorlog tegen de Tsjetsjenen financiert. (Reuters, AFP, AP)

Russische soldaten graven zich in aan de grens tussen Tsjetsjenië en de westelijke buurrepubliek Ingoesjetië. (Foto Oleg Klimov / Fotoloods)

'Fluwelen oorlog' in Tsjetsjenië

Rusland is een nieuwe oorlog begonnen in Tsjetsjenië. De tweede. En hoe de strijd ook afloopt: het is zeker niet de laatste oorlog in Tsjetsjenië. De Tsjetsjenen hebben een zeer lang geheugen en een krachtige vrijheidsdrang.

Door OLEG KLIMOV
NAZRAN, 4 OKT. Ten tijde van de Sovjet-Unie was de herfst in de Kaukasus voor ambtenaren uit Moskou het 'fluwelen seizoen'. In de slijke nazomer mochten zij met verlof naar de kuuroorden of de kust. Nu sturen de ambtenaren hun soldaten er heen voor een 'fluwelen oorlog' in Tsjetsjenië.

Want vanuit de helikopters worden, behalve bommen en raketten, ook pamfletten voor de plaatselijke bevolking naar beneden gegooid waarin de burgers worden opgeroepen geen hulp aan de rebellen te verlenen en de federale strijdkrachten te steunen. De pamfletten zijn een onderdeel van een 'ideologische' campagne.

Roeslan Aoesjev, de president van de buurrepubliek Ingoesjetië, neemt het niet serieus: „Rusland heeft, als keizerrijk, altijd een duidelijke vijand nodig. Met andere woorden, het principe is nu 'Sla Tsjetsjenië, red Rusland' [naar de slogan 'Sla de joden, red Rusland']

ten tijde van de pogroms begin deze eeuw, OK]. Maar die ideologie werkt niet altijd en niet met alle volkeren”.

„Momenteel zijn er twee varianten van het verloop van de campagne in Tsjetsjenië”, aldus Aoesjev. „Een: Tsjetsjenië zal fysiek en moreel verpletterd worden. Twee: lukt dat niet, dan zal Rusland de onafhankelijkheid Tsjetsjenië moeten erkennen. Maar het conflict zal hoe dan ook niet ophouden. Over vijf of tien jaar zal de nu opgroeiende generatie de oorlog voor onafhankelijkheid hervatten. In Tsjetsjenië bestaat namelijk niet alleen de bloedwraak maar ook de herinnering van generaties aan Rusland als een koloniale mogendheid.”

Het verloop van de oorlog is voornamelijk afhankelijk van gevechtskracht van de federale troepen in de Kaukasus. De Russen bereiden zich grondiger voor dan in 1994. Het ministerie van Defensie wil nu alleen professionele troepen gebruiken en geen soldaten die minder dan een jaar in het leger gediend hebben. Het probleem is echter dat het federale leger een beperkt aantal speciale eenheden heeft, waarvan het merendeel bovendien in Kosovo of Dagestan verblijft. Bij de grens tussen Ingoesjetië en Tsjetsjenië bevindt zich weliswaar een Russische divisie uit Vladikavkaz die ook in 1994 aan de oorlog deelnam en toen grote verliezen leed. Maar de manschappen lijken amper op speciale eenheden. Moderne apparatuur ontbreekt vrijwel en reserve-on-

derdelen voor tanks en auto's worden niet geleverd. „We hebben te eten”, zegt de commandant van het eskadron die zijn naam weigert te noemen. „Maar er zijn alleen twee soorten pap, 's ochtends gierstepap en 's avonds tarwepap. Nu net als in die vorige oorlog. Wij zijn slechts eenmalige soldaten. De generale staf begrijpt nog steeds niet dat je eenmalige dingen niet een tweede keer mag gebruiken. Het enige pluspunt is dat de plaatselijke bevolking zich nu beter tegen ons gedraagt. Ze zijn moe van de terreur. Niets is erger dan leven op een plaats waar geen vrede en geen oorlog is.”

Oorlog is de harde munt waarvoor niet alleen met geld maar ook met de moraal van de burgers betaald moet worden. Beide ontbre-

ken in Rusland. De generale staf past de 'Kosovo-doctrine' toe, zonder de daarbij behorende materiële middelen en nieuwe technologie en – het allerbelangrijkste – zonder de bereidheid van de soldaten om bevelen op te volgen.

Ondanks de bombardementen zijn gijzelingen bovendien nog steeds het grootste gevaar in Tsjetsjenië en het aangrenzende Ingoesjetië. In een Tsjetsjeens vluchtelingenkamp bijvoorbeeld kreeg een journalist van *Moscow News* het voorstel om gijzelaar te worden op voor beide partijen voordelige voorwaarden: het geld dat de krant zou betalen zou eerlijk gedeeld worden met de gijzelaar.

Gijzelen is de enige rendabele handel die nog mogelijk is, weet de politiecommandant van het vlieg-

veld in Ingoesjetië. „Er is niet gijzelaar gratis weggeven, alles ruil voor geld. Ik herinner me Berezovski [een der oligarchen OK] hier met zijn eigen vliegtuig een koffer vol geld kwam. Toen ontmoeting met de terroristen werd vertraagd, bleef hij slapen. Zijn vliegtuig dat klaar stond om te stijgen en omringd was door wapende mannen. De onderdelen werden gevoerd via een mobiele telefoon. Ze zeggen dat Berezovski de Nobelprijs won voor het beëindigen van oorlog en het bevrijden van gijzelaars. Voor zover het de oorlog treft, weet ik het niet. Maar de zelaars koopt hij inderdaad los.”

„Dertig kilometer van Nazri bij het zogeheten Bamoeet-kamp op de snelweg Bakoe-Rost bevindt zich een post voor het 'treuren' (selecteren) van vluchtelingen uit Tsjetsjenië. Daar worden de documenten gecontroleerd soms ook de auto's van de vluchtelingen. Serieuze controle is onmogelijk. Er zijn geen federale troepen aanwezig doch slechts plaatselijke politiemannen. Iedereen is de grens passeren, inclusief 'terroristen'. President Aoesjev: „Het Ingoesjetische volk zal de vluchtelingen redden, net als in 1994. Want het Russische volk krijgt? De verkiezingen zullen het tonen. Maar dat die al begonnen zijn in de Kaukasus en dat het Kremlin zijn keuzen gemaakt heeft, daarover besta bij mij geen twijfel”.

Vertaling: Alexandra Ourikh

'Bufferzone geschapen' Rusland: in Tsjetsjenië is doel bereikt

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 5 OKT. Het doel van de Russische grondoperatie in Tsjetsjenië, het instellen van een bufferzone in en om het land, is volgens het opperbevel in Moskou bereikt. Premier Poetin zei vandaag dat het Russische leger nu eenderde van Tsjetsjenië beheerst.

Ondanks de mededelingen in Moskou lijkt de strijd in Tsjetsjenië in alle hevigheid door te gaan. Voor het eerst in de twaalf dagen durende bombardementscampagne zijn twee Russische gevechtsvliegtuigen neergestort, zo is in Moskou toegegeven. Een aanvalsvliegtuig van het type SU-25 zou zondag bij een van de zware bombardementen van die dag bij de plaats Oeroes-Martan zijn neergehaald met een Amerikaanse Stinger-raket. Zowel het wrak als het levenloze lichaam van de piloot is gevonden. Moskou heeft alleen toegegeven dat dit toestel „niet is teruggekeerd naar de basis“. Een SU-24 verkenningsvliegtuig is gisteravond „van de rader verdwenen“, zo heeft de Russische luchtmacht verklaard.

Volgens Tsjetsjeense meldingen zijn de Russische troepen die dit weekeinde de noordelijke laagvlakte van Tsjetsjenië binnenvielen, nog in felle strijd verwickeld met Tsjetsjeense „vrijwilligers“. Vier dorpen zouden op de Russen zijn heroverd en een Russische tank en een aantal pantservoertuigen zouden zijn uitgeschakeld. De generale staf in Moskou ontkent dat: „Russische eenheden nemen geen deel aan veldslagen, zij bestoken de rebellen slechts met veldgeschut en vanuit de lucht.“

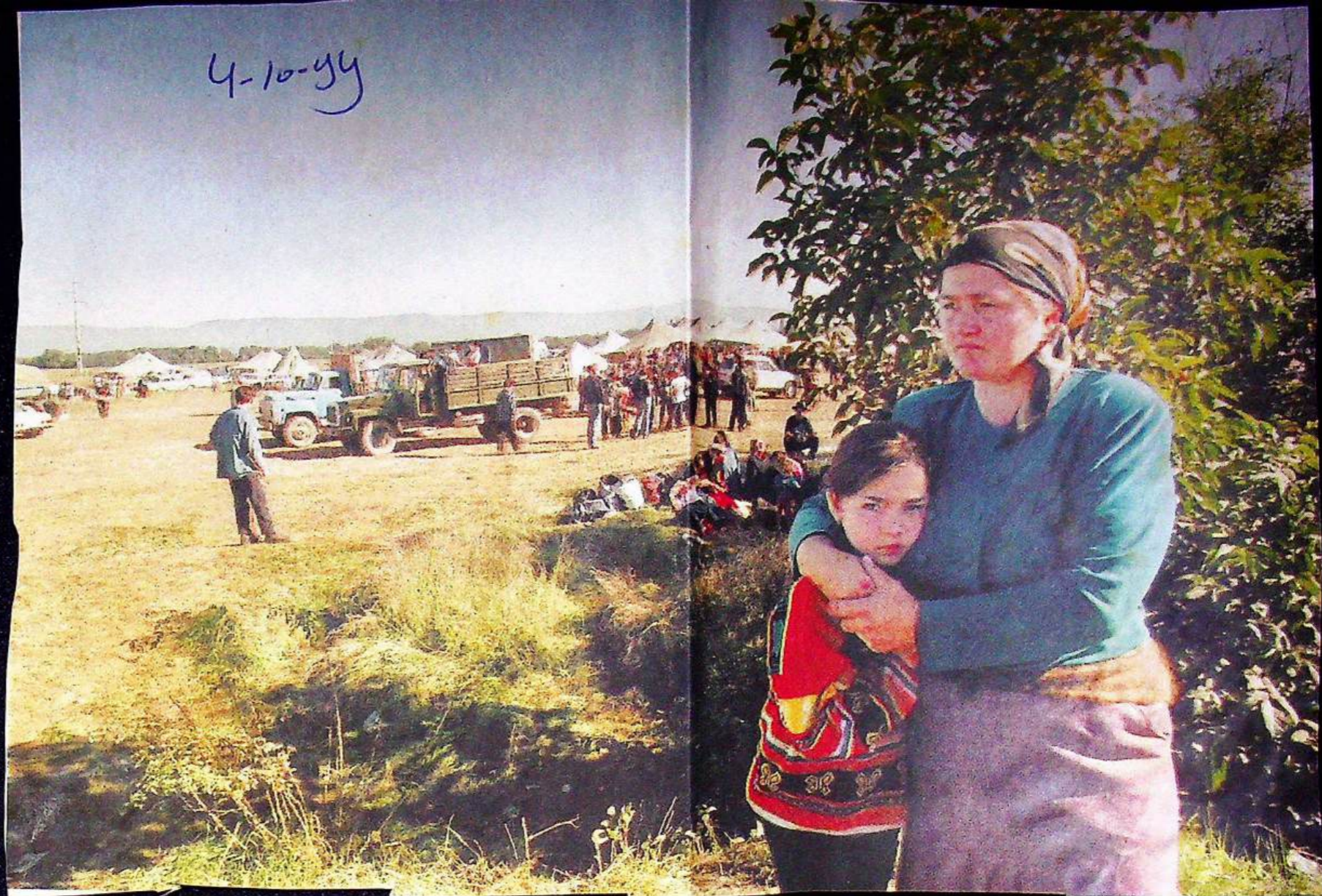
Het persbureau Interfax meldde vanochtend zware gevechten ten noorden van de rivier de Terek, waar Russische gevechtshelikopters Tsjetsjeense verzetshaarden onder vuur zouden nemen. De Tsjetsjeense president, Alan Maschadov, door Moskou brandmerkt als een beschermeling van het internationale terrorisme, heeft verklaard dat hij zijn veldgenoten onmogelijk kan laten terugkeren naar de dorpen.

zwaard boven onze hoofden hangt“. Zijn oproep tot een dialoog en de stationering van een vredesmacht wordt door Moskou genegeerd. Premier Poetin lijkt alleen zaken te willen doen met een schaduwregering, die in alle haast geformeerd wordt. Hij zei dat de veiligheidsdoctrine van Rusland aanpassing behoeft, nu zijn land de strijd is aangegaan met internationale terroristen.

Tegen de Tsjetsjeense veldcommandanten Sjamil Basajev en Chattab, die Rusland de heilige oorlog hebben verklaard, heeft nu ook Interpol een opsporingsbevel doen uitgaan. Poetin zegt daarin het bewijs te zien dat het Westen hem steunt bij zijn strafexpedities tegen Tsjetsjenië.

Hoe ver de Russen met hun acties in Tsjetsjenië willen gaan is niet duidelijk. Gisteren kondigde het energiebedrijf UES aan dat het de stroomleverantie aan de afvallige republiek halveert. De gastvoer en de pensioenbetalingen waren al eerder stopgezet.

De Georgische president, Sjvardnadze, wiens land aan Tsjetsjenië grenst, heeft gisteren een oproep van de Tsjetsjeense leider Maschadov te bemiddelen in het conflict met Rusland van de hand gewezen. Als Moskou met de Tsjetsjenen wil praten, kan het dat zeker zonder de bemiddeling van Georgië doen, zei hij.

NAZRAN - Tsjetsjeense vluchtelingen worden op de grens met de buurrepubliek Ingoesjetië in tentenkampen ondergebracht. Russische strijdkrachten zetten intussen hun opmars in Tsjetsjenië voort. (Foto Oleg Klimov / Fotoloods)

• ELUWELN OORLOG: pagina 5

'Deportatie van Tsjetsjenen op handen'

Door onze correspondent MOSKOU, 5 OKT. Tienduizenden gevluchte Tsjetsjenen hangt in hun toevluchtsoord Ingoesjetië uitzetting boven het hoofd. In Moskou worden voorbereidingen getroffen om hen onder dwang terug te sturen naar het door het Russische leger heroverde deel van hun land. De krant *Segodnja* spreekt van een aanstaande „deportatie van vluchtelingen uit Ingoesjetië“ en citeert een medewerker aan van de Federale Migratiedienst: „Wij steunen dit initiatief. In Tsjetsjenië zijn tal van lege, bewoonbare huizen. De winter is in aantocht en in tenten kun je niet lang wonen.“

De Russische premier Vladimir Poetin wees gisteren een officiële commissie aan om deze „herplaatsing“ van naar schatting 100.000 vluchtelingen op touw te zetten. Het ministerie van Rampenbestrijding liet weten dat het „de opdracht om dit terugkeerproces te begeleiden zeker zal uitvoeren“.

Rusland heeft bij herhaling gezegd het vluchtelingenprobleem alleen wel aan te kunnen. De VN-

hulporganisatie UNHCR en het Internationale Rode Kruis zijn slechts zijdelings bij de hulpverlening betrokken. De mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch riep de VN vanmorgen in een verklaring op zich actiever met de Tsjetsjeense ontheemden te bemoeien. Er is een tekort aan onderdak, voedsel en warme kleding en vluchtelingen zouden op doorreis naar familie elders in Rusland systematisch en in strijd met de wet worden tegengehouden.

Ook de president van Ingoesjetië, Roeslan Aoesjev, heeft Moskou opgeroepen deze reisbeperkingen op te heffen. Alles wijst er echter op dat Rusland ze in de Kaukasus wil houden totdat de „herplaatsing op gezuiverd Tsjetsjeens grondgebied“ (*Segodnja*) kan beginnen. Slechts achtduizend vluchtelingen wonen in tentenkampen, de rest verblijft bij familie of slaapt in auto's, bushokjes en parken. „In Tsjetsjenië sterven we van de bombardementen en in Ingoesjetië van de honger en de kou“, zo citeert de krant *Kommersant* een vluchteling.

'Russen Grozni dicht genaderd'

GROZNI, MOSKOU - Het Russisch leger is gisteren de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni tot op twintig kilometer genaderd, aldus Tsjetsjeense bronnen. Volgens de Russische premier Poetin zijn zijn troepen lang niet zo ver. Hij herhaalde dat het leger alleen een 'veiligheidszone' in wil stellen. Hoe ver die moet reiken wilde hij niet zeggen.

Volgens Grozni zijn sinds vorige week aan Russische zijde ongeveer honderd militairen gesneveld en meerdere tanks vernietigd. Het Kremlin erkende gisteren voor het eerst Russische verliezen en sprak over twee doden.

Tegelijk met de acties in het noorden van Tsjetsjenië bestookt Russische artillerie vanuit de naburige deelrepubliek Dagestan Tsjetsjeense bergdorpen waar zich islamitische rebellen zouden schuilhouden. Ook bombardeerde de Russische luchtmacht gisteren weer diverse dorpen ten zuiden van Grozni. Over slachtoffers is niets bekend. Inmiddels is Tsjetsjenië vrijwel afgesneden

van de toevoer van elektriciteit, gas, olie en water.

Ondertussen gaat de vluchtelingenstroom vanuit Tsjetsjenië naar het naburige Ingoesjetië onverminderd door. Inmiddels zouden zich zo'n 100.000 Tsjetsjenen onder erbarmelijke omstandigheden in de buurrepubliek bevinden. Dat aantal neemt iedere dag met zo'n 10.000 toe. In een tentenkamp zouden zo'n 38.000 mensen zijn gehuisvest. Gisteren stemde de Russische president Jeltsin in met een plan voor de terugkeer van ontheemde Tsjetsjenen naar door 'Rusland bevrijde' gebieden.

Het besluit van Jeltsin versterkt de geruchten dat Rusland uit is op een tweedeling van Tsjetsjenië. Het leger zou willen halthouden bij de rivier de Terek in het noordelijke vlakke steppegebied, waar de bewoners Moskou relatief goedgezind zijn. Het merendeel van het radicaal islamitisch verzet lijkt zich in het bergachtige zuiden op te houden.

OP PAGINA 5 IS DE ONDERKRANT AAN Tsjetsjenië GEWUD

Poetin vaart wel bij oorlog Tsjetsjenië

Russische premier

Martijn Roessingh

AMSTERDAM – Iedere dag opnieuw richt een verbeterd Russische premier Vladimir Poetin grof verbaal geschut op Tsjetsjenen. Hij zal de 'terroristen' tot 'de laatste man vernietigen', schrapt de Tsjetsjeense president Aslan Maschadov als gespreks-partner, eist hogere defensieuitgaven, en wijst iedere buitenlandse inmenging af.

Poetin heeft de vrije hand gekregen van president Jeltsin, en de steun afgedwongen van alle politieke kopstukken in Rusland.

Maschadov zei eerder deze week woedend dat de reden voor het conflict in Moskou ligt. „Als ik Jeltsin te spreken krijg, dan zou ik hem binnen een halfuur de ogen openen voor de avonturen van zijn vertrouwelingen. De oorlog houdt verband met de politieke situatie in Rusland en de machtsstrijd in Moskou”, aldus Maschadov. Hij, en velen met hem, vinden het té toevallig dat de oorlog is uitgebroken kort voor de parlementsverkiezingen van december en niet lang voor de presidentsverkiezingen van uiterlijk volgende zomer.

Feit is dat de oorlog Poetin tot nu toe geen windeieren legt. Bij zijn aantreden vertrouwde slechts één procent van de bevolking deze totaal onbekende, nu is hij een van de populairste politici. Volgens de Novije Izvestia zou nu 15 procent van de Russen de

ex-chef van de veiligheidsdienst tot president kiezen. Collega-espionnenbaas Primakov en communistenleider Zjoeganov scoren beter. Maar de stijging is opmerkelijk, en een succes voor Jeltsin, die Poetin naar voren schoof.

De bevolking waardeert de harde taal en de harde actie tegen de Tsjetsjenen, zeker na de bomaanslagen op flats – al blijft onduidelijk of die het werk waren van Tsjetsjeense krijgsheren, zoals Poetin beweert. De politiek commentator Piontkovski concludeerde gisteren dat de Russen „de gehele Tsjetsjeense bevolking tot duivel bestempelen, om te kunnen vergeten wat we hun 100, 55 en 4 jaar geleden hebben aangedaan”. Hij verwees naar de kolonisatie van de Kaukasus door de Russen, de deportatie der Tsjetsjenen naar Siberië in 1944, en de oorlog van 1994 tot 1996.

Poetin regisseert de verkettering. Eergisteren opende hij in Moskou een speciaal perscentrum, waar 'objectieve, snelle, en betrouwbare informatie' zal worden gegeven over 'de gebeurtenissen in de Noord-Kaukasus'. Er

is al te veel propaganda, aldus Poetin, zoals beelden van een vermeend Russisch bombardement op een bus met Tsjetsjeense vluchtelingen. Volgens Grozni kwamen daarbij tientallen mensen om het leven, volgens Poetin zijn het allemaal leugens.

Hij kan zich geen nederlaag veroorloven, militair noch publicitair. Onder Jeltsin is een premier al ontslagen voor hij er erg in heeft, en in de coulissen staat Poetins mogelijke opvolger al klaar: Sergej Sjoigoe (44). Deze minister voor noodsituaties (sic) heeft zich onlangs aan het hoofd gesteld van een nieuw politiek blok, Jedinstvo. Het blok is opgericht door een grote groep gouverneurs en wordt op de achtergrond gesteund door het Kremlin. Sjoigoe is een bekwame en efficiënte manager, wat hij onder meer heeft laten zien bij aardbevingen, evacuaties en het bergen van de slachtoffers van de recente reeks bomaanslagen. Hij wordt geroemd om zijn openheid en vriendelijkheid. Jeltsin heeft hem alvast tot 'Held van Rusland' gedecoreerd.

Door zulke tekenen van politieke intriges zien sommige scenario's in Rusland er nog erger uit dan de situatie nu al is. Zo is het goed mogelijk dat de huidige Russische opmars niet zal voorkomen dat Tsjetsjeense strijders, net als enkele jaren geleden, diep in Rusland toetslaan. Voor Poetin zou dat een welkome aanleiding kunnen zijn de noodtoestand uit te roepen en nog harder op te treden in Tsjetsjenië en de rest van Rusland. Dat moet hem, volgens die theorie, de presidentiële allure opleveren die hij nu nog niet ontbeert, terwijl hij bovendien verhindert dat zijn concurrenten campagne voeren.

Minder vergaande varianten zijn ook mogelijk, maar in alle scenario's loopt het Russische leger zware averij op en komt Poetin naar voren als redder des vaderlands.

Poetins harde en doordachte optreden tot nu toe doet weinig om die scenario's te ontcrachten. Hij toont zich een bekwaam politicus in moeilijke omstandigheden, maar zijn agenda is op zijn zachtst gezegd schimmig.

De 69-jarige Maria, haar Tsjetsjeense buurvrouw Jacha, een roodhange Armeense met haar zoontje, allemaal zijn ze de afgelopen twee etmalen gevlucht uit het bevrilde laagland van Tsjetsjenië: de dunbevolkte steppe ten noorden van de rivier de Terek, waar de

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN MINERALNIJE VODI, 9 OKT. Om vijf uur 's middags loopt de trein uit het gebied met Tsjetsjenië het station binnen van het kuuroord Mineralwater. De stange wachtkamer, waar de sanatorium-gasten zich in vredeslijk verpozen aan het buffet of de biljarttafel, valt zich langzaam met ontheendende Maria, een echte Russische ba-boesjka, zigt neer op een houten bank. In haar handtas zitten haar papieren en de indertien geplokte paprika's uit haar moestuin. Haar gansen en konijnen heeft ze achtergelaten. „Ik kon niet langer blijven, ze zouden mijn keel afsnijden. Ze? „Ja, de bandieten, de strijders van Allah. Denk maar niet dat onze soldaten de boel onder controle hebben. We hebben hun tanks gezet, maar ze durven de droppen niet in, ze beschermen niemand, alleen zichzelf, en het enige dat ze doen is bombarderen.”

„Mannen met kalasnikovs dragen de nieuwkomers het wachtlokaal binnen, waar ze geregtstreed en gefotografeerd worden. Meer niet. Er is geen opvang, geen dekken voor de nacht. • Vervolg TSJETSJENIË, pagina 4]

Zelfs de Russen ontvluchten hun nieuwe heilstaat

Russische vlag wappert en het centrale Moskou gezag herleidt zou zijn. Op deze langgerekte vlucht Kremlijn een modelstafie creëren, compleet met een schaduwregering onder leiding van de pro-Russische Tsjetsjeen Malik Saitdjaliev. Premier Poetin heeft dit zebraasje, 35 jaar is hij, naar voren geschoven als alternatief voor de moeit's en de krijsheren in de bergen. „Ik wil zo snel mogelijk terugkeren naar mijn land”, zegt de nieuwe regeringsleider op de radio. „Mijn prioriteit is de normalisering van het sociale leven.” Moskou wil hem helpen er een 'uitstapkast' van te maken, met schooltjes en volop lesmateriaal, een constante toevoer van gas en stroom, en administratiekantoren die keurig op tijd de pensioenen uitkeren. Dit alles om het bergachtige zuiden de ogen uit te steken, zodat het Tsjetsjeense volk zelf kan kiezen in welk Tsjetsjenië het wil leven, aldus de Russische legerstaafchef.

TSJETSJENIË Niemand kent vazal Malik

• Vervolg van pagina 1] Op de radio belooft Malik, de Tsjetsjeense marionet van Moskou, onderdak aan alle vluchtelingen. Maar op dit moment kent niemand Malik, laat staan dat hij in Moskou een loterij runt en een beauty-salon, en een restaurant en een ingenieursbureau. Of hij ook maar enige autoriteit kan verwerven, valt te betwijfelen. De vorige vazal van Moskou tijdens de oorlog van 1994 tot 1996 kreeg als bijnaam meneer Aeroportovitsj, omdat zijn gezag beperkt bleef tot vliegveld Grozny. Alle pogingen om de Kaukasusrepubliek te onderwerpen liepen destijds uit op een bloedbad. Dit keer is alles anders, verzekert het Kremlin. Zo heeft premier Poetin in Moskou een perscentrum geopend „voor objectieve en betrouwbare informatie over de noordelijke Kaukasus”. Want Rusland voert een agressieve media-oorlog, die zich tot in Mineralwater doet gevoelen. Daar probeert de inlichtingendienst FSD te voorkomen dat de vluchtelingen uit de beoogde modelstaat hun verhaal doen. De interviewers worden gearresteerd en twee uur vastgehouden. „Wat heeft u hier te zoeken? In Moskou hebben we een informatiecentrum waar u terecht kunt met al uw vragen.”

In het ene dorp is de school plat, in het andere de straat of de fabriek

Tsjetsjenië van onze medewerker

NAZRAN (Ingoesjetijë) – „Dit is hun huwelijksreis”, zegt moeder Zarah cynisch, wijzend op haar pas getrouwde dochter Chedi en de bruidegom Roeslan. Zarah, haar familie en haar burens zijn vannacht halsoverkop vertrokken uit het dorpje Gikalo, niet ver van Grozni, de Tsjetsjeense hoofdstad.

De eerste Russische bom viel twee weken geleden. Elke dag stelden ze het vertrek uit. Tot vannacht. „Het regende bommen. Het hele dorp is plat”, snikt de vrouw. Twee uur geleden zijn ze neergestreken in een weiland. In de bus waarin ze vertrokken liggen wat kleren, een matras en wat beddengoed.

Zarah is een van de meer dan honderdduizend Tsjetsjeense vluchtelingen die door buurland Ingoesjetijë zwerven. In de Noord-Kaukasische republiek komen alleen al bij de plaats Soenzja dagelijks duizenden mensen de grens over. Ze komen overal vandaan, opvallend veel uit dorpen. In het ene dorp is de fabriek

geraakt, in het volgende de school. Op een kruispunt bij een politiepost zijn drie vrouwen omgekomen. En overal worden huizen platgegooid. In Oeroes Martan is een hele straat met de grond gelijkgemaakt. Alle verhalen lijken op elkaar.

„Is dit een terrorist?“, vraagt Rosa. „En dit?” Eén voor één verzamelt ze een stuk of tien kinderen om zich heen. De kleinste kan amper lopen. „In ons dorp zijn geen terroristen en geen strategische doelen. Alleen maar vredelievende burgers.”

De weg vanaf de grens tot aan de hoofdstad van Ingoesjetijë, Nazaran, is bezaaid met vluchtelingenkampen. Overal langs de weg bivakkeren mensen. Tenten zijn er bijna nergens. De mensen slapen veelal in de open lucht. 's Nachts is het koud en vochtig. Tsjetsjenen die al een paar dagen in de buitenlucht leven, vertellen allemaal over de hoestjes van de kinderen in de vroege ochtenduren, als de mist nog niet is opgetrokken.

Ook in de echte vluchtelingenkampen, daar waar tenten zijn opgezet en een watervoorziening is, is de situatie niet veel beter.

Net achter de grenspost bij Soenzja, nog in Tsjetsjenië, is zo'n kamp. Hier zijn een paar weken geleden tenten opgezet toen de eerste vluchtelingen de weg af kwamen lopen. In dit kamp is water, en er is brood. Hier staat ook de (Russische) Rode-Kruiscent waar de verpleegster werkt die regelmatig op de Russische televisie verscheen toen het kamp net geopend werd.

Maar dat de Russen de situatie zonder hulp van buitenlandse organisaties kunnen oplossen gelooft hier niemand.

VERVOLG OP PAGINA 5

Zware strijd in bezette deel van Tsjetsjenië

GROZNI – Het Russische leger heeft gisteren in Noord-Tsjetsjenië zware strijd geleverd met Tsjetsjeense troepen. Russische bronnen geven toe dat daarbij verliezen zijn geleden.

na terugtrekken. Volgens de Russen zijn de afgelopen 24 uur slechts vier Russische militairen omgekomen. Voor de verliezen aan Tsjetsjeense zijde is geen aantal genoemd.

De Tsjetsjeense president Aslan Maschadov voorspelde dat een grote oorlog in zijn republiek zal leiden tot een nieuwe 'schaamtevolle Russische nederlaag'. Maschadov bekritiseerde Rusland omdat het zijn bestuur ineens illegaal noemt en niet wil praten over vredesonderhandelingen. De president riep Moskou op naar een vreedzame oplossing te zoeken, en hoopt daarbij op bemiddeling van de Navo.

Daarna zouden de troepen zijn teruggegaan naar hun zuidelijker gelegen bases. Het lijkt erop dat dat de tactiek van de Tsjetsjeense strijders is: aanvallen in de door Russen bezette gebieden, en daar

Boven het vluchtelingenkamp zaaien helikopters paniek

Tsjetsjenië VERVOLG VAN PAGINA 1

Aminat en haar familie zijn twee weken geleden gevlucht uit het dorpje Skichov, meteen na de eerste bombardementen. Sindsdien leeft ze met zestig anderen in tent nummer 14. Ze ziet er moe uit. Alle vrouwen zien er moe uit. Slapen kan alleen per toerbeurt, op de harde vloer. „We hebben onze kinderen op de arm genomen en zijn wegge-

gaan”, vertelt de oude vrouw, ogenschijnlijk emotioneel. 's Nachts om drie uur zijn ze met vijftientig anderen naar de grens gelopen. Aminat steekt een bruin geblokte pantoffel omhoog, en wijst op de doorgesleten stoffen schoenen van haar kleinzoon. „Per ongeluk de verkeerde aangetrokken.”

In de vorige oorlog (1994-1996) heeft ze genoeg bombardementen meegemaakt en mensen verloren. Dit keer wist ze niet hoe snel ze weg moest komen.

Ondertussen dreunt in de verte de Russische artillerie tegen de bergen. De plaats Bamoe, een kilometer of 30 verderop, ligt de hele dag al onder onder vuur, vertelt Hoessein. „In de vorige oorlog is daar geen steen op de ander gebleven. Nu begint het weer opnieuw.”

Boven het kamp cirkelt een helikopter. De tweede keer in een uur. „Gaan ze ons hier ook bombarderen? Wat gaan ze met ons doen?”, vraagt Jesama. Net zoals iedereen is ze niet op de hoogte:

de wildste verhalen beginnen de ronde te doen. „Gaan ze echt dit kamp bombarderen omdat we in Tsjetsjenië willen blijven? Nee toch?”

Ze heeft zo al problemen genoeg. Op de laatste pagina van haar Sovjet-paspoort is met blauwe pen haar vluchtelingenregistratienummer geschreven: 1461c. Ze heeft recht op zeshonderd gram brood per dag voor haarzelf en haar drie kinderen. „Maar ik heb nog twee kinderen van mijn broer uit de vorige oor-

log. Die moeten toch ook eten”, snikt ze wanhopig.

Terwijl haar ogen vollopen, vertelt ze het verhaal hoe haar broer verdwenen is, samen met zijn vrouw. „Ze kwamen met de bus naar huis, met boodschappen. Niemand heeft ze ooit meer gezien. Russische soldaten hebben hen meegenomen. Daar rent hun zoontje.” Ze wijst naar achteren, waar een jongetje van een jaar of vijf met een tak zit te spelen. „Tweintig dagen was hij toen zijn vader verdween.”

'Russen schoten op vluchtelingen'

NAZRAN, 8 OKT. In Tsjetsjenië hebben Russische strijdkrachten een konvooi met vluchtelingen beschoten. In Moskou is dat gisteren tegengesproken, maar er bestaan filmbelden van het bombardement. • Pagina 5

Reddingswerkers helpen, 25 kilometer ten noord-oosten van Grozny, gewonden de getroffen bus met Tsjetsjeense vluchtelingen uit. De twee kinderen rechts worden in een personenauto naar een veiliger plaats gebracht. (Foto's Reuters, AP)

'Russen schoten op bus vluchtelingen'

Westen terughoudend met kritiek

NAZRAN, 8 OKT. In Tsjetsjenië hebben Russische strijdkrachten een konvooi met vluchtelingen beschoten. In Moskou is dat gisteren tegengesproken, maar er bestaan filmbeelden van het bombardement, waarbij volgens de maker van de film elf en volgens de Tsjetsjenen 41 doden vielen.

Volgens de filmer werd een konvooi van vier bussen door een Russische tank onder vuur genomen. De vluchtelingen waren onderweg van hun dorp naar de grens met de buurrepubliek Dagestan. Een granaat raakte de laatste van de vier bussen. De filmbeelden tonen zwaar verminkte lichamen – onder meer van een man wiens hele bovenlichaam was weggeschoten – en een aantal gewonden. Volgens de filmer vielen er naast de elf doden ook zeventien gewonden. De Tsjetsjeense vertegenwoordiger in Moskou zei dat 25 mensen ter plaatse stierven en zestien anderen later aan hun verwondingen bezweken.

Volgens de Russische premier Poetin en andere Russische

woordvoerders is het verhaal niet waar. Poetin zei dat als de Russen in Tsjetsjenië vluchtelingen zouden bestoken, er geen vluchtelingen meer op weg zouden zijn naar de buurlanden. Ook minister van Defensie Sergejev en de plaatsvervangende chef van de generale staf ontkenden dat het incident heeft plaatsgevonden. Zij zeiden dat een dergelijk incident hun zeker zou zijn gemeld als het was gebeurd, maar dat ze geen enkele informatie hadden gekregen.

In Tsjetsjenië werd gisteren gemeld dat bij een nieuw Russisch bombardement op een dorp dertig burgers zijn gedood. Het dorp Elistandzji ligt in het oosten van Tsjetsjenië, nabij Vedenov, waar de Tsjetsjeense krijgshoofd Sjamil Basajev zijn hoofdkwartier heeft. Basajev wordt in Moskou gezien als de belangrijkste 'terrorist' aan Tsjetsjeense zijde; hij leidde de recente fundamentalistische opstand in Dagestan en zou ook betrokken zijn bij de zware aanslagen op een viertal flatgebouwen in Russische steden waarbij vorige maand bijna driehonderd doden vielen. Naar aanleiding van die aanslagen opende Rusland de vijandelijkheden.

Het Russische ministerie van Binnenlandse Zaken zei gisteren dat „de fysieke eliminering” van Basajev en van zijn collega Chatatab – zijn plaatsvervanger bij de opstand in Dagestan – „niet kan worden uitgesloten”. (Reuters, AFP, AP)

Het Westen reageert terughoudend op het Russische geweld in Tsjetsjenië. Die terughoudendheid steekt tegen het verbale geweld van Moskou tegen de NAVO-acties tegen Servië.

Door onze redacteur PETER MICHIELSEN

ROTTERDAM, 8 OKT. De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, kreeg gisteren in Moskou bezoek van een delegatie van de Europese Unie waarvan onder anderen de EU-commissaris voor het buitenlands beleid, Chris Patten, en de Finse minister van Buitenlandse Zaken, Tarja Halonen, deel uitmaakten.

De Europeanen kwamen met de hoed in de hand. Men is „bezorgd” over wat er in Tsjetsjenië gebeurt, want er vallen bij de Russische bombardementen doden onder de burgerbevolking. Halonen: „Het is van het grootste belang dat het conflict niet escaleert en we dringen aan op een dialoog” tussen

Moskou en de Tsjetsjenen. Patten wilde „als vriend” graag weten wat Moskou in Tsjetsjenië eigenlijk van plan is. De delegatie voegde daaraan toe te erkennen dat Tsjetsjenië deel uitmaakt van Rusland.

In soortgelijke zin liet zich gisteren Mary Robinson uit, de Hoge Commissaris voor vluchtelingen van de VN. Zij zei in Washington „bezorgd” te zijn over het geweld tegen burgers en het lot van de meer dan 120.000 gevluchte Tsjetsjenen. In één adem door zei ze „sympathie” voor Rusland te voelen en „het enorme probleem” te erkennen waarmee Moskou kampt na de recente terroristische aanslagen op flatgebouwen.

In Tsjetsjenië worden elke dag enkele tientallen burgers gedood bij bombardementen waarbij dorpen, woonwijken, scholen en ziekenhuizen worden getroffen. Aan de Russische kant heet het dat alleen strategische doelen worden binnengedookt en dat alleen „terroristen” zijn gedood. Die terroristen moeten worden geliquideerd, aldus Moskou, daarmee aangevend dat de bombardementscampagne zal worden voortgezet. Als kan wor-

den aangetoond dat in Tsjetsjenië burgers zijn gedood, rept Moskou van afzwaaiers die helaas niet te vermijden zijn en wordt verwezen naar NAVO-afzwaaiers in de oorlog tegen Servië.

Zo blijft kritiek op het optreden van de Russen in Tsjetsjenië beperkt, net zoals kritiek in de Tsjetsjeense oorlog van 1994 tot 1996 beperkt bleef: de EU en de NAVO uiten hooguit, en in uiterst beleefde termen, „als vriend” (Patten), hun

Tsjetsjenië is het Westen geen ruzie met Rusland waard

„bezorgdheid”. Die beleefdheid staat haaks op de terminologie van Moskou bij acties van de NAVO die Rusland niet bevallen – zoals in Kosovo. Al op de eerste dag van de NAVO-acties in maart verbrak Moskou de banden met de NAVO, stuurde de NAVO-vertegenwoordiger in Moskou weg en dreigde met tegenmaatregelen. Nog vóór

de eerste NAVO-afzwaaijer op een doel in Servië een feit was, protesteerde Ivanov tegen de „genocide” van de NAVO tegen de Serviërs, hoewel het op dat moment de Serviërs waren die in Kosovo op grote schaal mensen vermoordden en honderdduizenden mensen verdreven.

Er bestaat uiteraard een belangrijk verschil tussen beide conflicten: de NAVO trad voor het eerst buiten het verdragsgebied op tegen een soeverein land, en Rusland opereert – althans: voor de Westerse ministers en diplomaten – in eigen land, want dat Tsjetsjenië de facto allang onafhankelijk is, dat erkent het Westen niet.

Toch kan de vergaande beleefdheid jegens Moskou – sommigen noemen het *appeasement* – van de EU-gezanten en Mary Robinson bevreemden. Mensenlevens zijn mensenlevens, of de slachtoffers nu in Kosovo, in Servië of in Tsjetsjenië wonen. Daar komt bij dat het Westen de Russen zou kunnen wijzen op de ongerijmdheden in wat er zoal wordt beweerd. Zo wist Moskou al direct dat de moorddadige bomaanslagen op flatgebouwen in Russische steden

door Tsjetsjenen zijn gepleegd, al was daar geen bewijs voor en is dat bewijs er nog steeds niet. Rusland zegt ook – gisteren nog eens bij monde van Ivanov – bereid te zijn tot „een dialoog” met de Tsjetsjenen, terwijl de afgelopen weken talrijke verzoeken om een dialoog van de kant van de gematigde president Maschadov (in eigen land werd hem een pro-Russisch beleid verweten) op brute toon zijn afgewezen. Moskou maakt geen verschil tussen Tsjetsjeense krijgsheren en de bevolking: allen zijn of worden behandeld als „bandieten”.

Tsjetsjenië is voor het Westen een intern Russisch probleem. Weliswaar is in Helsinki in 1975 afgesproken dat een intern probleem ophoudt een intern probleem te zijn als mensenrechten worden geschonden: schendingen van de mensenrechten in Kosovo was zelfs het alibi voor het NAVO-optreden tegen Servië. Maar in Tsjetsjenië geldt dat niet: Tsjetsjenië is voor het Westen geen ruzie met Moskou waard. Tenslotte – en daar gaat het uiteindelijk om – heeft het Westen geen strategische belangen in de Kaukasus.

EU-trojka vangt bot

Moskou wil geen buitenlandse bemoeienis Tsjetsjenië

10-16-44

Oorlog Kaukasus

MOSKOU - De EU-trojka van ministers die gisteren in Moskou was om te pleiten voor terughoudendheid van het Russische leger in Tsjetsjenië, heeft het lid op de neus gekregen.

De Russische regering wijst elke internationale bemoeienis met Tsjetsjenië af. Wel is de Russische

minister van buitenlandse zaken Ivanov bereid tot een dialoog met 'Tsjetsjenen die daar klaar voor zijn', zei hij gisteren na een bezoek van zijn collega's van de Europese Unie.

De EU is bezorgd dat het conflict zich uitbreidt, maar maakt zich niet hard. Zij zegt Ruslands territoriale integriteit te respecteren. Het Europese Parlement veroordeelde wel de Russische acties in Tsjetsjenië. Volgens Grozni gaat Rusland door met aanvallen

op Tsjetsjeense burgers. Gisteren zou een raketaanval op een dorp in het westen van Tsjetsjenië aan derig mensen het leven hebben gekost. Rusland geeft toe dat het zijn militaire acties voortzet, maar zegt dat het alleen militaire doelen aanvalt.

Ondertussen worden de bewijzen overtuigender dat een Russische tank begin deze week een bus met Tsjetsjeense vluchtelingen heeft beschoten. Daarbij kwamen minstens elf en mogelijk 41

mensen om het leven. Amateurvideobeelden tonen het uitgebrande wrak vol bebloede lijken.

De bus maakte onderdeel uit van een konvooi van vier bussen dat vanuit Tsjetsjenië naar buurrepubliek Dagestan op weg was. „Als er zo'n incident zou hebben plaatsgevonden, dan zouden er niet zoveel Tsjetsjenen naar Rusland vluchten”, zei de Russische premier Poetin. Gisteren was het aantal ontheemden tot 120 000 gestegen.

Moskou kondigde gisteren een nieuw doelwit van zijn acties in Tsjetsjenië aan. De opstandelingenleiders Basajev en Chatab moeten worden 'vernietigd'.

De Russische vice-chef-staf Manilov zei dat de islamitische rebellen tot nu toe weinig verzet hebben gepleegd. Russische militairen groeven zich gisteren in langs de rivier de Terek. Daarmee lijkt de veronderstelling dat Moskou de republiek in tweeën wil delen, bevestigd.

Tsjetsjeense strijders helpen vluchtelingen uit een boot. De Tsjetsjenen ontvluchtten de omgeving van de hoofdstad Grozni na de aanhoudende Russische bombardementen

Tsjetsjeense kinderen in een vluchtelingenkamp in Sleptovskaja, in de buurrepubliek Ingoesjetie. (Foto AP)

Meldingen Moskou staan haaks op de Tsjetsjeense werkelijkheid

Alleen de kozakken zijn blij

De officiële meldingen van de Russische regering over de oorlog in Tsjetsjenië staan haaks op de werkelijkheid. De Russen worden nergens als bevrijders binnengehaald. Ze controleren ook niet het noorden van Tsjetsjenië. En het bloedbad van vorige week was niet door de Tsjetsjenen in scène gezet, zoals Moskou zegt.

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

BRATSKOJE (aan de Tsjetsjeense grens), 11 OKT. „Dit is een historische kans om de Terekvallei op de Tsjetsjenen te heroveren”, zo had de door vooka bedwelmde ataman gezegd. De kozakken-ataman in zijn camouflagetraktoest op de overwinning: „Binnenkort keren we huiswaarts. Sla-vai Heil Rusland!”

Maar zijn heidronk komt te vroeg. Stroomatwaarts langs de meanderende Terek, daar waar Tsjetsjenië begint, is de lucht geladen met het stof van de oorlog. Er blaast een zandstorm waar de zon nauwelijks nog doorheen breekt, opgewekt door de rupswielen van Russische tanks en houwijsers. Een hele kolonne rukt op door een aardappelveld, het geratel en gekletter is gek makend.

„Waar gaan jullie heen?” Als de kolonne stilstaakt om te tanken oopt een soldaat terug: „Militair bevelm.” Maar zijn kameraad op

de geschutskoepel zegt triumphanterlijk: „Naar Grozny!”

Bij het ganizoensstadje Mozdok zijn ze de Terek overgekruispunt hebben ze het bord met de pijl naar links gevolgd: Grozny 70 km. En nu rolt de Russische cavalerie met een veertigtal tanks naar de grens bij het Tsjetsjeense dorp Bratskoje (Broederlijk).

Aan de zoom van een berkenbos, een halve kilometer verderop, is een linie van geschut ingegraven, kanonnen onder camouflagenetten. Nog een paar honderd meter verder is de asfaltweg versperd door twee legerbussjes. Russische soldaten met kalasjnikovs op de heup houden vluchtelingen in bedwang die soebatten en smeken om het strijdtoncel te mogen verlaten.

„Ze willen geld zien. Ze beroven ons”, zegt een Tsjetsjeense vrouw met grote ogen van schrik. Het tarief bij deze post bedraagt duizend roebel per man (tachtig gulden) en vijfhonderd roebel per vrouw. „En dat hebben we niet!”

De vrouw en haar lotgenoten zijn zaterdagochtend gevlucht uit Bratskoje en de andere dorpen op de zuidelijke oever van de Terek. Hun verhalen zijn consistent. Ze worden uit hun huizen gebombardeerd. Door straatlagers, maar ook door kanonnen aan gene zijde van de Terek, het ceuvenoude kozakkenland dat het Russische leger een week geleden heeft bezet.

„Overal worden we als bevrijders onthaald”, claimt generaal Drosjev, de bevelhebber van de grondoorlog. Maar de vrouw met de opengespede ogen vertelt een ander verhaal. „Znamenskoe wordt met de grond gelijk gemaakt”, zegt ze. „Ik heb dode

Strijd in Tsjetsjenië

wrouwen en kinderen gezien.”

Een Tsjetsjeense man wijft vertwijfeld over de stoppels op zijn kin. Zijn vier kinderen wachten in de auto, aan de hand van Bratskoje, tot hij de soldaten heeft omgekocht. De tocht tot aan de grens was als rijden in een schiettent. „U weet toch wel dat er een vluchtelingencamp is gemaakt door een tankgranaat?”

Volgens de Russische premier Poetin was dat bloedbad, waarvan videobeelden naar buiten zijn gesmokkeld, in scène gezet. „Mijn Tsjetsjeense krijgslieden”, mijn broer heeft het met zijn ogen gezien, zegt de man met de stoppelbaard. „Het eerste was dat ze de gewonden niet

helpen, zo gevaarlijk was het daar.”

Hij is nog niet uitgepraat of er klinkt een dofse knal bij de bosrand. „Uitgaand vuur”, zegt iemand. Er klinkt nog een dreun en nog een. De artillerie vuurt hoog over de hoofden van de vluchtelingen heen, vermoedelijk op een van de dorpen als Znamenskoe, waar zich Tsjetsjeense moslimstrijders zouden hebben verschanst.

De Russische verstie van de oorlog, zo blijkt, staat op alle fronten op gespannen voet met de werkelijkheid. Niemand verwelkomt de soldaten als bevrijders. En ook het noordelijke laagland tot aan de Terek staat nog lang niet onder Russische controle.

Vannorgen meldde de Moskouse radio dat de Tsjetsjeense vluchtelingen uit Grozny en omstreken graag naar het 'bevrijde' gebied boven de Terek willen verhuizen. Dat is het regeringsplan (het scheppen van een modelstaatje voor pro-Russische Tsjetsjenen in het noorden van het land), en dat is ook waar de Terek-kozakken zich tegen verzetten.

Hun dronken hoofdmann, Vasilij Bondajev, eist het halfteroverde gebied op voor de kozakken. „Al die tienduizenden Tsjetsjeense vluchtelingen zijn provocateurs”, had hij eerder op de dag gezegd onder het bijtschinken van de glazen. „Uit hun huizen gejaagd door de islamitische krijgslieden om chaos te creëren in de rest van de Kaukasus”

Bondajev, een tot God en de tsar bekeerde ex-communist, is secretaris van de regionale veiligheidsraad en bevelhebber van de vojka (leger) van de zestienduizend Terek-kozakken. Van oudsher bevolkten zij een linie van sta-

nitsa's (voorposten) aan de voet van de Kaukasus. Vanwege hun verzet tegen de Russische revolutie besloeten de bolsjewieken in 1919 tot de uitroeping van deze 'huurlingen van de tsar'. Er werden er nuweg anderhalf miljoen vermoord, en pas de laatste tien jaar proberen hun nazaten de oude militairistische draad weer op te pakken.

In het grensgebied met Tsjetsjenië mag voor het eerst sinds 1917 een bataljon van duizend kozakken weer wapens dragen. Zij droemen er hardop van om weer tussen de vroegere stanitsa's te kunnen parouilleren. Maar juist die nederzettingen worden sinds 1957, het jaar waarin het gedepoteerde Tsjetsjeense volk uit interne ballingschap mocht terugkeren, in meerderheid bewoond door Tsjetsjenen. Nu de vallei leegloopt ruiken de kozakken hun 'historische kans’.

Onder leiding van Bondajev zijn alle atamanen (kozakkenleiders) zaterdag in vergadering bijeen gekomen. Vandaag roepen zij de regering op om geen Tsjetsjeense vluchtelingen terug te pompen naar de heroverde gebieden. „De kozakken moeten voorrang krijgen”, zegt ataman Joeri. Als ondertitrecur van een kolchoze heeft hij een plan opgesteld om de terrassers langs de Terek om de terrassen te herstellen. Er moet zaaizaad komen, en pootgoed. „Op de velden waar de moslimbandieten papaver en marhuanateelden zal weer wijn en hop bloeien”, zegt hij. De beste wijnoort die strek waar nu nog volop oorlog woedt heet *Zon van de Terek*. De laatste toast wordt dan ook uitgebracht op de eerstvolgende wijnoogst.

Kaukasus

DE LOOPGRAVEN rondom Tsjetsjenië zijn klaar. Niet alleen militair, maar ook politiek hebben de verschillende partijen in de Kaukasus zich ingegraven. Iedereen lijkt bezeten door wraak.

In Moskou, waar president Jeltsin wegens ziekte weer eens afwezig is terwijl zijn 'jongens' het vuile werk opknappen, worden plannen beraamd om de 150.000 Tsjetsjeense vluchtelingen te deporteren naar de noordelijke laagvlakte die het Russische leger nu min of meer controleert. Vanuit dezelfde stad heeft de 'jonge hervormer' Tsjoebais (tegenwoordig chef van het monopolistische elektriciteitsbedrijf) alvast de schakelaar omgedraaid, zodat de rest van Tsjetsjenië zonder stroom zit. Minister Sergejev van Defensie verklaart ondertussen dat zijn troepen het hele land zullen bezetten als „echte Tsjetsjenen” daarom vragen. Een regering-in-ballingschap is daartoe, net als tijdens de vorige oorlog in 1994, reeds geformeerd.

In Grozny voorspelt de Tsjetsjeense leider Maschadov, de relatief gematigde president die niet meer wordt erkend door premier Poetin van Rusland, op zijn beurt dat de oorlog zal uitdraaien op een nederlaag voor de Russen in de hele regio. En verderop in de bergen kondigt 'commandant' Basajev op cynische wijze aan dat de Russen binnenkort echt de strijd mogen aanbinden met het terrorisme waarvoor hij nu al verantwoordelijk wordt gesteld.

Veel wijst er op dat de oorlog allereerst een afgeleide is van de strijd om het Kremlin. Niet toevallig gaan de militaire acties in de Kaukasus gepaard met allerlei intriges rondom de parlementsverkiezingen van 19 december. De coalitie Vaderland-Heel Rusland (van burgemeester Loezjkov van Moskou) bijvoorbeeld had problemen bij haar registratie omdat de verkeerspolitie plotseling onregelmatige kentekenbewijzen had ontdekt. Omgekeerd zet de presidentiële entourage alles in het werk om de onlangs opgerichte partij Eenheid, geleid door de minister voor 'noodtoestanden', in positie te brengen.

MAAR JUUST die complicaties plaatsen het Westen voor een dilemma. De feitelijke zelfstandigheid van de kleine Kaukasische republiek is het resultaat van het vredesakkoord dat de generaals Maschadov en Lebed (toen Jeltsins speciale afgezant) in 1996 sloten. Door het land nu murw te bombarderen, schenden de Russen de overeenkomst die ze drie jaar geleden zelf hebben ondertekend, maar nooit hebben willen uitvoeren. Hun argument dat het een 'interne aangelegenheid' betreft, is tot nu toe alom geaccepteerd. Geen enkel land heeft Tsjetsjenië na 1996 op een of andere manier willen erkennen.

Sinds Kosovo is het voor het Westen echter moeilijker geworden met twee maten te meten. Wat met de Albanen in de Servische provincie dreigde, kan nu met de Tsjetsjenen gaan gebeuren. Tegelijkertijd heeft het Westen belang bij een centrale Russische macht in de Kaukasus, waar enorme oliebronnen worden aangeboord en nieuwe distributienetwerken aangelegd.

Vandaar dat in de Westerse hoofdsteden tot nu toe slechts gesputter is te horen. Dat lijkt op Realpolitik. Maar gelet op de vorige oorlog, die uitdraaide op een militaire nederlaag voor de Russen én een verdere fragmentatie van het zegevierende Tsjetsjenië, is louter realisme onvoldoende.

Vanmorgen hebben de vijftien EU-staten onbeperkte toegang gevraagd voor humanitaire hulporganisaties. Dit is een aanbod dat Rusland niet kan weigeren. Als het dat toch doet, zijn volgende stappen geboden. Te denken valt aan het bevriezen van de kredieten waarom de centrale bank in Moskou zit te springen. Er bestaat een Russisch gezegde dat er nog steeds goed begrepen wordt: wie taalt, bestelt de

VAN DE KAART / Zelfs levensmoede oorlogsverslaggever mijdt noordelijke Kaukasus

Bij de ingang van het Tsjetsjeense vluchtelingenkamp bij Soenja verschijnen vier westerse journalisten. Ze kijken van links naar rechts en wijzen naar een paar vrouwen die op een laken moedeloos voor zich uit zitten te staren. Omringd door vijf zwaar bewapende mannen in camouflagepak stappen ze op hun doel af.

Nog geen twee minuten later loopt CNN-correspondente Jill Doherty met snelle, korte pasjes het kamp in, precies de andere kant op. Haar cameraploeg is bijna onzichtbaar: de Amerikaanse televisieomroep heeft voor

elke medewerker minstens drie breedgeschouderde mannen met kalasjnikovs ingehuurd.

De angst ontvoerd te worden en maandenlang in een diep gat in de grond te zitten om daarna mogelijk alsnog vermoord te worden is groot.

De noordelijke Kaukasus kent een lange traditie van ontvoeringen, maar sinds het vertrek van de Russische troepen in 1996 is het big business in het straatarme Tsjetsjenië. Russen en buitenlanders, zakenlieden en hulpverleners, journalisten, niemand is veilig voor de ontelbare privé-legerij die de republiek rijk is.

Zelfs Tsjetsjenen niet.

President Aslan Maschadov kijkt machteloos toe, terwijl bendes, die zijn gezag niet erkennen, handelen in geroofde mensen.

„Er is geen losgeld betaald”, heet het na elke vrijlating. Maar het is een publiek geheim dat er miljoenen omgaan in de gijzelindustrie. Het duurste prijskaartje hangt natuurlijk aan buitenlanders.

Wie er niet heel erg moet zijn, blijft weg uit de noordelijke Kaukasus. De laatste keer dat zich hordes journalisten en waarnemers naar de Tsjetsjeense hoofd-

stad Grozni begaven, was tijdens de presidentsverkiezingen van januari 1997. Vlak daarna werd de bekende Russische televisiejournaliste Jelena Masjoek ontvoerd. Zelfs zij, een goede bekende van de destijds populaire veldheer Sjamil Basajev, was niet veilig. Basajev is inmiddels door de Russen tot volksvijand nummer 1 is uitgeroepen.

De Russische televisie liet enkele weken geleden zien hoe gijzelaars vingers verloren en hoe één man de keel werd doorgesneden. Volgens sommigen zijn de beelden verspreid door de Russische veiligheidsdienst, de FSB,

om Russen voor de oorlog te winnen en journalisten op een afstand te houden. Moskou wemelt nu eenmaal van zulke, niet bevestigd te krijgen berichten. Begin augustus kregen buitenlandse televisieomroepers voor het eerst de verzameland met vreselijke beelden toegespeeld. Een band, samengesteld uit afpersvideo's die naar familieleden van gegijzelden waren gestuurd.

Nu de oorlog oplaait, stappen er toch steeds meer verslaggevers, fotografen en cameramannen op het vliegtuig naar het zuiden, naar Nazran, vlakbij Tsjetsjenië. De 'andere', de Tsjetsjeen-

se kant van het verhaal moet toch ook verteld?

In Nazran zijn er twee mogelijkheden. Opgewacht worden door zwaarbewapende mannen van president Maschadov en naar Tsjetsjenië gaan om de oorlog in kaart te brengen, of, opgewacht worden door de persdienst van president Roeslan Auejev van het buurrepubliek Ingoesjetië en de vluchtelingenstroom in ogenschouw nemen.

Huur je vijf rambo's voor zestig dollar per uur of ga je gewoon op stap met de zwager van de perswoordvoerder van president Auejev? In alle gevallen worden de

journalistieke waarnemers gekleurd, zo niet beleedigd door de aanwezigheid van meer beschermers. In Tsjetsjenië is serieuze, vande verslaggeving om

Als onze kleine Jak-42 e is opgestegen richting haalt een Spaanse radiopendente opgelucht ader door Tsjetsjenië getrokken bescherming van de man president Maschadov. „Kort wordt er weer één v gepakt en in een gat gesten claustrofobisch. Mijn voorlopig niet meer.” Margreet ter V

Russische leger: Basajev in de val in Tsjetsjenië

MOSKOU, 12 OKT. Het Russische leger heeft de Tsjetsjeense krijgshoofd Sjamil Basajev omsingeld in een dorp in het westen van Tsjetsjenië. Dat meldde gisteren generaal Vladimir Sjamanov, commandant het 58ste leger dat in het westen van Tsjetsjenië vecht.

„Ik heb Basajev omsingeld in Goragorski. Hij loopt daar rond als een luizige hond”, zo zei de generaal tegen de Russische televisie. Hij voegde daaraan toe dat „het elimineren” van Basajev „een crezaak” voor hem is.

Basajev is voor de Russen vijand nummer één. Hij wordt verantwoordelijk gehouden voor de fundamentalistische opstand van augustus en september in de buurrepubliek Dagestan en voor de reeks van aanslagen op flatgebouwen in Russische steden, waarbij bijna driehonderd doden zijn gevallen. Basajev speelde een prominente rol in de Tsjetsjeense oorlog van 1994 tot 1996; na die oorlog heeft hij zich in eigen land ontwikkeld tot een eigenzinnig en onafhankelijk krijgshoofd die zich onttrok aan ofwel verzette tegen het gezag van de Tsjetsjeense president Aslan Maschadov.

De Russische minister van Binnenlandse Zaken, Vladimir Roesjailo, zei vrijdag dat Basajev en

zijn tweede man, Chattab, zullen worden „gedood of gevangen genomen”.

Goragorski is een plaats op zestig kilometer ten westen van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny. De stad werd eerder fel beschoten door het Russische leger, dat er echter wegens „het verzet van een professioneel, goedbewapend Tsjetsjeens leger” niet in slaagde de stad in te nemen.

De Russische premier Poetin heeft gisteren in een reactie op het zondag door Maschadov gelanceerde vredesplan gezegd niet met de Tsjetsjenen te zullen praten voordat Basajev en zijn plaatsvervangervader Chattab zijn uitgeleverd. Hij zei dat de Tsjetsjeense president met de twee krijgshoofden onder een hoedje speelt met het doel het imago van Rusland in het buitenland te bezoedelen.

De woordvoerder van de Tsjetsjeense president Maschadov zei gisteren in Grozny dat bij Russische beschietingen en bombardementen tussen 5 september en 10 oktober meer dan zeventig doden en zeventig dorpen gebombardeerd. (Reuters, AP, AFP)

'Russische militairen staan in voorsteden van Grozny'

MOSKOU, 18 OKT. Russische militairen bevinden zich in de voorsteden van Grozny, de hoofdstad van Tsjetsjenië. Dat meldde vandaag legervoerders.

Rusland heeft dit weekeinde de onduidelijkheid over wat het Russische leger in Tsjetsjenië van plan is, laten voortbestaan. De Russen hebben nu het noordelijke deel van het land in handen en bombarderen doelen aan de zuidelijke kant van het front. Of ze van plan zijn op te rukken naar Grozny „hangt af van het gedrag van de Tsjetsjeense kant”, zo zei zaterdag een Russische generaal. Volgens hem bevonden de Russen zich twintig kilometer van de Tsjetsjeense hoofdstad. Gisteren werd gezegd dat de Russen niet verder zijn opgerust, maar vandaag kwam de melding dat ze zich in de voorsteden van Grozny bevinden.

Bij een Russisch bombardement op twee vrachtwagens met Tsjetsjeense vluchtelingen zijn vrijdagavond 39 mensen om het leven gekomen, zo is in de hoofdstad Grozny meegedeeld. Rusland heeft dat tegengesproken.

Volgens de Tsjetsjenen werden twee vrachtwagens met vluchtende burgers getroffen door Russische bommen. De Tsjetsjenen waren hun dorp Pervomajskaja, ten westen van Grozny, ontvlucht en wilden naar het vijftien kilometer verderop gelegen Ken-Joert. Bij het bombardement zouden alle vluchtelingen om het leven zijn gekomen. Alleen een van de twee vrachtwagenchauffeurs heeft het bombardement overleefd.

De melding uit Grozny werd tegengesproken door generaal Aleksandr Baranov, de commandant van de Russische strijdkrachten in

de noordelijke Kaukasus. Hij zei dat in de regio van Pervomajskaja niet is gebombardeerd. Rusland sprak ook een Tsjetsjeense melding tegen dat bij een bombardement op een dorp tien burgers zijn gedood.

De Russische premier, Vladimir Poetin, zei gisteren dat Rusland geen grote militaire operatie van touw zet in Tsjetsjenië „met tanks die aanvallen en steden die worden bestormd”. Hij voegde daaraan toe dat de Russen alles in het werk stellen om de burgerbevolking te sparen.

President Boris Jeltsin besprak de kwestie-Tsjetsjenië gisteren telefonisch met zijn Franse ambtenoot, Chirac. Jeltsin beloofde tijdens het onderhoud „gematigde methoden” te zullen toepassen om de Tsjetsjeense crisis ten einde te brengen. (Reuters, AP, AFP)

Tsjetsjenen zetten de tegenaanval in

MOSKOU - Terwijl Moskou zegt van plan te zijn heel Tsjetsjenië te veroveren, hebben de troepen van de Tsjetsjeense president Maschadov de tegenaanval ingezet.

Maschadov verklaarde gisteren dat zijn troepen erin geslaagd zijn het dorp Tsjervilonskaja-Oeslovaja te heroveren. Dat ligt ten noorden van de rivier Terek in een gebied dat de Russen in handen zeggen te hebben. Ook zouden de Tsjetsjenen een nabijgelegen brug over de Terek in handen hebben gekregen.

Herige gevechten zouden geleverd zijn rond de stad Goragorski, 50 kilometer ten noordwesten van de hoofdstad Grozny. Volgens Tsjetsjeense zeggelieden zijn daar de afgelopen dagen tweehonderd Russen gedood en zijn de Russen er zeventien pantserwagens kwijgeraakt.

De Russen gaan ervan uit dat zich in Goragorski de islamistische krijgshoofd Sjamil Basajev bevindt. Moskou wil hem arresteren omdat hij verantwoordelijk zou zijn voor een reeks bloedige aanslagen die in september in Rusland werden gepeegd.

De Russische regering is niet

van plan haar opmars in Tsjetsjenië te stoppen. De Russen hebben nu een derde van de opstandige deelrepubliek in handen. Gisteren lieten ze doorschieten desnoods ook de rest in te zullen nemen. Minister van Defensie Sergejev zei dat zijn troepen 'vastbesloten zijn gewapende en terroristische bendes uit te schakelen'.

Volgens Moskou zijn Tsjetsjeense rebellen van plan in Rusland aanslagen te plegen op nutcleaire installaties. Concreet aanzagen voor zulke aanslagen zijn er overigens niet, al dreigde Basajev maandag wel met terroristische acties in Rusland. Volgens het Russische ministerie van Defensie heeft Basajev een groep vrouwen bijengeroepen om in Rusland aanslagen te plegen.

De gevechten in Tsjetsjenië zijn nu de derde week ingegaan en hebben tot nu toe ongeveer zeventien honderd menslevens geëist. De Tsjetsjeense oorlog van 1994 tot 1996 leidde tot een Russische afgang en kostte tienduizenden levens. Volgens militaire waarnemers lijkt Rusland te willen voorkomen dat er weer zoveel slachtoffers vallen. „Ze hebben hun les geleerd”, aldus een analist.

'Zie ik eruit als een bandiet?'

De Tataren zijn boos. In Rusland worden zij afgeschilderd als fanatieke medestanders van 'Tsjetsjeense terroristen'.

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN

KAZAN, 19 OKT. Het lijkt een doorsneeoproep van bedrogen bejaarden of Sovjet-nostalgië: een verzameling paraplu's aan de voet van een nooit omvergehaald Leninbeeld. Maar onder het dek van grijze en zwarte regenschermen bewegen jonge, verbeterde gezichten. Meisjes met hoofddoekjes, jongens met stoere haarbanden waarop Arabische koranspreuken staan geschreven.

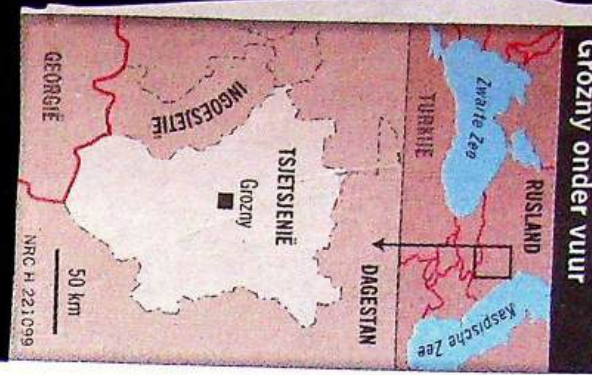
„Allahu Akbar”, scanderen ze schor. Allah is groot. Hun vlaggen en spandoeken zijn niet communistisch rood, maar moslimgroen. In de laadbak van een geluidswagen staat een rijtje agitatoren en moefti's met smetteloos witte tulbanden. „Premier Poetin is een tweede Hitler”, galmt het door de luidsprekers. Rusland pleegt immers genocide op de moslimbroeders in de Kaukasus. Er is sprake van staatsterreur. „Premier Poetin is een tweede Stalin.”

Goelfia knikt: „Ik ben Tataarse en ik studeer Arabisch. Maar dat maakt mij toch nog geen terrorist?” Ze is 21, draagt een confectietas van Sovjet-smit met daaronder een harembroek. Bol gezichtje onder een blauw witte hoofddoek. Ja, ze voelt zich gegriefd. Beledigd.

Wat wil je als het Russische tv-nieuws haar universiteit afschildert als een kweekschool van bommenleggers? „Zie ik er soms uit als een bandiet?” Uit een diepgevoelde woede loopt ze mee in de eerste pro-Tsjetsjeense demonstratie sinds het Russische leger de afvalige moslimrepubliek opnieuw probeert murw te bombarderen. De islamieten in Moskou houden zich gedeisd, maar hier in Kazan, de hoofdstad van de deelrepubliek Tatarstan, grijpen tweeduizend moslims de vrijdagse gebedsdag aan om „het Russische imperialisme” aan de kaak te stellen.

De optocht gaat van het Vrijheidsplein over nat asfalt en glimmende tramrails naar het plaatselijke Kremlin: een ommuurd fort met uitzicht over de vrachtschepen

op de Wolga. Langs de route staan stillen van de geheime dienst te filmen, maar daar trekt de 19-jarige student Renak (sikje van dons, groene band om zijn bomberjack) zich niets van aan. „De oorlog tegen Tsjetsjenië is een oorlog tegen ons. Tegen Tatarstan”, zegt hij, spelend met een bidkettinkje. Goelfia en hij zijn trots op hun Tataarse wortels. Verre nazaten van Turkse kooplui zijn ze, met een islamitische traditie die teruggaat tot 922. Hun voorouders hadden zich vermengd met de horden van de Mongoolse veldheer Dzen-gis Khan. Maar sinds 1552, toen het Khanaat van Kazan door tsaar Ivan de Verschrikkelijke werd veroverd, zochten de Tataren onder „het Russische juk”. [• Vervolg TATARSTAN: pagina 5]

Markt en kraamklimiek getroffen Bloedbad Grozny door raketaanval

MOSKOU / GROZNY, 22 OKT. Bij Russische bombardementen op het centrum van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny zijn gisteren zeker 137 mensen omgekomen en 260 anderen gewond, velen van hen ernstig. Rusland heeft ontkend Grozny te hebben beschoten.

Bij de inslag van tien raketten werd in Grozny gisteren een ongekend bloedbad aangeroerd. Zes raketten kwamen neer op de centrale markt, waar het op dat moment zeer druk was. Vier raketten sloegen in op andere plaatsen in het centrum. Daarbij werd een kraamkliniek op korte afstand van het presidentiële paleis getroffen. Onder de doden zijn tienhallen vrouwen en kinderen. Buitenlandse journalisten schetsen gisteren vanaf de markt een afschrikwekkend beeld van verspreid liggende lichaamsdelen en grote plassen bloed. Van de gewonden zullen er nog velen sterven, omdat het de Tsjetsjenen in de ziekenhuizen aan geneesmiddelen en technische apparatuur ontbreekt en de Russen tien dagen geleden de stroomlevering aan Tsjetsjenië hebben gestaakt; er wordt geopperd bij het licht van kerosteampanen.

„Er werden zoveel mensen gedood”, zei later een buitenlandse cameraman. „Mensen die in een café zaten. Mensen die bij de kraampies gingen verkochten. Het was afschrikwekkend. Het tellen van de gewonden was een nachtmerrie.” Rusland heeft ontkend raketten op Grozny te hebben afgeschoten. Nochtan zou in actie zijn geweest. De Russische regering zei gisteren in een verklaring, dat alle vraagstukken met betrekking tot de oostland in Tsjetsjenië aan de onderhandelingsstafel geregeld zullen worden. „De inwoners van Tsjetsjenië moeten weten dat ze door de Rus-

sische regering worden beschermd”, aldus de verklaring.

Vandaag maakten de Russen melding van de vernietiging van een „wapenbazaar” in Grozny. Premier Poetin van Rusland zei later dat op de markt wapens werden verkocht.

Poetin kwam gisteren in Helsinki aan voor overleg met de Europese Unie. Dat overleg zal naar verwachting vooral worden gedoet door de kwesite-Tsjetsjenen. Poetin, die gisteren al sprak met de voorzitter van de Europese Commissie, Romano Prodi, en de Finse premier, Paavo Lipponen, zei bij aankomst in de Finse hoofdstad: „Het probleem van het liquideren van terroristische centra op Russisch grondgebied zal voor onze EU-partners heel interessant zijn. We zullen hen voor honderd procent informeren.” Poetin wilde niet zeggen of de Russen van plan zijn Grozny in te nemen.

De Russische militairen staan op zeven tot twaalf kilometer van de Tsjetsjeense hoofdstad. Volgens waarnemers hebben ze de afgelopen dagen getracht de stad zoveel mogelijk te omsingelen en zelden ze de poging vandaag vooruit. Het Rode Kruis meldt gisteren dat een derde van de bevolking Grozny is ontvlucht. Achteerhonderd zijn vooral mensen die geen geld hebben voor hun vlucht, bejaarden, zieken en gehandicapten. Ze hebben al tien dagen geen stroom meer en er is nog maar één pompstation voor water beschikbaar. (Reuters, AFP, AP)

'Russische aanvallen treffen vooral burgers'

Bloedige oorlog
Wessel de Jong

MOSKOU - De huidige oorlog in Tsjetsjenië zal nog 'wreder en bloediger' worden dan de vorige. Tot deze conclusie komt een aantal Russische mensenrechtenorganisaties na een onderzoeksmissie in de omstreken regio. Er zullen nog eens tienduizenden mensen op de vlucht slaan als de oorlog langer doorgaat en de federale troepen verder oprukken tot in de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni, voorspelden gisteren 'Samenwerkende Burgers' en 'Memorial', een mensenrechtenorga-

nisatie die al dateert uit de Sovjettijd. In Ingoesjetië, de Zuid-Russische republiek die grenst aan het defacto onafhankelijke Tsjetsjenië, bevinden zich nu 150 000 vluchtelingen. Die verlieten het noorden van Tsjetsjenië na het binnentrekken van de Russische troepen op 22 september. Het Russische opperbevel herhaalde gisteren dat het noorden van Tsjetsjenië nu absoluut veilig is en dat de bevolking zonder probleem terug kan keren. De mensenrechtenorganisaties vinden dit een absurde bewering. De Tsjetsjenen vluchten voor de oorlog: voor bombardementen en

beschietingen door federale troepen, voor bestormingen en zuiveringen. Die bombardementen zijn gericht tegen de burgerbevolking en niet tegen de Tsjetsjeense terroristen, zoals Moskou beweert. Andrej Mironov van Memorial kan niet tot andere gedachten komen, na wat hij ter plekke heeft gezien. Mironov heeft de resultaten aanschouwd van bommentapjten gelegd door de Russische luchtmacht. Door het dorpje Elistanzji, circa zestig kilometer ten zuidoosten van Grozni, loopt een strook van 800 bij 300 meter die volledig door bommen is omge-

ploegd. Daarbij vielen 34 doden, vooral vrouwen en kinderen. Het aantal slachtoffers bleef beperkt vanwege het tijdstip van de aanval, midden op de dag, de meeste mannen waren aan het werk op het veld. Volgens Mironov waren er geen doelwitten te bekennen die iets met terroristische activiteiten te maken konden hebben. Volgens de organisaties is terugkeer onmogelijk, omdat een deel van de Tsjetsjenen huis en haard heeft verloren. Er zullen in ieder geval 40 000 vluchtelingen in Ingoesjetië moeten achterblijven. Daar daalt 's nachts de temperatuur ondertussen snel, terwijl velen geen tenten hebben.

Krastev: Rust op Balkan is taak voor EU

VERVOLG VAN PAGINA 1
Volgens hem moet de politiek zijn voorzichtigheid laten vallen en een benadering kiezen die meer recht doet aan de individuele burgers op de Balkan. Voor politici die graag pronken met snelle en concrete resultaten zal dit een moeilijke ommezwaai zijn, erkent Krastev, want onder hen zijn maar weinig verlichte denkers. De aanleg van wegen en bruggen is wellicht kostbaarder, maar de investering in menselijk kapitaal zal op den duur meer vruchten afwerpen. Want alleen daarmee kunnen nieuwe conflicten worden voorkomen, meent de wetenschapper. „Niet bij de staten, maar bij de bevolking zelf, in het dagelijks leven en middels verzoening, moet de veiligheid beginnen.” Wat de internationale gemeenschap volgens hem onderschat, is het probleem van de zwakke overheden die geen behoorlijke democratische rechtsstaat kunnen of willen

scheppen. In Kosovo, Albanië en Bosnië is niet de nationale overheid, maar de internationale gemeenschap degene die de burgers bescherming biedt, constateert de rapporteurs. „Het westen staart zich blind op eerlijke verkiezingen, maar daarmee heb je nog geen democratische rechtsstaat. Ook de Joegoslavische president Milosevic is gekozen. En in Albanië is de staat een metafoor, waar de overheid besmet is met geweld en criminaliteit”, stelt Krastev. De Europese Unie, die volgens de wetenschapper het voortouw moet nemen op de Balkan, eerder dan de Verenigde Naties, gokt te veel „op steun aan de goeie jongens”. „Wie zijn die goeie jongens? Servische oppositieleiders zoals Draskovic, zelf nationalist, hebben Milosevic in het zadel gehouden. De Kroatische president Tudjman en het Bosnische staatshoofd Izetbegovic dragen net zo goed schuld

aan de oorlogen.” Ook het Europese beleid om de Servische gemeenten te steunen waar de oppositie aan de macht is, krijgt fel kritiek van Krastev. Dat beleid heeft gevaarlijke neveneffecten. „Door deze decentralisatie zal de centrale macht nog verder verzwakken en zal de neiging naar autonomie toenemen. Wat zal de reactie in Belgrado zijn als Novisad, midden in het gebied met een grote Hongaarse minderheid, hier naar gaat streven? De oorlog op de Balkan is immers in '91 begonnen met deze zelfbeschikking.” De Balkan blijft ook de komende jaren snel ontvlambaar, meent Krastev. Niet alleen de recente oorlogen, maar ook de gevolgen van de post-communistische overgangspolitiek, de armoede, de economische achterstand en de werkloosheid spelen een belangrijke rol. In zeer korte tijd is de levensstandaard gekelderd en is er weinig zicht

op snelle verbetering. Zo is het bruto nationaal product (bnp) in de acht Balkanlanden (behalve Griekenland) met ruim 16 miljard gulden achteruit gegaan. Voor de oorlog in Kosovo was er een gemiddelde groei van 1,6 procent voor dit jaar voorspeld, maar nu komt die uit op een krimp van 3,8 procent. Het meest getroffen is Joegoslavië zelf en het al arme Macedonië, waar de bnp's dalen met respectievelijk 40 en 15 procent. Het meest explosief is echter de situatie in Montenegro, dat weliswaar niet direct met geweld wordt bedreigd, maar waar de bevolking langzaam maar zeker wordt 'drooggelegd' door Belgrado. Cruciaal is hoe de Montenegrijnse regering hiermee zal omgaan. Ook de ontwikkelingen rond het Kosovo bevrijdingsleger (KLA), dat Servische burgers blijft vermoorden, zijn zorgwekkend en kunnen aanleiding zijn voor een oplaaiende strijd, meent

Krastev. Veel zal ook af hangen of het regime van Milosevic binnen twee jaar is verdwenen. Om de Balkanlanden uit deze spiraal van geweld te halen moet de regio in de Europese Unie worden geïntegreerd, zeggen de rapporteurs. „Dat is het enige scenario dat stabiliteit en welvaart biedt. Maar het stabiliteitspact zal alleen slagen als ook het probleem van de zwakke overheden wordt erkent en de regio zelf integreert. De meeste landen hebben namelijk kleine onaangetroffen markten en dus weinig kansen op ontwikkeling en welvaart. Om de regio Zuid-Oost Europa op te bouwen zal de internationale gemeenschap topprioriteit moeten geven aan steun bij de institutionele hervormingen. Door het vestigen van democratische rechtsstaten moet burgers weer vertrouwen, zekerheid en veiligheid worden geboden.”

WILMA VAN METELEN

'Geen bewijs voor massamoord Timor'

DILI - De VN zeggen tot dusver geen bewijs te hebben gevonden voor massamoorden op Oost-Timor. 14-10-99
„We hebben verschrikkelijke verhalen gehoord, maar tot nu toe nog geen enkele bewijs gevonden”, zei Michel Barton woordvoerder van het humanitaire bureau van de VN gisteren tegen een verslaggever van het persbureau Reuters in Dili, de hoofdstad van Oost-Timor. „Er zijn moorden gepleegd en er zijn vreselijke dingen gebeurd”, aldus Barton, „maar we geloven niet dat mensen met duizenden zijn gedood en dat hun

lijken zijn begraven of in zee gedumpt. Als dat het geval was geweest, hadden we daar inmiddels wel bewijs voor gevonden, maar dat is niet aangetroffen”. Circa 400 000 van de 890 000 Timorezen worden nog vermist. Vermoed wordt dat de meesten de bergen zijn ingevlucht voor het geweld van pro-Indonesische bendes. Ze wachten op de verzekering dat ze veilig naar huis terug kunnen keren. Oud-kolonisator Portugal zei in een reactie te hopen dat Barton gelijk heeft. Lissabon wil echter eerst het onderzoek afwachten van VN-mensenrechtencommissaris Mary Robinson.

Kaukasus is niet alleen een Russisch probleem

21-10-44

er moet een contactgroep komen voor de Kaukasus, met behalve de EU en de VS ook Turkije en Rusland. Die contactgroep moet de stabiliteit in de regio bevorderen. Want het Westen kan zich niet afzijdig houden van de strijd rond Tsjetsjenië.

Tsjetsjenië

Jan Marinus Wiersma

Terwijl we met verontwaardiging gadeslaan dat de Russische regering hard ingrijpt in Tsjetsjenië, bevestigt deze ontsteltenis tegelijkertijd dat we de problemen daar als Russisch beschouwen. De Kaukasus is ver weg en we zijn er minder op geconcentreerd dan op het voormalige Joegoslavië. Tsjetsjenië is Kosovo niet.

Kosovo ontleent zijn huidige status aan het enorme onrecht dat de Serviërs de Albanen hebben aangedaan. Tsjetsjenië heeft na een eerder conflict al grote autonomie gekregen, maar misbruikt die om radicaal islamitische groepen onrust te laten zaaien in Dagestan, een aanpalende Russische deelrepubliek waar een oorlog van iedereen tegen iedereen dreigt. Een reactie van de Russen kon niet uitblijven al is deze buiten-proportioneel.

De Noord-Kaukasus kent meer dan dertig nationaliteiten, die in een wankel evenwicht met elkaar en Moskou leven. Een deel ervan is verenigd in de anti-Russische Confederatie van bergvolken in de Kaukasus. Voor de Russen is, na het verlies van het grondgebied van de vroegere USSR, een afscheiding binnen het huidige territorium van de Russische Federatie onaanvaardbaar. Moskou beroept zich op de respectabele Helsinki-principes die ook op Kosovo zijn toegepast, ook al ontwikkelt die regio zich in feite tot een onafhankelijke staat. Ook Tsjetsjenië kreeg die ruimte, maar gebruikt die in de ogen van Moskou verkeerd. Vooraanstaande Tsjetsjenen willen Tsjetsjenië én buurlanden als onafhankelijke vormen tot een

stus, die deel uitmaakt van de Russische Federatie. Het gebied grenst aan de Zuid-Kaukasus, die ook niet bepaald stabiel is. Daar heeft Georgië moeten toestaan dat de Afghanen een grote mate van onafhankelijkheid genieten. Azerbeidzjan (islamitisch) is met Armenië (christelijk) verwickeld in de kwestie Nagorni Karabach. Zowel Georgië als Azerbeidzjan heeft grote groepen ontheemden. Veel Russen beschouwen deze landen als een veiligheidszone voor de Russische Federatie. Dat is wellicht niet realistisch, maar de federatie wil conflicten daar buiten de deur houden, zoals het ook niet wil dat daarvandaan steun wordt gegeven aan rebellen in de Noord-Kaukasus.

De Kaukasus is het meest instabiele gebied van Europa. Dat lijkt ons hier in het westelijk deel van het continent koud te laten. Dat is principieel fout. Deze landen zijn via de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in

Olie is de drijfveer achter veel politiek in de regio

Europa (OVSE) met elkaar en met ons verbonden. En dat vooronderstelt gedeelde veiligheidsbelangen en het streven naar gemeenschappelijke veiligheidsoplossingen.

Er zijn meer praktische overwegingen. Het gebied is rijk aan energiebronnen, die van strategisch belang zijn voor zowel Europa als de VS. Met een eventuele toenadering van de EU tot Turkije komt het gebied dichterbij. Wat aan de grenzen van Turkije gebeurt en hoe Turkije (reeds Navo-bondgenoot) daarop reageert, zal ons op een gegeven moment rechtstreeks raken. De VS zijn zeer actief in de Zuid-Kaukasus en lijken aan te koersen op een grotere rol van Turkije, dat met name de banden met Azerbeidzjan koestert (Azeri's zijn een Turks volk). Tegenstrever Armenië staat om historische redenen vijandig tegenover Turkije. Het andere grote land in deze regio, Iran, ziet Rusland als de potentiële partner.

Olie is de drijfveer achter veel politiek in de regio. Het Kaspische gebied bevat grote oliereserves en zou zelfs in de volgende eeuw de rol van het Midden-Oosten kunnen overnemen. Turkmenen, Kazachstan en Azerbeidzjan beheersen deze voorraden. Er zijn grote contracten gesloten met westerse

oliemaatschappijen. De controle van deze voorraden is van evident belang. Een belangrijk vraagstuk is het transport, want de Kaspische Zee kent immers geen uitgangen. Olie moet via Rusland vervoerd worden of eventueel via Iran. De pijpleidingen-politiek van de VS wil geen afhankelijkheid van deze landen. Turkije is tegen doorvoer via Rusland omdat die de Bosporus zou overbelasten. Het aanleggen van een pijplijn van Azerbeidzjan naar de Turkse Middellandse-Zee-kust wordt daar als de beste oplossing gezien. Dit vraagstuk van wat wel de 'Nieuwe Zijde-Route' wordt genoemd vormt een spanningshaard.

Een ander punt van grote zorg is de rol van het gebied als kruispunt van vrijwel alle vormen van criminaliteit, waaronder mogelijk handel in radioactief materiaal. Dat heeft een vernietigend effect op de maatschappij daar, maar vormt ook een wezenlijke bedreiging voor West-Europa. De grensbewaking in de regio is zeer slecht georganiseerd.

Doen alsof de Kaukasus niet bij Europa hoort, is onverstandig. Het is problemen vooruitschuiven. Voor Midden- en Oost-Europa hebben we de politiek van uitbreiding van de EU. In Bosnië en Kosovo zijn we militair paraat. Voor de hele Balkan hebben we het stabiliteitspact. Met Turkije worden betrekkingen weer aangehaald. De EU heeft een Gemeenschappelijke Strategie voor Rusland vastgesteld en zal dat ook voor de Oekraïne doen. De rest, de Kaukasus, lijkt een blinde vlek. Dat mag niet zo blijven. De EU moet (via Turkije) een veel actievere politiek voor die regio ontwikkelen. Zelfstandig en samen met de VS, die zich veel meer met het gebied bezighouden. Aan financiële steun moet een politieke strategie gekoppeld worden. Het ware te overwegen een contactgroep voor de regio te vormen. Met de EU, de VS, Turkije en de Russische Federatie. Dat zou ook een forum kunnen bieden om de argwaan over en weer weg te nemen. De EU zou het initiatief hiertoe kunnen nemen. De contactgroep zou de stabiliteit van de regio tot belangrijkste doelstelling moeten verklaren - op basis van de OVSE-uitgangspunten en niet uitgaande van pure oliebelangen.

Jan Marinus Wiersma is lid van het Europees Parlement voor de PvdA en voorzitter van de delegatie EU/Oekraïne, Wit-Rusland, Moldavië

Tataarse vrouwen in het centrum van Kazan, bij een protestbetoging. (Foto Oleg Klimov / Fotoloods)

TATARSTAN

'De oorlog in Tsjetsjenië raakt ons direct'

14-10-44

• Vervolg van pagina 1 | Goelfia heeft nog het rode sjaaltje gedragen van de communistische pioniertjes. In haar geboortedorp stond nog een pre-revolutionaire moskee zonder minaret. „Die deed dienst als buurthuis”, vertelt ze. „Vroeger was het een disco-anneks-bioscoop, nu kom ik er met mijn moeder om te bidden.”

Maar het cultureel en religieus reviel van Tatarstan, waar 48 procent van de inwoners Tatar is, lijkt op zijn grenzen gestuit. Via de media suggereert Moskou dat in de herren koranscholen de jihad, de heilige oorlog, wordt gepredikt. „Het lijkt wel of Tsjetsjeense ideologen in Kazan jarenlang ongestoord propaganda hebben kunnen voeren”, zei de invloedrijke tv-presentator Sergej Dorenko in een speciaal aan het 'Tataarse extremisme' gewijde uitzending.

Goelfia weet niet of ze lachen moet of huilen om zulke doorzichtige propaganda. De anti-islamitische helze is een goedkope truc om de orthodoxe Slavische bevolking achter premier Poetin en zijn oorlogsmachine te krijgen. Vrijwel alle deelnemers aan de protestmars

de Russische leiders deze eeuw wel vaker geweest”, zegt Renak. Poetin en de zijnen gaan zelfs zover om de Tataren de schuld te geven van de terreurgolf. Een van de verdachten van de bloedige bomaanslagen is namelijk een student van een koranschool in het Tataarse industriestadje Nabereznije Tsjelni. De licentie van deze medresse is vorige maand ingetrokken; vier leraren uit Saoedi-Arabië en Pakistan zijn uitgewezen. Een vijftal studenten schijnt zich als vrijwilliger te hebben aangesloten bij de beruchte krijgsheer Chattab, een Jordaniër in Tsjetsjeense dienst.

Dat laatste is waar, zegt Rafis Kasjapov, de aanvoerder van een delegatie uit het militante Nabereznije Tsjelni. „Maar waarom moeten alle twintig miljoen islamieten in Rusland daarvoor boeten?” Hij heeft een open brief aan de president Jeltsin opgesteld: „De president Jeltsin vervolgt hedendaags de moslimvervolgelingen van de jaren dertig. Al onder Stalin trok de trokist is vervangen het woord trokist in de redactie van een Sovjet-krantje was gevestigd. Sinds enkele jaren zijn de blauwgesausde gangen be-

de Russische leiders deze eeuw wel vaker geweest”, zegt Renak. Poetin en de zijnen gaan zelfs zover om de Tataren de schuld te geven van de terreurgolf. Een van de verdachten van de bloedige bomaanslagen is namelijk een student van een koranschool in het Tataarse industriestadje Nabereznije Tsjelni. De licentie van deze medresse is vorige maand ingetrokken; vier leraren uit Saoedi-Arabië en Pakistan zijn uitgewezen. Een vijftal studenten schijnt zich als vrijwilliger te hebben aangesloten bij de beruchte krijgsheer Chattab, een Jordaniër in Tsjetsjeense dienst.

„Rusland is te lang een koloniale grootmacht geweest. Het wordt tijd dat het een stuk inschikt”, zegt een van Grijsse Wolven van Tatarstan. Naast hem loopt een minder luidruchtige jongen in een grijs colbertje, getooid met een hoed van lamsvacht. „Allah stelt ons geduld op de proef”, zegt hij. Hij heet Roeslan, komt uit de Oeral en studeert aan de Moechamdija-koranschool van Kazan. Na de demonstratie laat hij de medresse zien, een uitgeleefd bakstenen gebouw uit 1882, waar na de revolutie de redactie van een Sovjet-krantje was gevestigd. Sinds enkele jaren zijn de blauwgesausde gangen be-

kleed met Perzische tapijten, en aan de muren hangen afbeeldingen van Mekka.

„Broeder student, verhef je stem niet”, staat er in het Arabisch op de deur naar de collectieve gebedsruimte. Zo'n tweehonderd jongens krijgen hier les in het reciteren van koranteksten, ze bestuderen de shari'a, de islamitische wetgeving. Roeslan vertelt dat er onder de studenten volop gediscussieerd wordt over het lot van de Kaukasische moslims. „Het is zo pijnlijk allemaal”, zegt hij. „De oorlog tegen onze geloofsgenoten raakt ons direct.”

Roeslan kent niemand die bereid is de wapens op te nemen. „We geven alleen morele steun aan hun strijd. Maar binnen de islam zijn verschillende stromingen, en wij steunen de hunne niet. In het eerste jaar al leren wij dat je iemand alleen kunt bekeren door overreding, en niet door de loop van een geweer.” Toch staat Roeslan niet voor alle Tataarse studenten in. „Het vergt veel zelfbeheersing om niet in verzet te komen als je belasterd wordt, enkel en alleen omdat je tot Allah bidt. Niet iedereen kan dat opbrengen.”

Tsjetsjeens dilemma

23-10-99

DE BOMMEN bereiken nu ook het centrum van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny. Bij een aanval op een markt zijn donderdag honderden burgers gedood of gewond geraakt. Rusland ontkende aanvankelijk categorisch elke gerantwoordelijkheid. Maar gisteren gaf de generaal staf toe dat er, in het kader van de geprogrammeerde vernietiging van de rebellen, een „speciale operatie” was uitgevoerd tegen een „markt” waar tussen de meloenen ook wapens werden verhandeld. De staatsveiligheidsdienst FSB en premier Poetin ontkenen die verklaring vervolgens weer. Volgens hen zou het gaan om een lokale criminele afrekening, dan wel om een provocatie om de Russen in een kwaad daglicht te stellen. Intussen werd de Tsjetsjeense gezant in Moskou gearresteerd omdat hij een pistool, islamitische documenten en een stakkaart van Tsjetsjenie in bezit zou hebben. En even later ontplofte een flat in Kaspisk, een stad in de naburige republiek Dagestan. Een dagje Rusland eindigde, zoals vaker, in complete verwarring.

De oorlog om Tsjetsjenie is een politiek-economische conflict. Het draait om financiële belangen, macht en rancune. De Kaukasus, altijd al de zieke onderbuik van het Russische Rijk, vervult net als begin deze eeuw een sleutelrol in de winning en distributie van olie uit de rijke bronnen in de Kaspische Zee. Rusland kan het zich niet veroorloven dit gebied op te geven. Op het internationale vlak schurken de Russen daarom meer en meer tegen de Iranis aan, die evenmin willen dat de lokale en buitenlandse olieconcerns rond deze binnenzee de kaarten vrijelijk kunnen schudden. In het eigen Russische huis is een onafhankelijk Tsjetsjeens helmenaal ondenkbaar. Er loopt al een pijpleiding van Azerbaïdzjan naar Roemenië, zonder dat Rusland daarop greep heeft. Bij een eventueel verlies van Tsjetsjenie blijft Moskou met lege handen achter. Als deze dominantie valt, kan de rest van het gebied ook gaan wankelen. Want Tsjetsjenie is niet alleen een paradijs voor 'outlaws', maar ook voor de radicale islamieten die in het centrum van de moslimwereld de laatste jaren succesvoller zijn uitgeraamd en nu hun kansen in de periferie beproeven. Dat de gewapende strijd in Tsjetsjenie het publieke imago opvijzelt van premier Poetin, de tot voor kort onbekende KGB'er die door president Jeltsin is uitverkoren als zijn opvolger, is ook nog eens mooi meegenomen.

Behalve op macht lijkt Moskou ook uit op wraak. De generaal hebben hun les van de desastreuze oorlog van 1994-96 geleerd en daarom besloten Tsjetsjenie eerst vanuit de lucht murw te bombarderen of uit te roken. Want op de bijna honderdduizend soldaten, die de weerbarstige republiek hebben omsingeld, kunnen ze niet vertrouwen. Tweemaal per dag een bord pap is onvoldoende om de vechtlust op te peppen.

DE Tsjetsjeense oorlog plaatst Rusland én het Westen voor ingewikkelde dilemma's. Rusland omdat de interventie een schending is van het akkoord dat Jeltsin in 1996 zelf heeft gesloten met de toenmalige Tsjetsjeense leiding. Het verdrag van Chasav loert uit dat jaar voorzorg niet in onafhankelijkheid van Tsjetsjenie. Ook de VN heeft in 1990 opgeschort. Maar het voorzorg wel in een wapenstilstand, het terugtrekken van de Russische troepen, de vorming van een coalitieregering in Grozny en een soort van herstelbetalingen om de verworste Tsjetsjeense economie weer een beetje vlot te trekken. Er is niets van terecht gekomen, mede door toedoen van Moskou. Bovendien heeft Rusland geen geld in kas voor een langdurige strijd. Poetin wil in de begroting extra middelen reserveren voor de strijdbetralen. Die moeten worden opgebracht door de belastingbetaler (een onbekend fenomeen in Rusland) of monetair gefinancierd, met alle inflatoire gevolgen van dien.

Voor het Westen is de strijd in de Kaukasus net zo gecompliceerd. De feitelijke zelfstandigheid, die Tsjetsjenie in 1996 bevocht, heeft het nooit erkend. De territoriale integriteit van de Russische Federatie is het uitgangspunt gebleven. Nu de oorlog uit de hand loopt, begint de buitenwereld in het openbaar bezorgd te spreken. Secretaris-generaal Annan van de VN heeft zich gisteren in dat koor gevoegd. In Helsinki maande de Europese Unie, die ruim 2,5 miljoen gulden ter beschikking heeft gesteld voor de opvang van de 200.000 vluchtelingen, de Russische regering bij monde van de Finse premier Lipponen dat ze een „dialoog” moet beginnen met „alle gelegitimeerde leiders” in de Kaukasus. Vooral die laatste toevoeging was koren op de molen van Poetin, die niet wenst te praten met Maschadov, de nominale president van Tsjetsjenie die in Russische ogen „bloed aan zijn handen” heeft.

EEN ECHTE vuist kan de EU derhalve niet maken. Dat blijkt alleen al uit het feit dat Moskou niet naar Brussel hoeft te komen, maar Brussel de tenten in Helsinki opstaat voor een gesprek met Moskou. Elke directe poging om Tsjetsjenie in de Veiligheidsraad op de agenda te krijgen, zal getroffen worden door een veto, althans zolang Moskou nog optimistisch is over een militaire oplossing van deze „binnenlandse aangelegenheid”. In die zin gaat een vergelijking met Kosovo niet op. En indirecte financiële sancties tegen Rusland kunnen alleen via het IMF gestalte krijgen en zullen dus gefratteerd moeten worden door de Amerikaanse regering.

Slechts de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), waarvan Rusland lid is, resteren. Dat Moskou de orde in de Kaukasus wil herstellen, kan de toets der kritiek wellicht doorstaan. Maar at daarbij de mensenrechten worden geschonden, biedt deze multilaterale fora een handvat. Veel moeten we daarvan niet verwachten. Het gebrek aan realiteitszin en cohesie in het Rusland-beleid van de EU wrekt zich weer

Boze Tataren betogen tegen de oorlog in Tsjetsjenie en voor het gebruik van hun eigen taal, schrift en godsdienst. (Foto Oleg Klimov / Fotoboods)

In Tatarstan vechten twee alfabetten

Het optreden van de Russen tegen de Tsjetsjenen (en de moslims in het algemeen) radicaliseert de Tataren. Ze eisen meer soevereiniteit. En ze eisen het recht op hun eigen taal, schrift en godsdienst op.

99

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN
KAZAN, 23 OKT. Tussen de gewelns van de verwoeste koopmanshuizen in de vestingsstad Kazan weergalmt de echo van de oorlog in Tsjetsjenie. Als reactie op het wapenpogendeert op de flanken van de Kaukasus zijn hier, ruim duizend kilometer noordwaarts, een stappende taalstrijd en een oeroude gebiedsinzetoorlog opnieuw opgehaald.

De Tataren in Rusland, moslims wier taal aan het Turks verwant is, voelen zich solidair met de moslims in Tsjetsjenie. „Handen al van Tsjetsjenie” staat er op een blinde muur bij het station gekalkt. Er is bewondering, bij sommigen zelfs jaloezie, voor de wijze waarop dit bergvolk zich heeft ontworsteld aan het gezag van Moskou. Tsjetsjenie is weer soeverein. Dat kan je van Tatarstan, aan de middenloop van de Wolga, niet zeggen. Deze Russische deelrepubliek, die in 1552 door isaar Ivan de Verschrikkelijke bij het Russische imperium is ingelijfd, heeft na 1991 een linke portie zelfbestuur bedongen. Meer niet.

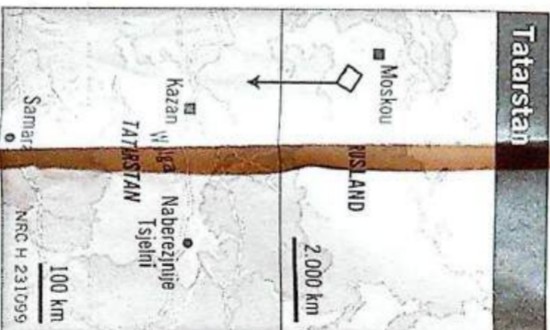
„En dat is niet genoeg”, zegt Talgat Barjev, historicus en schrijver van het boek 'Tataarse Wedergeboorte'. Begrijp hem goed, hij roept niet op tot een volksoorlog, hij wil geen bloedvergieten, geen Tsjetsjeens scena-

rio. „Maar wel meer culturele en politieke afstand tot Moskou.” De president van Tatarstan is in zijn ogen een schippenaar. Deze Minimer Sjajimiev is een bekeerde communist, hij stonde in 1991 nota bene de putsch tegen partijchef Gorbatsjov. In die woelige dagen raade Jeltsin de Tataren nog aan „zoveel mogelijk onafhankelijkheid en soevereiniteit te pakken als ze konden vertieren”.

Maar Sjajimiev toonde zich een realist, hij besefte dat zijn deelrepubliek (een enclave in de Russische onmetelijkheid waar Russen 43 procent van de bevolking uitmaken) onmogelijk als zelfstandig land zou kunnen overleven. En dus geeft hij de Tataren (48 procent) hun geschiedenis terug, hun taal en hun geloof - op voorwaarde dat hun ontwakken ingebed blijft in de wetten van de Russische Federatie.

Talgat Barjev vindt dat te maget. Zeker, de naamtoelies in Kazan zijn nu zowel in het Cyrillische als in het Latijnse schrift geschild. Maar piff, zegt de historicus, dat is een futfluit. Hij is de drijvende kracht achter de jaarlijkse rouwtoel die de val van het Khanaat van Kazan in 1552 markeert. In de Sovjet-tijd mocht niemand dat betrouwen, dat was taboe. Maar nu is het alweer het tiende jaar dat deze onderwerping wordt herdacht, en het stemt Talgat hoopvol dat de opkomst ditmaal zo groot is. Minstens tweeduizend zelfbewuste Tataren. Aangevakt door de Moskouse heize tegen moslims in het algemeen en Tsjetsjeens terroren in het bijzonder heerst er een voelbaar anti-Russische stemming.

Ook president Sjajimiev heeft zich de laatste maanden gedistancieerd van Jeltsin. Hij heeft een alliantie gesmeed met de Moskouse burgemeester Joeri Loezjkov en ex-premier Joegeni Primakov, in

de hoop dat een van hen volgende jaar de Verklaringstrace om het Kremlin zal rinnen. De door-gaans zo makke Sjajimiev heeft de oorlog tegen Tsjetsjenie scherp veroordeeld. Onder druk van Tataarse moeders die niet willen dat hun zonen moeden vechten tegen andere moslims heeft hij tijdelijk geweigerd roketten te leveren aan het Russische leger. Die daad van insubordinatie ging ver, dat moest zelfs een nationaal lijst als Talgat toegeven, maar nu wat dreigementen uit Moskou is het tot een vergelijk gekomen: Tataarse jongens krijgen geen vlijst, maar zullen in hun eerste jaar dienst in de Kaukasus worden ingezet.

Het was niet als enige spelderprik van Tatarstan. Ook de Tsjetsjeense veldreinhagen, tenten en dekens, kwam naar de zin van Moskou wat al spontaan. En nu is er de omstreden taalwet. Na een debat van jaren ver het afschaffen van het Cyrillische alfabet lag er beting deze maand ineens een besluit.

Tatarstan schakelt na 2001 over op het Latijnse schrift.

Natuurlijk om puur taalkundige redenen. De letter van de Romeinen zou beter passen bij de Turkse taalfamilie. Het Cyrillisch was door Stalin in 1939 per decreet opgedrongen in het kader van de russificatie. „Maar nu wordt het Internet gedomineerd door het Latijnse schrift”, zeggen de voorstanders. „We kunnen niet achterblijven.” Niemand kon echter verhalen dat dit letteroologie gericht is tegen de Russen en hun alfabet. „Hoe vaak begonnen etnische conflicten niet met een taalhervorming?”, zo vroeg de Moskouse kran L'vezitja zich ongerust af. „Meestal eindigen ze in een bloedbad. Is dat waar de Tataren op aansturen?”

Toch wordt de comeback van het Tatars niet door alle Tataren toegejuicht. In haar boek 'Tatarstan, een twijfelhand aan de Wolga' haalt de Belgische dichteres Jo Govaerts een moedertaal associert aan die haar moedertaal associert met „platteland en dronkenschap”. Het Tatars zou te boers zijn, te onderwets. Het kent niet eens een woord voor „vliegving”, dus daar kan je de toekomst niet mee tegenover treden.

Maar wat Talgat Barjev betreft vinden ze dat woord vandaag nog uit. De historicus wijf dat Tataren hun wortels herontdekken. Daarom loopt hij jaar in jaar uit achter de praatwaggen die de val van het Khanaat van Kazan uitbeeldt. Op de aanhangert zit de bleekgepodeerde koningin Sjoepoembië, omringd door schildwachten met aangepakte hangsnorren. Ze zijn in stramme middeleeuwse harnassen gekleed, en dragen het kronenzwaard op de heup. Zij hadden de stad in 1552 tot de laatste man verdedigd, waarna de cenzame Sjoepoembië, zo gaat althans de legende, zich van de hoogste toren stortte.

Die Sjoepoembiëtoeren, op een heuvel boven de Wolga, is het einddoel van de optocht. Hij doet dienst als moskee. „Van de Verschrikkelijke heeft alle moskeeren in Kazan laten afbreken”, vertelt Talgat op gedempte toon.

De Annunciate-kerk was verzetzen op de ruines van de Koel Starf-moskee, en voorzelen van een orthodox kruis op een islamitische maasikkkel. Sjajimiev de schipperaar wist niet wat hij met die synboliek aanmoest en heeft gekozen voor een renovatie waarbij het aansluitende kruis werd verwijderd. Pal eraast laat hij de Koel-Starf-moskee herbouwen. De vierminaretten torenen al bijna boven de hijskranen uit. Maar voor Talgat Barjev is dat niet genoeg: de Koel Starf hoort immers te staan op de plaats van de Annunciate-kerk.

Bij de herdenking van de gevallen verdiedigers ontrollen twee Tataren een spandoek bij de orthodoxe kerk met de uienotrens. „Afbreken! Dit gebouw staat op Russische moestingronde.” Ook het Russische monument op een eilandje in de Wolga, dat de gesneuvelde Russen herdenkt, is hun een doorn in het oog. Slopen die kapel! Of op z'n minst, zegt Talgat Barjev, moet er een regemmonument voor de dappere Tataren komen die weerstand boden. „We hebben al een ontwerp. En de bouwvergunning is al jaren geleden aangevraagd.” Antwoord is er nog steeds niet. Als het voor het eind van dit jaar niet is gekomen gaan de Tataren het zonder toestemming bouwen.

De eerste steen, een blok marmer met Tataarse inscripties in het Latijnse letterschrift, ligt al klaar. Hoe zwaarder de Russische bombardementen op Tsjetsjenie, hoe groter de kans dat dit bakken van daadwerkelijk verrist.

Trouw commentaar ²⁷⁻¹⁰⁻⁰⁴ Een slachting in Tsjetsjenië

In een poging de afschuwelijke gebeurtenis te verbloemen zou je met de Russische premier Poetin de raketaanval op Grozni kunnen voorstellen als 'een botsing tussen strijdende partijen'. In die voorstelling zouden de Russen in hun oorlog tegen het Tsjetsjeense terrorisme met behulp van raketten een einde hebben willen maken aan de wapenhandel op de markt van Grozni.

Zo'n voorstelling vloekt echter met de - naar we moeten aannemen - waarheidsgetrouwer ooggetuigenverslagen, die spreken van een weerzingslekkende slachting onder de burgerbevolking; ten minste honderdtwintig doden en vierhonderd gewonden. Rusland stond voor de noodzaak op te treden tegen Tsjetsjenië, maar dat rechtvaardigt op geen enkele wijze zo'n slachting.

Het blijkt ook ondoenlijk een min of meer beredeneerd motief te ontdekken achter deze daad. Het zou kunnen dat het de bedoeling was de burgerbevolking in de hoofdstad letterlijk uit te roken, te dwingen op de vlucht te gaan, zodat het leger de handen vrij heeft om met de opstandelingen af te rekenen. Maar een oplossing is het niet: de Russen missen de mankracht om Tsjetsjenië regulier te bezetten, zodat met zo'n actie de humanitaire ramp die zich daar thans voltrekt alleen maar groter wordt. Men denke slechts aan het rampzalige lot van de vele duizenden vluchtelingen.

Het zou ook kunnen dat de militaire leiders met deze 'actie' premier Poetin een strek hebben willen leveren. Poetin is door Jeltsin aangewezen als zijn opvolger. Het met

veel spierballenvertoon optreden tegen Tsjetsjenië heeft hem populair gemaakt en dat zou een generaal wel eens op het idee hebben kunnen brengen de premier ernstig in verlegenheid te brengen. Uitgerekend op een moment dat hij op een bijeenkomst EU-leiders in Helsinki tekst en uitleg gaf over het Russische optreden in de Kaukasus.

Maar zulke motieven staan in geen verhouding tot deze daad. De EU heeft daarom terecht haar afschuw over het gebeuren uitgesproken. Terecht ook heeft zij er bij de Russen op aangedrongen zo snel mogelijk met de Tsjetsjenen te onderhandelen. Veel meer dan dat is niet mogelijk: een supermacht als Rusland laat zich niet onder druk zetten. Hooguit mag je hopen dat zo'n groot land nog voldoende gezond verstand heeft.

Moskou wil niet met Tsjetsjenen praten ²⁷⁻¹⁰⁻⁰⁴

MOSKOU, HELSINKI - De Russen denken er niet aan met de Tsjetsjenen te gaan onderhandelen. De Russische premier Poetin liet de EU gisteren in niet mis te verstane bewoordingen weten dat hij niet gaat praten.

Tsjetsjenen kwamen daarbij 140 mensen om en raakten er 260 ernstig gewond. Voor hun leven wordt gevreesd. Het ontbreekt de ziekenhuizen aan geneesmiddelen en technische apparatuur. Bovendien hebben de Russen onlangs de levering van stroom gestaakt.

Zes raketten kwamen neer op de markt, waar het op dat moment heel druk was. Een andere raket raakte een kraamkliniek. Moskou probeerde gisteren de schuld voor het bloedbad bij de Tsjetsjenen zelf te leggen, maar raakte steeds meer in zijn eigen verklaringen verstrikt. Nadat aanvankelijk werd ontkend dat de Russen de stad hadden beschoten, meldden de Russen later dat er een 'wapenbazaar' was geraakt.

Het Russisch leger is Grozni tot op zeven kilometer genaderd. Het zegt uitsluitend 'precisiebombardementen' uit te voeren op 'bases van moslimrebellens'. Moskou houdt moslimrebellens in de opstandige deelrepubliek verantwoordelijk voor een aantal bloedige aanslagen die vorige maand in Moskou honderden levens eisten.

Donderdag werd in de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni, dat regelmatig door het Russisch leger onder vuur wordt genomen, een bloedbad aangericht. Volgens de

Leger geeft aanval markt Grozny toe ²⁷⁻¹⁰⁻⁰⁴

GROZNY, 23 OKT. De Russische militaire woordvoerder Aleksander Veklic heeft gisteren toegegeven dat Rusland donderdagavond het centrum van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny heeft bestookt. Bij die aanval vielen 137 doden en ruim 200 gewonden.

Veklic zei dat de aanval niet was uitgevoerd door Russische artillerie of vliegtuigen, maar hij wilde niet zeggen hoe dan wel. Hij hield staande dat alleen een wapenbazaar was getroffen en dat de slachtoffers „bandieten en terroristen” waren. „Burgers wandelen 's nachts niet rond op plaatsen waar wapens worden verhandeld aan bandieten en terroristen.”

Met zijn verklaring wijkt Veklic af van een aantal tegenstrijdige uitspraken van Russische politici en bestuurders over de aanval op Grozny. Minister van Defensie Igor Sergejev ontkende gisteren te weten van een bombardement door reguliere troepen. De Russische geheime dienst FSB

(ex-KGB) zei niet te weten van „acties door speciale troepen”. De Russische luchtmacht liet weten dat er geen vliegtuigen actief waren geweest boven Grozny. Premier Vladimir Poetin, die gisteren in Helsinki overleg voerde met EU-ministers, erkende dat er rond Grozny speciale troepen actief zijn, maar zei dat de explosies in Grozny een gevolg waren van Tsjetsjeense bendestrijd.

Volgens aanwezige journalisten kwamen donderdagavond tussen zes uur en half zeven tien raketten neer op het centrum van Grozny. Zes daarvan explodeerden op de centrale markt, één raket raakte een kraamkliniek bij het presidentiële paleis en één een volle bus.

De Verenigde Staten hebben gisteren hun „verontrusting” uitgesproken over het geweld in Tsjetsjenië. VN-secretaris-generaal Kofi Annan drukte zijn „grote verontrusting” uit. Duitsland riep gisteren Rusland op zich terug te trekken uit Tsjetsjenië. (AFP, AP, Reuters)

Een Tsjetsjeen kijkt uitdrukkingssloos naar de ravage op de markt van Grozni.

Op de Russische tv moet de opmars glorieus zijn ²⁷⁻¹⁰⁻⁰⁴

Tsjetsjenië

Wessel de Jong

MOSKOU - De blijde 'Vladimir Poetin anti-terreur-show' is over zijn hoogtepunt heen. De Russische premier was op de Europese top in Helsinki gisteren een groot deel van zelfvertrouwen kwijt. Tandenknarsend gaf hij zijn versie van de explosie van donderdagavond op de markt van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni.

Poetin leek ter plekke een verklaring te bedenken. „De explosie zou het gevolg geweest kunnen zijn van botsingen tussen elkaar bevechtende groeperingen”, zei hij over mogelijke Tsjetsjeense betrokkenheid. Wat er ook ge-

beurd was, speciale Russische operaties die regelmatig worden gehouden in Tsjetsjenië hadden niets te maken met de explosie. Volgens Poetin.

Was hij soms niet op de hoogte van wat het leger eerder op de dag had gemeld? Kolonel Alexander Veklitsj, woordvoerder van het leger in de Noordelijke Kaukasus, had gezegd dat in Grozni een markt was ontdekt waar wapens en munitie werden verkocht aan terroristen. De plek was vernietigd 'met niet-militaire methodes en zonder gebruik van artillerie en luchtmacht'. Wat niet-militaire methodes zijn, werd niet gepreciseerd. De slachtoffers waren volgens Veklitsj bandieten: „Vreedzame

mensen lopen als het donker is niet op een markt waar wapens worden verhandeld.”

Aan het begin van de jongste Tsjetsjenië-campagne leek de regio zo strak. Daar is nu weinig meer van over. Maar de Russische pers lijkt de rimpels in het Russische voorlichtingsfront niet op te merken - of niet te willen opmerken. De verschillende mededelingen van militairen en politici werden gisteren netjes opgeleefd zonder te signaleren dat ze niet met elkaar strookten.

Voor de commerciële omroep NTV is dat op z'n minst merkwaardig. Tijdens de vorige Tsjetsjeense oorlog maakte deze zender immers furore met zijn uiterst kritische verslaggeving.

NTV is niet langer de luis in de pels en lijkt geen afbreuk te willen doen aan de prestaties van het Russische leger. Het journaal van tien uur van donderdagavond maakte in het geheel geen melding van de explosie in Grozni. De staatsomroep ORT verdoezelde de aanslag door hem op te nemen in een reeks berichten uit de Kaukasus.

Pas 's ochtends kwam NTV met een uitvoerig nieuwsitem. Maar daarin werden geen nare beelden vertoond met verminkte doden. De BBC deed dat ook niet, omdat de taferelen, zoals de nieuwswaarder zei, te gruwelijk waren. Maar dat is iets waar Russische televisiemakers in de regel geen probleem mee hebben.

Er wordt op dit moment weer niet vertoond op de Russische televisie. De Tsjetsjeense strijdersonderzoekers zouden 's nachts regelmatig uitvallen doen naar de Russische linies. Daarbij gaat alomtegenwoordig een videocamera mee. Van de nachtelijke gevechten zouden uitvoerige beelden zijn, net zoals van de Russische soldaten die daarbij gevangen worden gemaakt. In hoeverre de beelden authentiek zijn is moeilijk te zeggen, maar ze worden alleen op lokale televisie vertoond.

Vijf jaar geleden kwamen er op de televisie ook veel critici van de oorlog. Die worden nu niet voor de camera's geroepen. De opmars van het leger is te populair, hij moet glorieus zijn.

Paniek in Moskou na Tsjetsjeens bloedbad

Van onze correspondent

MOSKOU, zaterdag

Het bloedbad van donderdag op de centrale markt in de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny, waarbij zeker 110 burgers werden gedood en enkele honderden gewond raakten, heeft binnen het Kremlin duidelijk gezorgd voor paniek.

De Tsjetsjenen houden het erop dat de tragedie werd veroorzaakt door Russische raketten. In Moskou circuleren zoveel afwijkende versies over de toedracht, dat één ding duidelijk is: het eenheidsfront van het Kremlin over Tsjetsjenië naar de pers toe is gebroken.

De Russische premier Vladimir Poetin verklaarde gisteren in de Finse hoofdstad Helsinki, waar hij was voor een eendaagse top met de Europese Unie, dat de aanval was gericht tegen een illegale wapenmarkt en dat er geen burgers waren gedood. Hij voegde eraan toe dat Moskou zal blijven strijden tegen „terrorisme en gewapende bendes” in de Kaukasische berggebieden. Volgens hem was de aanval op de markt het gevolg van een „botsing tussen rivaliserende bendes”.

De verklaring van de ex-KGB'er Poetin, wiens populariteit door de tot dusver zegenrijke veldtocht in Tsjetsjenië zodanig is gestegen dat hij nu de grootste kanshebber is voor het presidentschap, leek een correctie op eerdere uitlatingen.

Ook de Russische legerwoordvoerder Aleksander Veklitsj meldde gistermiddag op de tv-zender ORT dat „speciale Russische eenheden” donderdag een operatie hadden uitgevoerd op een „illegale wapenmarkt” in Grozny, waarmee hij feitelijk de plek van het bloedbad bedoelde.

Volgens verslaggevers ter plekke werden met name onschuldige burgers, thee drinkend en hun inkopen doende, getroffen. Het dodental zal naar verwachting de komende dagen fors oplopen, omdat het de ziekenhuizen in Grozny aan vrijwel alles ontbreekt. Operaties worden bij fakkellicht en zonder verdooving uitgevoerd, terwijl er een tekort is aan bloed en medicijnen.

Een derde versie over de toedracht van de tragedie kwam van Aleksandr Michailov, hoofd van het Russische 'Informtsentr'. Volgens Michailov hebben de Tsjetsjenen „voor 70 procent zeker” het bloedbad zelf geënceneerd om de anti-Moskou stemming onder de bevolking te vergroten.

De grote afwezige intussen is president Boris Jeltsin, die na zijn eendaagse griep van vorige week gisteren weer even terug was op het Kremlin. Over de kwestie-Tsjetsjenië repte hij echter met geen woord. De „informatiepaniek” van gisteren is volgens waarnemers een bewijs van een machtsstrijd in Moskou over de opvolging van de 68-jarige Kremlinleider. Terwijl Jeltsin premier Poetin heeft aangewezen als zijn opvolger, zouden sommige krachten erop uit zijn om Poetin onderuit te halen.

De grote afwezige intussen is president Boris Jeltsin, die na zijn eendaagse griep van vorige week gisteren weer even terug was op het Kremlin. Over de kwestie-Tsjetsjenië repte hij echter met geen woord. De „informatiepaniek” van gisteren is volgens waarnemers een bewijs van een machtsstrijd in Moskou over de opvolging van de 68-jarige Kremlinleider. Terwijl Jeltsin premier Poetin heeft aangewezen als zijn opvolger, zouden sommige krachten erop uit zijn om Poetin onderuit te halen.

Het Russische leger gaat kennelijk door met beschietingen van het soort dat grote aantallen burgerslachtoffers vergt. Dit ondanks

Russisch leger snijdt vluchtweg Tsjetsjenen af

MOSKOU/GROZNY, 25 OKT. Het Russische leger heeft Tsjetsjenië van de buitenwereld afgesloten. Duizenden vluchtelingen bevinden zich in de oorlogszone, waar de Russische artillerie zonder ophouden schiet. Bij beschietingen op Tsjetsjeense dorpen zijn dit weekeinde volgens de Tsjetsjenen zeker 66 doden gevallen.

Het leger sloot zaterdag de laatste uitweg voor de vluchtelingen af, de weg naar de westelijke buurrepubliek Ingoesjetië. Ze plaatsten tanks en richtten stellingen met machinegeweren in bij het grensdorp Assinovskaja en stuurden alle vluchtelingen terug. Het leger liet weten de infiltratie van Tsjetsjeense krijgers in Ingoesjetië te willen voorkomen.

Door de blokkade zit een onbekend aantal Tsjetsjeense burgers in de val. Bovendien kunnen door de blokkade journalisten Tsjetsjenië niet meer binnen, waardoor de facto een nieuwsblokkade is ingesteld. In Ingoesjetië (350.000 inwoners) verblijven nu 169.000 vluchtelingen uit Tsjetsjenië.

Dit weekeinde hebben de Russen hun pogingen de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny te omsingelen, voortgezet. Of die omsingeling is voltooid is onduidelijk. Verder zijn doelen in Tsjetsjenië vanuit de lucht of met veldartillerie beschoten. Volgens Grozny zijn zaterdag bij een bombardement op het dorp Serzjen-Joert 27 burgers gedood, onder wie negen kinderen. Gisteren vielen bij bombardementen op Samasjki zestien doden en 41 gewonden. Bij een beschieting in Vedenov kwamen 23 mensen om en werden 58 anderen gewond. Ook Bamoet en Atsjkoi-Martan werden beschoten, zo meldden de Tsjetsjenen.

De Russen spraken tegen burgerdoelen onder vuur te hebben genomen. Ze spraken ook meldingen van de Tsjetsjenen tegen als zouden drie vliegtuigen – twee Soechoj-bommenwerpers en een verkenningsvliegtuig – zijn neergeschoten. Vandaag is melding gemaakt van zware Russische beschietingen op dorpen in West-Tsjetsjenië.

Moskou heeft ook dit weekeinde de onduidelijkheid laten bestaan over wat de Russen in Tsjetsjenië van plan zijn en met name over de vraag of ze Grozny willen innemen. Dat geldt ook voor de diplomatieke plannen. Minister van Buitenlandse Zaken Igor Ivanov zei zaterdag dat de dialoog met de Tsjetsjeense rebellen „vandaag kan beginnen”. Maar op dezelfde dag zei premier Poetin dat er geen politieke regeling kan komen voordat „de bandieten zijn uitgeroeid”. „Beschaafde staten onderhandelen niet met terroristen”, zei hij.

De internationale kritiek op het optreden van de Russen in Tsjetsjenië groeit inmiddels, vooral na het bombardement op de centrale markt van Grozny, waarbij donderdag 137 doden vielen. De Duitse kanselier Schröder sprak van „een bloedbad” waarbij „een groot aantal onschuldige mensen” is omgekomen. De Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Talbot sprak van „schokkend geweld”. (Reuters, AFP, AP)

Tsjetsjeense grens dicht

Russen blijven burgerdoelen zwaar bombarderen

MOSKOU, GROZNI – Russische oorlogsvliegtuigen bombardeerden gisteren het Tsjetsjeense dorp Serzjen-Joert. Er vielen, volgens dorpelingen, 27 doden onder wie negen kinderen. Een verslaggever van het persbureau Reuters ondervroeg de rouwende inwoners een paar uur na de aanval. Tientallen gewonden waren naar het ziekenhuis in het naburige stadje Sjali gebracht, volgens deze getuigen.

Het Russische leger gaat kennelijk door met beschietingen van het soort dat grote aantallen burgerslachtoffers vergt. Dit ondanks

felle internationale kritiek op de raketbeschieting van de markt in Grozny op donderdag, waarbij volgens de Tsjetsjeense regering 137 mensen omkwamen en tientallen gewond raakten.

De aanval op Grozny werd niet alleen door de Verenigde Staten en lidstaten van de Europese Unie veroordeeld, maar ook door islamitische landen als Iran, Saoedi-Arabië en Afghanistan.

Aan de lange reeks van elkaar uitsluitende, Russische verklaringen over de aanval op de markt voegde de plaatsvervangende chef van de Russische generale staf, Valeri Manilov, er dit weekeinde nog eentje toe: de slachting

op de markt zou zijn veroorzaakt door de ontplofing van een wapenopslagplaats als gevolg van een gevecht tussen rivaliserende terroristische groepen. Het Witte Huis in Washington ontbood de Russische ambassadeur om aan te dringen op een 'politieke oplossing' voor het conflict.

Niet alleen Serzjen-Joert werd in het weekeinde beschoten, ook verklaarde rebellenvestigingen als Bamoet (westen) en Vedenov (zuidoosten) werden hevig gebombardeerd, evenals de westelijke dorpen Samasjki en Goragorski en een aantal dorpen dichtbij Grozny.

Het wordt de Tsjetsjenen heel

moeilijk gemaakt om het strijdtoneel te ontvluchten; sinds zaterdag zit de grens met de naburige deelrepubliek Ingoesjetië potdicht. Russische veiligheidstroepen hebben de twee posten aan de Tsjetsjeens-Ingoesjetische grens hermetisch afgesloten.

In Ingoesjetië verblijven ongeveer 160.000 vluchtelingen uit Tsjetsjenië, vaak in beroerde omstandigheden. De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR verwachtte na de beschieting van de markt in Grozny dat zich hier nog eens 150.000 vluchtelingen bij zouden voegen, maar die verwachting kwam niet uit. Aan de Tsjetsjeense kant wacht een kolonne

af of de grens nog opengaat. Volgens een woordvoerder van de Russische veiligheidsdienst FSB (voorheen KGB) is het afsluiten van de grens nodig om terroristen van het Russische grondgebied te weren. De FSB zegt over informatie te beschikken dat de rebellenleiders Basajev en Chattab orders hebben gegeven voor nieuwe aanslagen in Moskou, Sint-Petersburg en andere Russische steden. Bij eerdere aanslagen kwamen een kleine 300 Moskovieten om. 'Bandieten en terroristen' zouden zich onder de menigte vluchtelingen begeven en vervolgens een weg zoeken.

FOTO AP

Een Tsjetsjeense rebel vuurt in de lucht om de Russische troepen uit te dagen die steeds dieper doordringen in de republiek.

Russen sluiten vluchtroute voor Tsjetsjenen af

Reuters, AP, The Guardian

GROZNY

Russische tanks hebben zaterdag de laatste grensovergang tussen Tsjetsjenië en Ingoesjetië afgesloten. Het was de belangrijkste route waarlangs Tsjetsjenen het oorlogsgeweld probeerden te ontvluchten.

Bijna 170 duizend Tsjetsjenen zijn inmiddels naar Ingoesjetië gevlucht, een zware belasting voor de kleine republiek. Desondanks verzet de president van het land, Ruslan Aushev, zich tegen de Rus-

sische blokkade van de vluchtweg.

Aushev zal de Russische premier Poetin vragen de weg te heropenen. 'De vluchtelingen zijn voornamelijk vrouwen, kinderen en ouderen. Voor hen is er geen andere weg om Tsjetsjenië uit te komen. De bandieten kunnen gaan en staan waar ze willen en de vreedzame bevolking lijdt het meest.'

Maar volgens een woordvoerder van de Russische veiligheidsdienst werd de weg gebruikt door de rebellen om brandstof te smokke-

len. Van de opbrengst zou de guerrillastrijd worden gefinancierd.

Rusland heeft zijn offensief in Tsjetsjenië afgelopen week einde voortgezet. Russische gevechtsvliegtuigen en artillerie bestookten dorpen en steden in de buurt van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny. Volgens de Tsjetsjeense autoriteiten vielen er de afgelopen dagen in totaal zeker tweehonderd doden.

De Russen ontkennen zich op burgerdoelen te richten. Moskou ontkent ook nog steeds verant-

woordelijk te zijn voor de aanval van donderdag op de markt in Grozny, waarbij 143 doden vielen. 'De rebellen versterken hun posities,' zei een Russische legerwoordvoerder, 'en de Russische troepen reageren daarop met artillerieaanvallen op hun bases.'

De Russische troepen hebben zich ingegraven op 12 kilometer van Grozny en volgens de Russische media zijn er nog tienduizend militairen in aantocht, om de Russische troepensterkte op honderdduizend te brengen.

Intussen komt er steeds meer

kritiek op Rusland vanuit het buitenland. Zaterdag noemde de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, de Russische aanvallen in Tsjetsjenië 'betreurenswaardig en onheilspekkend'. De problemen in Tsjetsjenië kunnen niet met militaire middelen worden opgelost, aldus Albright.

De Russische regering acht de kritiek ongegrond, omdat de operatie gericht is op de bescherming van Rusland tegen terrorisme. Ze beschouwt de kwestie als een binnenlandse aangelegenheid.

Russen oog in oog met Tsjetsjenen

Zware strijd rond Grozni; troepen naderen elkaar tot op 800 meter

GROZNI – Rondom de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni hebben Russische troepen en Tsjetsjeense rebellen gisteren voor de tweede achtereenvolgende dag zwaar gevochten. Russische verkenners zouden de buitenwijken van de stad zijn binnengedrongen, maar de rebellen ontkennen dat.

Russische troepen hebben de heuvels ten noorden van de laagvlakte waar Grozni in ligt, stevig

27-12-99
in handen. De afstand tot de hoofdstad is ongeveer tien kilometer. Vanuit hun hoge positie konden de Russen zien hoe de Tsjetsjenen zich de afgelopen dagen hebben ingegraven, tot op een afstand van slechts achthonderd meter. Over de Russische schouders kijken tv-teams mee om thuis te berichten over de 'glorieuze strijd'.

Het inzetten van de media versterkt de geruchten over een op handen zijnd bliksemoffensief te-

gen Grozni. Volgens menigeen kan het niet lang meer duren tot de Russen vanaf de heuvels en vanuit het oosten de aanval inzetten. Maar Russische legerwoordvoerders ontkennen. Ongetwijfeld speelt de herinnering aan de nieuwjaarsnacht van 1994 door de hoofden van Russische strategen, toen hele colonnes tanks werden vernietigd en honderden doden in de straten van Grozni achterbleven bij een poging de stad te veroveren.

Russische televisieploegen melden alvast dat verkenners gisterocht in de buitenwijken Pervomajskoje en Katajama waren. Maar Tsjetsjeense rebellen lieten weten dat ze daar niets van hadden gemerkt. Beide zijden waren het wel eens over Russische bombardementen op zeker zeven dorpen. Persbureau Interfax meldde dat Russische vliegtuigen gisterocht twee brandstofdepots en verscheidene wegen hebben beschoten.

Van de Navo mogen de Russen hun gang gaan in Tsjetsjenië. Dat kan worden afgeleid uit de woorden van de nieuwe chef van de Verdragsorganisatie, George Robertson. Hij benadrukte gisteren in Brussel dat de lidstaten „ongerust zijn”, maar dat „Tsjetsjenië geen zaak van de Navo is”. De Schot verwees naar het verdrag uit 1997 met Moskou. Daarin staat dat binnenlandse aangelegenheden geen onderwerp van discussie zijn.

In Naurski, 30 kilometer van Grozni, passeert een Russisch pantservoertuig op weg naar het front een oude Tsjetsjeense vrouw die wacht op vervoer naar veilig gebied.

Rusland schiet met raketten op Grozni

VLADIKAVKAZ/GROZNI – Rusland heeft gisteren vanaf een basis in de buurrepubliek Noord-Ossetië twee raketten afgevuurd op de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni. Dat meldde een militair in de Noord-Ossetische hoofdstad Vladikavkaz op voorwaarde dat hij anoniem zou blijven.

Tsjetsjeense bronnen zeggen dat in totaal zes raketten insloegen in Grozni en dat daardoor 112 doden en 220 gewonden vielen. Een van de doelwitten was een olieraffinaderij in het westen van de hoofdstad. Daardoor ontstond een brand die Grozni in zwarte

rook hulde. Een van de andere zes raketten zou zijn neergekomen bij het huis van verzetsleider Basajev en een ander bij de woning van de weduwe van ex-president Doedajev.

Russische militairen en pantservoertuigen komen steeds dichterbij Grozni. Er waren artilleriebeschietingen in de bergplaats Bamoet. Ook omsingelden de Russen Goedermes, de op een na grootste stad van Tsjetsjenië, dertig kilometer ten oosten van de hoofdstad. President Jeltsin onderstreepte bij een uitreiking van onderscheidingen dat Rusland voorgoed met het terrorisme in Tsjetsjenië wil afrekenen.

Tsjetsjeense minister in Den Haag

De minister van buitenlandse zaken van Tsjetsjenië, Achmadov, is in Nederland om de zaak van zijn Kaukasusrepubliek in het westen te bepleiten. In Frankrijk en Duitsland was hij niet welkom; hier mocht hij met ambtenaren praten.

FOTO ROGER DOHMEN

DONDERDAG 28 OKTOBER 1999

Zware beschietingen Oorlog in Tsjetsjenië wordt hevig

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN
MOSKOU, 28 OKT. Heviger dan ooit beukt het Russische leger met stalinorgels, tanks en mortieren, bommenwerpers en gevechtshelikopters in op steden en dorpen in Tsjetsjenië.

De hoofdstad Grozni zit sinds twee dagen in de tang; bewoners rennen in paniek door de straten op zoek naar dekking.

Terwijl de Russische luchtmacht het afgelopen etmaal een recordaantal van ruim honderd bombardementsvluchten uitvoerde, beloofde president Jeltsin in het Kremlin „voor eens en voor altijd af te rekenen met het centrum van het terrorisme in Tsjetsjenië”. Kort daarop vertrok hij naar zijn vakantieadres aan de Zwarte Zee om uit te rusten.

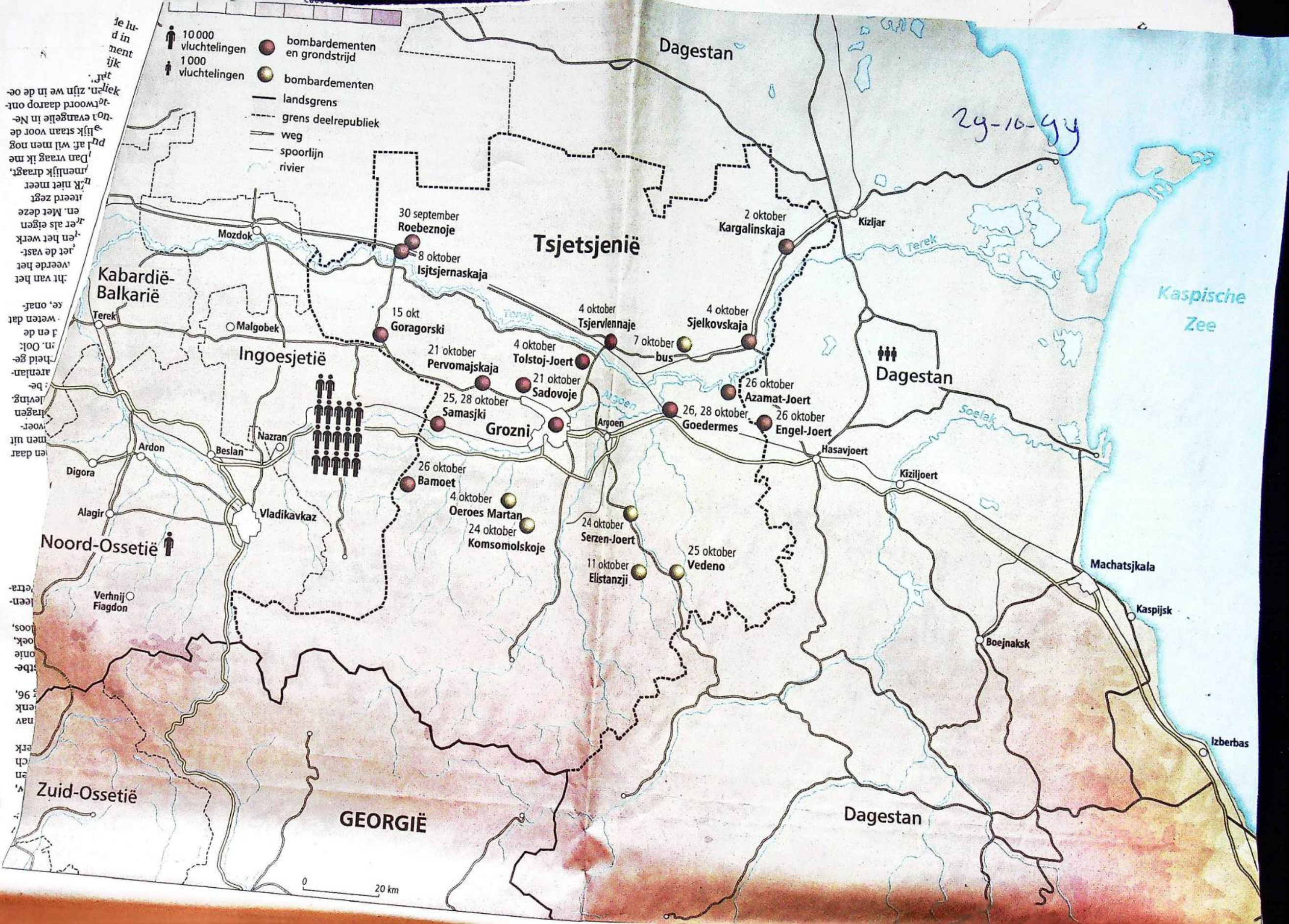
Vier dorpen bij de stad Goedermes zijn gisteren ingenomen door Russische troepen. Op de Russische televisie was te zien hoe een generaal drie dorpsoudsten tot overgave dwong, namelijk door te dreigen hun huizen weg te vagen. „Wij voeren oorlog door overreding”, onderstreepte de commandant.

Later legden zijn troepen een halve ring rond Goedermes, als voorbereiding op een langdurig beleg. „Er is geen enkele noodzaak de stad in te nemen”, verklaarde generaal Gennadi Trosjev vanmorgen. Ook een bestorming van Grozni lijkt voorlopig niet aan de orde. Russische troepen hebben strategische heuvels ten westen van de stad in handen, vanwaar ze het centrum met granaten onder vuur nemen. Er zouden ook raketten vanuit de buurrepubliek Ingoesjetië op de Tsjetsjeense hoofdstad zijn afgevuurd. Een van de

projectielen sloeg volgens bureau Interfax in bij het kwartier van krijgshoofd Sjarsjiev aan de Lenin-boulevard, andere bij het huis van de van de eerste Tsjetsjeense president, Dzochar Doedajev, tijdens de onafhankelijkheid door een Russische precisie werd gedood.

Zijn opvolger, Aslan Maslakov, verklaarde in Grozni op zijn presidentieel paleis woont. Het verwoeste vliegtuig was reeds uitgeschakeld onder vuur te liggen. Bij de bombardementen zouden 112 doden gevallen. Maschadov dreigde een tegenaanval onder de naam Jihad-2, als vervolg op de „heilige oorlog” waaraan de Tsjetsjenen in 1996 de Russen verdreven en de facto onafhankelijk werden.

De Russische krant *Izvestija* richtte gisteren over zware verliezen aan Russische kant, oversterfde soldij en een laag rendement. De tv-zenders staan daarop vierkant achter het legerbesluit van Moskou om vluchtelingen uit Tsjetsjenië laten werd door NTV goedgepraat: krijgshoofd Basajev smertniki (kamikazestrijders) bereid zijn tot zelfmoorden) hebben gerefuteerd jongens van 15 en 16 jaar die stroom vluchtelingen in Rusland proberen te geraken.

- bombardementen en grondstrijd
- bombardementen
- landsgrens
- grens deelrepubliek
- weg
- spoorlijn
- rivier
- 10 000 vluchtelingen
- 1 000 vluchtelingen

29-10-94

30 september
Roebznoje

8 oktober
Isjtsjernaskaja

15 okt
Goragorski

21 oktober
Pervomajskaja

25, 28 oktober
Samasjki

26 oktober
Bamoet

4 oktober
Oeroes Martan

24 oktober
Komsomolskoje

4 oktober
Tsjervlennaje

4 oktober
Tolstoj-Joert

21 oktober
Sadovoje

24 oktober
Serzen-Joert

11 oktober
Elistanzji

4 oktober
Sjelkovskaja

7 oktober
bus

24 oktober
Vedeno

25 oktober
Vedeno

2 oktober
Kargalinskaja

26 oktober
Azamat-Joert

26, 28 oktober
Goedermes

26 oktober
Engel-Joert

Dagestan

GEORGIË

0 20 km

De l... d in... ment... ijk...
 ... liek...
 ... woord daarop ont...
 ... evan gelie in Ne...
 ... staa n voor de...
 ... at wil men nog...
 ... Dan vraag ik me...
 ... menlijk draagt...
 ... R niet meer...
 ... teerd zegt...
 ... en. Met deze...
 ... er als eigen...
 ... en het werk...
 ... et de vast...
 ... weerde het...
 ... ht van het...
 ... e, onaf...
 ... weten dat...
 ... d en de...
 ... n. Ook...
 ... heid ge...
 ... areldan...
 ... de...
 ... levng...
 ... lagen...
 ... voer...
 ... men uit...
 ... en daar...
 ... Digora...
 ... Alagir...
 ... Noord-Ossetië...
 ... Verhni...
 ... Fiagd...
 ... leen...
 ... loos...
 ... onie...
 ... tbe...
 ... 96...
 ... enk...
 ... nav...
 ... erk...
 ... en...
 ... v...

De Russische opmars in Tsjetsjenië

dat de Russen en de Tsjetsjenen ongeveer 40 000 tot 45 000 manschappen tegenover elkaar hebben staan. Wegens geldgebrek zullen de Russen het moeilijk hebben dit aantal op peil te houden, terwijl de hoeveelheid Tsjetsjeense strijders alleen maar zal toenemen door de woede over de lukrake beschietingen door de Russen.

Vanwege de ontbrekende overmacht op personeelsvlak rukken Russen traag op en bereiden ze zich voor op „een traditioneel beleg”, beschrijft Felgenhauer de huidige toestand op het slagveld. Wat de Russen met de Tsjetsjeense hoofdstad gaan doen, wordt volgens hem vergelijkbaar met wat de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog met Leningrad deden: isoleren en kijken hoelang de verdedigers het volhouden. De vergelijking houdt op wat betreft het resultaat van de strijd. „Die is open als bij een voetbalwedstrijd”, zegt hij cy-

nisch. Hoe snel Grozni zal vallen, hangt af van twee factoren, aldus Felgenhauer: de mate van weerstand die de Tsjetsjenen gaan bieden en het tijdstip waarop de Russen hun overwinning zullen willen verzilveren. Hoelang de Tsjetsjenen de strijd gaan volhouden is onduidelijk. Ze zeggen dat ze beter voorbereid en beter bewapend zijn dan in 1994. Nadeel is echter dat in Grozni in feite al geen steen meer op de ander staat en dat er komende tijd steeds minder te verdedigen zal zijn. De optimistische Tsjetsjenen hebben desondanks laten weten dat ze al eigen gas, water en elektra aan het installeren zijn.

De Russische factor is vooral van politieke aard. Premier Vladimir Poetin zal uit de inname van Grozni zoveel mogelijk politiek dividend willen trekken. Felgenhauer verwacht daarom dat de premier, die vooralsnog de ambitie heeft het Kremlin te betrekken, zal

wachten tot het voorjaar, tot vlak voor de presidentsverkiezingen. Of een overwinning tegen die tijd nog veel electoraal gewin zal opleveren, als de oorlog inmiddels driekwart jaar geduurd heeft, valt te betwijfelen, zo menen behalve Felgenhauer ook vele andere specialisten.

Een van die specialisten is Sergej Joesjenkov, lid van de defensiecommissie van het Russische parlement. Volgens deze democraat kan het beleg van Grozni niet eindeloos worden gerekt. Maar de ex-militair zit met zijn handen in het haar, als hem wordt gevraagd naar het tijdstip waarop de Russen definitief de Tsjetsjeense hoofdstad moeten veroveren. „Daarvoor beschik ik niet over voldoende informatie”, zegt het Doemalid ontwijkend. „Daartoe hebben we niet meer zoveel toegang als vroeger”, doet Joesjenkov op de „eerste Tsjetsjeense oorlog”.

Over de tactiek van het Russische leger is Joesjenkov een stuk optimistischer dan Felgenhauer. Volgens de parlementariër blijft het Russische leger in tegenstelling tot vijf jaar geleden bewust buiten de bebouwde kom in Tsjetsjenië. Om slachting van de Russische infanterie te voorkomen worden *Spetsnaz*, Russische commando's, naar binnen gestuurd om af te rekenen met de ervaren en agressieve strijders. Grozni kan niettemin een bloedbad worden, vreest Joesjenkov. „Veel van de goede wil en resultaten die het leger heeft opgebouwd kunnen dan verloren gaan”, denkt het Doema-lid.

Bij het Russische publiek, dat de oorlog steunt, bestaat de indruk dat met relatief weinig slachtoffers aan eigen zijde grote voortgang wordt geboekt. De eerste indruk is echter verraderlijk. Een Russische journalist van het tijdschrift *Macht* heeft voorgerekend dat het gemiddeld aantal gesneuvelden per maand nu weliswaar lager ligt dan in de periode '94 - '96, maar niet bepaald nul is. Sinds begin augustus dit jaar zijn per maand 120 militairen omgekomen. Vijf jaar geleden ging het om - officieel - 3826 gesneuvelden, in twintig maanden oorlog. Dat wil zeggen 190 gesneuvelden per maand. De Russische publieke opinie was toen fel anti-oorlog.

Aan deze productie werkten mee:
Nel van Betlehem (cartografie),
Wessel de Jong, Martijn Roessingh
en Luuk Wierts

De plaatsen, de doden, de gewonden

Grozni:

De Russische hoofdstad ligt al sinds het begin van de bombardementen onder vuur. Zo stierven 23 burgers bij een bombardement op 25 september. Vijf dagen later trof een raket een middelbare school in de oostelijke buitenwijk Staraja-Soenja: twaalf doden, onder wie negen kinderen. Een bombardement op 21 oktober zorgde internationaal voor grote verontwaardiging. Er vielen 137 doden, van wie 68 op de centrale markt. Vanuit Noord-Ossetië vuurden de Russen op 27 oktober twee raketten af op Grozni. De Tsjetsjenen spreken echter van 6 raketinslagen, waarbij 112 doden en 220 gewonden zouden zijn gevallen.

Roebeznjoe:

In de noordwestelijke grensplaats vinden op 30 september de eerste grondgevechten plaats. De Tsjetsjenen zeggen er tien Russische militairen te hebben gedood.

Oeroes-Martan:

Een Russische piloot komt op 4 oktober om als zijn SU-24 gevechtsvliegtuig wordt neergehaald. De stad geldt als een bases van Tsjetsjeense strijders.

Tolstoj-Joert:

Ook hier wordt, volgens Tsjetsjeense bronnen, op 4 oktober een SU-25 jager uit de lucht gehaald. Russische troepen redden de piloot.

Sjelkovskaja:

Tsjetsjeense troepen verlaten op 4 oktober de stad, volgens hen op verzoek van de burgers. De Russen nemen Sjelkovskaja daarna in.

Bus:

Een bus met vluchtelingen die op weg is van Tsjelkovskaja naar Tsjervlonajaja wordt op 7 oktober getroffen door een bom. Er vallen 41 doden.

Isjtsjernaskaja:

Op 7 oktober plaatsen Tsjetsjenen een tegenaanval in het noorden. De Russen melden het verlies van enkele soldaten, de Tsjetsjenen claimen er 200 te hebben gedood.

Elistanzji:

De zuidelijke plaats wordt op 11 oktober door Russische raketten getroffen. Er vallen 35 doden, 67 gewonden en er worden 265 huizen verwoest.

Goragorski:

Na een week van hevige bombardementen valt de stad op 15 oktober in handen van de Russen. Het Russische persbureau Itar-Tass spreekt van twintig dode Tsjetsjenen en één Rus. Volgens Tsjetsjeense bronnen zijn er 65 Tsjetsjenen gedood.

Serzen-Joert:

Een groot artillerie-offensief van de Russen in de week van 24 oktober kost 27 levens, waaronder die van negen kinderen.

Komsomolskoje:

Bij een raketaanval worden volgens de Russen zeven terroristen gedood.

Vedeno:

Tijdens een bombardement op 25 oktober worden er 23 mensen gedood en raken 58 gewond. In de vorige Tsjetsjeense oorlog in 1994-1996 was Vedeno een belangrijke basis van de rebellen waar hevig om is gevochten.

Goedermes:

Op dit moment houden Russische troepen Goedermes omsingeld. Zes dorpen bij Goedermes, vlakbij de strategisch belangrijke weg naar Dagestan, zijn op 25 oktober door de Russen bezet. Op 26 oktober melden Tsjetsjenen de dood van 43 mensen in Goedermes door Russische bombardementen.

Samasjki:

Ten westen van Grozni vechten Russen hevig met Tsjetsjenen, vooral bij Samasjki en Bamoet. In Samasjki vielen op 25 oktober 16 Tsjetsjeense doden en 41 gewonden. Ook gisteren waren er nog zware gevechten.

Bamoet:

De Russen proberen al sinds 23 oktober het gefortificeerde dorp Bamoet te veroveren. Op 26 oktober vallen volgens de Tsjetsjenen 38 doden aan hun kant.

...van Felgenhauer, een van de bekendste defensiespecialisten in Moskou, niet verbazen als de campagne van het Russische leger in Tsjetsjenië zal eindigen als een massale oorlogsmisdad van de generaals. „Die zijn bereid heel Tsjetsjenië plat te leggen en iedereen af te maken die zich niet meteen overgeeft. Er worden nu meer burgers gedood dan strijders.” Het is, zo vindt Felgenhauer, niet overdreven te stellen dat de gehele mannelijke bevolking van de republiek vogelvrij is.

Tot nu toe lijkt het Russische leger een redelijk soepele opmars te hebben gemaakt. Na een serie bombardementen volgde op 30 september de eerste grondgevechten op Tsjetsjeense bodem. De Russen vielen zowel vanuit het westen als het oosten binnen en trokken binnen enkele dagen op langs de rivier de Terek. Intussen werden plaatsen in het midden en zuiden van Tsjetsjenië gebombardeerd.

Militair analisten dachten in eerste instantie dat de Russische opmars beperkt zou blijven en dat het leger slechts een kordon zou leggen rond de opstandige republiek. Die kon in dikte verschillen, meldde premier Poetin. Maar inmiddels zijn Russische troepen al enkele weken actief ten zuiden van de rivier, zowel in het westen van

Tsjetsjenië als in het oosten. Ze zijn de buitenwijken van Grozni dicht genaderd en verkenners zouden actief zijn in de stad zelf.

Uit militair oogpunt bezien stelt het offensief van het Russische leger echter niets voor, meent Felgenhauer. De tactiek - voorzover daarvan sprake is volgens hem - is van-dik-hout-zaagmen-planken. „Natuurlijk, het leger heeft superieure vuurkracht. Met artillerie en luchtmacht schiet het zich een weg naar binnen. Daardoor blijft het buiten bereik van de geweren van de strijders.”

Felgenhauer verwacht geen snelle overwinning voor de Russen. „Met 300 000 tot 500 000 man zou het binnen een week geklaard kunnen zijn. Dat zou beter zijn voor beide kanten”, aldus de specialist. „Maar de Russen vallen nu op het meest ongunstige moment aan, het begin van de winter. En ze hebben onvoldoende infanterie.”

Het leger meldt dat er 90 000 militairen zijn verzameld. Felgenhauer houdt het echter op de helft. Hij veronderstelt

Kofi Annan stuurt missie naar Tsjetsjenië

NEW YORK, 29 OKT. De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan, stuurt een humanitaire missie naar de noordelijke Kaukasus om Tsjetsjeense burgers in het oorlogsgebied te helpen. Rusland heeft met de komst van de missie ingestemd.

Annan riep gisteren alle partijen in het conflict in Tsjetsjenië op tot terughoudendheid en tot speciale maatregelen om de burgerbevolking niet het slachtoffer te laten worden van het oorlogsgeweld. In een verwijzing naar de Russische beschuldiging als zouden Tsjetsjeense terroristen achter de recente bomaanslagen op flatgebouwen in Rusland zitten, zei Annan in zijn verklaring: „Het probleem van het terrorisme is een legitieme zorg voor elke regering. Maar het is belangrijk dat de reactie proportioneel is en dat de voorzieningen van het humanitaire recht in een gewapend conflict altijd gerespecteerd worden.” Over het sturen van een VN-missie naar de noordelijke Kaukasus is de afgelopen dagen in Moskou overlegd. De missie gaat in elk geval naar Ingoesjetie, de buurrepubliek van Tsjetsjenië waar bijna 200.000 Tsjetsjeense vluchtelingen een toevlucht hebben gezocht. Of de missie ook Tsjetsjenië zelf bezoekt is nog niet duidelijk.

De Russische minister van Defensie, Igor Sergejev, zei gisteren dat de Russische troepen „Tsjetsjenië nooit meer zullen verlaten”. „We zijn gekomen om nooit meer weg te gaan”, zei de maarschalk in Mozdok in Noord-Ossetie, ten noorden van Tsjetsjenië.

In Tsjetsjenië hebben de Russen gisteren twee journalisten gearresteerd. Ze bevonden zich in de auto van een Bengaalse diplomaat. Bij een Russische controlepost werd de diplomaat teruggestuurd, maar werden de journalisten, een Amerikaanse persfotograaf en een verslaggever van de Britse Times, ingerekend. Redenen zijn niet opgegeven. (Reuters, AP)

Russen bombarderen konvooi vluchtelingen

GROZNI – Russische en Tsjetsjeense troepen hebben gisteren slag geleverd vlak buiten de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni. De Russen bombardeerden volgens Tsjetsjeense strijdkrachten tegelijk het noorden en noordwesten van de stad. Tsjetsjenen zeggen dat bij een aanval op een vluchtelingenkonvooi nabij Samatsjki tientallen doden zijn gevallen.

Volgens een woordvoerder vonden de gevechten, waaraan ook pantservoertuigen deelnamen, onder meer plaats vlak bij het plaatsje Tolstoj-Joert, 7 kilometer ten noorden van de hoofdstad. De Russische bombardementen op Grozni gebeurden rond het vliegveld in het noorden en op doelen in woonwijken in het noordwesten van de stad. Volgens de Tsjetsjeense autoriteiten vielen er gisteren zeker vijftig doden door een Russisch bombardement op een

brug nabij Samatsjki in het westen van de deelrepubliek. Een stoet vluchtelingen, op weg naar het naburige Ingoesjetie, zou zijn getroffen. Ooggetuigen maakten ook melding van tientallen gewonden.

Gisterennacht voerden Russische toestellen ook bombardementsvluchten uit boven andere plaatsen in het westen van de opstandige republiek, aldus het persbureau Itar-Tass. Daarbij werden ook Bamoet en Atsjoi-Martan op de korrel genomen. Russische troepen zouden zich op een kleine 2 kilometer van Atsjoi-Martan bevinden.

Russische grenstroepen zouden twee westerse journalisten hebben opgepakt. Het zou gaan om een Britse verslaggever en een Amerikaanse fotograaf die de republiek binnen wilden dringen. Een woordvoerder van de Britse regering verklaarde dat Groot-Brittannië Moskou om ophelde-

ring heeft gevraagd.

Moskou zou in november het offensief in de opstandige republiek willen afronden. Dan zouden alle strategische doelen in Russische handen moeten zijn. Op 19 november vergadert de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), in het bijzijn van de Russen, over een verdrag voor de vermindering van conventionele wapens. De Russische delegatie kan daar rekenen op forse kritiek.

Het Russische leger viel Tsjetsjenië op 5 september binnen, nadat islamitische strijders de republiek Dagestan waren binnengedrongen en er in Moskou een reeks bomaanslagen op flatgebouwen gepleegd was. Rusland negeert oproepen van het Westen om het offensief te staken en te onderhandelen. „We zijn gekomen om nooit meer weg te gaan”, zei minister van defensie Igor Sergejev tegen de troepen.

'Liever de bommen dan deze langzame dood'

Van onze redactie buitenland
AMSTERDAM – „Als jullie allemaal dood zijn, dán mogen jullie eruit”, gromt een Russische soldaat tegen een vrouw die met haar kinderen uit Tsjetsjenië probeert te vluchten. De stemming aan de Tsjetsjeens-Ingoesjetische grens is uiterst grimmig en somber, valt op te maken uit een ooggetuigeverslag in *The Washington Post*.

Wie de bombardementen op Tsjetsjeense dorpen en steden wil ontvluchten, komt sinds een week vast te zitten in de modder en de kou aan de Tsjetsjeense kant van de grens met de deelrepubliek Ingoesjetie. Enkele duizenden vluchtelingen bivakkeren daar, bij Karaboelak en Kavkaz. Ze houden zich in leven met het krosed en het water dat wordt afgegeven uit de ergensvrije Russische soldaten houden de grens sinds het vorige weekeinde

de bijna hermetisch gesloten; een handjevol zogende vrouwen en een paar heel kleine kinderen zijn de afgelopen dagen in Ingoesjetie toegelaten. Russische militaire woordvoerders verdedigen de maatregel met de bewering dat Tsjetsjeense terroristen van plan waren/zijn zich onder de vluchtelingen te mengen en vanuit Ingoesjetie door te reizen naar Moskou en Sint Petersburg, voor terreuraanslagen. Gisteren had de grens, volgens Russische aankondigingen, even open zullen gaan. Onmiddellijk stroomden de vluchtelingen toe. Ze trotseerden daarmee minstens twee gevaren: Russische vliegtuigen hebben de weg van de hoofdstad Grozni naar Ingoesjetie deze week meermalen onder vuur genomen. En baardige islamitische rebellenstrijders kwamen de vluchtelingenkonvoelen uit op zoek naar

weerbare mannen. Mannen mogen niet vluchten en worden door de strijders – onder gewone Tsjetsjenen nauwelijks populairder dan Russen – teruggestuurd, de oorlog in.

Aan de Ingoesjetische kant van de grens is de toestand nauwelijks beter te noemen. Ook daar staan duizenden mensen te wachten tot de grens weer opengaat. Sommigen willen terug naar huis om familieleden op te halen. Sommigen kunnen de ontberingen in tentenkampen niet langer verdragen, en trotseren nog liever de bombardementen. „Hier gaan we langzaam dood, van kou en honger, dan maar liever bommen”, zegt Noerdin Magomadov, die al sinds dinsdag bij de grens staat te wachten.

De Russische opperbevelhebber, Sjamanov, deelde gisteren mee dat met enig geluk de grens zondag wel opengaat.

KWESTIES / Russen en Tsjetsjenen bekladden elkaar

DEN HAAG – „Rusland wil deze oorlog koste wat het kost winnen, hoe groot de verliezen aan beide kanten ook zullen zijn”, zegt de Tsjetsjeense minister van buitenlandse zaken, Iljas Achmadov. Hij sprak gisteren in Den Haag met functionarissen van het ministerie van buitenlandse zaken over de humanitaire situatie in Tsjetsjenië. De internationale gemeenschap erkent de Kaukasische deelrepubliek niet.

Terwijl in zijn thuisland de Russen de hevigste gevechten van de afgelopen weken voeren tegen de Tsjetsjeense 'terroristen', ontketenen beide partijen

20-10-99

in het buitenland een waar media-offensief. Maandag toonde de Russische ambassadeur, Aleksander Sjodakov, de Nederlandse media een videoband waarop Tsjetsjeense terroristen burgers martelen en onthoofden. Achmadov: „De Russen rennen de wereld rond om te vertellen hoe groot de dreiging is die van Tsjetsjenië uitgaat. De personen op de videoband zijn gangsters en moeten worden vervolgd”.

Hijzelf wil ook wel met een videoband laten zien hoe het Russische leger te werk gaat tegen de vermeende terroristen. „Dronken Russische soldaten

voeren precisiebombardementen uit. De Russen zien zich als pioniers in deze vorm van terrorismebestrijding.” Volgens Achmadov zijn er officieel 3006 slachtoffers onder burgers gevallen.

Achmadov: „De Russische premier, Vladimir Poetin, misleidt het westen en zijn eigen volk. Tsjetsjenië neemt verantwoordelijkheid op zich voor de militaire operaties van Basajev in Dagestan, afgelopen augustus, net als Rusland zou moeten doen voor de daden van zijn soldaten in Tsjetsjenië.” Volgens Achmadov heeft Poetin de bomaanslagen in

Moskou en elders in Rusland, waarbij honderden burgers stierven, benut om goedkeuring van het Russische volk te krijgen voor de invasie in Tsjetsjenië. Er is echter geen bewijs dat de aanslag is gepleegd door Tsjetsjenen. „De premier houdt de Russen voor dat al hun problemen opgelost zijn wanneer het terrorisme in Tsjetsjenië is uitgeroeid”.

„Elke dollar die het IMF naar Rusland stuurt heeft maar één bestemming”, zegt Achmadov doelend op de oorlog. „Als je kijkt naar Kosovo of Oost-Timor, meet de internationale gemeenschap met twee maten.

Bombardementen op Grozny duren voort

GROZNY – Voor de tweede achtereenvolgende dag bombardeert het Russische leger de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny. Ook de plaatsen Bamoet en Samasjki, op de route naar Grozny, lagen gisteren onder vuur.

Volgens het Russische ministerie van Defensie is het hoofdkwartier van de rebellen gebombardeerd en zijn hun communicatielijnen afgesneden. De Tsjetsjeense president Maschadov verklaarde dat er gevechten plaatsvonden bij de toegangswegen tot Grozny. Ook de stadsgrenzen van Gudermes liggen volgens Maschadov onder vuur.

Maschadov heeft in een communiqué de paus opgeroepen het Tsjetsjeense volk te beschermen voor een volkerenmoord. In de brief, die in Grozny openbaar werd gemaakt, meldt de president dat er sinds de Russische inval al 3625 burgers zijn gedood. Nog eens 5000 zijn gewond geraakt.

(RTR/DPA/AFP)

VN stuurt humanitaire missie naar Tsjetsjenië

NEW YORK – De VN sturen binnen enkele dagen een humanitaire missie naar Tsjetsjenië. De secretaris-generaal van de VN, Kofi Annan, had een vertegenwoordiger naar Moskou gestuurd om de missie te bespreken met de Russische autoriteiten. Annan sprak zich uit voor een politieke oplossing van het conflict tussen Rusland en de opstandige republiek.

Tientallen doden bij strijd in Tsjetsjenië

GROZNI – Bij Russische bombardementen op dorpen en steden in Tsjetsjenië zijn de afgelopen nacht 61 doden gevallen. Een woordvoerder van het Russische leger zei dat de Russische acties in Tsjetsjenië het afgelopen etmaal aan vijftig Tsjetsjeense strijders het leven hebben gekost.

'Psychose over oorlog' Moskou klaagt over berichtgeving

MOSKOU, 1 NOV. Russische woordvoerders hebben zich het afgelopen weekeinde beklagd over „desinformatie” over de aantallen doden die onder Tsjetsjeense burgers zouden vallen als gevolg van Russische militaire acties.

De klachten hebben vooral betrekking op de melding, als zou de Russische luchtmacht in Tsjetsjenië vrijdag een konvooi met vluchtelingen hebben beschoten. Die vluchtelingen hadden geprobeerd naar de buurrepubliek Ingoesjetie te vluchten, maar waren daar niet toegelaten. Op de terugweg werd het konvooi beschoten door Russische vliegtuigen. Daarbij vielen volgens Tsjetsjeense woordvoerders veertig doden onder de vluchtelingen. Het Internationale Rode Kruis hield het op twintig doden, onder wie twee medewerkers van het Rode Kruis. Een woordvoerder zei dat de Russische luchtmacht het konvooi aanviel ondanks de duidelijke merktekens waarvan het Rode Kruis vijf auto's van het konvooi had voorzien.

In Moskou wordt elke dag volgehouden dat in Tsjetsjenië alleen Tsjetsjeense „bandieten” en „terroristen” verantwoordelijk zijn voor de burgerdoden. Van slachtoffers wordt gezegd dat van de informatie of beter gezegd: de desinformatie”. Er wordt volgens Ivanov „valse informatie” verschaft met het doel „in de Westerse publieke opinie een psychose te scheppen tegen de actieprincipes van de Russische federale troepen”. „Het publiek wordt bestookt met valse informatie over enorme verliezen onder de burger-

bevolking, over kraamklinieken die worden gebombardeerd, over woonwijken die worden gebombardeerd. Aldus ontwikkelt zich een tweede front, dat van de desinformatie”, aldus de minister.

Ook premier Vladimir Poetin beklaaide zich gisteren over de berichtgeving over burgerdoden. Berichten over de aanval op het konvooi vluchtelingen zijn onwaar, aldus Poetin. „Dit is kwaadwillige propaganda van de terroristen. In wezen is dit de nieuwe confrontatie op het informatiefront. We willen fouten niet uitsluiten, maar tot nu toe zijn er geen grote fouten gemaakt.”

De Russische troepen in Tsjetsjenië hebben dit weekeinde de stad Goedermes, de tweede stad van Tsjetsjenië, omsingeld. Het stadsbestuur vroeg de bewoners en de Tsjetsjeense strijders de wapens neer te leggen. Inmiddels is de grens met Ingoesjetie vrijdag weer geopend voor Tsjetsjeense vluchtelingen, maar alleen voor mensen die terug wilden naar Tsjetsjenië. Pas vandaag werden weer vluchtelingen uit Tsjetsjenië doorgelaten.

De Tsjetsjeense president, Aslan Maschadov, dreigde gisteren de oorlog te verplaatsen naar de andere republieken van de noordelijke Kaukasus, zoals Dagestan, Ingoesjetie en Noord-Ossetie. Hij zei dat Rusland „genocide” pleegt op het Tsjetsjeense volk. (Reuters, AP, AFP)

Een Russische gevechtspiloot slaapt op een munitiekist op het vliegveld van Mozdok, vanwaar gevechtsvliegtuigen opstijgen voor missies in Tsjetsjenië. (Foto Oleg Klimov / Fotoloods)

'Ik ben net zo'n hoer als jullie'

De grondoorlog in Tsjetsjenië vindt plaats onder uitsluiting van de media: journalisten worden gewerd en de legercommuniqué's geven geen informatie.

Door OLEG KLIMOV
MOZDOK, 1 NOV. Het mag niet worden gezegd, maar de grondoorlog is in Tsjetsjenië al lang aan de gang. Hoe de Russische generaals het ook noemen – 'territoriale zuivering' of 'gevechtspatrouilles' – het is een echte oorlog. De Russische strijdkrachten hebben Tsjetsjenië feitelijk veranderd in een 'geheim schietkamp'. Het federale leger heeft drie fronten geopend: het oostelijke onder generaal Trosjev, het westelijke van generaal Sjamanov en het noordwestelijke van generaal Kazantsov, die commandant is van het Noord-Kaukasische district. Alleen in het zuiden, aan de grens met Georgië, is praktisch geen controle.

De militaire tactiek voorziet in een voortuitgeschoven flank, gevormd door de speciale elitetroepen (spetsnaz) van het ministerie van Defensie die als gevechtspatrouilles opereren om de rebellen te verdrijven. In de tweede linie opereert het reguliere leger dat zwaar geschut en tanks inzet en wordt ondersteund door de luchtmacht. Als deze tweede linie verder richting Grozny kan oprukken, geeft ze de gebieden over aan de strijdkrachten van het ministerie van Binnenlandse Zaken. „In feite installeren we hier een Sovjetmacht”, aldus commandant Oleg A. van zo'n speciale stormeenheid. „Als wij verder trekken, benoemen de binnenlandse strijdkrachten en de veiligheidstroepen leiders in rayons en dorpen. Deze tactiek stamt nog uit de Tweede Wereldoorlog. Toen deden Duitsers zowel als Russen hetzelfde in de bezette gebieden.”

De tactiek van de Tsjetsjeense commandanten te velde is dezelfde als tijdens de oorlog in 1994-96: ze voeren een guerrillastrijd. Minister Sergejev van Defensie acht het een hoofdtaak van het federale leger om de zuidelijke grens met Georgië te controleren. Want daar komen volgens Sergejev de wapens en vrijwilligers voor de Tsjetsjenen

vandaan. Sergejev is populair onder de Russische soldaten. Hij wordt 'opa' genoemd, wegens zijn leeftijd en zijn 'geestelijke goedheid'. Soms komt hij ook zelf langs: voor inspectie en om soldaten te decoreren. Zelfs journalisten worden gedecoreerd. Althans die journalisten die het ministerie van Defensie speciaal heeft uitgenodigd en tegelijkertijd nauwkeurig controleert. De apotheose is de uitreiking van een Makarovpistool met inscriptie aan een correspondent van de staatstelevisie RTR en militaire medailles voor de collega's van de semi-publieke omroep ORT en het commerciële kanaal NTV. Arkadi Mamontov van NTV geneert zich daarvoor later: „Als ik de decoratie had geweigerd hadden ze ons hier gewoon weggejaagd. Ik schaam me, maar ik kan niets doen. Ze zeiden tegen me: pak aan en drink wodka, maar ik ben moe van wodka en moe van oorlog.” Andere informatie over de oorlog wordt niet verstrekt: geen informatie over doden en gewonden, om nog maar te zwijgen over burgerslachtoffers.

Twee voorbeelden van dit weekeinde. Generaal Beloësov inspecteert de troepen ten noorden van Grozny. Een officier van de medische troepen spreekt hem aan. „Kameraad-generaal, we hebben gewonden.” De generaal kijkt naar de jonge arts en antwoordt: „Gelul.” De arts laat zich niet uit het veld slaan: „U hebt een heli, zij moeten naar een ziekenhuis.” De generaal antwoordt niet en kijkt vijf minuten naar beneden, waar Grozny te zien is. Misschien bevalt het pittoreske landschap hem, wellicht kauwt hij op een strategisch plan om de stad in te nemen? Maar daarna gaat hij toch naar de piloot van de helikopter en vraagt: „Kunnen wij gewonden meenemen?” „Natuurlijk, kameraad-generaal, maar dan moeten we naar Mozdok en kunnen we niet naar Tsjorvlana, zoals u wilt.” De generaal kijkt nog een paar minuten in de richting van Grozny, loopt vervolgens terug naar de arts die in de houding de repliek afwacht en zegt: „Inladen.” Als de generaal op de heli afloopt, antwoordt de arts: „Lijken laadt men in. Zij leven nog.”

De gewonden mogen toch mee. In de helikopter zitten ze, twee jongens van ongeveer twintig, naast de arts. Ze hebben het licht in hun

ogen verloren en houden elkaar vast. Als de een plotseling de hand van de ander niet meer voelt schreeuwt hij: „Maatje, ik ben hier. Maatje, geef me je hand. Godverdomme, ik zie niets. De sletten, ze schieten nog steeds.” Ze denken dat ze nog steeds aan het front zijn.

Ook vandaag maakt het legercommuniqué geen gewag van gewonden.

Verderop bij Goedermes, de tweede stad van Tsjetsjenië, keren soldaten terug van het strijdtonaal waar tanks slag hebben geleverd. Ze binden de liken van hun kameraden met touwen op een pantservoertuig vast, opdat ze er tijdens het rijden niet vanaf vallen. Veel journalisten zien het. Maar niemand mag het filmen of er over schrijven. Wederom is er geen sprake van gewonden in het legercommuniqué.

Een journalist ziet bij Goedermes de doden en vraagt majoor K.: „Waarom praten jullie niet over de werkelijke verliezen? Het zijn tenslotte jullie kameraden, misschien zelfs jullie vrienden.” De majoor antwoordt: „Ik ben geen madam. Ik ben net zo'n hoer als jullie.”

Ooggetuigen: meer dan vijftig doden Tsjetsjenen tijdens vlucht beschoten

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 30 OKT. Russische straaljagers hebben een voltreffer afgevuurd op een konvooi vluchtende Tsjetsjenen. Ooggetuigen verhaalden van uitgebrande vrachtauto's en meer dan vijftig verminkte lichamen, op de weg naar de buurrepubliek Ingoesjetië.

Het Russische leger heeft alle vluchtroutes een week geleden afgesneden en voert aanhoudend bombardementen uit op steden en dorpen. Vanuit de lucht met helikopters en straaljagers, vanaf de grond met houwitser, tanks en mortieren. Voor de grensovergang met Ingoesjetië, dat de afgelopen maand al 173.000 van huis en haard verjaagde Tsjetsjenen te verwerken kreeg, staat al dagen een file van drie kilometer.

Generaal Vladimir Sjamaov, aanvoerder van de Russische strafexpeditie tegen het afvallige Tsjetsjenië, sprak de wachtenden vrijdag vanaf een pantserwagen toe: „Over twee dagen laten we u door. Nog twee dagen. Dan zien elkaar weer. Dat is alles. Goeden dag." De wanhopige vluchtelingen protesteerden vergeefs: „Wat hebben wij misdaan? Waarom laat u ons hier sterven?" Alleen een bus met gewonden werd doorgelaten. Enkele inzittenden hadden de gerichte luchtaanval op het vluchtelingenkonvooi van dichtbij waargenomen, tussen de dorpen Samasjki en Sjami-Joert. „Er zijn veel doden, veel gewonden", zei een verpleegster.

In Moskou deed het hoofd van het speciaal vanwege de oorlog in Tsjetsjenië opgerichte informatiecentrum, Michail Margelov, de berichten over deze nieuwe massaslachting (vorige week vielen zes-

tig doden bij een raketaanval op de markt in Grozny) af als „een provocatie". Volgens hem zijn er vrijdag weliswaar twee vrachtwagens uitgeschakeld, maar die zaten vol met bandieten, en niet met onschuldige burgers.

Het Kremlin houdt vol dat de oorlog, waar naar schatting 100.000 Russische troepen aan deelnemen, louter gericht is tegen moslimterroristen. De hoofdstad Grozny, die vrijdag de hele dag zwaar werd bestookt, zou nu voor tachtig procent zijn omsingeld. De legerleiding denkt nog een maand nodig te hebben om de stad op de knieën te dwingen, en verwacht dat de omsingeling maandag compleet is.

De Westerse roep om een vreedzame oplossing is niet aan de Russische leiders besteed. De vrijdag uitgesproken hoop van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Strobe Talbott – dat Rusland nu snel tot politieke onderhandelingen overgaat – werd enkele uren later alweer de bodem ingeslagen. „Wij onderhandelen niet met terroristen", antwoordde een hoge functionaris van het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken. Volgens premier Vladimir Poetin heeft Washington veel grip voor de Russische inspanningen om het islamitisch-fundamentalistische terrorisme in Tsjetsjenië uit te schakelen.

Russische piloot in Mozdok (Ingoesjetië), net terug van een bombardementsvlucht naar Gudermes, de tweede stad van Tsjetsjenië. Tsjetsjeense soldaten noemen Russische soldaten 'vliegende wolven'. Op de vraag 'Succes geboekt?' antwoordde de piloot: „Als je bedoelt of ik iemand gedood heb: ja." (Foto Oleg Klimov/FotoLoods)

WAAR een oorlog al niet goed voor kan zijn. Hoe verder de Russische tanks populairt van Ruslands nieuwe sterke man, Vladimir Poetin. Twee maanden na zijn onverwachte benoeming tot premier is hij uitgegroeid tot een presidentskandidaat van formaat. Poetins verdienste is dat hij de Russen ervan heeft overtuigd dat de oorlog tegen Tsjetsjenië noodzakelijk en rechtvaardig is. Dit keer zien de Russen de oorlog niet als een heilloos avontuur van een wankele president, zoals vijf jaar geleden. Poetin heeft de bomanslagen in Moskou gebruikt (en volgens sommige Russische politici zelfs goorkestreerd) om een offensief tegen de internationale terroristen in Tsjetsjenië te rechtvaardigen. De Russen, die er eigenlijk allang van overtuigd waren dat elke Tsjetsjeen een bandiet is, hadden niet veel aannemelijkheid nodig.

Wie door Poetin's cynische retoriek heen kijkt, ziet dat de speciale operatie voor de bevrijding van Tsjetsjeens grondgebied van de bandieten in feite een strafexpeditie is.

Tsjetsjenie maakt van Rusland soort Servië

De Russische tactiek komt erop neer dat elke Tsjetsjeen die zich tegen het optrekkende leger verzet, als een bandiet wordt beschouwd. Veel Tsjetsjenen hebben niet eens de kans. De Russische artillerie en luchtmacht leggen een spervuur zodra ergens tegenstand wordt geboden. Sinds deze week zijn alle vluchtroutes van de republiek uit door het leger afgesloten en kan geen Tsjetsjeen de projectielen meer ontlopen.

De verdenking dat Poetin alle Tsjetsjenen een lesje wil leren, wordt versterkt door de manier waarop de bijna 200 duizend vluchtelingen worden behandeld. Ze krijgen geen toestemming naar familie in Rusland te reizen en zijn gedwongen in de Kaukasusrepublieken te bivakkeren.

De internationale hulporganisaties krijgen weinig medewerking van Moskou; de Verenigde Naties moesten dagen onderhandelen voordat ze zelfs maar toestemming kregen voor een verkenningssmissie. De Tsjetsjenen die toeh op de een of andere manier tot Rusland doordringen, lopen de kans door de politie te worden opgepakt, mishandeld en gedeporteerd zonder enige reden.

Sergej Kovaljov, een ex-dissident die in 1995

aftrad als Jeltsins mensenrechtencommissaris, uit protest tegen de eerste Tsjetsjeense oorlog, merkte onlangs op dat Poetin niet de methodes van de NAVO de doelen van Milosevic nastreeft.

De parallel tussen Poetin en Milosevic is niet uit de lucht gegrepen. Beiden slaan politieke munten uit de oorlog, cultiveren angstgevoelens onder de bevolking en werpen zich vervolgens op als de sterke man die haar kan beschermen, en beiden weten met een beroep op het nationale belang de media gelijk te schakelen.

Natuurlijk is Poetin nog geen alleenheerser in Rusland; premiers gaan hier meestal niet lang mee. Maar als hij de oorlog weet te winnen, en daar ziet het wel naar uit, dan is zijn populariteit in het leger en bij de veiligheidsdiensten en de politie zo groot dat hij een eigen machtsbasis heeft geschapen.

Rusland gaat meer de kant op van Servië dan van, laten we zeggen, Polen. De democratische rechtsstaat en de vrije markteconomie lijken verder weg dan ooit. De berichten over bombardementen op dorpen en steden zijn dagelijks nieuws, de macht is in handen van een corrupte hofkliek en een een gewetenloze premier, en politieke en zakelijke schandalen zijn zo normaal dat niemand er een moment van opkijkt. En o ja, de hervormingen. Elke regering, die van Poetin niet uitgezonderd, bewijst lippen-dienst aan de hervormingen. Ondertussen gebeurt er weinig. De devaluatie van de roebel heeft voor een economische opleving gezorgd, maar de autoriteiten hebben geen maatregelen genomen om te zorgen dat die opleving doorzet. Rusland zit nog altijd opgescheept met een mafia-economie waarin vooral politieke relaties tellen. Er worden nog altijd miljarden dollars het land uit gesluisd, de investeringen blijven uit en de kosten van de oorlog zetten de begroting onder druk.

Moeten Europa en de Verenigde Staten Poetin de les lezen over Tsjetsjenie om te voorkomen dat er een Servië-met-kernkoppen ontstaat? Dat zou alleen averechts werken. Geen Rus begrijpt waarom de NAVO-landen wel het recht zouden hebben een andere staat te bombarderen, en Rusland niet zou mogen optreden binnen de eigen grenzen. Als Poetin, net als Milosevic, uitlegt dat de NAVO Rusland wil opsplitsen en verzwakken, zouden de meeste Russen hem geloven. Waar een oorlog al niet goed voor kan zijn.

Bart Rits

30-10-95

'Deze oorlog valt niet te winnen'

Tsjetsjenië

VERVOLG VAN PAGINA 1

„Toen ik indertijd in Grozni zat, werd ik iedere avond gebeld door NTV”, vertelt Sergej Kovaljov over de toen zeer kritische televisiezender. Tot zijn chagrijn hield het station onlangs een discussie over de toestand Tsjetsjenië. Zonder hem uit te nodigen.

Als een van de eersten trok Ko-

valjov vijf jaar geleden aan de bel over de onschuldige burger-slachtoffers die er vielen als gevolg van de Russische bombardementen. Hij vertelde over de jonge gesneuvelde Russische soldaten die in de straten van Grozni uiteen werden gereten door zwerfhonden. Door wat hij zag op het slagveld werd de oude Kovaljov een tegenstander van president Jeltsin, met wie hij samen voor de democratie had ge-

streden. De toenmalige minister van defensie Pavel Gratsjov noemde hem 'een vijand van Rusland'. Maar dat deerde Kovaljov niet.

„Wat gebeurt er nu in de Kaukasus? Vergeleken moeten worden de officiële verklaringen en de werkelijke gebeurtenissen. Vergeleken moeten worden de genoemde doelen en de werkelijke doelen. Die komen vaak niet overeen.”

Een exacte 'vergelijking' is moeilijk, meent Kovaljov. Wat de regering zegt, klopt namelijk gedeeltelijk. Hij rechtvaardigt de Russische acties na de Tsjetsjeense inval in Dagestan. „Dit was geweld van buitenaf wat daar door niemand werd gesteund. De bevolking van de veroverde dorpen was uiterst ontevreden over de korte periode van bezetting.” Kovaljov, die kort geleden in Dagestan was, sprak met een man die

40 stokslagen had gekregen van de extremisten voor het drinken van een fles bier. „Daar moest natuurlijk niemand iets van hebben.”

„Het merendeel van de bevolking van Dagestan verwelkomde de federale troepen als bevrijders”, weet Kovaljov. Dat was niet het geval in de dorpen van de zogeheten Akintsi, Dagestani van Tsjetsjeense afkomst. „Daar gedroeg de macht zich zoals ze zich kan gedragen in dit land.

In de regio Novolakskoe werden heuse pogroms gehouden. Alles wat ze niet konden stelen, werd in brand gestoken. Het was daar verschrikkelijk. Er werd standrecht toegepast. Een wachbriet werd eerst in de benen geschoten, toen de oren afgesneden en vervolgens geëxecuteerd. Dat deed de Omon”, vertelt Kovaljov over een speciale politie-eenheid.

De veel bezongen bevrijding

en onderdrukking gingen naadloos in elkaar over. In Tsjetsjenië is geen sprake meer van een zekere 'overgang'. Volgens Kovaljov is de geproclameerde anti-terrorreactie die nu wordt gehouden „een dekmantel voor het neerslaan van de Tsjetsjeense opstand en een hernieuwde poging om marionetten van Moskou neer te zetten.”

Het beangstigende vindt Kovaljov dat de regering tot alles bereid is om deze doelen te bereiken, inclusief grove leugens. Dat blijkt volgens hem uit de non-sens van premier Vladimir Poetin over de raketaanvallen van vorige week op Grozni.

Kovaljov: „Dit kan geen andere oorlog worden dan een partizanenoorlog. Die valt niet te winnen anders dan door een tactiek van verschoerde aarde en genocide.”

WESSEL DE JONG

Doden bij luchtaanvallen op Tsjetsjeense dorpen

GROZNI – Volgens Tsjetsjeense bronnen hebben Russische gevechtsvliegtuigen dit weekeinde luchtaanvallen uitgevoerd op twee dorpen.

Zaterdag vielen zeven doden bij een bombardement op het dorp Tsjisjki, zo'n 30 kilometer ten zuiden van de hoofdstad Grozni, en gisteren kwamen vijftien burgers om toen het dorp Koertsjaloi (45 kilometer ten oosten van Grozni) werd gebombardeerd.

De Russische premier Vladimir Poetin deed de berichten af als 'propaganda van terroristen'. In een radio-interview gaf hij toe dat de federale troepen zich misschien enkele keren hebben vergist, maar dat er 'vooralsnog geen grote fouten' zijn gemaakt.

Legerwoordvoerders zeiden gisteren dat Goedermes, de op een na grootste stad van Tsjetsjenië, geheel omsingeld was, maar van

uit Tsjetsjeense bronnen werd dit ontkend. Bij Goedermes werd gevechten. Ook gingen de Russische aanvallen op Grozni door. De stad werd onder vuur genomen door de luchtmacht en artillerie.

De routes voor Tsjetsjenen die de gevechten willen ontvluchten, zijn nog steeds gesloten. Zaterdag riep de Europese Unie, bij monde van de Finse minister van buitenlandse zaken Tarja Halonen, Moskou op de grenzen open te stellen. Halonen was met een EU-delegatie in het buurland Ingoesjetie.

Minstens 25 mensen, onder wie twee Tsjetsjeense medewerkers van het Rode Kruis, kwamen vrijdagmiddag om het leven toen Russische vliegtuigen een konvooi onder vuur namen. Zeker vijf van de voertuigen voerden duidelijk waarneembaar een rood kruis, zei en woordvoerder van de hulporganisatie.

VN-missie Tsjetsjenië moet daadkracht tonen

Austen Davis

In de crisis die zich de afgelopen weken in de Kaukasus heeft ontwikkeld staan hulpverleners machteloos, tandeloos en gefrustreerd aan de kant. Het blijft raden hoe hoog de nood er precies is. De gestage stroom van berichten uit het gebied is echter onheilspellend: wilkeurige aanvallen op dorpen, grote aantallen burgerslachtoffers, het tegenhouden van vluchtelingen aan de grens met Ingoesjetie en vooral de onmogelijkheid voor humanitaire organisaties om in het gebied te opereren. Als hulp niet snel op gang komt, zullen met het invallen van de winter uitputting en ziektes hun tol gaan eisen.

Waarom is er eigenlijk nauwelijks hulp in Tsjetsjenië? En om bij ons zelf te blijven, waarom is Artsen zonder Grenzen niet ter plaatse? Hulporganisaties hebben slechte ervaringen in Tsjetsjenië. Juist internationale hulpverleners zijn in dit gebied nadrukkelijk doeltwit geworden van een gewelddadige kidnapijndustrie. Sinds haar komst in 1995 kreeg Artsen zonder Grenzen twee keer te maken met ontvoering van haar medewerkers. Zinnvolle hulpverlening in het gebied was daarmee zo goed

De onheilspellende stilte moet worden doorbroken

als onmogelijk geworden en niets als de meeste andere organisaties vertrok Artsen zonder Grenzen in 1997. Daarmee werd Tsjetsjenië een blinde vlek op de wereldkaart.

Het is niet zo dat de aanwezigheid van humanitaire hulpverleners het conflict in Tsjetsjenië had kunnen voorkomen of beëindigen. De laatste jaren is er vaak kritiek geuit op humanitaire interventies: humanitaire hulp redt niet alle slachtoffers van rampen en conflicten; humanitaire hulp beëindigt geen conflicten; humanitaire interventies kunnen oorlogen zelfs compliceren en verlengen. In complexe conflicten is het belang van humanitaire hulpverlening echter vooral een kwestie van aanwezigheid. Door aanwezig te zijn in landen waar conflicten heersen, kunnen hulpverleners vooral opkomen voor de basisrechten van slachtoffers en er bij de partijen op aandringen om mensenrechten en internationale verdragen te respecteren. Op die manier kunnen hulpverleners dus een menselijk element terugbrengen in een onmenselijke omgeving.

In 1971 werd Artsen zonder Grenzen opgericht om op te komen voor het recht op humanitaire interventie. Dikwijls werd de aanwezigheid van landen belangrijker gevonden dan de mensenrechten en liet de wereld toe dat leiders hun bevolking doodden en onderdrukten. Artsen zonder Grenzen heeft

altijd gestreden voor het recht van ieder mens op humanitaire hulp. Dat is een zaak van menselijkheid, van medische ethiek en het is bovendien vastgelegd in internationale verdragen. Grenzen en internationale politiek mogen deze principes niet in de weg staan.

Nu, 28 jaar later, stuiten we opnieuw op zo'n grens. In Tsjetsjenië maken bendes hulpverlening onmogelijk. Lokale autoriteiten, die streven naar afscheiding van de Russische Federatie, zijn er niet in geslaagd hun bevolking veiligheid en zorg te geven. En Rusland voert er een strijd die het rechtvaardigt als een strijd tegen het terrorisme, maar die de bevolking tegelijkertijd onevenredig hard treft.

De internationale gemeenschap kan hier niet afzijdig blijven. De voorgenomen VN-missie naar het gebied zou in dat opzicht het eerste goede nieuws kunnen zijn. De omstandigheden waaronder dit bezoek gaat plaatsvinden zijn echter weinig geruststellend. Zo zal de missie slechts de buurlanden en niet Tsjetsjenië zelf bezoeken. Bovendien zal zij door het gebied reizen onder zware bescherming van Russische keuroepen. Op die manier is het onmogelijk een objectief beeld van de humanitaire situatie te krijgen. De simpele ontkenning door Rusland van de vele berichten over burgerslachtoffers is niet voldoende. Dat de bevolking massaal op de afsluiting van veerzorgingen voor vluchtelingen is eenvoudig onaanvaardbaar. Het ontbreken van bijstand voor de vluchtelingen en de onmogelijkheid voor Tsjetsjeense vluchtelingen om door te reizen naar familie of kennissen in andere gebieden van de Russische Federatie is eveneens onacceptabel. Deze boodschap zal door de VN in elk geval duidelijk aan de Russische autoriteiten moeten worden overgebracht.

De VN-missie alleen is echter niet genoeg. Eerder dit jaar nam de internationale gemeenschap de verantwoordelijkheid op zich voor de humanitaire wantoestanden in Kosovo en later in Timor. Hoe verschildend deze crises ook waren, het lijdens van mensen is overal hetzelfde.

Het wordt tijd dat de internationale gemeenschap ook in Tsjetsjenië haar afzijdigheid doortrekt. Internationale druk moet de verantwoordelijke partijen op hun plicht wijzen om de veiligheid van de bevolking te garanderen en om afhankelijk humanitaire hulp mogelijk te maken. Wanneer de partijen daartoe zelf niet in staat blijken te zijn, is nauwere betrokkenheid van de internationale politiek onvermijdelijk. De strijdende partijen moeten de rechten van hun bevolking garanderen en het onafhankelijke hulpverleners mogelijk maken slachtoffers bij te staan. Wanneer ze daarin falen, moet de internationale gemeenschap een actieve rol op zich nemen.

Het is hoog tijd dat de onheilspellende stilte rond Tsjetsjenië wordt doorbroken.

Austen Davis is directeur van Artsen zonder Grenzen.

Obstakel Tsjetsjenië

DE ORGANISATIE VOOR Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) heeft een probleem. Later deze maand is in Istanbul een topconferentie voorzien van staats- en regeringsleiders. Maar er ligt een obstakel op de weg naar Istanbul en dat obstakel heet Tsjetsjenië. Eigenlijk zou de Russische regering daar verantwoording moeten afleggen over het wapengeweld tegen weerloze burgers. Het lidmaatschap van de OVSE immers legt de lidstaten verplichtingen op omtrent bescherming van de rechten van de mens. Het zonder onderscheid bombarderen van steden en dorpen kan niet met militaire argumenten worden gerechtvaardigd. Het is daarom aannemelijk dat Rusland in strijd handelt met het OVSE-verdrag.

Rusland is Joegoslavië niet. Belgrado is al in 1992 door de OVSE het lidmaatschap ontnomen. Met Rusland wil men het conflict liever niet op de spits drijven. Dat was al duidelijk tijdens de vorige Tsjetsjeense oorlog die in een bestand eindigde dat niets oploste. En ook nu weer valt de behoedzaamheid op waarmee de andere leden van de organisatie het Kremlin benaderen. De schaarse berichtgeving laat intussen geen twijfel bestaan hoezeer de bevolking opnieuw te lijden heeft en hoe vluchtelingen verhinderd wordt in de buurrepublieken een goed heenkomen te zoeken.

TOCH ZAL IN Istanbul niet om Tsjetsjenië heen kunnen worden getrokken. De eerste toegeving van Russische zijde kwam vannacht in overleg met de Noorse voorzitter van de OVSE. Een, overigens strikt humanitaire, missie zal het gebied bezoeken. Dat is een belangrijke wijziging in het afwijzende standpunt dat het Kremlin tot dusver tegenover internationale bemoeienis had ingenomen. Het is nog maar de vraag wat de missie zal worden toegestaan, maar zij biedt althans een handvat om aan objectieve informatie over de gang van zaken in Tsjetsjenië te komen.

Enig begrip voor de voorzichtigheid van de OVSE is op zijn plaats. De organisatie is op principiële en praktische gronden geen voorstander van verdere versnippering van bestaande staten in nauwelijks levensvatbare op zichzelf staande etnische entiteiten, zeker niet in een historisch spanningsgebied als de Kaukasus. Dat het Kremlin de eenheid in de Russische Federatie wil bewaren, stuit niet op verzet. Maar de wijze waarop de Russen te keer gaan kan niet door de beugel. Hun verweer dat het om een binnenlandse kwestie gaat en dat het lokale terrorisme moet worden bedwongen, houdt geen stand tegenover de verplichtingen die zij als lidstaat van de OVSE op zich hebben genomen. De OVSE dient daarom in Istanbul een confrontatie niet uit de weg te gaan wil zij de geloofwaardigheid van haar naam niet te grabbel gooien.

Grens Tsjetsjenië heel even op een kier

Van onze redactie buitenland
GROZNI - De Russische autoriteiten hebben gistermiddag voor korte tijd de grens geopend tussen Tsjetsjenië en buurrepubliek Ingoesjetië. Honderdvijftig Tsjetsjenen hebben het land kunnen verlaten, voordat de militairen na enkele uren de grensovergang weer sloten.

Volgens een politiefunctionaris ging de grens weer dicht wegens onrust onder de vijftien kilometer lange rij van wachtenden. Duizenden vluchtelingen staan aan de Tsjetsjeense kant van de grens. De Russische troepen hebben hun gezegd dat ze tot de volgende dag

moeten wachten. „Dit was geen openstelling. Dit was een soort reclame, zodat zij op televisie kunnen zeggen dat zij mensen doorlaten”, reageerde een vluchteling.

„De situatie aan de grens met Ingoesjetië is zeer alarmerend”, zegt Kris Janovski van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. „Er staan bijna vijftigduizend Tsjetsjenen te wachten om het land te verlaten. Aan de kant van Ingoesjetië staan dertigduizend vluchtelingen te wachten op familie of om terug te keren om familieleden op te halen.”

Op dit moment verblijven 173 000 Tsjetsjenen in de kleine buurrepubliek, die zelf 340 000

inwoners telt. In totaal zijn 190 000 mensen Tsjetsjenië ontvlucht. Volgens schattingen van de VN en de Europese Unie zwerfen nog eens 160 000 ontheemden elders in het oorlogsgebied rond.

Het Internationale Rode Kruis (ICRC) gaat voor 25 miljoen gulden hulp leveren aan de vluchtelingen van de oorlog in Tsjetsjenië. Met het uitdelen van kleding, dekens en voedsel wil de hulporganisatie de vluchtelingen helpen de oorlog door te komen. Om het uitbreken van ziektes te voorkomen gaan de hulpverleners hygiënische uitrustingen onder de Tsjetsjenen verspreiden.

De hulporganisatie werkt nauw

samen met de Russische tak van het Rode Kruis. Vijf afgevaardigden coördineren de hulptransporten vanuit Moskou, en Nalchik in de buurrepubliek Kabardië-Balkarië. Het Rode Kruis heeft geen buitenlandse medewerkers in het gebied zitten. „In 1996 kort nadat de vorige Tsjetsjeense oorlog was beëindigd, verloren we zes medewerkers in het gebied”, zegt Suzanne Berger van het ICRC. Nu blijven de hulpverleners weg uit Tsjetsjenië uit angst voor kidnappings. Afgelopen vrijdag vuurden de Russische militairen een raket af op een vluchtelingenkonvooi. Hierbij werden 25 vluchtelingen en twee medewerkers van het Rode Kruis gedood, zeventig

mensen raakten gewond.

„Het Rode Kruis is al sinds eer jaar bezig met hulpverlening in de Kaukasus”, vertelt Berger. Sinds het opnieuw uitbreken van de oorlog deelt de vluchtelingenorganisatie broden uit in Grozni en beheert zij de enige waterpomp in de stad.

De UNHCR is zeer bezorgd over de situatie in Ingoesjetië. De organisatie heeft vier konvooien met voedselhulp naar de Russische republiek gestuurd. Gisteravond is een volgend transport vertrokken naar de Russische stad Stavropol. Janoski: „Er is nog geen sprake van hongersnood in de opvangkampen, maar de situatie wordt met de dag ernstiger.”

Vluchtelingen passeren een Russische pantserwagen als ze op weg gaan vanuit Goedermes, de tweede stad van Tsjetsjenië, om aan de oorlog te ontkomen.

Tsjetsjenië: Clinton wil dialogoog

OSLO, MOSKOU, 3 NOV. Rusland lijkt ondanks een dringend beroep van president Clinton, niet van plan het Tsjetsjenië-beleid te corrigeren en naar een politieke oplossing te streven.

De Russische premier Vladimir Poetin sprak gisteren in Oslo vijftig minuten met Clinton. Deze deed volgens zijn woordvoerder een beroep op Poetin een dialoog met de Tsjetsjenen te zoeken. „We zien niet in hoe een militaire regeling in deze situatie kan werken”, aldus Clintons woordvoerder. Clinton deed verder een beroep op de Russische premier om de Tsjetsjeense vluchtelingen, die door het Russische leger worden tegengehouden en die in het oorlogsgebied opgesloten zitten, een kans te geven. Volgens de woordvoerder gaat het daarbij om 200.000 mensen. Poetin kreeg tijdens het gesprek te horen dat Ruslands militaire offensief een groeiend aantal slachtoffers maakt onder de burgerbevolking, dat het publieke aanzien van Rusland in de wereld wordt geschaad en dat het geweld de Tsjetsjenen tegen Rusland verenigt. De Amerikaanse woordvoerder sprak na afloop van „een serieuze, nuttige en openhartige ontmoeting”.

Poetin lijkt niet van plan het geweld in Tsjetsjenië te staken. Hij overhandigde Clinton een brief van president Jeltsin, waarin deze waarschuwde tegen het internationale terrorisme (dat Rusland in Tsjetsjenië zegt te bestrijden) en samenwerking bepleitte om kernwapens uit handen van 'boevenstaten' te houden. Verder legde Poetin gisteren in al zijn openbare verklaringen de nadruk op de verantwoordelijkheid van de Tsjetsjenen voor het geweld. „Rusland is hier niet schuldig aan. Het zijn de bandietengroepen die verantwoordelijk zijn.”

Het Russische leger heeft gisteren de grens tussen Tsjetsjenië en Ingoesjetië weer even opengezet voor de tienduizenden vluchtelingen die zich aan de grens verdringen. Uiteindelijk werden 150 Tsjetsjenen doorgelaten. Een vrouw stierf aan een hartaanval. De Ingoesjetische leiding is woede uit over de aanval, die de vluchtelingen naar de grens zou hebben geleid.

Harde kritiek Clinton op Russisch legeroffensief

Tsjetsjenië

Johan ten Hove

AMSTERDAM - Veel meer dan enkele veroordelingen van het brute geweld dat de Russische strijdkrachten in Tsjetsjenië toepassen, gekoppeld aan oproepen de burgerbevolking toch vooral te sparen, is er van de internationale gemeenschap nog niet gekomen. De wereld, en dan vooral de westerse wereld, zit duidelijk in haar maag met de oorlog in Tsjetsjenië en meer nog met de houding die moet worden aangenomen tegenover de regering in Moskou. Moskou zegt simpel: de kwestie-Tsjetsjenië is een binnenlandse aangelegenheid van Rusland, waar niemand zich mee hoeft te bemoeien.

De Russische regering heeft uiteindelijk wel ingestemd met een bezoek van een delegatie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) aan Tsjetsjenië en Dagestan. Wanneer de delegatie, die onder leiding zal staan van de huidige OVSE-voorzitter Noorwegen, op pad zal gaan is nog niet duidelijk. Maar lang kan het niet duren, want de OVSE-vertegenwoordigers moeten tijdens de OVSE-top

van 18 en 19 november hun bevindingen rapporteren. En helder is gesteld dat de delegatie slechts de 'humanitaire situatie' in beide Kaukasische republieken moet onderzoeken.

Gisteren kwamen tal van wereldleiders aan in de Noorse hoofdstad Oslo, om te herdenken dat vier jaar geleden de Israëlische premier Jitschak Rabin werd vermoord. De Amerikaanse president Bill Clinton heeft daar de Russische premier Vladimir Poetin ontmoet en volgens Amerikaanse functionarissen heeft Clinton sterk aangedrongen op het indammen van het Russische offensief in Tsjetsjenië en zijn diepe bezorgdheid uitgesproken over het buitenproportionele geweld dat de Russen in Tsjetsjenië toepassen en de burgerslachtoffers die daarbij vallen. Volgens de functionarissen heeft Clinton Poetin hard aangepakt.

De westerse wereld weet geen raad met oorlog Tsjetsjenië

Verder heeft Javier Solana, de coördinator van het buitenlandse en veiligheidsbeleid van de Europese Unie, volgens eigen zeggen

nog eens hard aangedrongen op een politieke oplossing voor het conflict.

Het is de vraag hoeveel indruk dat heeft gemaakt. Poetin liet eerder al weten dat er geen tekenen waren dat „de relaties van Rusland met onze Europese en Amerikaanse partners waren verslechterd door de kwestie-Tsjetsjenië”. Poetin, die maandag al in Oslo aankwam, zei toen dat niet Rusland verantwoordelijk is voor het lijden van de Tsjetsjeense burgers, maar 'vooral de bandietengroepen'. Rusland heeft juist tot taak de Tsjetsjeense bevolking te bevrijden dan deze 'ongewilde gasten'. Rusland, aldus Poetin, is bereid te onderhandelen met de Tsjetsjeense president Maschadov, maar die moet dan eerst 'de terroristen' uitleveren.

Dat laatste was een antwoord aan Maschadov die eerder zei bereid te zijn tot 'constructieve gesprekken' en 'ruime compromissen', maar daaraan toevoegde dat aan de Tsjetsjeense onafhankelijkheid niet valt te tornen. En dat laatste is voor Moskou, ook nadat Tsjetsjenië zich in 1996 de facto vrijvocht van de Russen, onbespreekbaar.

VERVOLG OP PAGINA 5

'De piloot zag ons - en schoot'

De Russen beweren dat zij in Tsjetsjenië uitsluitend militaire doelen van „de bandieten” beschieten. Maar de bewijzen dat ook burgers worden beschoten en gedood stapelen zich op.

OEROES-MARTAN, 4 NOV. De oude man ligt op een met bloed bevuilde laken op zijn ziekenhuisbed in Oeroes-Martan, ten zuidwesten van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny. Hij doet zijn best niet te kijken naar de stomp op de plaats waar zijn arm zat als hij vertelt hoe een Russisch gevechtsvliegtuig neerdook op het vluchtelingenkonvooi in Tsjetsjenië waarmee hij

zich in veiligheid hoopte te brengen. Het konvooi, vertelt de 68-jarige Dasja Joesoepov, bestond alleen uit vluchtelingen. Het vliegtuig dook op en vloog in een lage cirkel over het konvooi, alsof de piloot het wilde inspecteren.

„De piloot moet hebben gezien dat er geen strijders in het konvooi waren. Maar hij schoot toch. Eén open vrachtwagen vervoerde vee. Een van de raketten raakte de wagen in de flank.”

Ondanks de Russische beweringen dat in Tsjetsjenië geen burgers onder vuur worden genomen, stapelen de bewijzen van het tegendeel zich op: het is duidelijk dat burgers de zwaarste last dragen van het militaire offensief.

Volgens de Russen wordt met precisiewapens op militaire doelen

geschoten met het uitdrukkelijke doel burgerslachtoffers te voorkomen. Premier Vladimir Poetin zei onlangs dat er „wat fouten” kunnen zijn gemaakt, maar dat „grootschalige fouten tot dusverre zijn uitgebleven.”

Sterker: de Russen beweren dat de Tsjetsjenen aanvallen op burgerdoelen simuleren om de Russen in een kwaad daglicht te stellen. „Alles aangaande het bombarderen van vreedzame burgers is kwaadwillige propaganda van terroristen”, aldus Poetin het afgelopen weekende. Maar buitenlandse journalisten, medische hulpdiensten en overlevenden maken melding van een gestage stroom van Russische aanvallen die slachtoffers maken onder burgers.

Er is geen mogelijkheid de

Tsjetsjeense bewering als zouden er al 3.600 burgers zijn gedood te verifiëren, maar vast staat dat het er honderden zijn gedood.

„Onder het voorwendsel dat de Tsjetsjeense bandieten worden bestreden voeren de Russen een beleid van totale terreur tegen burgers. Ze bombarderen huizen van burgers en rapporteren dan aan het hoofdkwartier dat ze een basis van terroristen hebben vernietigd”, zegt Roeslan Salamov, een Tsjetsjeense verpleger. Joesoepovs konvooi werd vorige week vrijdag nabij het dorp Sjami-Joert aangevallen. De twintig overlevenden van het konvooi naar het ziekenhuis van Oeroes-Martan gebracht, waar sommigen van hen stierven. [• Vervolg TSJETSJENIË: pagina 5]

Een Russische soldaat aan het front houdt op een heuvel met zijn kijkapparatuur het Tsjetsjeense dorp Samasjki in het oog. Zijn waarnemingen stellen hem in staat aanwijzingen te geven aan de piloot van de boven het gebied vliegende helikopter.

(Foto Oleg Klimov / Foto)

Russen openen buitengrenzen van Tsjetsjenië

MOSKOU, 5 NOV. Het Russische leger heeft gisteren zijn blokkade van de grenzen van Tsjetsjenië opgeheven. Duizenden vluchtelingen kunnen het oorlogsgebied nu verlaten. De internationale kritiek op het Russische geweld in Tsjetsjenië neemt intussen toe.

De opening van de grens tussen Tsjetsjenië en de buurrepubliek Ingoesjetie maakte een eind aan het dagenlange wachten van duizenden Tsjetsjenen, die tot nu toe werden tegengehouden. In Sleptsovskaia kwamen na de opening van de grens vijfduizend Tsjetsjenen per uur de grens over. Velen waren verzoekt na het lange wachten zonder eten of onderdak. Ze klagen over het gedrag van de Russische militairen in Tsjetsjenië. Ze zijn dronken, ze stelen alomtes zelden met tanks door de moesten, aldus een van hen. Bovendien toonden ze zich geschoft over de situatie aan de toelating van de situatie aan de toelating werden woensdag twee vrouwen en een kind doodgedrukt.

De opening van de grens maakt voorlopig een eind aan een humanitair drama waartegen de autoriteiten in Ingoesjetie - ondanks de problemen die de vluchtelingenstroom oplevert - fel hebben geprotesteerd. Gisteren bezocht de Russische minister van Noordsitatie, Sergej Sjogin, het grensgebied. Hij zei te verwachten dat de situatie zich snel stabiliseert. De VN-hulporganisatie UNHCR was pessimistischer. Hij zei dat zijn indrukken „zeer negatief“ zijn.

De internationale kritiek op het Russische optreden in Tsjetsjenië zwel aan. Gisteren zei de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Fischer, dat Rusland „een verschrumpende verrijking“ maakt met het geweld tegen de Tsjetsjenen. Tegelijkertijd waarschuwt hij dat Rusland „het moet worden geïsoleerd“. „We willen Rusland binnen het kader van verdragen en afspraken houden.“

Het Europees Parlement stelde gisteren, in een vooral symbolisch protest tegen het geweld van de Russen, de stemming over een hulppakket op het gebied van wetenschappelijk onderzoek aan Rusland met twee weken uit.

De parlementaire assemblee van de Raad van Europa riep in een resolutie op tot een staakt-het-vuren. Ook hier ging het om een symbolisch gebaar: de resolutie was gesteld in relatief milde termen en oproepen van leden van de assemblee om te wijzen op de humanitaire noodtoestand bleven uiteindelijk buiten de tekst.

De Britse premier, Tony Blair, riep gisteren zijn Russische collega Vladimir Poetin in een brief op het geweld te staken en een politieke oplossing te zoeken.

President Roestlan Aoesjev van Ingoesjetie beschuldigde Moskou gisteren van misleiding. Het oostelijk in Tsjetsjenië was volgens Aoesjev in Moskou al lang gepland voor het begin, het werd gestart niet uit boosheid over vermeende terreuraanvallen van de Tsjetsjenen - want die waren nog niet gebeurd - toen de oorlog werd voorbereid - maar „met een politiek doel“, aldus Aoesjev in een gezamenlijk gesprek met de Franse krant *Le Monde*. „Degene die het probleem-Tsjetsjenië oplost wordt favoriet voor de Russische presidentsverkiezingen.“ (Reuters, AP, AFP)

Rusland opent de grens voor ontheemden

5-11-94

Tsjetsjenië

redactie buitenland

AMSTERDAM, MOSKOU - Russische troepen hebben gisteren grote groepen Tsjetsjeense vluchtelingen doorgelaten naar Ingoesjetie. In de Russische pers beginnen berichten door te sijpelen over schaduwzijden van de 'strijd tegen de Tsjetsjeense terroristen'.

Aan de grens met Ingoesjetie, bij de plaats Sleptsovskaia, mochten per uur ongeveer 500 vluchtelingen passeren. Woensdag waren daar al ongeveer 3500 vluchtelingen doorgelaten, nadat de Russen de grens dagenlang zo goed als gesloten hadden gehouden. Ook bij de noordelijker gelegen grensovergang Malgabek gingen zo'n 300 mensen per uur Ingoesjetie binnen. Voor het eerst werden ook mannen in de weerbare leeftijd doorgelaten.

Tsjetsjeense functionarissen bespraken gisteren hoe er hulp kan worden verleend aan burgers die niet op de vlucht zijn geslagen. Maar de hulpverlening is problematisch omdat de Russen wegen en bruggen kapot schietten.

Het persbureau Interfax haalde bronnen bij het ministerie van defensie aan die zeiden dat 151 Russische militairen zijn gesneuveld sinds de Russen Tsjetsjenië zijn binnengevallen. Maar algemeen wordt aangenomen dat de krijgsmacht het ware aantal gesneuvelden geheimhoudt.

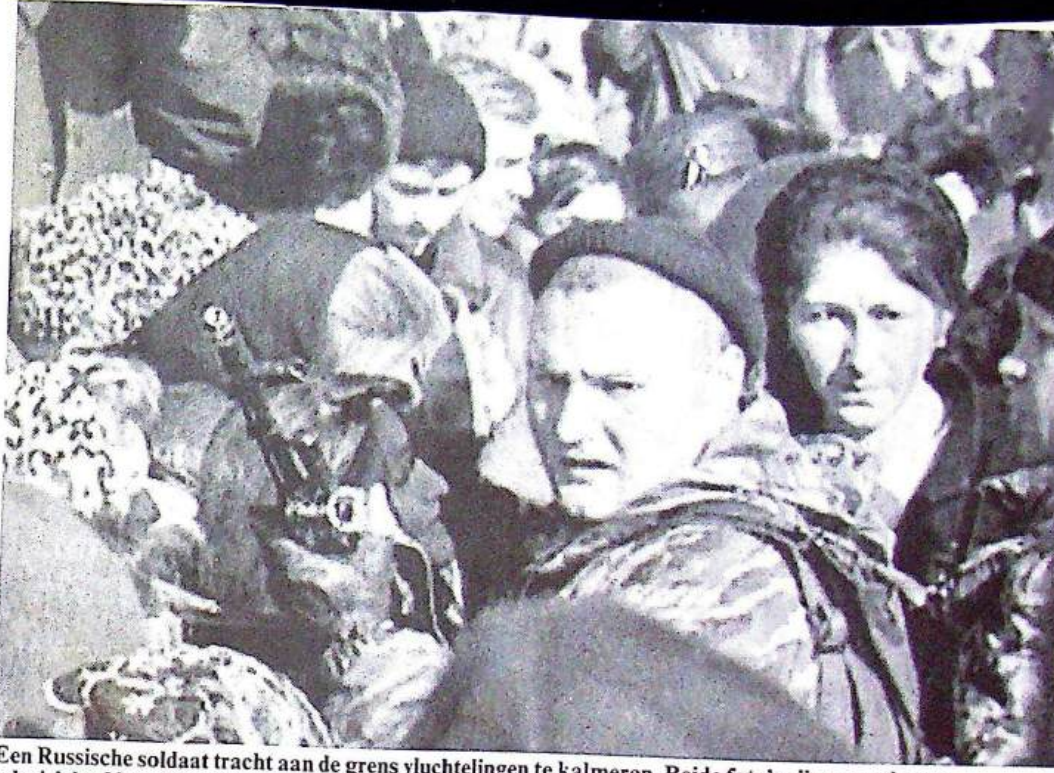
Het Russische dagblad Izvestija publiceerde gisteren een opmerkelijk openhartig verslag van misdragingen door Russische soldaten, naar aanleiding van gesprekken met vluchtelingen. Troepen van het Russische leger en het ministerie van binnenlandse zaken die het pas veroverde gebied uitkammen op achtergebleven Tsjetsjeense strijders, gaan wild tekeer. „Ze braken mijn huis binnen. Allemaal waren ze gemaskerd. Waar is je man, die wachtbied, breng hem hier,“ riepen ze. Maar mijn man is al twee jaar dood“, vertelde Patimat huilend aan verslaggever Alexander Tsjoejkov van Izvestija. Al haar geld namen de soldaten mee.

Tsjoejkov meldt dat bijna alle vluchtelingen vertellen over fysieke mishandeling, zelfs van bejaarden. „Een 70-jarige vrouw uit het naburige huis werd afgetuigd. Al haar bezittingen namen ze mee op hun pantserwagens.“

Met eigen ogen zag de verslaggever hoe de bestuurder van een Mercedes met Tsjetsjeens kenteken spontaan in elkaar werd geslagen door militairen. Tsjoejkov getuigt ook van een ruzie tussen manschappen van de landmacht en van het ministerie van binnenlandse zaken. De strijd ging erom wie het eerste een dorp innocht. Daar bevond zich een landbouwbedrijf. Na een uur kwam een pantserwagen van de binnenlandse strijdkrachten terug, volgeladen met kratten cognac. Bij het artikel in Izvestija staat een foto afgedrukt van het bewusteloos gemaakte pantservoertuig.

In Ordzjonikidzjevskaja, op de grens van Tsjetsjenië en Ingoesjetie, staan Tsjetsjeense vluchtelingen al dagenlang te wachten op toelating tot het veilige buurland. (Foto AP)

Een Russische soldaat tracht aan de grens vluchtelingen te kalmeren. Beide foto's zijn gemaakt van televisiebeelden. (Foto AP)

Oorlog Tsjetsjenië een humanitaire catastrofe

‘Het zijn alleen burgers die lijden’

[• Vervolg van pagina 1] „Allen hadden een groot aantal wonden“, zegt de arts dr Aslanbek Doekzov, een man die grauw ziet van vermoedheid. Hij wijst naar een zwaargewonde vrouw. Haar twee dochters kwamen bij de aanval om. „Men kon hun hoofden niet eens meer terugvinden.“ Het Rode Kruis meldde na de aanval dat zeker 25 mensen waren omgekomen, onder wie twee van

haar eigen medewerkers die reden op auto's die duidelijk met een rood kruis waren gemarkeerd. De Tsjetsjenen houden het op vijftig doden. De Russische luchtmacht meldde na de aanval dat was geschoten op militanten die Russische vliegtuigen onder vuur hadden genomen. Twee vrachtwagens met militanten waren vernietigd, zo werd gezegd. Een journalist die de plek van de aanval later bezocht vond uitgebrande personenauto's. De weg lag bezaaid met kooktoestellen, ijskasten en andere huishoudelijke zaken tussen de kraters die door de raketten waren geslagen. Het medisch personeel in de ziekenhuizen meldt sinds het begin van de nieuwe oorlog vrijwel uitsluitend dode en gewonde burgers binnen te krijgen. „Sinds de oorlog begon heb ik nog geen enkele [Tsjetsjeense] strijder gezien hier“, zegt dr Aslanbek Bakajev, die in het ziekenhuis van Starje Atagi werkt.

Elke dag worden er tien tot twintig gewonde slachtoffers van bombardementen binnengebracht, allen burgers. Russische woordvoerders houden vol alleen geleide precisiewapens te gebruiken. Ook dat is niet waar: hun strijdkrachten beschieten Tsjetsjeense steden en dorpen met ongeleide raketten, honderden tegelijk. Russisch artillerievuur is doorgaans willekeurig van aard en dorpen krijgen vaak een langdurig bombardement te doorstaan. Veel Tsjetsjenen zeggen dat er maar heel weinig legitieme militaire doelen zijn in hun land. De Tsjetsjeense strijdkrachten bestaan voornamelijk uit guerrillastrijders die het zonder bases en andere faciliteiten stellen. „De Russen zeggen dat elke dag zes of zeven bases en munitiedepots worden vernietigd. Dat zouden er in twee maanden dus drie- tot vierhonderd moeten zijn. Maar zoveel zijn er helemaal niet“, zegt de hulpverlener Salamov. (AP)

In Moskou concludeerde gisteren Sergej Kovaljov, mensenrechtenactivist en ex-adviseur van president Jeltsin, dat Rusland „met genocide“ het probleem-Tsjetsjenië denkt op te lossen. „In de Kaukasus wacht ons een partizanenstrijd die men alleen met genocide kan winnen. Er is al een humanitaire catastrofe“, aldus Kovaljov. „Wat de Russische troepen doen is het vestigen van een brute orde. De strijd tegen het terrorisme is slechts een alibi. Het werkelijke doel is de onvoorwaardelijke onderwerping van de Tsjetsjenen.“ De populariteit van premier Poetin heeft in Rusland inmiddels een recordhoogte bereikt. Volgens een peiling van enkele dagen geleden vindt 65 procent van de Russen dat hij het goed doet. In augustus was dat 31 procent.

Als er nu presidentsverkiezingen zouden worden gehouden, zou 29 procent van de Russen op hem stemmen. Dat is een record: het oude record - 27 procent - haalde ex-generaal Aleksandr Lebed in 1996. (Reuters)

Chaos en wanhoop aan de grens

Vijftien kilometer lang is de file wachtenden. Het valt de Russen moeilijk langs het prikkeldraad de menigte in bedwang te houden. Soldaten vertellen hoe ze soms over de hoofden van de vluchtelingen vuren om hen in bedwang te houden. „De mensen hier worden krankzinnig. Ze gooien zich tegen het prikkeldraad aan“, zegt Leila Alchadova, als ze na een week wachten aan de grens eindelijk Ingoesjetie binnen kan.

Volgens president Roestlan Aoesjev van het straatarme Ingoesjetie, dat 175.000 van de 190.000 vluchtelingen heeft opgenomen, zijn gisteravond vier mensen gedood aan de grens. Hij zegt dat de Russische soldaten de vluchtelingen „met minachting“ behandelen. „De Russen spotten met de vluchtelingen. Wat zij doen is een daad van wetteloosheid.“ Zijn minister van Binnenlandse Zaken, Chamzat Goetsjerev, zegt dat de sluiting van de grens door de Russen ongrondwettig is, want Ingoesjetie is een soevereine deelrepubliek met zeggenschap over zijn grenzen. Gisteren kwamen in totaal vijf busen met vluchtelingen uit Tsjetsjenië de grens over. In een ervan zitten slechts drie vrouwen. Een van hen is aan de grens onder de voet gelopen. Ze is er ernstig aan toe. Op een vrachtwagen zitten vijf mannen die aan de grens hun vingers afdruk moesten laten nemen en toezien hoe Russische soldaten hun identiteit in een computer controleren: de Russen willen voorkomen dat Tsjetsjeense strijders Ingoesjetie binnenkomen. Dat is, zeggen ze, de hoofdreden voor het sluiten van de grens. (Reuters, AP)

VPRO-correspondenten uit alle windstreken berichten over de media bij hen in de buurt. Vandaag: **Wierd Duk (Moskou)**

Tsjetsjenië

Het commerciële tv-station TV had er zelfs een speciaal programma aan gewijd. De vraag luidde: 'Waarom is de westerse verslaggeving over de oorlog in Tsjetsjenië zo verschillend van de Russische?' Westerse media namelijk laten in hun reportages niet alleen Russische generaals en politici aan het woord, maar ook Tsjetsjeense leiders en zelfs 'terroristen en bandieten'. De Russen doen dat nauwelijks meer. Daarvoor, zo bleek, bestaan een aantal redenen. Ten eerste, legden enkele uitgenodigde Russische journalisten uit, hebben de Tsjetsjenen het er zelf naar gemaakt. In de afgelopen jaren ontvoerden losgeslagen bendes duizenden mensen, onder wie journalisten. Bovendien is de stemming onder de Russische bevolking omgeslagen. Was er tijdens de eerste oorlog onder Russische liberalen nog enig medeleven met het lot van het Tsjetsjeense volk, een ruime meerderheid van de Russen, die 'Tsjetsjeense radicale moslims' verantwoordelijk houden voor de recente bloedige bom-aanslagen op flatgebouwen, willen de rebellen nu op de knieën zien. Daar was een mevrouw uit het publiek het helemaal mee eens. Zij gaf een Tsjechische correspondent, die interviews had gehouden met beruchte Tsjetsjeense militieiders, de wind van voren. 'Jullie maken helden van die schoften!' brulde ze. De pogingen van westerse journalisten om het belang van objectieve verslaggeving te schetsen, maakten op de toeschouwers weinig indruk. 'In de Verenigde Staten laten wij altijd alle partijen aan het woord', probeerde een NBC-correspondent nog, via een vertaler. Maar die opmerking ging verloren in het gekrakeel op de tribune. De avond eindigde onbeslist. Maar niet voordat een gerespecteerd journalist van Novyje Izvestia terloops een opmerkelijke ontboezeming had gedaan. 'Ach,' zei hij, 'het is toch duidelijk dat de westerse pers op dit moment ons werk doet'.

5000 Tsjetsjenen in tentenkamp Spoetnik

RUSLAND Elke dag vluchten honderden Tsjetsjenen voor het oorlogsgeweld in hun republiek. Het naburige Ingoesjetië herbergt zo'n 200.000 Tsjetsjenen die vaak onder erbarmelijke omstandigheden leven. Volgens het persbureau Itar-Tass is daar het kamp Spoetnik met 5000 inwoners het grootste tentenkamp. Voor zo'n 3100 mensen is er eigenlijk geen onderdak. PAGINA 4

De afgelopen dagen zijn op nieuw duizenden mensen op de vlucht geslagen. Volgens de Ingoesjetische autoriteiten gingen zaterdag 4.500 vluchtelingen de

Kremlin en generaals twisten over Tsjetsjenië

door Wessel de Jong 6-11-99
MOSKOU - De Russische regering ligt ernstig overhoop met haar generaals over Tsjetsjenië.

De strijd spitte zich de afgelopen dagen onder meer toe op de duizenden burgers die het oorlogsgeweld wilden ontvluchten. De grens met Ingoesjetië mag nu eindelijk open zijn voor vluchtelingen, de machtsstrijd in Moskou is daarmee nog niet beslecht.

De Moskovski Komsomoets, die doorgaans goed geïnformeerd is, berichtte gisteren over ruzie tussen het opperbevel en de staf van president Jeltsin over onderhandelingen met de Tsjetsjeense president Aslan Maschadov. Het Kremlin zou hiervoor hebben gepleit, tot woede van het ministerie van defensie. Zo hoog liep de spanning op dat het hoofd van de

generale staf, generaal Anatoli Kvasjnin, met ontslag dreigde, en Jeltsin vervoegd terugkeerde van zijn herfstvakantie. De generaals hebben slechte herinneringen aan onderhandelingen met de Tsjetsjenen. Tijdens de eerste oorlog in 1994 tot 1996 gebruikten de rebellen die steeds handig om zich te hergroeperen en herbewapenen. Praten brengt dus een snelle overwinning voor de generaals in gevaar. Maar het Kremlin wil niet het Westen voor het hoofd stoten

door een botte weigering om te gaan praten, wat het Westen en mensenrechtenorganisaties eisen. Het lijkt er nu op dat het Kremlin heeft verloren: over onderhandelen wordt niet gerept. Integendeel: „Het leger laat zich niet tegenhouden”, verklaarde deze week de minister van defensie, maarschalk Igor Sergejev. De weigering van het leger om te onderhandelen was al net zo keihard als het optreden bij grenspost 'Kaukasus 1'. Bruut namen de federale troepen de con-

trole over van de grenswachten van de deelrepubliek Ingoesjetië. De Ingoesjeten, broedervolk van de Tsjetsjenen, zouden wel eens terroristen kunnen doorlaten. In de chaos die ontstond doordat de regels ieder uur veranderden, werden woensdag zelfs vluchtelingen doodgedrukt. Toen gingen de alarmbellen af in het Kremlin, dat niet zit te wachten op een omslag van de publieke opinie die nu nog achter de oorlogsspanning staat. VERVOLG OP PAGINA 5

Moskou houdt vast aan beleid Tsjetsjenië

Regering doof voor kritiek op militair optreden

De Russische regering is vastbesloten de strijd tegen de moslim-rebellen in de opstandige republiek Tsjetsjenië door te zetten. Premier Poetin wil niets weten van internationale kritiek op het optreden van Russische troepen.

De Tsjetsjeense autoriteiten doen intussen flink hun best de groeiende buitenlandse kritiek op Moskou op te poken. De opmars van Russische strijdkrachten in Tsjetsjenië zou door het plotseling invallen van de winter gisteren tot een stilstand zijn gekomen. Hevige sneeuwstormen

en dikke mist hielden veel gevechtsvliegtuigen aan de grond, zo meldde het Russische persbureau Itar-Tass. Andere (westerse) bronnen maakten juist melding van voortgaande aanvallen op stellingen van moslimstrijders. Premier Poetin verweerde zich gisteren op de internationale kritiek met de woorden: "We hebben hier met legergroepen te maken die goed bewapend zijn en door het buitenland financieel worden ondersteund. Onze acties zijn volledig terecht, gezien de gevaren voor Rusland."

Bin Laden, die in Afghanistan verblijft, is volgens de VS verantwoordelijk voor aanslagen op Amerikaanse ambassades in Afrika. Bin Laden zou achter de gisteren aangeboden wapenstilstand zitten tussen de strijdende partijen in Afghanistan. Zo'n overeenkomst zou moeten uitmonden in een gezamenlijk optrekken van de radicaal-islamitische Taliban en het gewa-

pende Afgaanse verzet onder aanvoering van oppositieleider Masud tegen de Russen in Tsjetsjenië. Masud verwierp het "nepaanbod". De Russische regering schortte gisteren de vluchten tussen de republieken in het noorden van de Kaukasus en diverse islamitische landen op. Moskou wil zo voorkomen dat islamitische 'terroristen' Rusland binnenkomen en in Tsjetsjenië de opstandelingen helpen. Verder zal de douane schepen die de haven van Machachkala aan de Kaspische Zee aandoen, nauwkeurig controleren. (DPA/RTR/AFP/ANP)

Kritiek hangt Russen de keel uit

De aanzwellende kritiek van het Westen op de oorlog in Tsjetsjenië wordt in Rusland slecht begrepen. Deden Ronald Reagan in Grenada en Margaret Thatcher op de Falkland-eilanden niet hetzelfde?

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN MOSKOU, 9 NOV. Zo'n honderd dagen nu al voert het Russische leger oorlog tegen 'moslimterroristen' in de Kaukasus. Ongehinderd door protesten of wankele walsen de tanks en de troepen steeds dieper het afvallige Tsjetsjenië binnen. Buitenlandse kritiek op de botte bombardementen was onhoorbaar flauw, totdat de generaals vorige week duizenden vluchtelingen in de motregen lieten verkommeren. Nu blijkt dat de voorzichtige Westerse tegensputtering een averechts effect hebben: ze jagen de Russen in de gordijnen. Zichtbaar geagiteerd las minister Igor Ivanov van Buitenlandse Zaken maandag in Moskou de ambassadeurs van de G-7, de rijkste industrielanden, de les over de „dubbele moraal” van het Westen. Hoe

durfden hun regeringen het woord „humanitaire catastrofe” in de mond te nemen, terwijl ze geen poot uitsteken om de door de NAVO murw gebeukte Serviërs de winter door te helpen! Ivanov keek kwaaiig, alsof niet zijn regering, maar zijn bedremmeld toekijkende gehoor afhankelijk is van het IMF-kredietinfuus. Voor de Westerse pers had hij al helemaal geen goed woord over. Die blaast het vluchtelingenleed op. „Klaarblijkelijk probeert iemand hier de illusie te wekken van een humanitaire ramp, om vervolgens druk op Rusland uit te oefenen”, zei hij verontwaardigd, om er meteen aan toe te voegen dat zijn land de opvang van de 200.000 op drift geraakte Tsjetsjenen alleen af kan, en niet zit te wachten op hulp of inmenging van buitenaf. Dat de motregen is overgegaan in sneeuw, dat er bejaarden bij houtvuurtjes zitten te blauwbekken, dat er dagelijks doden vallen onder de burgerbevolking van Tsjetsjenië, dat is, eh, propaganda. De meeste Russische tv-kijkers denken: „Zo! Die zit!” Zij zijn idolaat van hun compromisloze premier, Vladimir Poetin, die sinds de lancering van de anti-Tsjetsjeense strafexpeditie de populariteitslijsten aanvoert. Riep de gekozen Tsjetsjeense leider Aslan Maschadov zondag president Bill Clinton

op tot ingrijpen en bemiddeling teneinde „een genocide op het Tsjetsjeense volk te voorkomen”. Poetin voorspelde schamper dat diens hulpgeroep aan dovemansoren gericht zou zijn „zolang hij internationale terroristen” steunt. En weer kon je het applaus van de Russische tv-kijker zowat horen. „Waarom richt hij zich niet tot de paus?” draafde Poetin door, die er kennelijk behagen in scheidt de moslimleider aan zijn uitzichtloze positie te herinneren. Minister Ivanov van Buitenlandse Zaken: „Ik zie het al voor me: Clinton die bemiddelt tussen ons en Osama bin Laden!” Dat was 4-0. Moskou hamert erop dat deze islamistische miljardair en vermeende sponsor van anti-Amerikaanse terreuraanslagen ook de Tsjetsjeense rebellen van wapens voorziet. En daarmee neutraliseert het behendig de kritiek van Washington. Woordvoerder James Rubin moest toegeven dat het Witte Huis geen brief van Maschadov had ontvangen, en zo wordt elke hulpkreet van de Tsjetsjenen gesmoord. Zeker, Tony Blair, Madeleine Albright, Joschka Fischer, stuk voor stuk manen ze de Russen

tot terughoudendheid. Ze spreken hun „bezorgdheid” uit over het geweld, nemen schendingen waar van de oorlogsconventie van Genève en roepen op tot onmiddellijke onderhandelingen. Maar in Russische oren klinkt dat haast als een slechte mop. Ronald Reagan had toch ook zijn invasie van het Caribische eiland Grenada nodig om zijn populariteit op te schroeven en Margaret Thatcher stuurde de Britse vloot om dezelfde reden naar de Falklands, zo merkt althans de liberale krant *Segondja* op. Laten we daarom niet roomser doen dan de paus. Meer recent zijn er de bombardementen tegen Irak (om aandacht van Monika-gate a leiden) en Joegoslavië (om Westerse invloedssfeer naar oosten toe uit te breiden). Ko die dubbele standaard van Westen - met zijn vermeerde lectieve verwondering over lijk leed - hangt de Russer uit, en wel zo erg dat ze zijn het lijden van het Tsjet volk weg te wuiven. Toch organiseert als populaire krant *Kom Pravda* een inzamelingswinter staat immers v Met de opbrengst wojes voor Tsjetsjenië s „Voor onze jong front”, welteversta

Bombardementen op Grozny blijven aanhouden

Russische leger heeft zaterdag gisteren zware bombardementen uitgevoerd op de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny. In militaire woordvoerder zei gisteren dat gevechtsvliegtuigen gisteren 24 uur 70 bombardementen hadden uitgevoerd op de stad. Ook werd op grote schaal artillerie ingezet. De afgelopen dagen zijn op nieuw duizenden mensen op de vlucht geslagen. Volgens de Ingoesjetische autoriteiten gingen zaterdag 4.500 vluchtelingen de

onderhandelingen te beginnen. Maar Moskou is hier nog niet op ingegaan. Eerst moeten alle rebellen worden uitgeschakeld, aldus de Russische regering. Het persbureau Interfax meldde gisteren dat Maschadov de Amerikaanse president Clinton en de kanase president Nades heeft opgeroepen om te bemiddelen in het conflict. De Britse minister van Buitenlandse Zaken Cook vroeg zijn Russische collega Ivanov zaterdag om te telefonisch gesprek hulpverleningsorganisaties om de toegang te verlenen tot Tsjetsjenië.

Rusland trekt zich niets aan van westerse druk

18-11-94

De topconferentie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die vandaag in Istanbul begint, tempert de strijd 1500 kilometer oostelijker niet.

Russische troepen hebben gisteren met geschut, langeafstandsraketten, gevechtshelikopters en bommenwerpers talrijke doelen in Tsjetsjenië bestookt. Een Georgisch dorp is bestookt met mijnen. Westerse landen willen op de OVSE-top druk uitoefenen om Rusland te bewegen een vreedza-

me oplossing te zoeken voor het conflict in Tsjetsjenië. Rusland wil juist begrip kweken voor de militaire veldtocht tegen de 'terroristen' in de deelrepubliek.

De Russische president Jeltsin is gisteren in Turkije aangekomen. De Tsjetsjeense separatistenleider Aslan Maschadov gaat niet naar Istanbul. Volgens een verklaring in Grozny ziet Maschadov ervan af om zich in Istanbul te vertonen, omdat westerse landen vrezen dat de Russen dat als excuus gebruiken om de OVSE-top hals over kop te verlaten en dan van het gezeur

over Tsjetsjenië af te zijn. Een separatist die zich minister van Buitenlandse Zaken van Tsjetsjenië noemt, Achmadov, komt wel naar Istanbul volgens een woordvoerder van Maschadov.

De aanvallen in Tsjetsjenië gaan verwoed door. "Er is geen bevel de aanvallen te staken wegens de OVSE-conferentie", zo heeft de legerleiding in Moskou duidelijk gemaakt. De luchtmacht-chef generaal zei dat Rusland orde op zaken stelt in eigen gebied en niet, zoals de NAVO in Kosovo, oorlog voert in een ander land. (AFP/DPA)

Tsjetsjenië geen tweede Kosovo

13-11-94

Voorzichtigheid is geboden bij militair ingrijpen zonder mandaat van de VN. Het leidt tot weerstanden tegen het Westen. We moeten van Kosovo leren en niet ingaan op oproepen tot ingrijpen in Tsjetsjenië.

Militair ingrijpen

Rob de Wijk

De kritiek op het Russische optreden in Tsjetsjenië zwelt aan. Voorstanders van ingrijpen wijzen op de humanitaire tragedie die actieve bemoeienis eist. Begin deze maand heeft president Clinton een dringend beroep op de Russen gedaan om via de politieke dialoog een oplossing te zoeken. "We zien niet in hoe een militaire regeling kan werken in deze situatie", zei Clintons woordvoerder.

Tijdens operatie Allied Force in Kosovo waren het de Russen die voortdurend dit soort oproepen deden. Toch ging de NAVO door met het bombarderen van Joegoslavië. Afgelopen maandag bleek tijdens de G7-vergadering hoe geïrriteerd de Russen daardoor zijn. Minister van buitenlandse zaken Igor Ivanov vond het Westen ongeloofwaardig: men neemt ten aanzien van Tsjetsjenië de woorden 'humanitaire catastrofe' in de mond, maar richtte zelf met de bombardementen op Servië een humanitaire catastrofe aan.

Humanitaire reflexen leiden in het

Westen tegenwoordig snel tot de roep om interventie. Daarbij worden tamelijk gemakkelijk termen als humanitaire catastrofe en genocide gebruikt. Maar zowel in Kosovo als in Oost-Timor zijn nog geen bewijzen gevonden voor genocide op grote schaal. De menselijke tragedies die daar zichtbaar waren, zoals nu weer in Tsjetsjenië, kwamen vooral voort uit de strijd van het heersende regime tegen opstandelingen die naar onafhankelijkheid streefden. Van een dergelijke strijd wordt de bevolking per definitie de dupe. Want de opstandelingen passen guerrilla-tactieken toe. De bevolking is de basis van de guerrilla. In steden gaan de strijders erin op; op het platteland maken ze er gebruik van voor hun logistiek. Een leger dat een oorlog voert tegen guerrillastrijders, treft dus ook de burgers.

Separatisme is sinds het einde van de Koude Oorlog wereldwijd waar te nemen. Het Westen wordt daarbij geconfronteerd met een vrijwel onoplosbaar dilemma. Enerzijds wordt erkend dat Milosevic, Jeltsin en destijds Soeharto en Habibie, legitieme pogingen deden hun land bijeen te houden. Anderzijds gaat met grootschalig menselijk lijden.

Deze visie werd onlangs door minister Van Aartsen van buitenlandse zaken vertolkt. Hij zei dat het Handvest van de Verenigde Naties niet de enige bron is van internationaal recht: "Vandaag de dag beschouwen we het als een algemeen aanvaarde regel van het internationaal recht, dat geen enkele soevereine staat het recht heeft zijn

eigen burgers te terroriseren." Het is echter de vraag of het hier echt om een algemeen aanvaarde regel gaat. In Joegoslavië, Rusland en China, staten waar de mensenrechten worden geschonden en die allen kampen met separatisme, wordt hier nadrukkelijk anders over gedacht. Soevereiniteit gaat voor mensenrechten. Bovendien leggen zij de schuld voor de tragedies bij de separatisten: als die niet naar onafhankelijkheid zouden streven, was er niets aan de hand geweest.

In deze landen wordt betoogd dat de houding van het Westen niets met de zorg om mensenrechten te maken heeft. Het gaat om uitbreiding van de invloedssfeer. Vooral de Verenigde Staten zouden misbruik maken van de hegemoniale positie die dit land sinds het einde van de Koude Oorlog heeft verworven. Daarvoor worden talrijke 'bewijzen' aangevoerd. Begin vorig jaar voerde de VS bombardementen uit tegen doelen in Afghanistan en Soedan die in verband werden gebracht met de terrorist Bin Laden. Eind vorig jaar voerden de Amerikanen en Britten operatie Desert Fox uit tegen Irak. Dit jaar was Joegoslavië aan de beurt. In alle gevallen werd zonder duidelijk mandaat van de Veiligheidsraad ingegrepen. Ook de uitbreiding van de NAVO wordt aangevoerd als overduidelijk bewijs dat de VS de invloedssfeer

richting het oosten uitbreiden.

In lijn met het denken van Van Aartsen wordt in westerse landen betoogd dat deze interventies mogelijk niet legaal, maar zeker wel legitiem waren. Er is sprake van een verschuiving in het denken waarbij alleen aanspraak op soevereiniteit kan worden gemaakt indien regeringen zich verantwoordelijk gedragen tegenover hun bevolking. Ingrijpen is legitiem als een regering de bevolking terroriseert. In dit verband zou het internationaal recht aan herziening toe zijn. Daarbij wordt echter vergeten dat deze visie slechts door een handvol westerse landen wordt gedeeld, ook al bewijst een groter aantal landen er lippendienst aan.

De roep om interventies wordt in het Westen ook gevoeld door de gedachte dat militaire macht een bruikbaar instrument in het buitenlands beleid is. De oorlog tegen Milosevic, die de NAVO tot een groot succes heeft verklaard, heeft in brede kring de verwachting gewekt dat dit model in de toekomst wederom kan worden toegepast. Maar elf weken bombarderen om een kleine potentiaat op de knieën te krijgen die gedurende deze tijd de humanitaire tragedie tot ongekende proporties wist te vergroten, duidt niet per definitie op een groot succes.

Kosovo heeft wederom bewezen dat het afdwingen van de vrede en het

Nederland dient „krachtig zijn stem te laten horen om de acties van het Russische leger tegen de Tsjetsjeense burgerbevolking scherp te veroordelen en te proberen de partijen aan de onderhandelingstafel te krijgen". Nederland dient ook „krachtig steun te geven aan de pogingen van de nieuwe Indonesische regering afscheidsbewegingen (sic) vreedzaam tegemoet te treden". Bravo!

Deze klarenstoten zijn van Peter Baehr, oud-hoogleraar rechten van de mens. *Trouw* van eergisteren was het podium van waaraf ze klonken. Het is een sympathiek geluid, maar toch rijzen er een paar vragen. In de eerste plaats: waar moet Nederland dit geluid laten horen? In de Veiligheidsraad, waarvan het tot het eind van dit jaar nog lid is; en in het 'economisch en politiek machtige blok van de Europese Unie', zegt Baehr.

De Veiligheidsraad lijkt inderdaad het aangewezen lichaam, ware het niet dat het Rusland dat scherp veroordeeld zou moeten worden, er het recht van veto heeft. Tot zo'n veroordeling komt de Veiligheidsraad dus niet. Dat weten we van tevoren. Maar kan de Veiligheidsraad dan tenminste proberen de partijen aan de onderhandelingstafel te krijgen? Dat zal niet gemakkelijk gaan, nadat een van die partijen daar scherp veroordeeld is geweest.

Wat Indonesië betreft, wil Baehr alleen maar dat Nederland krachtig steun geeft aan de pogingen van de nieuwe regering afscheidsbewegingen vreedzaam tegemoet te treden. Ook dat klinkt sympathiek, maar dan moet Nederland eerst weten of het eventueel op de koop toe neemt dat Indonesië uiteenvalt.

Immers, het recht op zelfbeschikking, dat Baehr een 'belangrijk mensenrecht' noemt, kan ook *ad absurdum* gevoerd worden. Onafhankelijkheid van het doodarme Oost-Timor en straks misschien van Atjeh (en wie weet van welke gebieden nog meer) is al een absurditeit. Of moet het devies van Nederland luiden: *Fiat justitia, et pereat mundus* (het recht moet zijn loop hebben, al vergaat de wereld erbij)?

Het is de vraag of de Veiligheidsraad hier wél het juiste lichaam is om zo'n eventuele waterval van afscheidingen in goede banen te leiden. En de Europese Unie, die Baehr, ongetwijfeld tot sommige verrassing, een 'machtig politiek blok' noemt? Hier heeft elke lidstaat het recht van veto, maar in theorie kan de EU tot economische dwangmaatregelen besluiten. Dat zal zij dan eerder geneigd zijn te doen tegenover Indonesië dan tegenover Rusland, dat een nucleaire staat is.

Die gremia waar Nederland zijn stem kan doen horen, en dan liefst krachtig, nemen hun besluiten zelden op grond van de merites van de onderhavige zaak – in dit geval: mensenrechten – maar eerder op grond van een compromis tussen de belangen van de lidstaten. Die compromissen – als ze tot stand komen – zijn zelden bevredigend. Vandaar misschien dat Baehrs enige concrete suggestie is: „Een Nederlands initiatief tot herstel van de ontwikkelingsrelatie met Indonesië, gekoppeld aan een bezoek van mevrouw

Op z'n hoogst bijdoel

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

Herfkens aan dat land". Maar dat is een eenzijdige stap, buiten de gremia om. Voor Rusland heeft Baehr niet zo'n aas in petto.

Zover was ik gekomen met dit artikel toen in mijn brievenbus een envelop gleed van de Stichting Praemium Erasmianum, en daarin een boekje getiteld *Whose Universal Values? The Crisis in Human Rights* van Michael Ignatieff, geschreven in opdracht van de Stichting als aanzet voor een discussie die op 9 november in Am-

sterdam heeft plaatsgevonden. Ik citeer hieruit:

„Wij interveniëren als nooit tevoren in de naam van mensenrechten, maar onze interventies maken de zaak soms erger dan zij al was; soms kunnen ze alleen maar een grotere ramp afwenden. De overwegende moeilijkheid blijft politiek: hoe steun te geven aan de eisen van een bevolking binnen een staat zonder tegelijkertijd de stabiliteit van het statensysteem in gevaar te brengen. Omdat wij deze moeilijkheid niet opgelost hebben, zijn onze interventies, in plaats dat ze de mensenrechten versterken, bezig hun legitimiteit als universele basis voor een buitenlands beleid langzaam te vernietigen.”

Deze conclusie volgt – het zal niemand verbazen – op een analyse van de interventie in Kosovo. Ignatieff hekelde „het ingewikkelde mengsel van schijnheiligheid, bluf en manipulatie die de mensenrechtenretoriek uitmaakte in één enkele internationale interventie. De westerse bondgenoten zeiden dat ze een oorlog voerden terwille van de mensenrechten. In werkelijkheid werden ze in een oorlog gesleept door een onderdrukte etnische minderheid, die zelf mensenrechten schond. Eenmaal in die oorlog gesleept, bleek het Westen niet in staat de vloed van schendingen van mensenrechten te stoppen die ontketend was als reactie op die interventie.”

En als slot van zijn boekje: „De komende vijftig jaar kunnen wij verwachten dat

de morele consensus die de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (in 1948 aanvaard door de Verenigde Naties) mogelijk maakte, nog verder zal versplinteren. Ondanks alle retoriek over gemeenschappelijke waarden, wordt de kloof tussen Amerika en Europa – zoals over abortus en doodstraf – groter, zoals ook de kloof tussen het Westen en de rest van de wereld onvermijdelijk groter wordt.”

Mensenrechten „zijn niet het universele credo van een wereldomspannende samenleving, niet een seculiere religie, maar iets veel beperkter en toch even waardevol: de gemeenschappelijke grond waarop het debat kan beginnen, en het gemeenschappelijke minimum dat ons in staat stelt de strijd om menselijk te zijn vol te houden.”

Hoewel Ignatieff Canadees is, is zijn Engels niet altijd glashelder. De vertaling is dus navenant. Niettemin is duidelijk dat mensenrechten een begrip is waarvan de gemene deler te smal is om die rechten anders dan slechts een *bijdoel* van politiek te laten zijn.

Een andere vraag die ook onder ogen gezien moet worden alvorens we mensenrechten tot hoofddoel van politiek proclameren is: zijn we bereid onze soldaten ervoor te laten sneuvelen (zoals we bereid zijn – of waren – hen voor onze eigen vrijheid te laten sneuvelen)? In Kosovo bleek die bereidheid er niet te zijn: de slachtoffers vielen, dankzij de wapens die aan Westerse zijde werden ingezet, niet aan eigen kant, en grondtroepen werden niet ingezet, juist uit vrees voor slachtoffers aan eigen kant.

President Jeltsin waarschuwt OVSE

ISTANBUL/MOSKOU — De Russische president Boris Jeltsin heeft het Westen gisteren, voorafgaand aan de topconferentie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), gemaand zijn kritiek op de militaire operatie van Moskou in Tsjetsjenië te matigen.

Jeltsin ondertekent de slotovereenkomst waarschijnlijk alleen als het Westen zijn kritiek inbindt. Een document zonder de paraaf van de Russische president betekent de mislukking van de top.

De OVSE heeft een reputatie op te houden met betrekking tot de mensenrechten, de vermindering van de militaire dreiging in Europa en het treffen van vertrouwenwekkende maatregelen tussen de lidstaten. Moskou trekt zich in Tsjetsjenië van al deze doelstellingen weinig aan.

(RTR/AP)

Prof. dr Rob de Wijk is verbonden aan het Instituut Clingendael voor Internationale Betrekkingen

Het Westen moet Rusland hard aanpakken

Bert Koenders en Gerrit Valk

Hoewel de kritiek op het Russische optreden in Tsjetsjenië toeneemt, blijft de angst voor verslechtering van de relatie met Moskou wechhoudt de meeste westerse leiders van hard de uitspraken. De topconferentie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die morgen en overmorgen in Istanbul plaatsvindt, is echter een laatste mogelijkheid om de dialoog met Rusland aan te gaan. Maar ook via andere kanalen moet de druk op Moskou worden verhoogd.

Een belangrijk principe binnen de OVSE is dat situaties die bedreigend zijn voor de veiligheid of waaraan schendingen van de mensenrechten plaatsvinden een zaak zijn voor alle deelnemende staten. Wil de OVSE zichzelf serieus nemen, dan moet Tsjetsjenië in Istanbul hoog op de agenda staan. Of dat het geval zal zijn, is niet zeker. Het Westen weet zich namelijk geen raad met de oorlog in Tsjetsjenië. En ook in politiek en intellectueel Nederland heerst stilte over het slagveld in Grosny. Crisismoedheid, het meten met dubbele maten en onmacht vechten om een verklaring.

Moskou moet het vuren in Tsjetsjenië staken

Tijdens de Kosovo-crisis werd wederom duidelijk dat Rusland nodig is voor de Europese Veiligheid. Tot nu toe vormt terughoudendheid dan ook te veel de rode draad in de houding van het Westen tegenover Moskou. We mogen echter niet uit het oog verliezen dat tijdens de vorige oorlog in Tsjetsjenië 85.000 Tsjetsjenen en 12.000 Russische soldaten het leven hebben verloren. En ook nu is sprake van een humanitair drama. Weliswaar hebben de Russen van de vorige oorlog geleerd en hebben ze nu grote delen van de afvallige republiek onder controle, een einde van het conflict is nog lang niet in zicht.

Als soevereine staat is Rusland gerechtigd op te treden tegen terroristische groepingen die zijn veiligheid bedreigen. Dat recht is door niemand in twijfel getrokken. Maar los van het feit dat tot op heden nooit bewezen is dat Tsjetsjense rebellen achter de bom-aanslagen in Rusland zaten, heeft het huidige optreden in de Kaukasus weinig te maken met terroristenbestrijding. Waarschijnlijk zijn er andere motieven achter de militaire acties.

Premier Poetin vaart voorlopig wel bij het optreden van het leger en is inmiddels favoriet om volgend jaar Jeltsin op te volgen als president. Daarnaast lijkt het er op dat Rusland bezig is de Kaukasus weer onder zijn invloed te brengen. Tegelijkertijd wilt het leger aan invloed en eist het voortzetting van de oorlog. Kortgeleden verschenen berichten in de pers dat de legerleiding het Kremlin heeft laten weten dat zij niet akkoord gaat met onderhandelingen met de Tsjetsjense president Maschadov. Alleen een volledige militaire overwinning voldoet.

Dit alles heeft inmiddels geleid tot een humanitaire nood situatie in Tsjetsjenië en buurland Ingoesjetie die herinnert aan het Kosovo-drama eerder dit jaar. Missies van de OVSE en de Verenigde Naties hebben het gebied inmiddels bezocht om de humanitaire nood in kaart te brengen. Op basis van deze bevindingen dienen de Vluchtelingen zo snel mogelijk adequate hulpverlening te krijgen. Het spreekt voor zich dat de Russische regering de verplichting heeft internationale hulporganisaties in de gelegenheid te stellen hun werk in de Kaukasus te doen.

Naast het verlenen van humanitaire hulp dient de inzet van het Westen een zo spoedig mogelijke stopzetting van de gevechten te zijn. De oproep van de verschillende internationale organisaties om tot een politieke oplossing van het conflict te komen, moet vergezeld gaan van een veroordeling van het Russische militaire optreden. De inzet van minister Van Aartsen om tot een veroordeling van Rusland te komen door de kwesste Tsjetsjenië in de EU en de Veiligheidsraad aan de orde te stellen, verdient in dat licht alle steun. De genoemde organisaties, de OVSE en de Raad van Europa zouden zich volstrekt ongelooftwaardig maken als men het stilzwijgen bewaart en niet opkomt voor de eigen principes.

De druk op Rusland kan bij voldoende resultaat ook nog worden opgevoerd via het Internationale Monetair Fonds (IMF). Op 28 juli van dit jaar keurde het IMF een kredietfaciliteit aan Rusland goed van 4,5 miljard dollar. Dit krediet is gekoppeld aan terugbetalingen van Rusland aan het IMF, zodat feitelijk geen geld naar Rusland gaat. Wel wordt ruime gereedheid op de Russische begroting. Geld dat gebruikt had moeten worden voor terugbetalingen aan het IMF kan nu voor andere doeleinden worden ingezet, zoals de oorlog in Tsjetsjenië.

Er is nog geen begin gemaakt met de uitvoering van de IMF-overeenkomst met Rusland, omdat nog niet aan alle voorwaarden is voldaan. Gezien het gevaar dat vrijgekomen bedragen voor het conflict in de Kaukasus worden ingezet, vormt het opschorten van de kredietfaciliteit een logische stap en een duidelijk signaal.

Tenslotte is het van belang dat Rusland zich houdt aan het CFE-verdrag over conventionele wapenenbestrijding in Europa. Momenteel heeft Rusland meer troepen in Tsjetsjenië en Dagestan dan is toegestaan. Nederland dient daarom aan te dringen op een *clearing-inspection* in Rusland. Ook dient een internationale klacht tegen Rusland te worden overvragen op basis van het Europees Verdrag ter Bescherming van de Rechten van de Mens als er niet snel een einde komt aan de schendingen van de mensenrechten.

Als bezwaar tegen het uitoefenen van zware druk wordt vaak gesteld dat dit een averechts effect zou hebben en Rusland tot een anti-westerse politiek zou aanzetten. Een Rusland dat zich vernederd voelt is in de verkiezingsjijd inderdaad slecht beïnvloedbaar. Maar de voorzichtige benadering van het Westen heeft evenmin effect.

Na het ingrijpen in Kosovo op morele en humanitaire gronden kunnen westerse landen niet passief blijven bij een groot conflict, waarbij opnieuw de burgerbevolking het slachtoffer is. Ook het gevaar dat de gevechten zich uitbreiden naar andere delen van de Kaukasus dwingt de Europeanen en Amerikanen tot een krachtige inspanning om verdere escalatie te voorkomen. Het Nederlandse kabinet dient daarom door te gaan met het streven naar een internationale verordening van Rusland en het opvoeren van de druk op Moskou om de acties in Tsjetsjenië te staken. Tegelijkertijd dienen de EU en de NAVO een ruimhartig aanbod te doen Rusland onder voorwaarden te steunen bij politieke, humanitaire, protectie, terrorismebestrijding en bij de sociale en economische ontwikkeling van de Kaukasus. De illusie dat verkeringen in 'Rusland' gekooft kunnen worden door kritiek in te staken is voorbij.

Bert Koenders en Gerrit Valk zijn lid van de Tweede Kamer en maken deel uit van de PvdA-fractie.

Russische troepen in Goedermes

13-11-99
Westerse kritiek op Russische aanvallen op Tsjetsjenië groeit

GROZNI - Onder dekking van tank- en artillerievuur zijn Russische troepen gisteren Goedermes, de tweede stad van Tsjetsjenië, binnengetrokken. Volgens premier Poetin wappert de Russische vlag boven de stad.

De Tsjetsjenen hebben Goedermes wekenlang verdedigd en het verlies van de stad betekent een gevoelige klap. Volgens de Russen hebben sommige inwoners van de stad de binnentrekende troepen geholpen omdat zij de aanvallen over en weer beu waren.

De plaatsvervangend chef van het Russische generale staf rekent er blijkbaar op dat dat patroon zich elders herhaalt. Op tv verklaarde hij dat een rechtstreekse aanval op de hoofdstad Grozni waarschijnlijk niet nodig zal zijn. Hij suggereerde dat de stad de Russen in handen kan vallen met hulp van inwoners die willen dat er een eind komt aan de beschietingen.

De westerse kritiek op de Russische aanvallen op Tsjetsjenië neemt sterk toe. De Duitse minister van Buitenlandse Zaken Fischer noemde de oorlog een grote blunder die tot verdere instabiliteit in de regio kan leiden. Canada riep op zijn beurt de VN-Veilighedsraad op actie te ondernemen om de burgers van Tsjetsjenië te beschermen. Ook VN-secretaris-generaal Kofi Annan liet zich niet onbetuigd. Hij bekritiseerde vanuit Japan „het zware lijden en de vele burgerslachtoffers”.

Het Kremlin reageerde geïrriteerd en sprak van 'anti-Russische hysterie'. De Russische minister van defensie, Igor Sergejev, beschuldigde met name de VS in felle bewoordingen van pogingen Rusland te verzwakken. Sinds het einde van het Sovjet-tijdperk werd in Moskou niet vaak meer dergelijke anti-Amerikaanse taal gehoord.

Diverse westerse landen willen dat de kwestie-Tsjetsjenië volgende week hoog op de agenda komt van de top van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Rusland voelt daar niets voor. Moskou vindt de kwestie een interne aangelegenheid. Eerder deze week weigerde het daarom ook een OVSE-missie toe te laten tot Tsjetsjenië.

Inmiddels zou Rusland iets zijn teruggekrabbeld. Volgens de hoge EU-vertegenwoordiger voor buitenlands beleid, Javier Solana, heeft Moskou ingestemd met de komst van een missie op voorwaarde dat die zich alleen met humanitaire hulp bezighoudt en zich niet met de politiek bemoeit.

Volgens Moskou heeft de strijd sinds september aan 280 Russen het leven gekost, circa zeshonderd Russen raakten gewond. De Tsjetsjeense regering meldde op haar beurt dat in de strijd al 4100 personen zijn gedood. Het aantal gewonden schatte ze op 8500.

Over oorlog Tsjetsjenië Dreigende confrontatie VS-Rusland

MOSKOU, 17 NOV. De topconferentie van de Organisatie van Veiligheid en Samenwerking (OVSE), morgen en overmorgen in het Turkse Istanbul, dreigt uit te lopen op een confrontatie tussen de VS en Rusland over de oorlog in Tsjetsjenië.

Voor zijn vertrek vandaag naar Istanbul, zei president Jeltsin tegen het persbureau Interfax dat hij vastbesloten is de Westerse houding tegenover de oorlog te veranderen. In het Westen bestaat groeiende weerstand tegen de oorlog, onder meer door het snel groeiende vluchtelingenprobleem. Tien-duizenden vluchtelingen verblijven in bittere koude en zonder voldoende voedsel in de grensstreek met het naburige Ingoesjetie.

„Ik hoop dat het gezond verstand zal zegevieren bij hen die daarvoor tot nog toe niet ontvankelijk waren”, zei Jeltsin vanmorgen in Moskou over de Westerse kritiek. „Ik hoop dat dit zal gebeuren door mijn intensieve inspanningen.”

President Clinton zal volgens de *Washington Post* van vandaag precies het tegenovergestelde in Istanbul gaan zeggen. Volgens de Amerikaanse krant zal Clinton zijn Russische ambtgenoot ervan proberen te overtuigen dat de oorlog een „doodlopende weg” is en dat dringend bemiddeling van derden nodig is. De Amerikaanse veiligheidsadviseur, Sandy Berger, verklaart in de krant dat Clinton zich tevens zal opstellen achter de scherpe veroordeling van de oorlog door de Europese Unie, eerder deze week.

OVSE-conferentie bij te wonen. Diens woordvoerder wilde het bericht bevestigen noch ontkennen.

Tot nog toe heeft de Russische regering elk officieel contact met Maschadov van de hand gewezen. Hij zou te nauw in contact staan met de rebellen op wie het Russische leger jacht zegt te maken.

De Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties, Sadako Okata, heeft vandaag met Russische ministers overlegd over het vluchtelingenprobleem in Tsjetsjenië. Okata sprak met de minister voor Noodtoestanden, Sergei Sjoigo, en zou later op de dag ook minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, ontmoeten.

Vanmorgen werden geen mededelingen gedaan over de besprekingen van Ogata. Waarnemers in Moskou verwachten er overigens niet veel van. Nog vlak voor haar aankomst, gisteravond, verklaarde vice-premier Valentina Matvienko dat Rusland de toestand in de Kaukasische republiek „geheel onder controle” heeft.

Ze ontkenste dat de situatie van de vluchtelingen een humanitaire catastrofe betekent. „Kosovo, dat was pas een humanitaire catastrofe”, aldus Matvienko. „Bij ons wordt de bevolking vergeten noch verlaten, en is de situatie volledig onder controle van de staat. In Kosovo was dat wel anders.” (Reuters)

<http://www.metrovandaag.nl>

Woensdag

Clinton noemt oorlog Tsjetsjenië 'vergissing'

OSLO De Amerikaanse president Clinton heeft dinsdag in Oslo het Russische militaire optreden in Tsjetsjenië bekritiseerd en bestempeld als 'een vergissing'. Hij deed dit na een gesprek met de Russische premier Vladimir Poetin.

Poetin noemde Tsjetsjenië een puur binnenlandse aangelegenheid en zei dat de kwestie geen invloed heeft op de betrekkingen tussen Moskou en Washington. De premier was samen met Clinton en andere hoogwaardigheidsbekleders in Oslo ter gelegenheid van de herdenking van de Israëli-

66-11-5 1777

Tsjetsjenië overschaduwde OVSE-top van verzoening

Istanbul herbergt 'Top van Tsjetsjenië'

Door onze correspondent

BERNARD BOUWMAN
 ISTANBUL, 18 NOV. De top van Tsjetsjenië – zo wordt de topconferentie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die vanmorgen in Istanbul is begonnen, nu al genoemd.

Na het felle verschil van mening tussen Rusland en het Westen over het ingrijpen van de NAVO in Kosovo had dit de top van de verzoening moeten worden. In het Ciragan-paleis (dat ooit werd gebruikt om een gekke sultan op te bergen) hadden er mooie 'familiefoto's' van Clinton en Jeltsin gemaakt kunnen worden en er liggen twee verdragen op tafel die zowel Rusland, de Verenigde Staten als de landen van de Europese Unie graag willen ondertekenen. Maar Tsjetsjenië maakt alles moeilijker. Zo hoog liep de onenigheid in de aanloop tot de top op dat de Russische president, Boris Jeltsin, maandag aankondigde dat hij zelf – en niet de premier, zoals eerder aangekondigd – naar Istanbul kwam om het Russische ingrijpen te verdedigen. Bij zijn aankomst in Istanbul, gisteren, sprak Jeltsin verzoenende woorden, maar toch houden de ergste zwartkijkers er rekening mee dat de top het toneel wordt van een fikse rel. Het Westen wil dat Rusland zijn militaire actie staakt en streeft naar een politieke oplossing met de Tsjetsjenen. Moskou daarentegen ziet Tsjetsjenië als een broeinest voor banditisme en moslim-extremistische geweld. De regio is daarnaast in een staat van anarchie, vindt Moskou, dus het Westen kan wel willen dat er gesprekspartner moeten zijn?

Het conflict in Tsjetsjenië werpt een schaduw over elk van de drie documenten die voor de top op de agenda staan. Zo ligt het in de bedoeling dat de deel-

nemers aan de top een nieuwe versie van het Verdrag over de Conventionele Strijdkrachten (CSE) in Europa ondertekenen. Het 'oude' verdrag, dat in 1990 werd ondertekend, was het laatste ontwapeningsverdrag in de traditie van de Koude Oorlog: het ging uit van het bestaan van de 'blokken' NAVO en Warschaupact. Het ontwerp-verdrag dat nu ter tafel ligt, gaat niet meer uit van 'blokken' maar van soevereine staten. Daarnaast worden er in het verdrag verdere stappen gezet op het gebied van verificatie en inspectie van wapensystemen. „Door iedereen, zowel het Westen als Rusland, wordt de herformulering van het oude CSE-verdrag als erg belangrijk ervaren”, aldus een Westerse diplomaat die de ontwerp-tekst hielp voorbereiden.

Maar Rusland schendt met zijn militaire actie in Tsjetsjenië zowel het oude als het nieuwe verdrag. Beide teksten stellen namelijk een maximum aan het militair materieel dat Rusland in de zogeheten flanken van zijn grondgebied mag hebben. Door 'Tsjetsjenië' heeft Rusland het plafond voor pantservoertuigen, al met 500 overschreden.

Conferentie kan uitlopen op fikse rel

Ook de discussies over het zogeheten Handvest voor de Veiligheid in Europa hebben mede door het conflict in Tsjetsjenië een andere wending genomen. Dit Handvest, dat de veiligheid in Europa zou moeten regelen, is een oude Russische wens, die Moskou tijdens de OVSE-top van Boedapest (1994) nieuw leven inblies. Uiteindelijk inzet van Rusland was toen om de OVSE zo sterk te maken dat zij de leidende veiligheidsorganisatie van Europa zou worden en daardoor tegenwicht zou kunnen bieden aan de NAVO. Dat streven is volledig mislukt. De rol van de OVSE bij vredeshandhaving bleef vrij beperkt. De kracht van de organisatie lag vooral in, bijvoorbeeld, het sturen van waarnemers naar verkiezingen

of hulp bij de opbouw van vrede door democratiseringsprocessen te stimuleren.

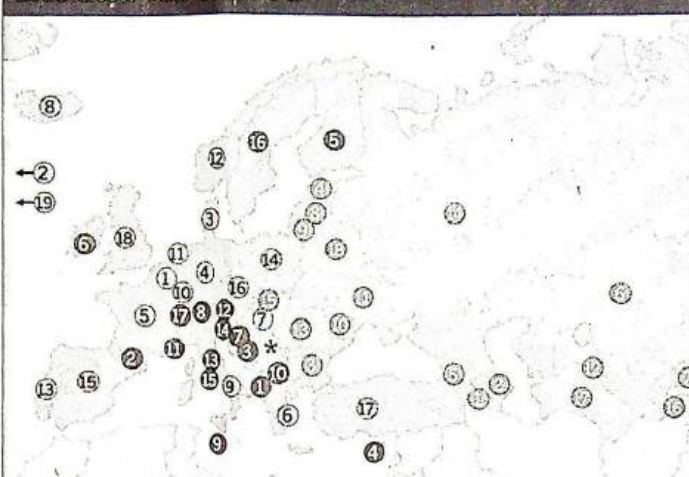
Het ontwerp-Handvest dat er nu ligt, is een beschrijving van de manier waarop de OVSE de afgelopen jaren heeft gefunctioneerd. Daarom is het veel minder ambitieus dan de oorspronkelijke Russische bedoeling. Maar er is nog ten minste één punt waar de lidstaten sterk over debatteren, en dat raakt opnieuw Tsjetsjenië. Rusland wil dat partners in de OVSE zich niet met conflicten binnen de grenzen van een land mogen bemoeien. Het Westen is het daar niet mee eens. De praktijk van de afgelopen jaren is dat de OVSE dat toch doet, aldus Westerse diplomaten, dus als dat Handvest dat verbiedt, zou dat in feite een stap terug zijn.

Tsjetsjenië zal, zo is de verwachting, ook ter sprake komen in de zogeheten Verklaring van Istanbul, het politieke document waarover de conferentie zich zal buigen. Weglating van de kwestie-Tsjetsjenië zou door Moskou als een grote diplomatieke overwinning gezien worden. Tot op het allerlaatste moment, zo denken diplomaten, zal er keihard onderhandeld worden over de precieze tekst.

Topontmoetingen van de OVSE zijn altijd een plek waar politici in betrekkelijke luwte elkaar kunnen ontmoeten. De Turkse premier, Ecevit, wil deze top gebruiken om van gedachten te wisselen met zijn Griekse ambtgenoot Simitis, om de recente Turks-Griekse toenadering een nieuwe impuls te geven. Voor Turkije is dat gesprek van groot belang. Griekenland verbindt harde voorwaarden, bij voorbeeld over Cyprus, aan een eventuele toekenning van de status van 'kandidaat-lid' van de Europese Unie aan Turkije.

De top in Istanbul zal zich ook buigen over de opvolging van Max van der Stoep als Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden. Het is aan Van der Stoep te danken, zo is de algemene opvatting, dat deze functie een zeker aanzien heeft verworven. Voor de opvolging van de Nederlander zijn er drie kandidaten maar die verwekken geen van drie een opvallend enthousiasme bij de lidstaten. Diplomaten sluiten niet uit dat de top Van der Stoep vraagt nog maar even aan te blijven.

Lidstaten van de OVSE

Lidstaten NAVO

1 België	8 IJsland	15 Spanje
2 Canada	9 Italië	16 Tsjechië
3 Denemarken	10 Luxemburg	17 Turkije
4 Duitsland	11 Nederland	18 Ver. Koninkrijk
5 Frankrijk	12 Noorwegen	19 Verenigde Staten
6 Griekenland	13 Portugal	
7 Hongarije	14 Polen	

Landen van het voormalige Warschaupact of Sovjet-Unie

1 Armenië	7 Kirgizië	13 Roemenië
2 Azerbajdzjan	8 Letland	14 Rusland
3 Bulgarije	9 Litouwen	15 Slowakije
4 Estland	10 Moldavië	16 Tadzjikistan
5 Georgië	11 Oekraïne	17 Turkmenistan
6 Kazachstan	12 Oezbekistan	18 Wit-Rusland

Overige Europese landen

1 Albanië	7 Kroatië	13 San Marino
2 Andorra	8 Liechtenstein	14 Slovenië
3 Bosnië	9 Malta	15 Vaticaanstad
4 Cyprus	10 Macedonië	16 Zweden
5 Finland	11 Monaco	17 Zwitserland
6 Ierland	12 Oostenrijk	

*Joegoslavië (Servië en Montenegro) is in juni 1992 geschorst

NRC Handelsblad 181199

Rusland walgt van Westerse 'hypocrisie'

Door onze correspondent

FRANK WESTERMAN
 MOSKOU, 18 NOV. Er woedt geen „oorlog” in Tsjetsjenië (Vladimir Poetin, premier). Er voltrekt zich geen „humanitaire catastrofe” (Igor Ivanov, minister van Buitenlandse Zaken). Het Westen stookt de brandjes op de Kaukasus op om Rusland te verzwakken (Igor Sergejev, minister van Defensie. Iedere Rus die het anders ziet is een „verrader” (Anatoly Tsjoebais, ex-minister van Privatisering).

Dit salvo stellingen vuurt Rusland af op Istanbul, waar 54 landen vandaag en morgen de veiligheid in Europa bespreken. Het Kremlin heeft zijn zwaarste kanon naar buiten gereden, Boris Jeltsin in eigen persoon, om het Russische gelijk nog een keer uit te leggen.

En als de Westerse *partijori* het dan nog in hun hoofd halen Rusland de les te lezen over „het lukraak bombarderen van burgerdoelen” en de toepassing van „een overdosis geweld”, ook goed. Moskou heeft besloten zich daar onder geen beding iets van aan te trekken.

Tien jaar na de val van de Berlijnse Muur, zo voorspelt de liberale *Novije Izvestija*, kon 'Istanbul' wel eens het keerpunt in de Oost-Westverhouding markeren. Niemand verwachtte dat de onberekenbare Jeltsin met zijn schoen op tafel zou gaan hameren, zoals destijds Nikita Chroesjtsjov, maar zijn ontmoeting met

Clinton zal evenmin overlopen van 'Mijn vriend Bill'-zus en 'Partnership'-zo.

Hoe openlijk en frontaal de botsing over Tsjetsjenië uiteindelijk zal uitpakken, heel Rusland walgt van de „Westerse hypocrisie”. De gematigde *Novije Izvestija* bracht het bloedbad van april in herinnering, toen de NAVO per abuis een vluchtelingenkonvooi in Kosovo had geraakt. Onder de kleurenfoto op de voorpagina stond: „Dit is de gebruikelijke dubbele standaard van het Westen.”

Generaals, politici en het publiek reageren giftig op 'het gehuil' om de Tsjetsjeense vluchtelingen. Ze kunnen het woord 'mensenrechten' niet meer horen. Als het Westen nou eens geen zand in de Russische oorlogsmachine probeert te strooien, „dan kunnen die vluchtelingen met kerst alweer naar huis”, zo belooft minister Ivanov van Buiten-

Hoe luider de kritiek, hoe dover de Russen

landse Zaken.

In de *Financial Times* vraagt hij zich af of de „anti-Russische hetze misschien ontworpen is om Rusland uit de Kaukasus te verdrijven”. Het Westen zou een geheime agenda hanteren, volgens welke het Russische leger in Tsjetsjenië andermaal het onderspit moet delven. Zodoende verliest Rusland zijn greep op de Kaspische oliestromen omdat de noordelijke Kaukasus dan te instabiel blijft voor het transport via pijpleidingen. Het is geen toeval, zo merken de commentatoren op, dat uitgerekend in Istanbul

een pijpleidingenverdrag wordt beklonken tussen Azerbajdzjan, Georgië en Turkije – waarbij Rusland achter het net vist.

Maar pas op, zo waarschuwt luchtmachtgeneraal Anatoly Korneokov: „Rusland is geen Irak of Joegoslavië. Wij dulden geen enkele bemoeienis. En laat het Westen niet denken dat wij totaal impotent zijn!”

Het leger, euforisch door de geboekte successen in Tsjetsjenië, voert de Koude Oorlog-retoriek ten top. Volgens stafchef Kvasjnin moet Rusland de oostwaartse uitbreiding van de NAVO voortaan beschouwen „als een bedreiging van de nationale veiligheid”. Het in 1997 ondertekende verdrag tussen Rusland en de NAVO is sinds de Kosovo-crisis dode letter, en de staatsomroep ORT hamert onvermoeibaar op de Rusland-vijandige doortraptheid van dat bondgenootschap.

Kremlin-watchers vrezen dat de Westerse kritiek op de strafexpeditie van de Russen in Tsjetsjenië het isolement van Rusland alleen maar zal vergroten. Het tot voor kort pro-Westerse dagblad *Kommersant* citeert Russische diplomaten die er bij hun Westerse collega's op aandringen niet door te draven. „Te sterke druk op Moskou creëert een anti-Westerse stemming en verbittering bij de militairen, wier handen nu al jeuken om op de rode knop te drukken.”

De ironie wil dat de OVSE, waakhond van de democratie en het respect voor de rechten van de mens, misschien wel een averechts effect sorteert door Rusland op de vingers te tikken. Hoe luider de kritiek, hoe dover de Russen. De *Komsomolskaja Pravda* constateert dan ook: de Koude Oorlog is op de Kaukasus hervat.

Russisch offensief tegen westerse kritiek Tsjetsjenië

OVSE-top

Wessel de Jong en Martijn Roessingh

AMSTERDAM, MOSKOU - De top van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa dreigt uit te lopen op een harde botsing tussen Rusland en het Westen over Tsjetsjenië. Maar Moskou heeft duidelijk gemaakt geen enkele kritiek te dulden.

De tweedaagse OVSE-top begint vandaag in het Turkse Istanbul. De Amerikaanse president Bill Clinton en andere westerse leiders hebben aangekondigd een politieke oplossing te eisen voor Tsjetsjenië, waar Rusland met een groot militair offensief zegt 'terroristen' te willen uitschakelen. Clinton zal vanochtend zijn ambtgenoot Boris Jeltsin ontmoeten en dezelfde 'harde woorden' gebruiken die hij twee weken geleden al tegen de Russische premier Poetin uitte.

Maar Rusland kiest voor de aanval. Bij wijze van diplomatiek offensief meldde Jeltsin gisteren dat hij het kernstopverdrag heeft ondertekend en naar het parlement heeft gestuurd. Dat zogeheten CTBT-verdrag verbiedt kernproeven, maar is door onder meer China, de VS en Rusland nog niet geratificeerd. Vorige maand kreeg Clinton het verdrag niet door de Senaat, en Jeltsins stap lijkt dan ook bedoeld om de Amerikaan te kijk te zetten. Het is overigens onduidelijk of het Russische parlement het verdrag wel zal ratificeren.

In de aanloop naar de OVSE-top was in Rusland een waar media-offensief gaande. Zo is Jeltsin op een spotprent in de krant *Nevizimaja Gazeta* bezig met een vliegenmepper een insect te verpletteren. „U krijgt zometeen de dierenbescherming op bezoek”, luidt de waarschuwing aan Jeltsins adres. Boos kijkt de president op. De begeleidende tekst luidt: het Westen is openlijk van plan zich in de binnenlandse aangelegenheden van de Russische Federatie te mengen. De bood-

schap is weinig subtiel: het Westen is de dierenbescherming, het insect het Tsjetsjeense volk. Ongestoord moet Rusland een einde kunnen maken aan de plaag der Tsjetsjenen, zo vindt deze doorgaans intellectuele krant.

Novija Izvestija, een nieuw liberaal dagblad, maakt het helemaal bont. In vierkleurendruk prijkt op de voorpagina de foto van de Kosovaarse vluchtelingen die op 14 april omkwamen bij de mislukte actie van Amerikaanse straaljagers. De fouten van de Navo moeten kennelijk de Tsjetsjeense slachtoffers en het op de vlucht jagen van honderdduizenden burgers rechtvaardigen. Ook andere 'westerse wandaden' worden in herinnering geroepen om te bewijzen dat men daar met twee maten meet. De Fransen moeten zwijgen na wat ze ruim 40 jaar geleden in Algerije hebben aangericht. En de Amerikanen worden nog eens met Vietnam om de oren geslagen. De oude koeien illustreren hoe blind de woede van Moskou is. De Russen voelen zich zwaar aangevallen door alle verwijten van 'bui-

tenproportioneel geweld' tegen de Tsjetsjenen.

Vlak voor Clintons vertrek naar Istanbul stuurde de mensenrechtenorganisatie Human Right Watch hem een open brief. Die geeft goed weer waarom de Russen zo boos en bang tegelijk zijn. Om hen te dwingen een einde aan de oorlog te maken, zou Clinton moeten dreigen met stopzetting van de kredieten van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank. Verder zou Rusland uit de Raad van Europa gegooid moeten worden en moeten de Russische vertegenwoordigers bij de EU voorlopig naar huis worden gestuurd. Deze suggesties zijn voor Moskou een schrikbeeld. Premier Poetin sprak woedend over degenen „die ons buiten de gemeenschap van geciviliseerde landen willen voeren”. De trotse Russen laten zich altijd graag voorstaan op hun Europese identiteit.

In Tsjetsjenië zelf liet Moskou zien zich vooralsnog niets aan de westerse kritiek gelegen te laten liggen. Russische troepen veroverden gisteren de westelijke stad Bamoet en bombardeerden Grozni, Oeroes-Martan en andere steden. Door het geweld in Tsjetsjenië zijn al 211 000 mensen gevlucht, vooral naar Ingoesjetie. Volgens minister Sjoigoe voor noodsituaties zullen zij uiterlijk februari thuis zijn. Of dat betekent dat de militaire leiding denkt het offensief dan te hebben afgerond, wilde hij niet zeggen. Het hoofd van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR, Sadako Ogata, gaat vandaag naar Ingoesjetie om de situatie van de vluchtelingen te bekijken.

Niet alleen de westerse leiders, ook landen in de regio maken zich steeds meer zorgen over het geweld. De grootste angst is dat buurlanden als Georgië en Azerbeidzjan bij de strijd worden betrokken. Rusland beschuldigt die landen van het doorlaten van manschappen en materieel voor de opstandige Tsjetsjenen. Gisteren voerden drie helikopters aan-

Een vrouw krijgt haar papieren terug na registratie in een opvangkamp in Tsjetsjenië. FOTO AP

vallen uit op Georgisch grondgebied. Vrijwel zeker gaat het om Russische helikopters, omdat de Tsjetsjenen niet over luchtmacht beschikken.

Enkele agendapunten van de OVSE-top worden in ieder geval zeer pikant. Ten eerste is daar de ondertekening van het Europese veiligheidshandvest voor de 21ste eeuw. Daarin zijn onder meer regels voor handhaving van mensenrechten opgenomen, die

momenteel in Tsjetsjenië al worden geschonden. De Russische minister van buitenlandse zaken Igor Ivanov heeft gezegd dat Rusland het verdrag wel zal ondertekenen, maar alleen als geen enkel land het verdrag aangrijpt de 'kwestie-Tsjetsjenië te politiseren'.

Een tweede ceremonie is de ondertekening van het bijkstellende verdrag over conventionele wapens in Europa. Daarin wor-

den beperkingen opgelegd in aantallen gevechtstroepen en materieel. De huidige Russische troepeninzet in de Kaukasus overschrijdt die normen, menen waarnemers.

Jeltsin zei gisteren de westerse landen er vast en zeker van te kunnen overtuigen dat Rusland zich in Tsjetsjenië aan de internationale rechtsnormen houdt. Hij hoop dat het verdrag over conventionele wapens in Europa, daarin wor-

Westerse missie naar Tsjetsjenië

Russische toestemming voor rol OVSE in opstandige republiek

Topconferentie

redactie buitenland

AMSTERDAM - De westerse landen en Rusland zijn het eens geworden over een rol voor de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa bij oplossing van het conflict in Tsjetsjenië. Daardoor kunnen vandaag in Istanbul alsnog het OVSE-handvest en een nieuw verdrag over conventionele wapens ondertekend worden.

De diplomatieke doorbraak kwam na een dag van ruzie en het vervroegde vertrek van de Russische president Boris Jeltsin. Die had zich woedend getoond over scherpe kritiek van westerse leiders op het Russische offensief in de Kaukasus. „U heeft het recht niet om Rusland te bekritisieren om Tsjetsjenië. Wij zijn verplicht een einde te maken aan de verspreiding van de kanker van het terrorisme”, aldus Jeltsin. Hij verwees naar de bomaanslagen die Tsjetsjenen in Rusland zouden hebben uitgevoerd. Volgens diplomaten werden er met name in het gesprek met de Amerikaanse president Clinton ongewoon harde woorden gebruikt.

Jeltsins woordvoerder ontken- de dat de president nog steeds woedend was toen hij vertrok. „Hij was in een uitstekende bui”, aldus de woordvoerder. Minister Ivanov van buitenlandse zaken zei dat Jeltsin tevreden was om-

dat hij bij het Westen begrip heeft gekweekt voor het Russische standpunt. Westerse diplomaten toonden zich overigens verbaasd over de vitaliteit van de Russische leider, die wegens gezondheidsproblemen zelden naar het buitenland reist. De laatste keer was naar de G-8 top in Duitsland, afgelopen juni.

De ondertekening van het nieuwe OVSE-handvest had gisteren moeten gebeuren, maar de westerse landen eisten dat de Russen eerst akkoord gingen met een passage over Tsjetsjenië in de slotverklaring. Rusland gaf na het vertrek van Jeltsin toestemming voor een OVSE-missie naar de Kaukasus, onder leiding van voorzitter Knut Vollebaek. Of die missie ook een actieve rol kan spelen, zoals westerse diplomaten zeggen, is nog onduidelijk. Volgens Ivanov zal zijn land humanitaire hulp aanvaarden van de OVSE, maar geen 'politieke bemiddeling' toelaten. Overigens heeft Rusland eerder een OVSE-delegatie uitgenodigd, om die vervolgens Tsjetsjenië niet in te laten.

Terwijl de top in Istanbul plaatshad, veroverden Russische militairen de Tsjetsjeense plaats Atsjol-Martan, ten zuidwesten van Grozni. Volgens Tsjetsjenen vielen daarnaast meer dan 170 doden bij raketbeschietingen op Grozni en Oeroes-Martan. Door het geweld zijn al ruim 200 000 mensen op de vlucht geslagen.

PAGINA 5: OVSE PROBEERT RUSLAND BINNENBOORD TE HOUDEN

Russisch leger zet Westen klem

Het Westen durft niet echt stelling te nemen tegen de Russische optreden in Tsjetsjenië. Dat zal opnieuw blijken tijdens de top van de OVSE die vandaag en morgen in Istanbul wordt gehouden. Hubert Smeets meent dat dit alles te maken heeft met het ongenoemde argument: de machtsstrijd van het leger.

118-11-55

De strijd tegen het terrorisme in Rusland verloopt traag maar voortvarend. Anders dan vijf jaar geleden wordt het werk in Tsjetsjenië nu niet prikkant maar door politietroepen opgevoerd. Bovendien worden luchtmacht, Boverdien worden potten-thuisfront geen verraaring rijst en baten.

De steden en dorpen in de laagvlakte (Goedemes, Bamtoe en Ellenlang bombardeerden gezuiverd. Er wonen namelijk geen mensen meer, dus ook geen terroristen als Basajev op wie de strijdmacht het officieel gemunt heeft. De laatste verbergen zich in Vedeno en andere oorden in de bergen. De burgers zijn gevlucht naar Ingoesjetie of andere buurlanden en verblijven daar bij familie, in auto's, tenten of holen. Het zijn er inmiddels bijna tweehonderdduizend. Ingoesjetie, een deelrepubliek met nauwelijks 300.000 inwoners, bezwijkt er bijna onder. Ruslands minister voor noodtoestanden, de goed gecolfeerde Sjioigoë, die met zijn nieuwe partij *Jedinstvo* (Eenheid) namens het Kremlin een goot doernaar de Doema die over ruim vier weken wordt verkozen, is evenmin in staat om de realiteit in banen te leiden. Treinrampen kan Sjioigoë aan, oorlogstrampan boeien hem minder.

Tsjetsjenier? In verbale zin neemt de opwindende langzamerhand iets toe. Maar tussen woord en daad gaapt een kloof die de echte *frontbenchers* in de internationale politiek behoedzaam omzeilen. Daarvoor zijn negen redenen aan te voeren.

• Ten eerste. De Europese Unie en de NAVO hebben hun handen vol aan Kosovo. Daar is het, ondanks een succesvolle luchtoorlog, nog altijd niet pluis. Het opbouwen van een multi-etnische autonome provincie binnen Joegoslavië, waar de oude nationalistisch-socialistische en corrupte elite nog altijd aan de macht is, blijft zoals verwacht een ingewikkelder bezigheid dan 'sorties' vanaf een luchtbasis lanceren of de pers te woord staan in Brussel. Het Westen moet dus afmaken wat het is begonnen.

• Ten tweede. Tsjetsjenen zijn moslims met lange baarden en rare hoeden, die er onbegrijpelijke strijdrituelen op nahouden. Met zulke mensen is identificatie moeilijker dan met Kosovaren. Kosovo vertegenwoordigt bovendien een Europees belang. Tsjetsjenië hoort bij het geopolitieke klimaat van West-Azië, waar verlichte moralen en rechtstelselrijkheid minderheidsproducten zijn.

• Ten derde. Anders dan in Kosovo hebben de Tsjetsjeense leiders in den beginne niet gepoogd langs politieke weg autonomie te verwerven. Ze hebben sinds de ontmanteling van de Sovjet-Unie in 1991 gekopt op de taal der wapens. Dat vocabulaire is hun met de paplepel ingegoten, laatstelijk de paplepel ingegoten, laatste in 1944 toen Stalin het Tsjetsjeense volk (samen met Ingoesjen, Kabardijnen en Krim-Tataren) naar Siberië deporteerde wegens 'collaboratie' en daar tot na 1956 moest blijven. Mede daarom haten en minachten ze de Russen. Omdat Moskou - ingegeven door haat en angst - evenmin heil zag in een diamgang gaan. Het leidde ertoe dat Tsjetsjenië een vrijstaat werd

De Kaukasus is het schietkamp van het Russische leger geworden. (Foto: Ilkka Iimonen)

voor hen die vooraf met een kalasjnikov overweg kunnen.

• Ten vierde. Tsjetsjenië heeft geen vertrouwen in ons en wij hebben geen vertrouwen in Tsjetsjenië. Beide hebben op hun manier gelijk. De Tsjetsjenen omdat ze, loch al niet gewend om allereerst te praten, geen heil van ons kunnen verwachten. Westelingen omdat ze er hun bestaan niet zeker zijn. De cineast Jos de Putter en zijn Poolse cameraploug hebben ter plaatse hun onthullende film *The making of an empire* gedraaid omdat dat ze protectie genoten van hun hoofdpersoon: de mafabaas/ondernemer/bankier/politicus Noechajev die als schaduwminister van financiën en buitenlandse handel in Tsjetsjenië redelijk vrij zijn gang kan gaan. Maar voor het overige wagen alleen de meest dappere

Politiek is voortzetting van de oorlog geworden

re en plichtsgetrouwe onafhankelijke waarnemers het er soms op. Vanuit de hemel bedreigen Russische bommen en granaten het leven. Op de grond loeren kidnapers die je in ruil voor losgeld heel misschien vrijlaten. De bijna drie jaar geleden overtuigend gekozen president Maschadov staat machteloos en kan nu weinig anders doen dan zich solidariseren met zijn volk. Met andere woorden, behalve de eenzame Maschadov zijn geen gesprekspartners beschikbaar.

• Ten vijfde. Moskou vrees in de Kaukasus een domino-effect. Als Tsjetsjenië roll, zullen de andere Russische deelrepublieken er ook gaan wankelen en verlist Rusland vervolgens zijn greep op onafhankelijke staten als Georgië, Armenië en Azerbaïdzjan. De eerste bommen zijn gisteren al op Georgisch grondgebied, dat een kleine maar cruciale grens met Tsjetsjenië vormt, gedropt. Het Westen, dat ondertussen op de achtergrond zijn partijje in de regio meeblaast, heeft daarvoor enig begrip. Er zijn al zoveel partijen (als Iran en Turkije) in het spel. Het moet niet nog onoverzichtelij-

ker worden. De domino-theorie in Zuidoost-Azië bleek immers ook geen onzin, toen de Amerikanen in 1975 Saigon verlieten.

• Ten zesde. Rusland is geen Servie. Servie is een kleine staat met nog geen negen miljoen inwoners, zonder olie of gas en zonder kernwapens. De etnische politiek van de Serviers heeft zich in tien jaar van kwaad tot erger ontwikkeld. Steeds kreeg Belgrado het lid op de neus. Isolation was het gevolg. Rusland is een grootland met een (krimpend) volk van nog altijd 145 miljoen zielen plus energiebronnen, nucleaire arsenalen en nog veel meer. Het beleid van de Russen is niet etnisch georiënteerd - Rusland is een multiculturele natie zonder weerga - maar politiek bepaald. Voor Moskou gaat het niet om de moslims maar om de Kaukasus en de Kaspische Zee. De rebellen verstoren de geopolitieke balans, een evenwicht dat toch al broos is na het jachtseizoen voor olie en gas er de tweede keer deze eeuw is geopend.

• Ten zevende. Jeltsin is geen Milošević. Het staatshoofd van Rusland is ziek, zwak of misselijk maar schipperij regelmatig bebroedzaam heen en weer tussen introvert patriotisme (wie durft het grote Rusland te les te lezen) en extrovert realisme (Oost en West hebben identieke belangen bij de bestrijding van terrorisme). De president van Joegoslavië op zijn beurt blijft trouw aan de lijn die hij tien jaar geleden heeft ingezet: de roem van de nederlaag is hem liever dan ondank al's werelds loon.

• Ten achtste. Kosovo was en is weliswaar integraal onderdeel van Joegoslavië. Maar voordat de NAVO in maart de strijd aanbond met Servie had de Veiligheidsraad de regering in Belgrado al vaak en vooral vergeefs gewaarschuwd voor haar heilloze Kosovo-politiek. Tsjetsjeniers sinds de akkoord van Chasjivjort van 1996 weliswaar de facto zelfstandig - in 2001 zou de bevolking zich zodanig ver per referendum de jure mogen uitspreken - maar sindsdien heeft niets en niemand deze toestand erkend. De Tsjetsjeense gezanten in den vreemde bijvoorbeeld in achterkamertjes. En als de nationale vlaggetje op hun auto monteren, roept dat eerder haantje op dan respect.

• Ten negende. Hoewel Rusland dit voorjaar zijn fiat aan de

NAVO-actie *Allied Force* in Joegoslavië onthield, heeft de Russische regering zich gevoegd. Moskou deed wat het moest doen: bemiddelen, vertragen, provoceren en uiteindelijk participeren. De burgerlijke leiders in Moskou hebben zich niet laten verleiden door de militaire leiders, die hun kans toen al schoon zagen voor een confrontender politiek jengens het Westen. Een soort koude oorlog werd zo afgewend: in ruil voor IMF-kredieten, waarop de Russische regering door de 'witwasaffaire' in de VS en Zwitserland overigens nog wacht.

Een paar van deze negen argumenten zullen president Jeltsin en zijn premier Poetin te berde brengen bij de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die vandaag en morgen in

Voor Moskou gaat het ondermeer om de Kaukasus

Istanbul bijeenkomt. Een tiende reden zullen ze vermoedelijk niet aan de orde laten komen. Want de 'campagne' tegen het islamitische terrorisme in de Kaukasus heeft ook intern-Russische oorzaken en implicaties. Cynici zeggen: ze is allereerst ingegeven door binnenlandse belangen. Tot deze zomer leek de machtsstrijd rond het Kremlin een civiele aangelegenheid. De 'oligarchen' van de financieel-industriële conglomeraten hadden allemaal hun eigen politiek op de loonlijst staan. Wie goed bezette, wist zich verzekerd van een goede uitgangspositie voor de komende parlements- en presidentsverkiezingen.

Sinds Kosovo heeft zich een derde partij gemeld: het leger dat zich de theorie van voormalig minister van Buitenlandse Zaken en premier Primakov over de wereld als 'multipolar' arena eigen heeft gemaakt. Naar de burgerpolitici wensen ze hun oren niet meer te laten hangen. De Kaukasus is hun 'schietkamp'. Generaal Kvasjnin, voorzitter van de chefs-van-staven, heeft minister Sergejev van Defensie de afgelopen weken niet

toevallig overvleugeld. Buiten de bewindsman om telefoneerde hij zelfs met Jeltsin, die in Sotsji aan de Zwarte Zee met vakantie was en daarna jilings huiswaarts keerde, om de president duidelijk te maken dat in de Kaukasus geen weg terring is.

Voor de fascistoid schrijver/politicus Prochanov, die de afgelopen jaren alleen in de marge mocht figureren, is dat aanleiding om zich in *Argumenti i Fakti*, het grootste weekblad van Rusland, aan een prognose te wagen. Als de oorlog doorgaat - en die kans is groot, nu patriarch Aleksej II zijn zegen heeft gegeven, Poetin zich tot sprekbuis van het leger opwerkt en afgelopen week einde openlijke steun van Jeltsin heeft gekregen - krijgen we volgens Prochanov te maken met een „nieuwe realiteit" waarin de loon wordt gezet door een „nieuwe elite van briljante jonge generalis". Om misverstand te voorkomen: Prochanov verheugt zich op voorhand niet omdat deze generalis hun hele leven in de kazerne hebben doorgebracht. Ze zijn daarom makkelijker te manipuleren' door de financieel-politieke oligarchen die geen belang hebben bij het 'ontwaken' van Rusland, zoals hij als chavvinist juist wel wil, maar flirten met een grote coalitie zodat de presidentsverkiezingen straks niet meer nodig zijn. Zijn redenering is wat paranoïde maar daarmee nog niet onzinnig. Rusland wordt nu gedomineerd door een carré van vier 'K's': Kremlin, kapitaal, kommunisten en kazerne. Voor de buitenstaanders res-teert de kroeg.

In Istanbul etaleren de Westerse leiders ondertussen hun zorgen. De Russen zullen luisteren en hun gesprekspartners aan de hand van de eerste negen argumenten van repliek dienen. Maar om de tiende reden draait het. De dynamiek in het Kremlin en de Kaukasus heeft hen meezogen in een gewapend conflict waarop dat bekende Prinsesse axtona niet meer lineair van toepassing is: de oorlog om Tsjetsjenië is niet louter een voortzetting van de politiek met andere middelen, de politiek in Moskou is ook een voortzetting van de oorlog geworden. De OVSE heeft te weinig tijd om zich deze dialectiek eigen te maken.

Hubert Smeets is redacteur van NRC Handelsblad.

OVSE probeert Rusland binnenboord te houden

Topconferentie

Johan ten Hove

AMSTERDAM - Het gesterme waaronder de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, OVSE, in het Turkse Istanbul bij elkaar is gekomen, was een harde oorlog voeren in Tsjetsjenië, waarbij vele grondgebinten van die OVSE met voeten worden getreden, moest er een drietal documenten worden getekend.

De drie documenten zijn een Handvest voor de Veiligheid in Europa, een nieuwe versie van het Verdrag over de Conventionele wapens in Europa, en de Stichting voor de Conventionele wapens in Europa.

Handvest voor de Veiligheid in Europa, OVSE, top dat als de kern van Istanbul de geschieds moet ingaan.

Hittale problemen in Istanbul is dat veel van wat de OVSE-landen zo graag afdrukt. Papier willen puwen - over de hoeveelventonele wapens in de ende landen, over de ding van geweldsmiddelhandhaven van de van de mens - moment een belangrijk lid van nisatie, Rusland, volstrekt aars wordt gelapt en wel sjenie.

OVSE-landen willen daar i zeggen, om de geloofzheid van de organisatie n beetje in stand te houaar Rusland wil van geen weten en de OVSE-landen ook weer graag voor de ortie behouden om in de nst nog enige invloed op rters in Moskou uit te kunfenen.

OVSE vloei voort uit de zo- en akkoorden van Helsinki, 55 overeengekomen door de ige Staten, de Sovjet-Unie n respectievelijke bondge- . De organisatie, tot 1995 rante voor Veiligheid en

Samenwerking in Europa (CVSE) geteuten, werd opgericht om toenadering tussen Oost en West, economische en culturele uitwisseling en respect voor de rechten van de mens te bevorderen.

Na de val van de Berlijnse Muur en het opbreken van de Sovjet-Unie veranderde de rol van de organisatie. De OVSE, met inmiddels 55 leden, legde zich toe op het waken over eerlijke en

Albright wil meer geld voor Balkan

ISTANBUL - Westerse landen moeten hun beloften nakomen en meer geld ter beschikking stellen voor de wederopbouw van Kosovo en de getroffen Balkanstaten.

Dat zei de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Madeleine Albright gisteren op de topconferentie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in Istanbul.

Albright riep ook op beginnend jaar een conferentie te houden om de wensen en mogelijkheden van de regio te inventariseren. „Als de sneeuw begint te smelten moeten wij projecten klaar hebben om de mensen aan het werk te helpen.”

De bewindsvrouw deed haar uitspraken tijdens een bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken die zich lieten informeren over de stand van zaken rond het pact. Doel van de overeenkomst is de landen in de regio economisch op de been te helpen, en de nog jonge democratieën te versterken.

Voormalig Joegoslavië is niet vertegenwoordigd. Een woordvoerder van Milosevic, Brica Dacic, noemde de OVSE een marionet in de handen van de „heesters van de nieuwe wereldorde”.

vrije verkiezingen in landen met een prille democratie, zet zich in voor persvrijheid, voor minderheden en poogt door middel van preventieve diplomatie conflicten voor te zijn of, als dat niet lukt, een bemiddelende rol te spelen.

Het Handvest voor de Veiligheid in Europa moet het OVSE-mandaat voor conflictpreventie en crisis-management versterken. De bedoeling is dat de OVSE sneller dan voorheen kan ingrijpen in allerlei potentiële brandhaarden. Tevens stelt het verplichtingen aan alle OVSE-staten op het gebied van de rechten van de mens, de democratie en de rechtsstaat.

Een nieuwe versie van het Verdrag over de Conventionele Strijdkrachten in Europa (CSE) is nodig omdat het oude, dat in november 1990 in Parijs werd ondertekend, sloeg op de oude situatie van het bestaan van de twee grote machtsblokken, de NAVO en het Warschaupact. In het verdrag hadden Oost en West afspraken gemaakt over de vermindering van het aantal conventionele wapens (tanks, kanonnen end.) op het grondgebied van de machtsblokken in Europa, van de Atlantische Oceaan tot aan de Oeralrivier en de Kaspische Zee. Alles met het doel een verrassingsaanval te voorkomen.

Maar na het uitenvallen van de Sovjet-Unie en het Warschaupact zijn de krachtsverhoudingen in Europa sterk gewijzigd - zo is de NAVO inmiddels een stuk naar het Oosten opgericht - en Moskou heeft al jaren aangedrongen op wijziging van het verdrag.

In het nieuwe verdrag wordt nu per land bekeken hoeveel conventionele wapens en materieel een soevereine staat op zijn grondgebied mag handhaven. Overigens: Rusland heeft zowel op grond van het oude als het nieuwe verdrag teveel wapentuig in en rond Tsjetsjenië samenge-trokken.

Alles wat rijdt dient als schietschijf voor het oprukkende Russische leger

Vluchtelingen Ingoesjetie
Wessel de Jong

SLEPTSOVSK - Het gezicht van Raisa (26) ziet grijs van vermoeidheid. Maar haar ogen zijn wijd open gesperd en kijken panisch.

Afgemat is ze van twee dagen lopen vanuit haar dorp Alchanjoert in Tsjetsjenië naar de grens met de Russische republiek Ingoesjetie. De doodsangst die ze onderweg heeft doorstaan, laat haar niet los. „We werden de hele tijd beschoten”, roept Raisa naar lucht happend. „Door Russische soldaten.”

„We zijn toch vredige burgers”, roept Raisa hard om boven de dieselmotoren uit te komen van de vrachtwagens vol vluchtelingen. „Ze schoten onmiddellijk toen we onze schuilkamer verlieten.”

De jonge vrouw grijpt naar een pand van haar grijze wollen jas, waarop een bruine brandplek is te zien. Een schampschot. Een jonge van 17 jaar uit Raisa's groepje had minder geluk. Die kreeg een kogel in zijn lies en ligt nu zwaarbloedend in een ambulance aan de Tsjetsjeense kant van de grens, waar Russische troepen hem om onduidelijke redenen ophouden.

Aan de grenspost vlakbij het Ingoesjetische dorpje Sleptsovsk gonst op dat moment het gerucht dat een eind verderop op de weg, nog in Tsjetsjenië, een personenwagen is beschoten. Voor de vluchtelingen is het dan altijd weer de vraag, of er geen familie of bekenden in zaten.

Alles wat rijdt in Tsjetsjenië lijkt een schietschijf voor de federale troepen. De Russische luchtmacht meldt dagelijks de aantallen voertuigen die zijn vernietigd. Soms wordt erbij verteld dat er strijders in zaten, maar

vaak nemen de woordvoerders die moeite niet. De aanblichers van veel van deze ellende cirkelen permanent boven de grenspost. Met denderend kabaal komen de als kwaadaardige libellen ogende Mig-24 gevechtshelikopters steeds opnieuw overgevlogen.

Uit de gammele busjes met gewonden steekt steevast een vuile witte zakdoek

Kennelijk is de dreiging van deze agressieve toestellen niet zo groot, dat de vluchtelingen afzien van terugkeer naar waar ze vandaan komen. Over de rand van een hoge laadbak kijkt een groep Tsjetsjenen toe hoe Raisa vertelt.

Ze halen hun schouders op bij de vraag waarom ze weer richting oorlog gaan. Het blijkt vragen naar de bekende weg. Ze willen weten hoe het is met de achterblijvers en hun bezittingen. Een vrouw roept dat ze heen en weer is geweest om medicijnen te kopen voor haar moeder.

De zandwagens met menselijke lading kruisen de slachtoffers van de Russische bombardementen en beschietingen. Die worden vervoerd in gammele personenauto's of busjes, waaruit steevast een vuile witte zakdoek omhoog steekt. Veel van deze 'ambulances' gaan direct naar het overvolle ziekenhuisje van Sleptsovsk.

De Russische president Boris Jeltsin loopt weg uit de vergaderzaal tijdens de OVSE-top in het Turkse Istanbul. Hij was gefluisterd geraakt door kritiek op het Russische legeringrijpen in Tsjetsjenië. Na enkele aparte ontmoetingen met westerse leiders hield hij het helemaal voor gezien en vloog naar huis. FOTO REUTERS

MARIANNE FREDRIKSSON
Volgens Maria Magdalena
...een helder, vlot en boeiend verhaal...
Algemeen Dagblad f 49,90
www.degeus.nl

Bijna reguliere knieval van Rusland op OVSE-top

Na de felle retoriek van president Jeltsin en zijn theatrale vertrek gisteren op de OVSE-top in Istanbul volgde al snel een reeks Russische concessies.

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

ROTTERDAM, 19 NOV. President Jeltsin haalde gisterochtend op de OVSE-top in Istanbul woest uit naar zijn Westerse critici inzake het Russische offensief in Tsjetsjenië, gistermiddag ging hij — bijna regulier — door de knieën met een reeks concessies. Zoals aanvaarding van een politieke OVSE-missie voor Tsjetsjenië, acceptatie van OVSE-gedragsnormen voor Rusland in Tsjetsjenië, volledige instemming met het verdrag voor de vermindering van conventionele wapens in Europa (CSE) en met een Handvest voor Europese Veiligheid van de OVSE.

Al bijna even regulier ging Jeltsins knieval niet gepaard zonder theater, be-

doeld voor het thuispubliek. Hij verliet de top voortijdig met de mededeling dat hij terugkeerde naar Moskou om aan de Tsjetsjeense crisis te werken. Hij liet de Franse president Chirac en de Duitse bondskanselier Schröder in verbijstering achter toen nog geen tien minuten van de gereserveerde 45 minuten van hun gezamenlijke ontmoeting voorbij waren.

Jeltsin was kwaad omdat het Westen de ondertekening van het — door Rusland in 1994 bepleite — Handvest voor Europese Veiligheid koppelde aan overeenstemming over de slotverklaring van de top. In die verklaring wilde het Westen noten kraken over Tsjetsjenië. Jeltsins grillige vertrek uit Istanbul leek te stoen op een koele calculatie: hij registreerde 's ochtends dat Rusland geïsoleerd staat in de kwestie-Tsjetsjenië, zag een gedeeltelijke knieval aankomen en wilde verder gezichtverlies beperken door abrupt te vertrekken.

Clinton, Chirac, Schröder en andere leiders laakten gisteren de Russische aanpak van de Tsjetsjeense crisis, en vormden één front. Jeltsin verweet het

Westen bemoeizucht en hekelde nog eens de „agressie” van de VS en de NAVO in Kosovo. De uitwisseling van gedachten was één van de felste in het openbaar tussen de leiders van Oost en West sinds het einde van de Koude Oorlog. En ook al waren hun latere ontmoetingen achter gesloten deuren hartelijk, zelden

NIEUWSANALYSE

was het isolement van Rusland op één moment in de afgelopen tien jaar zo groot als gisteren.

Het tafereel riep herinneringen op aan Jeltsins dreiging met een „Koude Vrede” tijdens de OVSE-top in Boedapest van december 1994 naar aanleiding van de uitbreiding van de NAVO, en aan de Kosovo-crisis. In die kwesties volgde na harde retoriek ook een knieval. In die zin was de ontknoping gisteren bijna regulier. Jeltsin bezweek gedeeltelijk voor de Westerse druk en stond, bij monde van

zijn achtergebleven minister Ivanov, een rol voor de OVSE toe in Tsjetsjenië: gericht op humanitaire bijstand en het beginnen van een politieke dialoog.

Ook al denderd de Russische oorlogsmachine voort en moet de macht van de OVSE zeker niet worden overschat, het is een grote concessie, zo niet nederlaag: Rusland moet nu toch op eigen bodem pottenkijkers toelaten, en de noodzaak van een politieke oplossing onderkennen. „We zijn het erover eens dat een politieke oplossing belangrijk is en dat de bijstand van de OVSE bijdraagt aan het bereiken van dat doel”, vermeldt de slotverklaring.

Het eveneens vanochtend ondertekende Handvest voor de Europese Veiligheid rechtvaardigt zelfs de Westerse bemoeizucht in Tsjetsjenië: „Deelnemende staten zijn verantwoordelijk tegen hun burgers en verantwoordelijk tegenover elkaar voor de uitvoering van hun OVSE-verplichtingen. We zien deze verplichtingen als ons gezamenlijke resultaat en beschouwen ze daarom als zaken van onmiddellijke en gerechtvaardigde

zorg voor alle deelnemende staten.” Rusland moet de binnen de OVSE geldende 'gedragsnormen' respecteren in Tsjetsjenië.

Amerikaanse regeringsfunctionarissen noemen het handvest een equivalent op het terrein van veiligheid van de Helsinki-akkoorden uit 1975, gericht op mensenrechten. Het handvest is bedoeld om de OVSE meer armslag te geven bij crises en schendingen van de mensenrechten, bij toezicht op verkiezingen en bij wederopbouw van door oorlog geteisterde landen. Het handvest vergroot het internationale civiele vermogen om snel te reageren, reageerde vanochtend NAVO-chef Robertson. Op papier is dat waar, maar de werkelijke kracht van verdragen blijkt pas als het uur U is aangebroken: wie is bereid mankracht te leveren?

Het verdrag over de vermindering van de conventionele wapens, dat dertig landen vanochtend eveneens ondertekenden, stuit al meteen op problemen. Dit CSE-verdrag, een aanpassing van een eerder verdrag uit 1990, voorziet in een

forse vermindering van conventionele wapens. Maar Clinton maakte de ratificatie ervan vanochtend afhankelijk van vermindering van Russische militaire aanwezigheid in de Kaukasus, en daarmee van de crisis in Tsjetsjenië. „Rusland moet zo snel mogelijk zijn troepen in het noorden van de Kaukasus verminderen, zoals in het verdrag is afgesproken. Zo niet dan leg ik de overeenkomst niet voor aan de Senaat”, zei Clinton.

Zo eindigt de OVSE-top vandaag met veel papierwerk en Russische concessies, maar met weinig praktische vooruitgang. Tsjetsjenië legt onverminderd een hypothec op de relatie tussen Rusland en het Westen. De top van de OVSE, het troetelkind van de Russen en door hen zelfs ooit gezien als de Verenigde Naties van de Europa, heeft wel de druk op Rusland vergroot.

Of de OVSE als organisatie zelf vooruitgang heeft geboekt, is twijfelachtig. Temidden van een expanderende Europese Unie en NAVO blijft zij voorlopig niet veel meer dan een praatfabriek en uitzendbureau voor waarnemersmissies.

'Aanval afgeslagen, vijand verdeeld' Russische media lovend over Jeltsin

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN

Afspraken bij top OVSE

De belangrijkste punten uit het vanochtend in Istanbul door de 54 OVSE-landen ondertekende Handvest voor Europese Veiligheid luidt:

• „Deelnemende staten zijn verant-

op het optreden van president Boris Jeltsin-top in Istanbul. De laaghartige poging van het Westen om de Russische oorlog in Tsjetsjenië te saboteren is mislukt, zo luidt de teneur in veel kranten.

Jeltsin heeft de aanval op Rusland met glans afgeslagen, maar, zo wordt er aan toegevoegd, hij heeft daarbij „de deur naar Europa met een knal dichtgesmeten.

„Jeltsin is naar Moskou teruggekeerd als de redder van het vaderland”, schrijft de *Novije Izvestija*. „De aanval is afgeslagen, de vijand (het Westen) verdeeld.” De commentator toont zich opgelucht dat Moskou „de militaire doctrine van Washington, die van de humanitaire interventie”, een nederlaag heeft toegebracht. Ondanks de toezegging een OVSE-missie toe te laten in Tsjetsjenië, kan het Russische leger ongehinderd doorvechten – en dat is het belangrijkste. „Zo blijkt maar weer: de aanval is de beste verdediging.”

De (oude) *Izvestija* is bezorgd. „Rusland is beledigd, gekwetst en vernederd.” Jeltsin heeft het goed gedaan, maar waarom toch daagt het Westen hem uit? De herfst in de Oost-West-relatie is ingetreden, de klok vijftien jaar teruggedraaid. Het Westen probeert het verzwakte Rusland met de grond gelijk te

maken. Vanwaar toch die demonisering van Rusland, van het Bank of New York-corruptieschandaal tot en met de opgeheven vinger over de Tsjetsjeense vluchtelingen?

„Istanbul is een keerpunt”, constateert de *Izvestija*. „Er is een barrière opgeworpen die erger kan worden dan de Berlijnse Muur of het IJzeren Gordijn.”

De *Komsomolskaja Pravda* signaleert nog geen terugkeer naar het tijdperk van de Koude Oorlog, maar is blij dat „de publieke executie van Rusland onder het aanroepen van de mensenrechten” is mislukt.

Met instemming haalt de krant de Russische minister van Rampenbestrijding aan, Sergej Sjoigoe, die met een lijst wappert van buitenlandse hulporganisaties die niet in het grensgebied van Tsjetsjenië durven werken. „Zij vragen ons bescherming om niet gegijzeld te worden. Gegijzeld door wie? Door Russen? Welnee, door Tsjetsjeense terroristen.”

De verslaggever van de populaire *Moskovski Komsomolets* werd

overmand door een gevoel van trots toen hij Jeltsin hoorde grommen. „Jeltsin heeft Istanbul *kaltgestellt*”, kopte zijn krant.

De top deed de verslaggever denken aan een arena waarin een roedel jachthonden werd losgelaten op een verzwakte, oude beer. „Kenners van de drijfjacht vertellen ons dat het wel vaker geschiedt dat de beer ontkomt, en enkele honden na afloop met gebroken ruggen in het strijdperk achterblijven.”

Ook de televisiejournals gaven gisteravond een triomfantelijke draai aan het Russische optreden in Istanbul. Minister Igor Ivanov van Buitenlandse Zaken legde uit dat Rusland in de uiteindelijke tekst van het Handvest van de OVSE geen wezenlijke concessies had hoeven doen.

„Tsjetsjenië wordt weliswaar genoemd, maar alleen in de voor Rusland gunstige zin: dat het een integraal onderdeel van de Russische Federatie vormt en dat het conflict dus een interne aangelegenheid is”, zo verklaarde minister Ivanov.

zijn omdat Rusland een OVSE-missie in het gebied toestaat. Ook de ondertekening van het Handvest, dat het recht van de internationale gemeenschap erkent om zich onder bepaalde omstandigheden humanitair met binnenlandse conflicten te bemoeien, stemde Clinton naar eigen zeggen hoopvol.

Naast Tsjetsjenië kwamen in de marge van de OVSE-top ook nog een groot aantal andere onderwerpen aan de orde. Zo werd gesproken over de opvolging van de Ne-

derlandse oud-minister Max van der Stoel als Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden. Van der Stoel geniet internationaal veel respect omdat hij de functie van Hoge Commissaris groot aanzien heeft gegeven. De diverse kandidaten voor de opvolging wekten minder enthousiasme op bij de OVSE-lidstaten. Volgens de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Van Aartsen is de kwestie van de opvolging van Van der Stoel daarom weer vooruit geschoven.

President Jeltsin vertelt gisteren vroegtijdig de bijeenkomst van de OSVE in Istanbul (Foto Reuters)

woording se duidig aan hun burgers en verantwoordelijk ten opzichte van elkaar voor de uitvoering van hun verplichtingen in het kader van de OVSE. Wij zien deze verplichtingen als onze gemeenschappelijke prestatie en beschouwen deze als zaken van onmiddellijke en legitieme zorg van alle deelnemende staten.” Deze formulering houdt in dat binnenlandse conflicten door OVSE-landen niet langer kunnen worden afgedaan als interne aangelegenheden.

• De OVSE krijgt de bevoegdheid sneller op te treden om mogelijke conflicten te beslechten, de bescherming van mensenrechten te bewaken, verkiezingen te controleren en landen die getroffen zijn door conflicten te helpen bij de wederopbouw.

De belangrijkste punten in het nieuwe Verdrag inzake de Conventionele Strijdkrachten in Europa (CSE) zijn:

• Halvering van de zware wapenarsenalen in de Europese landen. Het eerdere CSE verdrag (1990) voorzorg in 40.000 tanks, 60.000 pantservoertuigen, 40.000 stuks geschut, 13.600 oorlogsvliegtuigen en 4.000 gevechtshelikopters in het gebied tussen de Atlantische Oceaan en de Russische Oeral. Rusland, dat de grootste wapenvoorraden bezit, mag nu niet meer dan 6.350 tanks hebben, terwijl de VS in Europa nog 1.812 tanks mogen hebben.

• In het kader van het vergroten van het onderlinge vertrouwen tussen de lidstaten krijgen de landen meer mogelijkheden om over en weer te controleren of iedereen zich aan de afspraken houdt.

In een slotverklaring stellen de OVSE-landen over de kwestie Tsjetsjenië:

• „Wij komen overeen dat een politieke oplossing essentieel is en dat de hulp van de OVSE kan bijdragen aan het bereiken van dat doel. Wij verwelkomen de toestemming van de Russische Federatie om de voorzitter van de OVSE het gebied te laten bezoeken.” Tot nu toe had Rusland zich verzet tegen het toelaten van een buitenlandse delegatie tot Tsjetsjenië.

OVSE

Van der Stoel blijft nog aan

[• *Vervolg* van pagina 1] Bij de Westerse delegaties bestond gematigde tevredenheid over het bereikte akkoord. Volgens de Franse minister van Buitenlandse Zaken Vedrine was het compromis „het maximum dat in de huidige context haalbaar was”. Zijn Duitse collega Joschka Fisher zei vanmorgen vroeg dat „we op meer hadden gehoopt”, maar voegde daaraan toe dat hij gisteren niet had gedacht „dat we zoveel zouden krijgen”. President Bill Clinton zei vanmorgen „hoopvol” te

Russische soldaten kijken in Atsjkoi-Martan, in Tsjetsjenië, naar het optreden van militaire muzikanten. (Foto AP)

Rusland blij met resultaat OVSE-top Istanbul

MOSKOU, 22 NOV. Rusland heeft getriomfeerd op de topontmoeting van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in Istanbul: het heeft Westerse druk inzake het conflict in Tsjetsjenië weerstaan en geen concessies gedaan.

Dat is zo goed als unaniem de reactie van de Russische media en Russische politici op de top. In Istanbul verdedigde president Jeltsin het Russische optreden in Tsjetsjenië. Hij ontzegde het Westen recht kritiek te leveren op Russische militaire actie, die uiteindelijk is gericht op het elimineren van terroristen.

„Rusland heeft in Istanbul gewonnen. Het heeft zijn standpunt over de Noordelijke Kaukasus verdedigd en zijn positie in het systeem van Europese veiligheid versterkt”, zo oordeelde de krant *Nezavisimaja Gazeta*. „Het Westen is er niet in geslaagd concessies over het Tsjetsjeense probleem los te krijgen. De Russische diplomaten hebben de nationale belangen verdedigd.”

Voor het zakenblad *Kommersant* is het meest positieve resultaat het uitblijven van openlijke ruzies in Istanbul. Dat Rusland het nieuwe handvest van de OVSE heeft getekend, heeft de top voor

gen mislukking behoed, aldus dit blad. De *Izvestija* onderstreepte de ferme houding van Jeltsin. „In de ogen van de Amerikanen heeft Jeltsin een onbetwispbare politieke moed aan de dag gelegd. Niemand had zo'n agressieve toon verwacht”, aldus de *Izvestija*.

De enige krant die niet positief reageerde was het blad *Segodnja*, dat oordeelde dat Rusland in Istanbul geïsoleerd was en dat ook bleef.

De voormalige Russische premier Jevgeni Primakov sprak op de Russische televisie van „een groot succes voor de Russische di-

plomatie” in Istanbul. Dat grote succes heeft de basis gelegd voor „de voortzetting van de strijd tegen het terrorisme en de strijd tegen het politieke isolement”, aldus Primakov. „De Russische diplomaten stonden voor een moeilijke opgave, maar ze hebben die zeer waardig uitgevoerd. Diverse Westerse politici hebben getracht de situatie in Tsjetsjenië te exploiteren om de toestand in Rusland te kunnen controleren. Voor ons is dat onaanvaardbaar”, aldus Primakov. De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Ivanov, liet zich in dezelfde zin uit.

In Tsjetsjenië zelf hebben de Russen naar eigen zeggen de omsingeling van de hoofdstad Grozny bijna voltooid. Op sommige plaatsen zijn de Russen de stad tot op twee kilometer genaderd. In de stad bevinden zich volgens Russische schattingen vijfduizend Tsjetsjeense strijders die zich op het Russische offensief voorbereiden. De Russische luchtmacht zet intussen de aanvallen op steden en dorpen in Tsjetsjenië onverminderd voort. Gisteren werden behalve Grozny – waar een flatgebouw werd getroffen – de steden Oeroes-Martan, Argoen en Barmoet gebombardeerd. (AP, AFP)

'Geen Tsjetsjeense catastrofe'

MOSKOU, ISTANBUL – In de Kaukasus is geen sprake van een 'humanitaire catastrofe', zegt de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties, Sadako Ogata.

De Japane bezocht gisteren opvangkampen in Ingoesjetie, de buurrepubliek van Tsjetsjenië waar ongeveer 200 000 mensen naar toe zijn gevlucht. Ogata zei ongerust te zijn over de situatie van de Tsjetsjeense vluchtelingen, maar geen 'hongersnood,

hoge sterftecijfers en epidemieën' te hebben aangetroffen. Dat zijn volgens haar kenmerken van een humanitaire catastrofe. Ogata riep wel op tot snelle hulpverlening om te voorkomen dat de situatie deze winter uit de hand loopt. Zij bood tweehonderd tenten aan voor noodopvang. Ogata bekritiseerde Rusland indirect door te zeggen dat zij veel getraumatiseerde Tsjetsjenen had gezien, en gewonden die eigenlijk in een ziekenhuis moeten worden opgenomen. Verder eiste

zij bescherming van hulpverleners door de Russische autoriteiten. In de regio worden vaak buitenlanders ontvoerd.

Onder andere de president van Ingoesjetie en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) hadden over een catastrofe gesproken. Moskou heeft die inschatting steeds tegengesproken. Bij de OVSE-top in Istanbul was de vluchtelingenstroom een van de belangrijkste redenen om felle kritiek te uiten op het Russische legeringrijpen in

Tsjetsjenië. Moskou zegt uitsluitend bezig te zijn 'terroristen' in de opstandige republiek te elimineren.

De OVSE-top in Istanbul werd gisteren afgesloten met de ondertekening van een slotverklaring, waarin voor de OVSE een rol wordt toegekend bij het vinden van een politieke oplossing van het conflict. Rusland had dat tot eergisteren afgewezen, en zegt ook nu nog geen 'politieke bemiddeling' van de OVSE te wensen. In Istanbul werden daarnaast een

verdrag over conventionele wapens in Europa ondertekend, en een nieuw OVSE-handvest dat internationale bemoeienis met interne conflicten in de 55 lidstaten mogelijk maakt als die de regionale stabiliteit bedreigen.

Rusland zegde verder toe zijn 2 500 militairen terug te trekken uit Moldavië, waar Russisch-sprekers in de regio Transdnjestrië zich willen afscheiden. Ook in Moskou het aantal Russische militairen in Georgië verminderen. PAGINA 5: DE OOGST VAN ISTANBUL

Trouw commentaar De OVSE en Rusland

22-11-99

Gedurende de twee dagen dat de lidstaten van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, OVSE, bijeen waren, vielen er door Russisch geweld in Tsjetsjenië honderden doden. Op die OVSE-top in Istanbul werden vorige week enkele documenten besproken en getekend die bol stonden van volzinnen over rechten van de mens, democratie, conflictbeheersing en reductie van strijdkrachten, terwijl op datzelfde moment de strijdkrachten van het OVSE-lid Rusland deze grondbeginselen van de OVSE aan de laars laptten.

Natuurlijk zijn er in de geschiedenis meer voorbeelden van de enorme afstand die er bestaat tussen het diplomatieke spel aan de onderhandelingstafel en de barre praktijk van het slagveld, maar 'Istanbul in Tsjetsjenië' is

weren van de meest schrijnende. En dat noopt meteen tot grote terughoudendheid bij de beoordeling van wat daar in Istanbul door de lidstaten van de OVSE aan het papier is toevertrouwd.

Op papier is het inderdaad niet niks, Volgens de Verklaring van Istanbul moet het conflict in Tsjetsjenië niet met militaire maar met politieke middelen worden opgelost en heeft de OVSE daar wel degelijk een rol in. En volgens het Handvest voor de Veiligheid in Europa accepteren de OVSE-staten dat andere staten zich bemoeien met hun conflicten. Beide documenten zijn uiteindelijk ook ondertekend door de Russen en de zucht van opluchting bij de andere OVSE-leden was hoorbaar. Zelfs nadat Moskou liet weten aan bemiddeling in het conflict in Tsjetsjenië

geen enkele behoefte te hebben. Om de geloofwaardigheid van de OVSE nog enigszins overeind te houden móest Tsjetsjenië, zeer tegen de zin van de Russen, genoemd worden, terwijl de OSVE anderzijds Rusland graag binnen de gelederen wilde houden. Dat is te begrijpen, omdat een gekrenkt Rusland zo mogelijk nog harder optreedt in Tsjetsjenië en op een geïsoleerd Rusland in de toekomst helemaal geen vat is te krijgen.

Verschillende leiders van OVSE-staten hebben het resultaat van Istanbul geprezen en gezegd dat het een aanzienlijke versterking van de organisatie betekent. Op papier wel, en het is aan de leden van de OVSE zelf om middels voortdurende druk Rusland te bewegen tot het in de praktijk brengen van wat het in Istanbul mede heeft ondertekend.

Successen in Istanbul brengen nog geen einde 'Tsjetsjenië'

OVSE-top

Johan ten Hove

AMSTERDAM – Uiteindelijk is het de 54 landen van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, OVSE, dan toch gelukt drie documenten te tekenen. En in één ervan, de Verklaring van Istanbul, wordt het conflict in Tsjetsjenië wel degelijk genoemd. Daarmee is het conflict overigens nog lang niet beëindigd.

Er staat dat, hoewel de OVSE niet tomt aan de Russische territoriale integriteit, het conflict in Tsjetsjenië op een politieke en niet op een militaire manier moet worden opgelost en dat assistentie van de OVSE zal bijdragen om dat doel te bereiken.

Het leek donderdag heel anders uit te pakken. De Russische president Boris Jeltsin wilde van geen bemoeienissen van derden met Tsjetsjenië weten en verliet de zaal, nadat verschillende regeringsleiders heldere kritiek op de Russische handelwijze hadden geuit. Kort na zijn vertrek werd er met de Russische delegatie overeenstemming bereikt over een OVSE-missie naar Tsjetsjenië,

en een tekst over Tsjetsjenië in de slotverklaring van Istanbul.

Als Jeltsin en de zijnen dit hele scenario vantevoren hebben bedacht om de Russische achterban tevreden te stellen, dan zijn ze daar goeddeels in geslaagd. De Russische media prezen gisteren hun president de hemel in en vonden dat hij de rest van de OVSE goed de waarheid had gezegd. Hoe die media de slotverklaring van Istanbul zullen opnemen, waarin wel degelijk van OVSE-bemoeienis met Tsjetsjenië sprake is, valt nog te bezien.

Van groter belang is echter de ondertekening van het Handvest voor de Europese Veiligheid. Naast de gebruikelijke volzinnen over inzet voor vrede, mensenrechten, democratie en het voorkomen van gewapende conflicten, staat daar ook in dat „de verantwoordelijkheid voor de burgers” in een land een zaak is van alle ondertekenaars. Waarmee de staten accepteren dat andere OVSE-staten zich mogen bemoeien met hun interne conflicten. En dan met name als het gevaar bestaat dat zo'n conflict zich uitbreidt tot buiten de landsgrenzen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Madelei-

ne Albright vergeleek het handvest met de akkoorden van Helsinki van 1975. „Toen besloot de OVSE (de voorloper van de OVSE) dat mensenrechten iedereen aangaan. Nu besluit de OVSE dat conflicten binnen samenlevingen iederaan aangaan wanneer zij voor regionale instabiliteit zorgen.”

Het derde document dat gisteren werd ondertekend is het 'gewijzigde' verdrag over de Conventionele strijdkrachten in Europa, CSE. Volgens het oude verdrag, getekend in Parijs november 1990, moesten de twee 'oude' machtsblokken, de Navo en het Warschaupact, hun aantallen conventionele wapens zodanig verminderen dat er aan weerszijden nog 20 000 tanks, 30 000 pantserswagens, 20 000 stuks artillerie, 6 800 gevechtsvliegtuigen en 2 000 gevechtshelikopters zouden staan. Volgens het aangepaste verdrag moet dat met nog eens tien procent verminderd worden, met dien verstande dat niet meer per blok wordt geteld maar per soevereine staat. De Russen hadden echter eerder al – en met succes – geklaagd niet te kunnen voldoen aan de reductie van hun materieel aan de zuidflank, de Noord-Kaukasus,

vanwege de toenemende spanningen in dat deel van de Russische Federatie. Het aantal Russische zware wapens in het gebied zal dan ook hoger uitvallen dan in 1990 was overeengekomen.

Overigens hield de Amerikaanse president Clinton gisteren een stok achter de deur. Hij zei het nieuwe CSE-verdrag niet aan de Senaat ter ratificatie te zullen voorleggen als de Russen hun strijdkrachten niet verminderen zoals in het verdrag is afgesproken.

Al met al een succesvolle OVSE-top? Op papier wel, en overeengekomen verdragen kunnen niet zomaar gebroken worden. Maar de inhoud van verklaringen en verdragen worden vaak verschillend geïnterpreteerd en daarbij komt nog dat de OVSE een consensus-club blijft, waarbij elk land een veto heeft als er besluiten moeten worden genomen. Zo heeft Moskou al laten weten dat een OVSE-missie alleen het door Rusland beheerste deel van Tsjetsjenië mag bezoeken, en dat het verder geen enkele behoefte heeft aan OVSE-bemiddeling in het conflict. Zoals gezegd, de oorlog in Tsjetsjenië is er nog niet mee afgelopen.

Vluchtelingen uit Tsjetsjenië krijgen brood uitgedeeld in het kamp in Sleptovsk in Ingoesjetie.

FOTO AF

Omsingeling Grozni nagenoeg voltooid

GROZNI - Het Russische leger heeft de Tsjetsjeense hoofdstad Grozni voor 80 procent ingesloten. Het probeert de omsingeling te voltooien door de plaatsen Oeroes Martan en Atsjchoi Martan te bezetten.

22-11-99
Russische gevechtsvliegtuigen bombarderen nog steeds 'bases' van rebellen, ondanks slecht weer. Premier Vladimir Poetin sloot zaterdagavond elke vermindering van de aanvallen uit, ondanks Westerse kritiek. „Er komen geen pauzes”, zei hij op de Russische tv. Het doel is volgens Poetin om „alle terroristische bases en alle condities die een toekomstige opstand van de rebellen mogelijk maken te elimineren in het hele grondgebied van de Russische Federatie, waarvan Tsjetsjenië deel uitmaakt.” De Russische operatie in Tsjetsjenië noemde hij een „antiterroristische operatie” en „geen oorlog”. In het noorden van Tsjetsjenië, dat al in Russische handen is, proberen de Russen de gas- en elektriciteitsvoorzieningen te herstellen.

De Russische schrijver Alexandr Soltsjenitsin keurt de Russische operatie tegen Tsjetsjenië goed. Soltsjenitsin was in de communistische periode een felle tegenstander van de Sovjet-onderdrukking. In een tv-interview zei de Nobelprijswinnaar dat Rusland zich moet verdedigen tegen terrorisme en moet ophouden toe te geven aan het Westen. Volgens hem capituleert Rusland al vijftien jaar voor het Westen.

PAGINA 5: LEREN NIET TE HATEN

Minga leert kinderen om Russen niet te haten

Tsjetsjeense oorlog

Wessel de Jong

SLEPTOVSK - Twee zoons in schoolgaande leeftijd heeft Minga Azieva (39). Ruim anderhalve maand wonen ze nu in de vluchtelingentrein in Ingoesjetie, direct achter de Tsjetsjeense grens. Uit de wapperende was en de losse draden, waarmee stroom wordt afgetapt, blijkt dat deze onafzienbare stoet wagons voorlopig niet gaat rijden.

De zoons van Minga, afkomstig uit Grozni, willen graag naar school. Want die is er inmiddels. Daarvoor heeft de pro-Tsjetsjeense president van Ingoesjetie, Roeslan Aoesjev, gezorgd. Maar Minga heeft weinig om haar zoons aan te trekken. Daarom heeft ze een 'ploegensysteem' ingesteld.

's Ochtends krijgt de één het enige paar schoenen en een jas, 's middags de ander.

Vanwege de pas gedooide sneeuw is de bodem veranderd in een modderpoel, terwijl veel vluchtelingen nauwelijks schoei- sel hebben. Bij de plotselinge vlucht voor het Russische geweld hebben ze praktisch niks meege- nomen.

In de 129 wagons, waarin 7600 vluchtelingen bivakkeren, zitten mensen, mensen en nog eens

mensen. Spullen zijn nergens te bekennen, behalve dan de tandenborstels van een hulporganisatie. Sinds kort zijn er wat keukenspullen. Aluminium Russische gevangenisborden, die de Tsjetsjenen nog sterker het gevoel geven dat ze in de val zitten.

Ruimte is er niet en privacy is onbekend. Minga komt er daarom niet toe om haar zoons zelf wat te onderwijzen. Ruimtegebrek is niet de ware reden, erkent ze later. De onrust in haar hoofd is te groot om geduldig met haar twee schrandere jongens aan het tafeltje van de overvolle treincoupé te zitten. „We zijn zo bezorgd over hoe het thuis is. Hoe het is met onze mannen, dat zijn de sterkste en dapperste ter wereld. Als er nieuwe vluchtelingen aankomen, gaan we meteen luisteren.” De vader van de twee jongens is in de vorige oorlog van 1994 tot 1996 al omgekomen.

Niet haten, dat is het belangrijkste wat Minga haar jongens probeert bij te brengen. „Bij onze kinderen die nu opgroeien, ontstaat een geweldige haat tegen de Russen. Maar ik zeg: dat ze nu tegen onze vechten betekent niet dat je ze moet haten. Ik haat dat nationaliteitsvraagstuk. Russen haten Tsjetsjenen. Tsjetsjenen haten Russen, weezinwakkend al die praat.”

Terwijl Minga dit vertelt lopen er twee 'huurlingen' langs de trein. Zo noemen de Tsjetsjenen alle Russische soldaten die dienen op contractbasis. In de vorige oorlog werden deze consequent afge- maakt als ze in krijgsgevangenschap vielen. De Tsjetsjenen spaarden dienstplichtigen.

De twee 'huurlingen' bij de trein gaan naar een stalletje om levensmiddelen te kopen. „Van geld dat ze hebben verdiend met

Tsjetsjenen eten uit Russische gevangenisborden

de verkoop van de benzine van het leger. Door deze oorlog leven ze goed,” zegt Minga minachtend. Maar dat wordt hun tegelijkertijd vergast. „Ze hebben honger. Heb je gezien hoe vuil en mager ze zijn?”

Minga vechten de bierkaai. De haat bij de Tsjetsjenen overheerst. Ze worden het optreden van de Russen in lijken, als ze uitsluitend het zouden maken op terroristen als Basajev en Chatab, die de Russen verdenken van de bomaanval in Moskou van half september. „Waarom moesten burgers het slachtoffer worden en verliezen we al onze mensen,” verwoordt

een vluchteling het algemene gevoel in de kampen in Ingoesjetie die nu 200 000 Tsjetsjenen herbergen. „In elk land zijn er terroristen, die moeten vernietigd worden, maar stop die oorlog,” roept een oudere Russische vrouw.

„Poetin is slecht, hij haat ons,” zegt Minga met een vies gezicht over de Russische premier. Maar ook aan haar eigen president, Aslan Maschadov is ze gaan twijfelen. „Misschien was hij toch niet zo sterk,” concludeert ze uit het feit dat het nu zover is gekomen. Geen vluchteling neemt het op voor commandant Basajev. Hij is helemaal geen Tsjetsjeen, maar komt hij uit het naburige Dagestan, wordt beweerd.

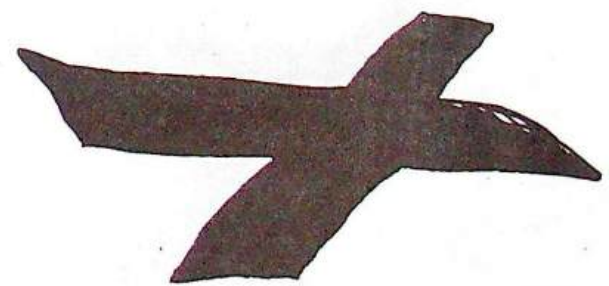
Via Basajev zouden de Tsjetsjenen nu zijn opgezadeld met het Wahhabisme, een extreme variant van de islam uit Saoedi-Arabië, die in het oostelijk gelegen Dagestan een veel sterker voedingsbodemp zou vinden. Daarom worden alle Tsjetsjenen nu voor terroristen versleten, zo gaat de redering.

De westelijke burens, de Ingoesjeten, zijn flegmatischer en minder politiek. De commandant van de trein denkt dat zijn land altijd binnen de Russische Federatie zal blijven. Niettemin doen de Ingoesjeten alles wat ze kunnen om hun Tsjetsjeense 'broeders' te

helpen. Onze Ingoesjeetse lijfwacht, altijd in de buurt als bescherming tegen ontvoering, bedankt ons na elk gesprek dat we zijn komen luisteren naar de vluchtelingen. „Jullie zijn onze enige hoop,” zegt Minga over het Westen.

DE STRIJD TEGEN HET TERRORISME IN Tsjetsjenië GAAT GEWOON DOOR!

23-11-99

Len Munnik

LEN

'Bevrijde' Tsjetsjenen voelen vooral angst

De Russen staan op het punt om Grozny binnen te vallen. Van een pauze zal geen sprake zijn, liet premier Poetin dit weekeinde weten. Rusland trekt zich niets aan van de westerse kritiek.

AP, AFP
GROZNY

22-11-94

Het Russische leger heeft Grozny, de hoofdstad van Tsjetsjenië, voor 80 procent omsingeld en probeert de gelederen in het zuiden te sluiten. Het westen van Grozny werd dit weekeinde zwaar onder vuur genomen met raketten. In Grozny hebben zich volgens het Russische ministerie van Defensie vijftot zesduizend rebellen verzameld om een Russische aanval af te slaan.

Ondanks het slechte weer gaan de bombardementen op veronderstelde bases van de rebellen door. Zo werden er aanvallen uitgevoerd op Bamoeet, ten westen van Grozny, Argoen en Oeroes Martan, ten oosten en ten zuiden van de hoofdstad.

De Russische premier Vladimir Poetin sloot zaterdagavond iedere vermindering van de aanvallen op Tsjetsjenië uit, ondanks de toemerkende westerse kritiek. 'Er komen geen pauzes', zei hij in een interview op de Russische televisie. 'We gaan door op dezelfde manier.' Het uiteindelijke doel is volgens Poetin om 'alle terroristische bases en alle condities die een toekomstige opstand van de rebellen mogelijk maken te elimineren in het hele grondgebied van de Russische Federatie, waarvan Tsjetsjenië deel uitmaakt'. De Russische operatie in Tsjetsjenië noemde hij een 'antiterroristische operatie, geen oorlog'.

In het noorden van Tsjetsjenië, dat al in Russische handen is, proberen de Russische autoriteiten de gas- en elektriciteitsvoorzieningen te herstellen. In sommige 'bevrijde gebieden' is dat al gebeurd, zei de Russische gezant Kosjman. Scholen en ziekenhuizen zouden daar weer functioneren. Het persbureau Interfax meldde zondag dat ruim 21 duizend Tsjetsjeense vluchtelingen inmiddels naar huis zijn teruggekeerd. In Ingoesjetië, Noord-Ossetië, Dagestan en Stavropol in Rusland zouden nog 196 duizend vluchtelingen verblijven.

Militaire dansers vermaken zaterdag de Russische soldaten aan het front in Tsjetsjenië, 25 kilometer ten zuidwesten van de hoofdstad Grozny. FOTO AP

'We hebben de Russen nooit uitgenodigd'

Reuters
GOEDERMES

De Russen noemen het een bevrijding, maar het is voorlopig de angst die de burgers van Goedermes in het gareel houdt. Enkele buitenlandse journalisten krijgen een rondleiding door de stad om te bewijzen dat Moskou het opstandige Tsjetsjenië onder de duim kan krijgen.

Een week nadat ze de tweede stad van Tsjetsjenië hebben 'bevrijd', rijden de Russische troepen op pantservoertuigen door de modderige straten, tartend neerkijkend op de lokale bevolking. Overdag staan lange rijen bij alomtegenwoordige controlepunten. En vanaf zes uur 's avonds geldt een strenge avondklok, overtreders mogen direct worden neergeschoten.

Niemand koestert de illusie dat de Russische troepen hier geliefd zijn. Maar er is wel sprake van een samenwerking met de uitgeputte burgers die in teder interview herhalen dat ze 'slechts vrede willen'. De stad staat nog altijd vol ruïnes van de Russische bombardementen tussen '94 en '96, die eindigden in verlies voor Moskou.

Kleine kinderen, vooral jongetjes, hangen op de straathoeken rond bij de Russische speciale troepen. Maar de rest van de bevolking houdt het liefst zoveel mogelijk afstand.

Toen de Russen een week geleden Goedermes mochten binnentrekken, sprak de Russische premier Poetin van een belangrijk keerpunt. De lokale bevolking, zo zei hij, had zich bij de Russische troepen aangesloten om de rebellen te verjagen die Tsjetsjenië nu

al twee jaar terroriseren. De stad werd ingenomen 'zonder dat er een schot gelost was'.

Zijn verhaal klopt, maar de inwoners van Goedermes zeggen dat het angst was, en niet een plotselinge loyaliteit aan Moskou, dat hen tot de samenwerking dwong.

De bommen zijn dit keer niet op de stad neergekomen, maar wel op de velden. Gebouwen zijn niet vernietigd, maar de ramen liggen aan barrellen door explosies in de omgeving. 'Probeert u maar eens een nacht met deze kinderen in een kelder door te brengen als er in de buurt bommen vallen. Het enige wat je dan wilt, is dat het zo snel mogelijk ophoudt', zegt een moeder, Fariza.

Voorlopig zijn de bombardementen gestopt. Er is weer gas, en de Russen hebben beloofd dat ook de elektriciteit snel wordt aange-

sloten. Over de Russen die in de straten patrouilleren, zegt Fariza: 'geen van hen heeft mij kwaad gedaan. Zij zijn ook iemands kinderen. We kunnen best met hen samenleven.'

Igor, lid van de speciale elitetroepen die ook in Tsjetsjenië vocht in de oolog van '94 tot '96, zegt dat het dit keer veel makkelijker is. 'Zij keken ons aan alsof we wolven waren, en andersom. Nu, enkele jaren later, hebben de mensen erg geleden. Zij willen niet meer vechten.'

Dat wil niet zeggen dat de bevolking gelukkig is met de Russische aanwezigheid. De 26-jarige Musa, die te midden van een groepje jonge mannen staat, zegt: 'We hebben de Russen nooit uitgenodigd. Ze waren er ineens.' Maar ook de Tsjetsjeense guerrillastrijders zijn weinig geliefd, vooral de bebaarde

radicale islamieten, die de Russen terroristen noemen en de Tsjetsjenen 'Wahhabisten'.

Met instemming van zijn vrienden zegt Musa dat Sjamil Basajev waarschijnlijk betaald wordt door iemand in Moskou. De krijgshoofd Basajev leidde de aanval op de buurrepubliek Dagestan in september, wat de Russische aanval op Tsjetsjenië uitlokte. 'Er zijn mensen die voor Allah strijden, en die het voor geld doen', zegt Musa.

Dus hij is blij dat de Russen de rebellen hebben verjaagd?, vraagt een Amerikaanse verslaggever. Musa kijkt de man spottend aan en antwoordt. 'Wie zou u lieve, aan het hoofd van uw land zien? Uw eigen Amerikanen, of een groep Russen die bij tijd en wijlen komt binnenrollen? De rebellen zijn nog wel ergens, en ze komen wel weer terug.'

In het dorp Doeisi in Georgië, het enige dorp in het land waar etnische Tsjetsjensen wonen, wachten vluchtelingen op bericht uit hun land en op hulp. (Foto Oleg Klimov / Fototoeds)

Tsjetsjensen: Holland, help ons!

De moeilijkste, maar gezien de Russische luchtmacht en de Russische luchtmacht waarschijnlijk minst onveilige van alle vluchtwegen voor de Tsjetsjensen is de weg naar Georgië; ze moeten de Kaukasus over. Velen verdwalen en vriezen dood. Diegenen die het wel redden, worden maar mondjesmaat geholpen.

Door onze correspondent

FRANK WESTERMAN
DOEISI, 24 NOV. De zeeman met de weelderige baard wordt naar voren geduwd als „een van de taaiten“. Met een buitdelijf spuit- op zijn rug en een ebbenhouten wandelstok is hij de Kaukasus overgestoken – te voet.

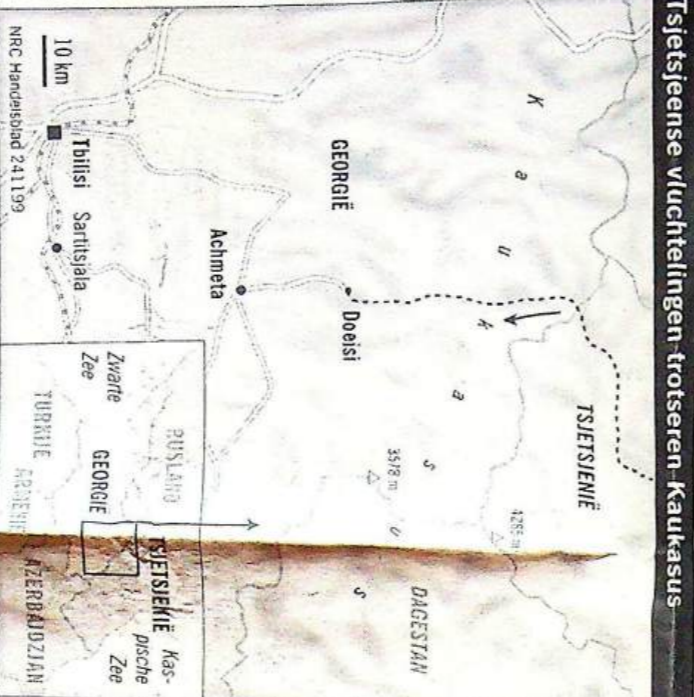
Jeltsin had bouwmaterialen beloofd, maar hij stuurde alleen maar meer raketten“, zegt de Tsjetsjense. Vroeger in Vladivostok had hij op de Sovjet-koopvaartrij-vloot gevaren, maar de laatste ja- ren zat hij thuis in Grozny, in een kapotgesloten flat. In de nacht van 2 op 3 november was hij met een Kamaz- vrachtwagen tot aan de grens met Georgië gevluht. Vanaf een winderige bergpas was hij gaan lopen, twee etmalen lang, tot hij in het bergdorp Doeisi aan kwam.

De 50-jarige zeeman had geluk: kort na zijn tocht sneeuwde zijn looproute in. Drie jongens te paard, die na hem kwamen, waren hopeeloos verdwaald. Hun doodge- voren lichamen zijn inmiddels door een Georgische helikopter- loot geborgen. „En zij zullen niet loof geborgen“, voorspelt de Ethispiter Mamoe van de VN-hulp- organisatie UNHCR die aan het eindpunt van de vluchtroute een veldpost opzet. „Zolang er oorlog woedt zullen er wanhopig er zijn die de oversteek proberen te wa- gen.“

Vanuit de laadbak van twee vrachtwagens deelt hij matrassen en dekens uit, kookgerei, emmers, potkachel, waspoeder, groene zeep. De vluchtelingen, tweedu- zend in getal, verdringen zich op het drassige veldje bij de dorpskli- niek, zwaaiend met hun *refugee card*. Het is een milde herfstdag; de wijnranken die zich om de veran- das van de huizen slingeren heb- ben hun blad nog niet verloren. In de verte tekent zich een schier on- neembaar richel van sneeuwkap- pen al, met pieken van vierduizend meter en hoger.

De verhalen die de ontbeenden van gene zijde met zich meedrag- en zijn ronduit gruwelijk. Doeisi, een dorp van Kisti (Georgische Tsjets- jenen), herbergt ze in het schoolje, de kliniek en het gemeentehuis. Vijf weeskinderen zijn bij een boe- renfamilie ondergebracht. „Hun moeder is onderweg gedood bij een luchtaanval“, vertellen de om- standers.

„Wij zijn ook gebombardeerd“, zeggen de zusters Chedda (14) en Medi (11). Ze stonden bij een bus- halte aan de rand van Grozny, met hun vader en moeder en hun heb- ben en houden. Ineens kwam er een vliegtuig in duikvlucht op hen af. „Het was ontzettend eng“, zegt

Tsjetsjense vluchtelingen trotseren Kaukasus

denwringend dat haar bergdorp aan de grens met Dagestan niet meer bestaat. Nochtans kloof heette het, en het wordt al sinds augustus met stalhorogels en kaljoesja-rak- kelen bewerkt. Op 4 november hadden de laatste bewoners beslo- ten te vluchten „omdat er niets meer te verdiefden viel. Alle hui- zen waren verwoest, er lagen lijken op straat maar die durfde niemand meer te begraven. Te gevaarlijk.“

„Nachts waren ze weggeslopen en na twee etmalen hadden ze Geor- gië bereikt.“

„Ze noemen ons bandieten! Maar zien wij er soms uit als ban- dieten?“ Mansjoera Hamzatova, een zwaartijve vrouw op rubber overschoenen, spreidt haar armen in een gebaar van machteloosheid. Ze is textielverkoopster en stond op de markt van Grozny toen daar, eind oktober, zommar uit het niets drie raketten insloegen. „Ik werd niet mijn kraamjpe en al omver ge- blaazen, en toen ik oprabbelde zag ik overal doden en gewonden. Ik heb de uiteengetrokken lichamen van mijn collega's gezien.“ Voor de 45- jarige Mansjoera was dat genoeg. Ze heeft de restjes van haar leven bij elkaar gepist en in twee week- endklassen gepropt. Het fotomajje, wat kleren, geld, de plastic zak met paspoorten. Met haar dochter Ma- dina aan de hand was ze vertrok- ken, en nu woont ze al weken in een afgelegen bergdorp in Geor- gië.

Ze laat haar onderkomen zien: kamer 8 in de lokale kliniek, een vertrek van twee bij vier. Er staan smalle ziekenhuisbedden en recht- op tegen de muur een matras van de UNHCR. Op een houtformus bij het raam is een meisje brood aan het bakken. Kamer 8 biedt on- derdak aan tien vluchtelingen. Ge- zeten op de rand van haar bed laat Mansjoera haar foto's zien. Eerst die van haar vader, met een typisch Tsjetsjense snuit van lamstracht en een borst vol Sovjet-medalies. Een veteraan uit de Tweede We- redoorlog. „Mijn vader heeft de Russen verdedigd door te vechten tegen Hitler. Later heb ik me wel eens afgevraagd: als hij dat niet had gedaan, en de Duitsers hadden de oorlog gewonnen, waren we dan niet beier af geweest?“

Ondanks zijn verdiensten was

denwringend dat haar bergdorp aan de grens met Dagestan niet meer bestaat. Nochtans kloof heette het, en het wordt al sinds augustus met stalhorogels en kaljoesja-rak- kelen bewerkt. Op 4 november hadden de laatste bewoners beslo- ten te vluchten „omdat er niets meer te verdiefden viel. Alle hui- zen waren verwoest, er lagen lijken op straat maar die durfde niemand meer te begraven. Te gevaarlijk.“

„Nachts waren ze weggeslopen en na twee etmalen hadden ze Geor- gië bereikt.“

„Ze noemen ons bandieten! Maar zien wij er soms uit als ban- dieten?“ Mansjoera Hamzatova, een zwaartijve vrouw op rubber overschoenen, spreidt haar armen in een gebaar van machteloosheid. Ze is textielverkoopster en stond op de markt van Grozny toen daar, eind oktober, zommar uit het niets drie raketten insloegen. „Ik werd niet mijn kraamjpe en al omver ge- blaazen, en toen ik oprabbelde zag ik overal doden en gewonden. Ik heb de uiteengetrokken lichamen van mijn collega's gezien.“ Voor de 45- jarige Mansjoera was dat genoeg. Ze heeft de restjes van haar leven bij elkaar gepist en in twee week- endklassen gepropt. Het fotomajje, wat kleren, geld, de plastic zak met paspoorten. Met haar dochter Ma- dina aan de hand was ze vertrok- ken, en nu woont ze al weken in een afgelegen bergdorp in Geor- gië.

Ze laat haar onderkomen zien: kamer 8 in de lokale kliniek, een vertrek van twee bij vier. Er staan smalle ziekenhuisbedden en recht- op tegen de muur een matras van de UNHCR. Op een houtformus bij het raam is een meisje brood aan het bakken. Kamer 8 biedt on- derdak aan tien vluchtelingen. Ge- zeten op de rand van haar bed laat Mansjoera haar foto's zien. Eerst die van haar vader, met een typisch Tsjetsjense snuit van lamstracht en een borst vol Sovjet-medalies. Een veteraan uit de Tweede We- redoorlog. „Mijn vader heeft de Russen verdedigd door te vechten tegen Hitler. Later heb ik me wel eens afgevraagd: als hij dat niet had gedaan, en de Duitsers hadden de oorlog gewonnen, waren we dan niet beier af geweest?“

Ondanks zijn verdiensten was

vader Hamzatov net als het hele Tsjetsjense volk door Stalin in weevagens naar de steppen van Kazachstan gedeporteerd. Man- sjoera was in 1954 in de verban- ning geboren, en als driejarig kind tijdens de dooi onder Chroesjov mee tereg verhuisd naar Grozny. In de eerste Tsjetsjense-Russische oorlog in 1995 waren haar vader en jongste broer bij een nachtelijk bombardement gedood; terwijl ze lagen te slapen.

Mansjoera's man is in Grozny achtergebleven. De foto waarop hij met een kalasjnikov in de aan- slag posert, moffelt ze gauw weg. Haar oogappel is Madina, haar 19- jarige, mondain geklede dochter. „Kijk hier zie je haar op het San Marco-plein in Venetië, tussen de duiven.“

Madina is danseres in het 40- koppige ensemble Winaach (Moe- derland). Het gezelschap was op tournee in Italië en keerde op 4 au- gustus terug. Intele-dagen voor het begin van de tweede Tsjetsjense- Russische oorlog. Op de foto's zie je Madina zwiertje dansen, in een folkloristische basjink met gouden kwastjes. Ze lacht naar de gonde- lier in de grachten van Venetië. Twee maanden later, is ze met haar *refugee card* op zak naar het stadje Achmetia gaan lopen op zoek naar iets te eten.

In de deuropening van kamer 8 meldt zich een ad hoc comité van vluchtelingen, met een petitie „aan het Hollandse volk“. „De meubel- annex verzenmaker Zeeodi Doe- rifjev draagt voor: „Holland, die kindertroon die we kennen van school, wij houden van u. Wij waarderen u en smeken u: heb me- dedogen met ons. Veroordeel ons niet, heb begrip, er zijn vele rech- vaardigen onder ons. Vind alstu- blijft medicijnen voor ons, voedsel en onderdak.“

„We hebben geen aardappel- len“, legt de dichtster uit. En geen bakken aardappelpeljes. We leven op brood en thee, dat is niet vol te houden.“ De zusters Chedda en Medi haasten zich om nog wat te zeggen: „Wij hebben zelfs geen leen pijnstillers gekregen.“ Medi laat het zakje pillen zien. „Maxi- maal vier per dag, staat erop.“

Grozny wordt niet bestormd

MOSKOU, 23 NOV. Het Russische leger is niet van plan de Tsjetsjense hoofdstad Grozny te bestormen en te veroveren. Dat heeft de Rus- sische opperbevelhebber, generaal Anatoli Kvasjnin, gisteren gezegd.

Volgens Kvasjnin heeft het leger Grozny voor tachtig procent om- singeld – de Tsjetsjensen houden het op zestig procent – en zal die omsingeling midden december worden voltooid. Daarna, aldus de generaal, zal het leger de stad inne- men zoals het eerder de Tsjetsjen- se steden Goedermes en Atsjkol- Martan heeft ingenomen: door on- derhandelingen met de veregen- woordigers van de inwoners, die eerst moeten leiden tot de aftocht van de Tsjetsjense strijders uit de stad. „De mensen zelf helderen hun zaken met de rebellen in de stad op, en wij helpen hen daar- bij“, aldus Kvasjnin. Een bestor- ming komt er niet. In de oorlog van 1994 tot 1996 heeft het Russische leger de stad na een langdurige be- legering en beschietingen wel inge- nommen. Daarbij vielen duizenden doden en werd Grozny verwoest.

Volgens het Russische persbu- reau Interfax beheerst het Russi- sche leger de toegangswegen tot Grozny vanuit het noorden en westen en gedeeltelijk ook de toe- gangsweg vanuit het oosten. Het leger zou nu verder werken aan de omsingeling en zich verder con- centreren op de stad Oeroes-Mar- tan, een belangrijk bolwerk van de Tsjetsjensen ten zuiden van Grozny dat vanochtend zwaar werd ge- bombardeerd. In Grozny hebben zich tussen drie- en vijfduizend Tsjetsjensen verzameld. Ze zijn uit- gerust met luchtdoelgeschut, luchtdoelraketten, granaatwer- pers en lichte wapens.

De mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch beschuldig- de gisteren het Russische leger van excessief geweld in Tsjetsjenie. De Russische aanvallen, aldus de or- ganisatie, zijn willekeurig. De artil- lerie beschiet burgerdoelen. Ver- der lieten hulporganisaties in het naburige Ingoesjetie gisteren we- ten dat de situatie van de 217.000 Tsjetsjense vluchtelingen elke dag slechter wordt. Veel vluchte- lingen leven in geïmproviseerde tenten, treinvagnen en vervallen gebouwen, ze komen kleding te- kort en velen krijgen geen enkele vorm van hulp. Velen hebben the- (Reuters, AFP, AP)

Tsjetsjenie zijn noodzaak

Rusland staat volkomen in zijn recht met zijn militaire acties in Tsjetsjenie, de westerse kritiek ten spijt. Voor Moskou staat voorop dat het in de eerste plaats zijn burgers beschermen en een einde maakt aan het internationale terrorisme van de Tsjetsjenie bendes, meent Vladimir Roesjiko. Van een eventuele onafhankelijkheid van Tsjetsjenie is geen sprake.

De oorlogshandelingen van de afgelopen jaren hebben ingezien dat de federale opsporingsbevel is uitgesteld. Er werden ook veldcommando's opgesteld die de Tsjetsjenen in de woestijn van de Kaukasus verspreiden. Tussen de vijfde en de tiende oktober werden de Tsjetsjenen in de woestijn van de Kaukasus verspreid. Deze valse dol- lars konden ook terecht in Arabië en Aziatische landen wanneer de Tsjetsjenen in de woestijn van de Kaukasus verspreid. De regering van de Russische Federatie was gedwongen door haar burgers te beschermen en de uitroeiing van het terrorisme te be- reiken.

De terroristische aanslagen zijn in hun omnesselijkheid en wreedheid ongevenaard

De opsporing en aanhouding van degenen die deze acties hebben georganiseerd, gaat voort. Dit proces zal aan het eind van dit jaar zijn voltooid. Zo is alleen al in de eerste etappe van de door mijn mi- nisterie uitgevoerde antiterroris- tische 'Wervelwind' een grote hoeveelheid wapentuig, munitie en circa 500 ton springstof vernietigd.

West-Europa en Amerika weten wat het internationale terrorisme voor betekenis heeft. De in die landen verkregen ervaring kan niet nuttig zijn voor het bestrijden van het terrorisme in Rusland. Toen ik onlangs in Washington was, heb ik materiaal over 1600 personen van Tsjetsjenen en Noord-Kaukasische oorsprong overhandigd, tegen wie in Rusland

rechstreeks door vreemde landen, organisaties en fondsen gefinancierd. Ik heb de Verenigde Staten een lijst voorgelegd van deze landen, organisaties en fondsen, opgesteld op basis van de informatie van de Russische inlichtingendiensten.

Tsjetsjenie is thans omgevond tot een centrum van internationaal terrorisme. Er wordt op industriële schaal narcotica geproduceerd. De bevolking houdt zich bezig met ontvoering van mensen. Er vindt fabricage van valse dollars plaats, met behulp van mensen die afkomstig zijn uit Afghanistan en Pakistan. Ik beschik over informatie dat op het grondgebied van Tsjetsjenie een aantal bedrijven is gevestigd waar dollars worden vervaald die in

westerse politici - buitensporig gebruik van geweld door de Russische federale troepen in Tsjetsjenie, de groeiende verliezen onder vreedzame bevolking en de mogelijkheid van een snelle politieke oplossing van het conflict.

Er kan geen twijfel bestaan over het belang dat Rusland hecht aan een politieke oplossing van het probleem Tsjetsjenie. De handelingen van de federale overheid in Tsjetsjenie zijn erop gericht om daar zo snel mogelijk het normale leven terug te brengen en wij doen het maximale om onschuldige slachtoffers onder de vreedzame bevolking te voorkomen. Niet minder is het nodig om duidelijk vast te stellen met wie Moskou tot een politieke regeling wil komen

Vladimir Roesjiko is minister van Binnenlandse Zaken van Rusland. © RIA Novosti

Aanval kost veel burgers het leven Rakettenregen van Russen op Grozny

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 27 NOV. Grozny, hoofdstad van Tsjetsjenie, is gisteren het doelwit geworden van een hevige raketaanval van het Russische leger. Bovendien hebben Russische eenheden een nieuwe aanval gelanceerd op bergen in het zuiden waar zich bases van Tsjetsjeense rebellen zouden bevinden.

Volgens burgers die Grozny in grote paniek ontvluchtten, zijn er zeer veel doden gevallen door de aanval met enkele honderden raketten. Deze is wellicht bedoeld om de verliezen aan Russische zijde zo klein mogelijk te houden als troepen de stad gaan innemen. In 1996 leden de Russen in het straatgevecht met Tsjetsjeense rebellen de zware nederlaag die ze nu willen voorkomen.

In een poging de rooskleurige beelden over de oorlog te neutraliseren die het Russische leger naar het thuisfront stuurt, zenden de Tsjetsjeense rebellen op hun beurt televisiebeelden de wereld in over bloedige verliezen aan Russische zijde. Zo zouden deze week enkele honderden Russische militairen in een hinderlaag zijn gelokt en zijn gedood.

Berichten hierover werden gisteren door het Comité van Soldatenmoeders in Moskou aangegepen om hun kritiek op de oorlog te

verheugen. Ze ridiculiseerden geruststellende berichten van de Russische legerleiding dat de oorlog aan het einde van dit jaar voorbij kan zijn en de rebellen zijn verjaagd. „De oorlog zal lang, wreed en hard zijn”, aldus comité-leider Ida Kuklina.

Ondanks de activiteiten van het comité blijft er een ruime steun van de Russische bevolking bestaan voor de oorlog. De laatste opiniepeiling van gisteren gaf een verhouding van tweederde voor en éénderde tegen.

De Russische televisie zond gisteren voor het eerst berichten uit over disciplinaire maatregelen van de Russische legerleiding tegen soldaten die zich misdragen tegen de plaatselijke bevolking. Soldaten die een student op straat in Ingoesjetje hadden doodgeschoten nadat ze een drankwinkel onder vuur hadden genomen, moeten zich binnenkort verantwoorden.

□ In Tilburg heeft Michail Gorbatsjov, oud-president van de voormalige Sovjet-Unie, gisteren kritiek geleverd op de Westere houding inzake Tsjetsjenie. Hij deed dat tijdens een conferentie over globalisering, ecologie en economie op de Katholieke Universiteit Brabant (KUB). Gorbatsjov was uitgenodigd door oud-premier Ruud Lubbers, hoogleraar globalisering aan de universiteit.

Volgens Gorbatsjov zouden de Westerse landen - de Verenigde Staten voorop - met Rusland af willen rekenen omdat het land tijdens de Kosovo-crisis een andere positie innam. Daarom groeit volgens hem nu de kritiek op het optreden van Rusland in Tsjetsjenie. Hij was verbaasd over deze kritiek. „In de echte oorlog van 1994 tot 1996 sneuvelden honderdduizenden mensen en hield het Westen zijn ogen dicht.” De kritiek vloeit volgens hem ook voort uit de dominantie van de Verenigde Staten op het wereldtoneel.

Ondanks belofte Moskou OVSSE mag nog niet naar Tsjetsjenie

MOSKOU, 30 NOV. Rusland geeft de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) vooralsnog geen toestemming een missie naar Tsjetsjenie te sturen, hoewel Rusland OVSE-voorzitter Knut Vollebæk onlangs op de OVSE-top in Istanbul zo'n bezoek had toegezegd.

Vollebæk prak gisteren in Moskou met minister van Buitenlandse Zaken Igor Ivanov. „Ik zou niet eerbij zijn als ik zou zeggen dat ik geheel tevreden was of dat ik de resultaten heb bereikt waarvoor ik sulatanen heb bereikt waarvoor ik allop. Hij liet weten dat Ivanov heeft beloofd het verzoek van de OVSE voor te leggen aan de regering.

Na aanzienlijke druk beloofde Rusland op de top van de OVSE in Istanbul eerder deze maand, de OVSE tot Tsjetsjenie toe te laten. Maar Moskou noemde geen datum en heeft sindsdien laten blijken geen haast te hebben. Volgens Russische woordvoerders is het „te gevaarlijk”. Ivanov gisteren: „De regering neemt haar beslissing pas als de veiligheid van de missie voor honderd procent kan worden gegarandeerd.”

De minister herhaalde nog eens dat Rusland geen enkele behoefte heeft aan bemiddeling. Het probleem-Tsjetsjenie is een intern-

Russische kwestie. „Het grootste deel van Tsjetsjenie is onder federale Russische controle. Het leven wordt er weer normaal. Bemiddelingspogingen zijn niet nodig”, aldus Ivanov.

Uit uitlatingen van militaire zijde valt af te leiden dat de Russen in Tsjetsjenie felle weerstand moeten in hun pogingen verder naar het bergachtige zuiden en oosten op te rukken en hun omringeling van de hoofdstad Grozny te voltooien. Gisteren maakte het opzetbevel in Moskou melding van de afschieting van een eenheid verkenners. Van de veertien soldaten werden er in de strijd tegen de Tsjetsjenen twaalf gedood en twee overlevenden genomen. Ook gaf het opperbevel toe dat de Tsjetsjenen ernst zijn gestand twee door de Russen veroverde dorpen in de buurt van de stad Goedemes te heroveren. De Tsjetsjenen zouden overgevoerd worden van die dorpen op nieuw hebben moeten prijsgeven (Reuters, AFP)

VAN DE KAART / Slowaken zijn al eeuwen gewend aan Roma, maar gaan bijna niet met ze om

Het heeft iets cynisch dat de presentatie van een documentaire over zigeuners in Slowakije in het Tsjechische culturele centrum in Bratislava plaatsvindt. „Voor het eerst”, zegt de ene Slowaak na de andere, „zijn zij de slechteriken en wij de goeden.” Ze verwijzen naar de rond het Tsjechische dorp Usti nad Labem, waar men met een muur de Roma uit een blanke wijk wilde houden. De verontwaardiging in West-Europa en ver daarbuiten was enorm. Onder die druk besloot de gemeenteraad gisteren het geval toch gaar te slopen.

Ook de Slowaken staan natuurlijk niet bekend om hun soepele verhouding met de Roma. Opiniepeilingen geven systematisch aan dat ruim tachtig procent van de bevolking liever geen Roma in de wijk heeft. „Maar”, zegt hoofdredacteur Martin Simecka van het dagblad Sme, „Slowaken zouden zo'n oplossing als de muur nooit verzinnen. Ze hebben een naïef soort xenofobie, ze lossen het niet in negatieve, maar ook niet in positieve zin op. Ze zijn al eeuwen gewend met het probleem te leven. De Tsjechen hadden er niet op gerekend, die dachten na 1993 in een

ernisch homogene staat te leven.” Veel van de zigeuners die nu in Tsjechie leven, zijn afkomstig uit Slowakije.

Hoeveel Roma er precies in Slowakije wonen, is onduidelijk. Het formele cijfer, op basis van de volkstelling van 1991, is 75 802. Veel Roma gaven zich op als Slowaak, uit angst voor discriminatie. De meer recente officiële schattingen variëren van 420 000 tot 500 000. Dat betekent dat ruim acht procent van de bevolking Roma is, het hoogste percentage ter wereld.

Slowaken en Roma gaan echter bijna niet met elkaar om. De

mensen weten te weinig”, zegt de jonge Slowaakse regisseur Robert Kirchhoff. Hij probeerde het zwart-witbeeld aan te vullen door uiteenlopende Roma-levens te filmen. In een dorp van hout en golfplaten is iedereen werkloos en doodt men de tijd met het repareren (en vooral aanduwen) van auto's. In een flat zit een diepgefrustreerde leraar, die niet kan verkroppen dat hij vanwege zijn Roma-achtergrond niet aan een baan kan komen. In een kale kamer zit een Roma-muzikant en tekenaar te vertellen over zijn successen en problemen. Het zijn gewone verhalen,

die volgens Kirchhoff bij gewone Slowaken moeten aanslaan.

Voorlopig zit in de zaal nog slechts de culturele en wetenschappelijke elite, met hier en daar een enkele parlementariër. Aan de muren hangen enorme foto's van naakte Roma-families. Waarschijnlijk zijn ze bedoeld om te laten zien hoe gewoon menselijk de zigeuners zijn en het moet gezegd - het zijn mooie portretten. In de hal naast hangen werken van de kunstenaar Fero Guldan. Hij heeft ze in een van de Roma-dorpen gemaakt, zoals in de documentaire te zien valt. Ooit wa-

ren het foto's op houten platen die door hem en enkele zigeuners kleurig waren omschilderd, maar nu zijn de werken zonder uitzondering zwart. Hij heeft het materiaal tijdens het creatieve proces in brand gestoken.

In de regering van premier Mikulas Dzurinda is de Hongaar Pal Csaky belast met het beleid rond mensenrechten en minderheden. Het is voor het eerst sinds de onafhankelijkheid in 1993 dat vertegenwoordigers van de 600 000 etnische Hongaren mede het nationale beleid bepalen. Sinds dit voorjaar de belangrijkste politieke kwesties rond

zijn eigen groep zijn opgelost, houdt hij zich vrijwel alleen nog bezig met de sociale en politieke problemen van de Roma. En hoe- wel de wetgeving in principe goed is, schort het soms aan de uitvoering. Zo bestaat er bij lokale overheden de gewoonte de documentatie over Roma te markeren met een grote 'R'. Het bemoeilijkt, bijvoorbeeld, het zoeken naar werk.

Vorig jaar, zo meldt de afte- ling van de documentaire, spoel- den bij overstromingen in het oosten van het land 60 van de 230 zigeunerdorpen weg. 43 mensen kwamen om het leven.

De Slowaken accepteren dat de Roma de regering verwijten te weinig te doen aan bescherming tegen dit soort natuurrampen en aan hulpverlening als ze toch gebeuren. Maar dat de Roma in West-Europa asiel vragen omdat ze in Slowakije onderdrukt worden, daar kunnen ze niet bij. En helemaal furieus worden ze als landen (Finland, Noorwegen en Groot-Brittannië bijvoorbeeld) vanwege de komst van Roma tijdelijk een visumplicht invoeren voor alle Slowaken. Juist dat, zeggen ze, zet de Slowaken tegen de Roma op.

Martijn Roessingh

Eén sneeuwstorm en duizenden zitten vast

Voor de vluchtende Tsjetsjenen is de weg naar het zuidelijke Georgië 'de levensweg'. De route leidt over een pad over een 2600 meter hoge pas. Eén sneeuwstorm en duizenden Tsjetsjenen zitten in de val.

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

TBLISI, 26 NOV. Zodra het donker was, te donker voor de aanvalsgolven van de Krokodil-gevechtshelikopters, was Tahir uit het Zuid-Tsjetsjeense dorp Sovjetskoje vertrokken. Onder dekking van de nacht had hij in een volgepropte Lada-jeep de rivier Argoen gevolgd, waar het wegdek gepokt is van de inslagkraters. Om middernacht was hij afgezet op een gure bergpas in de Kaukasus: de enige uitweg naar het neutrale Georgië.

„Nog een sneeuwstorm en de route is onbegaanbaar”, zegt hij, luttele uren na aankomst in de Georgische hoofdstad Tbilisi. De 34-jarige politie-majoor uit de belegerde stad Oeroes-Martan komt bij met Turkse koffie en een sigaret. Hij is geen vluchteling, maar een gezant. Zijn missie: de buitenwereld vertellen wat er in Tsjetsjenië aan de hand is. Hulp mobiliseren.

Ingetogen, op het schuchtere af, beschrijft Tahir wat hij onderweg heeft gezien. Uit zijn verhaal blijkt hoezeer de Republiek Itsjkeria (ofwel: dat wat er van het niet-bezette deel van Tsjetsjenië over is) aan een rafelend draadje hangt. Deze „levensweg” naar Georgië, zoals de weg in de volksmond heet, is de enig overgebleven vlucht- en aanvoeroute voor de Tsjetsjenen. De achterdeur naar gene zijde van de Kaukasus.

„Maandag was ik in Sovjetskoje”, vertelt hij. „Er is gebrek aan alles. De artsen in het plaatselijke ziekenhuis vertelden me dat ze geen bloedstelpende geneesmiddelen meer hebben, geen steriele gaasjes, zelfs geen aspirine.” Het bergdorp is overspoeld met duizenden vluchtelingen die in scholen en barakken bivakkeren, in afwachting van transport over de levensweg. „Het gaat om vrouwen en kinderen van strijders, die onder geen beding in Russische handen willen vallen”, zegt Tahir.

Zijn eigen vrouw en kinderen zijn bij zijn schoonouders ondergebracht in een dorp dat inmiddels door het Russische leger is bezet. Uit een plastic zak met paspoorten haalt hij een gezinsfoto tevoorschijn. „Omdat ik als politiecommandant in Oeroes-Martan heb gewerkt ben ik in Russische ogen automatisch een separatist en dus een terrorist”, zegt hij. Hij kan alleen maar tot Allah bidden dat zijn gezin daar niet voor hoeft te boeten. Het politiebureau is inmiddels ontmanteld, de inhoud van de dossierkasten is veilig begraven, en de agenten zijn verdeeld over de frontlijnen. Tahir vertelt dat hij uitverkoren is voor deze taak op grond van zijn ervaring tijdens de eerste Tsjetsjeense oorlog: in 1995 en 1996 reisde hij tussen Lvov in de westelijke Oekraïne en Den Haag als assistent van de Tsjetsjeense vertegenwoordiging aldaar. „Ik ben chauffeur van beroep en kocht auto's in Oldenzaal, die ik dan in Lvov met winst verkocht. Dat was de enige manier om ons gezantschap te financieren.”

Tahir heeft een dringende klus: hij moet de evacuatie van de vluchtelingen uit Sov-

Vluchtelingen uit Tsjetsjenië in Doeisi, het enige dorp in Georgië waar etnische Tsjetsjenen wonen. (Foto Oleg Klimov / Fotoloods)

jetskoje organiseren. De uittocht naar Georgië verloopt nu nog druppelsgewijs – in totaal zijn er de afgelopen twee maanden vierduizend vluchtelingen de Kaukasus overgestoken. Knelpunt is het vervoer, want alleen vrachtwagens en jeeps met vierwielaandrijving kunnen het traject afleggen. Tot anderhalf jaar geleden was er zelfs helemaal geen weg van Itoem-Kale naar Sjatili in Georgië, maar die is versneld aangelegd. De laatste zeven kilometer zijn nog in aanbouw, daar staan de bulldozers en de keten van de Tsjetsjeense wegenbouwers.

Zo verbeteren als de Tsjetsjenen de levensweg proberen open te houden, zo fanatiek poogt de Russische luchtmacht hem af te snijden. Tahir en talloze vluchtelingen die Georgië hebben bereikt vertellen van bombardementen op alles wat beweegt. De route schijnt bezaaid te liggen met autowrakken, en op 18 november verschenen er drie Russische helikopters boven het grensdorp Sjatili, dat op Georgisch grondgebied ligt. Ze vuurden ongeleide projectielen af in de buurt van de grenspost, hetgeen tot blinde paniek leidde onder de vluchtelingen. De grootste barrière ligt zuidwaarts, bij de Berenpas. Volgens de kaart is deze doorgang op 2676 meter van november tot april ontoegankelijk, maar de winter is dit jaar laat. Georgië heeft begroot dat er voor 150 miljoen dollar een weg voor alle seizoenen kan worden gebouwd, maar dat geld is er niet.

Tahir heeft haast: voordat de levensweg door sneeuw wordt afgesneden wil hij de vluchtelingen van Sovjetskoje eruit hebben. Bij voorkeur in een colonne vrachtwagens, onder de cameralampen van de wereldpers, in de hoop dat de Russische luchtmacht zich dan weet in te houden.

De semi-officiële Tsjetsjeense 'ambassadeur' in Georgië, de gezette Hizir Aldamov, bevestigt zijn verhaal. „Voor de winter invalt verwacht ik nog zo'n 15.000 extra vluchtelingen in Georgië”, zegt hij, gezeten achter de Tsjetsjeense vlag in een achterafkantoortje in Tbilisi. Aan de muur hangt een portret van de eerste president van Tsjetsjenië, die in 1995 door de Russen gedode Dzochar Doedajev, geflankeerd door een wolfshond. „De levensweg was voor Tsjetsjenië de enige handelsroute, de enige uitweg naar zee”, zegt Aldamov. „Maar sinds twee maanden is hij letterlijk van levensbelang; er komen vrouwen en kinderen over die het vege lijf proberen te redden.”

De gang voor de 'ambassade' staat vol wachtenden, onder wie de Tsjetsjeense vertegenwoordiger in Denemarken. Want behalve vluchtelingen reizen ook de officiële gezanten van Grozny over het bergpad. Hoesmana Maschadova, de vrouw van president Maschadov, is via deze honderd kilometer lange sluisweg naar Georgië gereisd, net als de Tsjetsjeense delegatie bij de OVSE-top in Istanbul, vorige week. Evenzo heeft Movladi Oedoevog,

oud-minister en media-adviseur van krijgshoofd-terrorist Sjamil Basajev, via deze weg een bliksembezoek aan Tbilisi afgelegd.

Moskou beschouwt de levensweg als een hinderlijke smokkelroute, waarlangs grote partijen wapens, munitie en uniformen hun weg vinden. Maar Georgië ontkent dat. „Hooguit dat er misschien wat handwapens over de Kaukasus worden aangevoerd”, zegt een Georgisch parlementslid, belast met de Tsjetsjeens-Georgische relatie. „De rest is propaganda.”

In ieder geval doet de Tsjetsjeense 'ambassadeur' in Tbilisi het voorkomen of alle Tsjetsjenen engelen zijn. Hij rijdt een fonkelnieuwe Mercedes met geblindeerde ramen, maar praat intussen over vrouwen die in de vriesnacht op een bergpas miskramen krijgen. Op zijn bureau ligt een met bloedspatten – van rode inkt – besmeurde oproep aan het Westen: „Wij huilen om uw onverschilligheid! Wij huilen met ons bloed.”

Dan klinkt het verhaal van Tahir overtuigender. „Mevrouw Sadako Ogata van de VN heeft gezegd dat er geen sprake is van een humanitaire catastrofe. Daartegen wil ik protesteren. Ze is niet in het zuiden van Tsjetsjenië geweest. Ik zou haar de kliniek van Sovjetskoje willen laten zien en de duizenden vluchtelingen die daar zijn samengedreven. Als ze de komende weken niet kunnen doorreizen, zitten ze de rest van de winter in de val.”

'Levensweg', vluchtroute Tsjetsjenen naar Georgië

